

[56.]

Nedanstående tablå utvisar, huru anslagsförhöjningen av marinförvaltningen fördelats på de särskilda utgiftsposterna ävensom på vilka skäl behovet av ökade medel grundats.

U t g i f t s p o s t e r .	Förhöjningar på grund av			Summa. Kr.
	inträffade prisstegringar.	tillkomna ny- anläggningar.	andra skäl.	
	Kr.	Kr.	Kr.	
I. Byggnader	35,500	10,200	9,600 ¹⁾	55,300
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier	14,300	11,100	2,350 ²⁾	27,750
III. Åtskilliga behov	300	3,750	1,000 ³⁾	5,050
Summa	50,100	25,050	12,950	88,100

¹⁾ Underhåll av byggnaderna vid örlogsdepån i Göteborg.

²⁾ Oförutsedda utgifter särskilt för reparation av båtmaterial.

³⁾ Ökning i avlöning åt två tillsyningsmän.

Tablåen utvisar, att den största förhöjningen motiverats av inträffade prisstegringar. Emellertid har marinförvaltningen, såsom av dess förutnämnda skrivelse framgår, i trots av de nuvarande höga prisen på kol och olja icke föreslagit någon ökning av de medel, som under utgiftsposten till åtskilliga behov äro upptagna för kustfästningarnas sjöförbindelser. Marinförvaltningen har i fråga om dessa sjöförbindelser anfört att, som prisläget år 1918 ej nu låte sig beräkna, ämbetsverket icke ansett sig böra biträda de framställda förslagen om ökning av för sjöförbindelserna avsedda medel, utan syntes kostnaderna härför, i den mån de ej kunde bestridas av de avsedda anslagen, få efter anmälan hos Kungl. Maj:t av omhänderhavande medel bestridas och framdeles anmälas till ersättande. Det synes mig, att denna utväg med samma skäl bör väljas jämväl beträffande övriga utgiftsposter under här ifrågasvarande anslag, vilka marinförvaltningen ansett böra höjas på grund av inträffade prisstegringar. Även om med hänsyn till nu rådande pris på materialier och arbete det icke kan anses osannolikt, att en förstärkning av anslaget kommer att visa sig nödvändig för år 1918, torde nämligen på grundvalen av dessa pris för närvarande svårigen kunna göras någon tillförlitlig beräkning av storleken av en sådan förstärkning. Därest emellertid det ordinarie anslaget för år 1918 skulle visa sig otillräckligt, torde Kungl. Maj:t böra äga att, i den mån de ökade utgifterna från anslaget föranletts av prisökningar å materialier och arbete, låta av tillgängliga medel förskjuta erforderlig fyllnad,

varom anmälan sedan lärer böra göras hos riksdagen för förskottets ersättande. Till stöd för denna min framställning anhöller jag få erinra, att riksdagen medgivit ett dylikt förfaringssätt med avseende å anslaget till flottans nybyggnad och underhåll för år 1917 och att enligt punkt 13 härövan samma medgivande beträffande nämnda anslag be-
gärts jämväl för år 1918.

[56.]

Såsom av förestående tablå framgår, har marinförvaltningen beräknat, att i anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1918 med hänsyn till då tillkomna nyanläggningar skulle erfordras en förhöjning av 25,050 kronor. Enligt propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag beräknades den för år 1918 på grund av tillkomna nyanläggningar erforderliga förhöjningen av anslaget till allenast 15,300 kronor. De båda beloppen äro emellertid icke fullt jämförbara, enär de för det fasta kustförsvaret avsedda nyanläggningarna i nyssnämnda proposition beräknats tillkomma i delvis annan ordningsföljd än vad som i verkligheten torde bliva fallet, varjämte utöver 1914 års plan viss befästningsanläggning tillkommit. Marinförvaltningens nu framlagda beräkningar synas därjämte grunda sig på senare erfarenhet i fråga om utgifter för underhållet av byggnader och materiel än den, som stod till buds år 1914. Jag har icke funnit något skäl till erinran mot marinförvaltningens här ifrågavarande beräkningar och anser alltså, att anslaget för år 1918 bör med hänsyn till då tillkomna nyanläggningar ökas med ett belopp av 25,050 kronor.

Vid beräkningen av förevarande anslag för år 1918 har marinförvaltningen vidare upptagit en utgiftspost på 9,600 kronor för underhåll av byggnaderna vid örlogsdepån i Göteborg. Enligt ämbetsverkets mening sammanhörde dessa byggnader så nära med de å Nya varvet befintliga, för kustartilleriet avsedda byggnaderna, att jämväl för de förra underhållet borde bestridas av anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel. Då det icke synes vara riktigt, att kustartilleriets underhållsanslag belastas med kostnader för underhållet av byggnader, som tillhöra flottan, och svårighet ej torde föreligga att i räkenskapen särskilt för sig upptaga dessa kostnader, har jag, på sätt jag uttalat under punkt 13 här ovan beträffande flottans underhållsanslag, ansett, att berörda belopp, 9,600 kronor, bör tagas i beräkning vid bestämmandet av sistnämnda anslag.

Bland de höjningar i anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1918, som marinförvaltningen ansett erforderliga, ingår ett belopp av 2,350 kronor för att möta oförutsedda utgifter och särskilt för periodvis återkommande reparationer, framför

[56.] allt av den flytande materielen. Detta belopp borde enligt marinförvaltningens mening tillföras den del av anslaget, som plågade ställas till ämbetsverkets disposition för underhåll av kustfästningarnas inventarier. Såsom framgår av mitt yttrande till 1916 års statsverksproposition angående femte huvudtiteln under punkt 53, har ifrågavarande del av kustartilleriets underhållsanslag under närmast föregående år kunnat begränsas till omkring 10,000 kronor samt för år 1917 beräknats bliva ökad med 3,000 kronor. Vid sådant förhållande anser jag mig icke för närvarande kunna biträda marinförvaltningens hemställan angående beräkning av ytterligare förhöjning av denna anslagspost.

Marinförvaltningen har slutligen upptagit en förhöjning av 1,000 kronor för beredande av ökad avlöning åt två tillsyningsmän, vilka hava till uppgift att utöva tillsyn över befästningar, som äro avlägset belägna i förhållande till vederbörande trupps fredsförläggningsplats. Avlöningen för dessa båda tillsyningsmän har under år 1916 utgjort resp. 740 och 660 kronor. Den föreslagna förhöjningen avser att bereda vardera tillsyningsmannen en avlöning av 1,200 kronor per år. Med hänsyn till vissa lokala förhållanden, för vilka närmare redogöres i de till ärendet hörande handlingarna, finner jag marinförvaltningens föreslagna framställning behjärtansvärd och anser, att för ifrågavarande ändamål bör beräknas en förhöjning i anslaget av 1,000 kronor.

En sammanfattning av vad sålunda anförts giver vid handen, att anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel för år 1918 enligt min mening bör höjas med följande under anslagets särskilda huvudrubriker upptagna belopp:

I. Byggnader	kronor 10,200: —
II. Underhåll av kustfästningarnas inventarier.....	» 11,100: —
III. Åtskilliga behov.....	» 4,750: —
Summa kronor 26,050: —	

Härvid har förutsatts, att Fårösunds fästning kommer att bibehållas under år 1918. Skulle så ej bliva fallet, kan anslaget minskas med ett belopp, beräknat enligt de grunder, som finnas angivna i mitt yttrande till 1916 års statsverksproposition angående femte huvudtiteln under punkt 53.

Till detta ärende hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

På grund av det anförda och under förutsättning att Fårösunds fästning kommer att bibehållas jämväl under år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1918 höja reservations-
anslaget till underhåll av kustartilleriets byggnader
och materiel

[56.]

nu	kronor 527,300: —
med	» 26,050: —
till	kronor 553,350: —

7. Mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg m. m.

Sedan Vaxholms kustartilleriregementes marketenteribyggnad vid Oscar-Fredriksborg, vilken inrymde lokaler för manskap vid nämnda regemente, den 21 oktober 1913 nedbrunnit, hemställde marinförvaltningen hos Kungl. Maj:t om bemyndigande att låta uppgöra förslag till ny mässbyggnad vid regementet. Denna byggnad skulle omfatta erforderligt lokalutrymme jämväl för underofficerare vid regementet, enär den vid regementet befintliga särskilda mässbyggnaden för underofficerare enligt ämbetsverkets mening vore behöflig för upplåtelse av tillfälliga bostäder åt underofficerare, vilka i och för övningar o. dyl. vore förlagda till Oscar-Fredriksborg. Den till uppförande föreslagna mässbyggnaden skulle förläggas å plats intill de underofficersbostäder, som nyligen blivit byggda för regementet.

[57.]

Mässbyggnad
för under-
officerare och
manskap vid
Oscar-Fre-
driksborg
m. m.

(Extraanslag.)

Marinförvaltningens omförmälda hemställan blev av Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 5 december 1913 bifallen.

Emellertid väcktes hos Kungl. Maj:t fråga därom att, innan vidare åtgärder i ärendet vidtoges, förslag rörande lämpligaste platsen för den ifrågasatta mässbyggnadens förläggning samt beträffande byggnadens inredning ävensom i fråga om sättet för det framtida användandet av den vid regementet befintliga, till underofficersmäss begagnade byggnaden borde underställas Kungl. Maj:ts prövning.

Sedan därjämte ordföranden i kustartilleriunderofficerssällskapet i Vaxholms fästning i en till Kungl. Maj:t ingiven skrivelse å sällskapets vägnar framfört vissa önskemål i fråga om ändrad plats för den nya mässbyggnaden m. m., anbefalldes marinförvaltningen genom nådigt brev den 31 december 1913 att verkställa utredning rörande lämpligaste platsen för uppförande av ifrågavarande mässbyggnad samt uppgöra plan för byggnadens inredning och förslag till disposition av den vid regementet befintliga, till underofficersmäss avsedda byggnaden; och

[57.] skulle tills vidare anstå med vidtagande av åtgärder på grund av det enligt berörda nådiga brev den 5 december 1913 marinförvaltningen lämnade bemyndigandet.

Med anledning härav avgav marinförvaltningen den 17 februari 1914 utlåtande i ärendet.

Jämlikt nådigt brev den 13 mars 1914 har därefter Kungl. Maj:t, som fann den av kustartilleriunderofficerssällskapet gjorda framställningen i fråga om ändrad plats för den nya mässbyggnaden icke till någon Kungl. Maj:ts vidare åtgärd föranleda, dels bemyndigat marinförvaltningen att låta återupptaga och slutföra arbetet med uppgörande av förslag till nämnda byggnad, avsedd att, på sätt ämbetsverket föreslagit, omfatta mässlokaler såväl för underofficerare som för underofficerskorpraler och övrigt manskap vid Vaxholms kustartilleriregemente, dels ock anbefallt marinförvaltningen att i samband med den framställning om beviljande av erforderliga medel för uppförande av ifrågasatt mässbyggnad, som kunde komma att avgivas av ämbetsverket, inkomma med detaljerat förslag rörande dispositionen av den vid regementet befintliga, till underofficersmäss använda byggnaden.

Till åttlydnad härav har marinförvaltningen med skrivelse den 3 juli 1914 överlämnat ritningar och kostnadsförslag till den ifrågasatta mässbyggnaden samt ett av chefen för kustartilleriet avgivet detaljerat förslag rörande dispositionen av den nuvarande underofficersmässen. I berörda kostnadsförslag hade kostnaderna för mässbyggnaden upptagits till 80,000 kronor. Beträffande dispositionen av den nuvarande underofficersmässen, som utgjordes av en byggnad i två våningar, hade chefen för kustartilleriet förordnat, att densamma toges i anspråk för inkvartering av underofficerare. Det i sådant avseende av bemälde chef avgivna förslaget innefattade ändring av bottenvåningen på sådant sätt, att den komme att innehålla 2 bostadslägenheter, vardera om 2 rum och kök, samt 2 enkelrum, och sammanförande av rummen i våningen en trappa upp till 4 bostadslägenheter, vardera om 1 rum och kök, varjämte i sistnämnda våning tillkomme 1 enkelrum. De ändringsarbeten i underofficersmässbyggnaden, som härav föranleddes, beräknades till 2,500 kronor. På grund härav har marinförvaltningen i sin berörda skrivelse den 3 juli 1914 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att på extra stat bevilja dels 80,000 kronor för uppförande av en mässbyggnad för underofficerare samt underofficerskorpraler och övrigt manskap vid Vaxholms kustartilleriregemente och dels 2,500 kronor för omändring av den nuvarande underofficersmässbyggnaden vid regementet till in-

kvartering av underofficerare i enlighet med det av chefen för kustartilleriet ingivna förslaget.

[57.]

Då emellertid proposition i ämnet icke förelagts riksdagen, har marinförvaltningen i skrivelser angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel den 24 november 1914 och den 8 oktober 1915 förnyat framställningen om medels äskande för ifrågasvarande ändamål, därvid ämbetsverket, under åberopande av de efter kostnadsförslagets uppgörande stegrade material- och arbetsprisen, ansett nödvändigt att höja kostnadsbeloppet, enligt skrivelsen den 24 november 1914 med omkring 3 % till 85,000 kronor och enligt skrivelsen den 8 oktober 1915 med ytterligare omkring 10 % till 93,500 kronor.

Sedermåra har kommandanten i Vaxholms fästning i en till Kungl. Maj:t ställd, av chefen för kustartilleriet med utlåtande den 12 april 1916 överlämnad skrivelse framhållit angelägenheten därav, att den föreslagna mässbyggnaden komme till utförande. Kommandanten har därvid yttrat, att ett marketenteri vore av stor betydelse för manskapets trevnad såväl direkt genom att manskapet däri ägde en samlingslokal, varest lämpliga förströelser kunde beredas samt förfriskningar och mat erhållas till billigt pris, som ock indirekt med hänsyn därtill, att marketenterirörelsens nettovinst tillfördes manskapskassan, vars medel användes till beredande av trevnad åt manskapet. Vidare har kommandanten anført, att de provisoriska åtgärder, som kunnat vidtagas för att ersätta bristen på marketenteri vid Oscar-Fredriksborg och vilka bestode dels i anordnandet av servering i vissa till regementet hörande kompaniers förlägningslokaler, och dels däri, att det vid Oscar-Fredriksborg förlagda manskapet av kustartilleriet erhållit tillstånd att besöka Vaxholms grenadjärregementes marketenteri, visat sig vara otillräckliga och medföra olägenheter av olika slag. Bristen på marketenteri och otillräckligheten av nämnda provisoriska åtgärder hade medfört, att genom enskild företagsamhet inrättats åtskilliga kaféer i trakten, vilka vore av tvivelaktig beskaffenhet och där manskapets förehavanden icke kunde i erforderlig mån kontrolleras. Härigenom utövades ett menligt inflytande på truppens disciplin. I fråga om det framlagda förslaget att låta marketenteribyggnaden omfatta jämväl underofficersmäss, i samband varmed den nuvarande underofficersmässen skulle omändras för inkvartering av underofficerare, har kommandanten funnit detta förslag lämpligt med hänsyn därtill, att behovet av ökad möjlighet att inkvartera till kustartilleriet hörande underofficerare vid Oscar-Fredriksborg för närvarande vore synnerligen framträdande.

[57.] Chefen för kustartilleriet har i sin berörda skrivelse den 12 april 1916 instämt i vad kommandanten sålunda yttrat och på det kraftigaste tillstyrkt det föreliggande förslaget.

I utlåtande den 20 i samma månad har marinförvaltningen meddelat, att kostnaderna för förslagets utförande på grund av ytterligare stegrade material- och arbetspris måste höjas från 93,500 till 99,000 kronor.

Marinförvaltningen har vidare i sin förutnämnda skrivelse den 29 september 1916 uttalat, att ämbetsverket fortfarande hyste den åsikten, att det med hänsyn till manskapets trevnad vore av största betydelse, att denna byggnadsfråga med det snaraste bleve löst. Byggnaden torde dock — anförde marinförvaltningen vidare — på grund av alltjämt stegrade material- och arbetspris nu icke kunna utföras för det förut beräknade beloppet av 99,000 kronor, utan torde beloppet böra höjas till 110,000 kronor, däri inberäknat kostnaden för den nuvarande underofficersmässbyggnadens omändring till bostäder för underofficerare; och har ämbetsverket hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för ifrågavarande ändamål av riksdagen äska ett extra anslag för år 1918 av 110,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Spörsmålet rörande uppförande vid Oscar-Fredriksborg av en ny mässbyggnad har, såsom av det förut sagda framgår, sedan länge stått på dagordningen. Frågans lösning har emellertid undanskjutits med hänsyn till de många andra, på stärkandet av marinens krigsberedskap direkt riktade krav, som under de närmast gångna åren måst i första hand tillgodoses. Emellertid synes det mig icke vara tillrådligt att låta ordnandet av denna angelägenhet längre stå tillbaka. Till en början vill jag betona, att det här i själva verket icke gäller något nytt byggnadsprojekt, utan huvudsakligen endast ett återuppförande av det förut vid Vaxholms kustartilleriregemente befintliga, år 1913 nedbrunna manskapsmarketenteriet. Redan häri torde ligga ett vägande skäl för frågans framförande. Jag har därjämte funnit de av kommandanten i Vaxholms fästning i hans förberörda skrivelse anförda, i det föregående i korthet återgivna synpunkterna vara ägnade att ytterligare styrka min nyss uttalade uppfattning. Det måste onekligen stå i överensstämmelse med statens välförstådda intresse, att sådana anordningar för manskapets trevnad å deras fredsöfverläggningsplatser vidtagas och hållas vid makt, som kunna för rimliga kostnader åstadkommas och icke äventyra disciplinens behöriga upprätthållande. I sådant avseende hava på statens bekostnad mässbyggnader för underofficerare och

manskap i allmänhet uppförts å regementenas förläggningsplatser. Vad särskilt Vaxholms kustartilleriregemente angår är att märka, att det närbelägna, Vaxholms grenadjärregemente tillhörande marketenteriet på grund av den utsträckta övningstiden för de värnpliktiga och ökning av sistnämnda regementes numerär numera icke erbjuder utrymme jämväl för Vaxholms kustartilleriregemente samt att förläggningsplatsens isolerade läge låter kravet på en gemensam samlingslokal av ifrågavarande beskaffenhet starkare framträda.

[57.]

Det nu föreliggande förslaget till frågans ordnande upptager uppförande av en ny mässbyggnad för såväl underofficerare och manskap samt i samband därmed inredning av den nuvarande underofficersmässbyggnaden till bostäder åt underofficerare. Jag kan så mycket hellre ansluta mig till detta förslag, som detsamma i viss, om ock mindre omfattning innefattar en lösning av spørgsmålet om underofficerarnas inkvartering vid regementet. För närvarande föreligger till Kungl. Maj:ts prövning en framställning om uppförande i Vaxholms fästning av bostadsbyggnader för officerare och underofficerare. Med hänsyn bland annat till den avsevärda kostnad, 455,000 kronor, som härav skulle föranledas, anser jag mig icke för närvarande kunna tillstyrka bifall till denna framställning. Då nu det här ifrågavarande förslaget genom underofficersmässens förläggning till den nya marketenteribyggnaden möjliggör, att den nuvarande underofficersmässbyggnaden kan avses för att till en del fylla det trängande behovet av inkvartering av det enligt 1914 års plan efter hand ökade antalet underofficerare, vinner förslaget enligt min uppfattning härigenom ytterligare i styrka.

Granskningen av de ingivna ritningsförslagen har icke givit anledning till anmärkning från min sida, liksom jag ej heller anser mig kunna framställa någon erinran mot beloppet av de senast beräknade, väsentligt ökade kostnaderna för förslagets genomförande.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till uppförande av en mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar-Fredriksborg samt till inredning av den nuvarande underofficersmässbyggnaden därstädes till bostäder åt underofficerare bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 110,000 kronor.

8. Anläggande av kolgårdar inom Vaxholms fästning.

[58.]

Anläggande
av kolgårdar
inom Vax-
holms fäst-
ning.

(Extra anslag.)

I skrivelse den 30 september 1913 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1915 anmälde marinförvaltningen behovet av kolgårdar inom Vaxholms fästning.

Genom uppförande av dylika kolgårdar skulle enligt marinförvaltningens mening vinnas flera beaktansvärda fördelar, nämligen dels att kolen genom att levereras på en gång kunde erhållas till billigare pris än om leverans måste äga rum i mån av behov, dels att mottagning, besiktning, utlämning och redovisning kunde ske på ett rationellare sätt, om hela årsbehovet toges på en gång, dels ock att det ur krigsberedskapssynpunkt måste anses synnerligen fördelaktigt att inom fästningen äga tillgång till kolupplag.

Marinförvaltningen ansåg därför, att det vore av stor vikt, att kolgårdar till erforderligt antal anlades inom Vaxholms fästning.

Efter att hava granskat av lokalkmyndigheterna avgivet förslag i fråga om erforderligt antal kolgårdar samt deras storlek och platserna för desamma, förordade marinförvaltningen anläggandet av en kolgård å Rindöns västra del för en kostnad av 6,600 kronor och två kolgårdar vid Oscar-Fredriksborg för en kostnad av sammanlagt 10,000 kronor; och föreslog marinförvaltningen äskande av 16,600 kronor för anläggande av sådana kolgårdar. Denna framställning har emellertid hittills icke föranlett någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sin skrivelse den 29 september 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens femte huvudtitel för år 1918 har nu marinförvaltningen anmält, att behovet av kolgårdar inom Vaxholms fästning kvarstode oförminskat och komme att än starkare framträda, då den beslutade förplägnadsanstalten inom fästningen bleve färdig. Det vore sålunda av vikt, att ifrågavarande anläggning inom den närmaste tiden komme till utförande.

Med hänsyn till rådande höga materialpris och arbetskostnader beräknade marinförvaltningen, att anläggningskostnaderna för kolgårdarna komme att fördyras med minst 50 % utöver förut beräknade 16,600 kronor och sålunda skulle uppgå till 24,900 kronor.

En jämkning av föreslagna platser kunde möjligen enligt marinförvaltningens mening behöva vidtagas, bland annat med hänsyn till till-

komsten av förplägnadsanstalten å Rindön. Kostnaderna borde likväl [58.] kunna begränsas till förut angivna belopp.

Marinförvaltningen har fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen äska ett anslag på extra stat för år 1918 av 24,900 kronor för anläggande av kolgårdar inom Vaxholms fästning.

Till följd av brist på lämpliga förvaringsplatser för större kolupplag inom Vaxholms fästning måste för närvarande fästningens behov av kol i allmänhet tillgodoses på det sätt, att en pråmlast i sänder hämtas från Stockholm och lossas å de särskilda förbrukningsplatserna inom fästningen. Det lär vara uppenbart, att kolet härigenom kommer att ställa sig dyrare, än om detsamma kunde direkt från kolångare lossas vid inom fästningen anlagda kolgårdar. Förbrukningen av kol i Vaxholms fästning är så betydande, att en härefter avpassad anläggning av dylika kolgårdar synes vara för kronan ekonomiskt fördelaktig. Jämväl ur krigsberedskapssynpunkt måste det anses önskvärt, att fästningens i fredstid befintliga kolupplag icke äro alltför knappt tillmätta.

Departements-
chefens
yttrande.

Vid besök i Vaxholms fästning under hösten år 1916 har jag tagit närmare kännedom om det för anläggningen av kolgårdar uppgjorda förslaget och särskilt den jämkning däri, som enligt marinförvaltningens uttalande möjligen skulle bliva erforderlig. Ifrågavarande jämkning innebär, dels att den å Rindöns västra del föreslagna kolgården skulle anläggas närmare förplägnadsanstalten och tvättinrättningen än vad förut varit avsett och dels att från nyssnämnda kolgård skulle avskiljas en mindre sådan, vilken skulle förläggas å Vaxholmen och avses för därvarande belysningsstation. På de båda nu senast omförmälda platserna ställa sig byggnadsförhållandena synnerligen gynnsamma, och kostnaden för hela kolgårdsanläggningen enligt det jämkade förslaget lär därför kunna hållas inom det av marinförvaltningen beräknade beloppet av 24,900 kronor.

Med stöd av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till anläggande av kolgårdar i Vaxholms fästning på extra stat för år 1918 bevilja ett belopp av 24,900 kronor.

9. Inredning av det s. k. Fredriksborgstornet i Vaxholms fästning.

[59.] Kommendanten i Vaxholms fästning har i skrivelse till marinförvaltningen den 31 juli 1916 anmält, att brist på förråds- och förläggningslokaler gjorde sig i hög grad gällande beträffande till fästningens område hörande del av Värmdön. För att avhjälpa denna brist föreslog kommendanten, att en såsom befästning sedan länge slopad äldre byggnad å Värmdön, det s. k. Fredriksborgstornet, skulle givas lämplig inredning. Kostnaden härför beräknades till 12,000 kronor.

Inredning av
det s. k.
Fredriksborgs-
tornet i Vax-
holms fäst-
ning.
(Extra anslag.)

I berörda skrivelse har anförts, att materiel, vilken ur såväl övnings- som krigsberedskapssynpunkt borde förvaras å Värmdön, nu måste till följd av brist på förrådslokaler uppläggas å därifrån mer eller mindre avlägset belägna platser.

Vidare har i skrivelsen framhållits, att de å Värmdön befintliga förläggningslokalerna icke vore tillräckliga ens för den kustartilleripersonal, som under regementsövningarna tjänstgjorde därstädes, och än mindre för krigsbesättningen. De ifrågasatta förrådslokalerna i Fredriksborgstornet skulle emellertid under regementsövningarna och vid mobilisering, då materielen utlämnades, delvis kunna användas till förläggning av personal.

Chefen för kustartilleriet har i den 31 augusti 1916 avgivet yttrande över kommendantens ifrågavarande framställning uttalat såsom sin åsikt, att den föreslagna inredningen av Fredriksborgstornet snarast möjligt borde komma till utförande. Det gällde nämligen en åtgärd, som, förutom att den komme att fylla ett länge känt behov av förläggnings- och förrådslokaler, skulle i hög grad underlätta mobiliseringen.

I skrivelse den 24 september 1916 har marinförvaltningen i detta ärende anført, bland annat, att under nu rådande förhållanden behovet av de föreslagna arbetenas utförande vore synnerligen trängande samt att ämbetsverket därför ansåge, att dessa arbeten borde med det snaraste bringas till verkställighet.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte dels bemyndiga ämbetsverket att låta omedelbart utföra de av kommendanten föreslagna arbetena, dels ock för ändamålet ställa ett belopp av 12,000 kronor till marinförvaltningens förfogande, att av ämbetsverket med omhänderhavande medel förskjutas och framdeles

anmälas till ersättande i samband med övriga utgifter för neutralitetens skyddande. [59.]

Vid besök i Vaxholms fästning under hösten år 1916 har jag varit i tillfälle att övertyga mig om nödvändigheten därav, att bristen på förråds- och förläggningslokaler inom den till fästningens område hörande delen av Värmdön snarast möjligt bliver avhjälpt. I likhet med myndigheterna finner jag detta lämpligast och billigast kunna ske genom inredning av det rymliga Fredriksborgstornet. Mot beräkningen av kostnaden härför har jag icke något att erinra.

Departements-
chefens
yttrande.

För arbetenas utförande erforderligt belopp torde böra äskas på extra stat för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under innevarande år.

Till ärendet hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

På grund av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till inredning av det s. k. Fredriksborgstornet i Vaxholms fästning på extra stat för år 1918 bevilja ett belopp av 12,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under innevarande år.

10. Förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet.

I hemlig skrivelse den 8 oktober 1915 anmälde marinförvaltningen, att vissa anmärkningar framställes mot torpedbatteriet vid Oxdjupet samt att ämbetsverket med anledning därav låtit verkställa utredning rörande de anmärkta förhållandena. Därvid hade det visat sig, att vissa ändringsarbeten och kompletteringar vore behövliga eller önskvärda, och beräknades dessa betinga en kostnad av tillhopa 51,700 kronor. Med stöd av den förebragta utredningen hemställde ämbetsverket, att Kungl. Maj:t måtte för ifrågavarande ändamål hos riksdagen på extra stat för år 1917 äska nämnda belopp. [60.]

Förändring av
torped-
batteriet vid
Oxdjupet.
(Extra anslag.)

Enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvärens ärenden den 14 januari 1916, bilagt samma års statsverksproposition, ansåg jag mig vid föredragning av detta ärende icke kunna tillstyrka, att hela det av marinförvaltningen föreslagna beloppet äskades hos 1916

[60.] års riksdag. Å andra sidan kunde enligt min mening ifrågavarande ärende icke fullständigt undanskjutas. Bland de anmärkta bristfälligheterna hos torpedbatteriet vid Oxdjupet vore nämligen en, vilken yppat sig under den år 1914 anbefallda mobiliseringen, av den art, att den syntes mig snarast möjligt böra avhjälpas. Kostnaden härför hade i marinförvaltningens förenämnda skrivelse upptagits särskilt och beräknats till 17,600 kronor.

På framställning av Kungl. Maj:t beviljade jämväl 1916 års riksdag till förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet på extra stat för år 1917 ett anslag av 17,600 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta utanordna detta belopp redan under år 1916.

I skrivelse den 30 augusti 1916 anmälde emellertid marinförvaltningen, att de medel, som av riksdagen sålunda beviljats, på grund av stegrade materialpris visat sig otillräckliga, och hemställde marinförvaltningen på grund därav, att Kungl. Maj:t måtte medgiva, att ämbetsverket finge till fullbordande av den anbefallda förändringen av torpedbatteriet vid Oxdjupet av omhänderhavande medel förskjuta det för ändamålet ytterligare erforderliga beloppet, 13,650 kronor, att framdeles anmälas till ersättande. Denna ämbetsverkets framställning blev enligt nädligt brev den 12 september 1916 av Kungl. Maj:t bifallen.

Marinförvaltningen har nu i förenämnda hemliga skrivelse den 29 september 1916 föreslagit, att medel till täckande av de sålunda förskottsvis bestridda utgifterna, 13,650 kronor, måtte äskas av innevarande års riksdag. Vidare har ämbetsverket, då behovet av övriga år 1915 föreslagna ändrings- och kompletteringsarbeten kvarstode oförminskat, ansett sig böra ånyo upptaga denna fråga; och har ämbetsverket därvid meddelat, att förnyad utredning beträffande kostnaderna för nyssnämnda arbeten givit vid handen, att dessa kostnader på grund av stegringen i pris å materialier och arbete nu måste beräknas till 42,000 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt om utverkande hos riksdagen för ovan angivna ändamål av ett extra anslag å sammanlagt 55,650 kronor.

På grund av detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet tillhörande handlingarna böra tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefens yt-
tande.

Marinförvaltningens förslag därom, att det belopp å 13,650 kronor, som utöver av 1916 års riksdag beviljat anslag av 17,600 kronor till förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet visat sig för ändamålet er-

forderligt och vilket belopp på grund av förändringens trängande beskaffenhet ämbetsverket enligt nådigt brev den 12 september 1916 be- myndigats förskottera, nu måtte av riksdagen äskas, anser jag mig böra biträda. Däremot kan jag icke för närvarande understödja ämbets- verkets framställning om anvisande av nödiga medel till övriga redan år 1915 föreslagna ändrings- och kompletteringsarbeten beträffande nämnda torpedbatteri.

[60.]

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, utöver det av 1916 års riksdag till förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet beviljade anslaget av 17,600 kronor, för omförmälda ändamål på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 13,650 kronor.

11. Elektrisk belysning i befästningar och etablissement m. m. å Oscarsvärn.

Befälhavande amiralen i Karlskrona har i sitt förslag till beräk- nande av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1918, i vad de av- såge Karlskrona fästning, anhållit om anvisande av medel för anord- nande av elektrisk belysning i befästningar och kasernetablissement m. m. å Oscarsvärn.

[61.]

Elektrisk
belysning i
befästningar
och etablisse-
ment m. m.
å Oscarsvärn.
(Extra anslag.)

Den sålunda ifrågasatta åtgärden vore enligt bemälde amirals me- ning påkallad såväl ur hygienisk som eldsäkerhetens synpunkt, varjämte det från ekonomisk sida sett skulle vara fördelaktigt att utbyta den nuvarande belysningen medelst fotogen mot elektriskt ljus.

I sistnämnda avseende har befälhavande amiralen meddelat, att Karlskrona stad erbjudit sig att till ifrågavarande befästningar och byggnader leverera elektrisk ström för det billiga priset av 9 öre per kw.-timme, vilket anbud gällde till den 1 juli 1917.

Kostnaderna för den föreslagna belysningsanläggningen hava be- räknats till 24,930 kronor.

I sin berörda hemliga skrivelse den 29 september 1916 har marin- förvaltningen, som funnit utförandet av ifrågavarande anläggning icke böra uppskjutas, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för omförmälda ändamål på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 24,930 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan under år 1917.

- [61.] Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefens
yttrande.

I likhet med myndigheterna anser jag, att den föreslagna elektriska belysningsanläggningen snarast möjligt bör komma till utförande. Vid mitt besök i Karlskrona fästning under november månad 1916 hade jag tillfälle att taga här ifrågavarande befästnings- och övriga lokaler i ögonsikte och anser mig kunna vitsorda behovet av anläggningen såväl med hänsyn till hygienens som eldsäkerhetens fordringar. Att anläggningen jämväl kommer att medföra ekonomisk fördel torde icke heller lida något tvivel i betraktande av det utav Karlskrona stad erbjudna billiga priset å leverans av elektrisk ström.

Emellertid har fortifikationsbefälhavaren i Karlskrona fästning sedermera under hand meddelat, att kostnaderna för ifrågavarande anläggnings utförande under den tid, som förflutit efter det kostnadsförslaget till anläggningen uppgjordes, stigit med omkring 4,500 kronor. På grund härav anser jag icke tillrådligt att beräkna anläggningskostnaden till lägre belopp än i avrundat tal 29,500 kronor.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anordnande av elektrisk belysning i befästningar och kasernetablisement m. m. å Oscarsvärn bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 29,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under år 1917.

12. Förrådsskjul för Karlskrona fästnings äldre rörliga bestyckning m. m.

- [62.] I sitt år 1916 avgivna förslag till beräkning av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1918, i vad de avsåge Karlskrona fästning, har befälhavande amiralen i Karlskrona upptagit, bland annat, 18,000 kronor för uppförande av ett förrådsskjul för fästningens äldre rörliga bestyckning med utrednings- och anspänningspersedlar jämte fordon samt därvid erinrat, att av 1914 års senare riksdag beviljats anslag till ett nu under uppförande varande skjul till förvaring av den nya rörliga bestyckning för Karlskrona fästning, om vars anskaffning samma års riksdag fattat beslut, men att förvaringsutrymme under tak saknades för fästningens äldre bestyckning.

Förrådsskjul
för Karlskrona
fästnings äldre
rörliga be-
styckning
m. m.
(Extra anslag.)

Med vitsordande av det sålunda föreliggande behovet därav, att ett dylikt förrådsskjul bleve uppfört, har marinförvaltningen i sin berörda skrivelse den 29 september 1916 hemställt om utverkande hos riksdagen av ett extra anslag för år 1918 av 18,000 kronor till uppförande av ett förrådsskjul för Karlskrona fästnings äldre rörliga bestyckning.

[62.]

För uppförande av ifrågavarande förrådsskjul, avsett för förvaring av Karlskrona fästnings äldre rörliga bestyckning, lärer vara nödvändigt att bereda erforderliga medel. Det måste otvivelaktigt såväl ur ekonomisk synpunkt som med hänsyn till krigsberedskapen anses synnerligen olämpligt, att förvaringsplats för nämnda bestyckning icke förefinnes. Enligt vad jag inhämtat, lärer en del av den rörliga bestyckning, varom här är fråga, tidigare kunnat inställas under tak å förvaringsplatser, som nu måst tagas i anspråk för andra ändamål eller eljest blivit ändrade på sådant sätt, att bestyckningen icke längre kunnat där inrymmas.

Departements-
chefens
yttrande.

Den angivna kostnaden, 18,000 kronor, för omförmälda skjul synes mig icke vara för högt beräknad.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att för uppförande av ett förrådsskjul för Karlskrona fästnings äldre rörliga bestyckning på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 18,000 kronor.

13. Transportpråmar för Karlskrona fästning.

Uti sitt förslag till beräkning av utgifterna för tygförvaltningen under år 1918 har befälhavande amiralen i Karlskrona upptagit, bland annat, följande transportmateriel såsom erforderlig, nämligen

[63.]

Transport-
pråmar för
Karlskrona
fästning.

(Extra anslag.)

dels en motorbåt för en beräknad kostnad av 30,000 kronor,

dels en automobil för en beräknad kostnad av 9,500 kronor,

dels en motorvedettbåt för en beräknad kostnad av 160,000 kronor,

dels ock två transportpråmar för trupper, bestyckning och materialier för en beräknad kostnad av tillhopa 32,000 kronor.

Sammanlagda kostnaden för ifrågavarande materiel utgör således 231,500 kronor.

Av denna materiel hade befälhavande amiralen i Karlskrona redan uti sitt förslag till beräkning av utgifterna för tygförvaltningen under år

- [63.] 1917 upptagit en motorbåt för en beräknad kostnad av 25,000 kronor, en automobil för en beräknad kostnad av 18,300 kronor och två transportpråmar för en beräknad kostnad av tillsammans 26,000 kronor, varjämte befälhavande amiralen i nämnda förslag även upptagit en motorpråm för transport av rörlig bestyckning för en beräknad kostnad av 45,000 kronor; och hade marinförvaltningen i skrivelse den 8 oktober 1915 hemställt, att Kungl. Maj:t av 1916 års riksdag ville begära medel för anskaffning av en motorpråm och två transportpråmar. I statsverkspropositionen till 1916 års riksdag hade emellertid endast äskats ett anslag av 45,000 kronor på extra stat för år 1917 till anskaffning av omförmälda motorpråm; och hade riksdagen bifallit denna framställning.

Beträffande den nu till anskaffning föreslagna *motorbåten* har befälhavande amiralen i Karlskrona framhållit, att kommandanten vid utförandet av honom åliggande inspektioner m. m. av fästningens försvarsanstalter och truppersnas övningar ävensom för att kunna övervaka efterlevnaden av kungörelsen angående utlännings och utländskt fartygs vistelse inom fästningens skyddsområde vore i behov av en snabbgående och sjövärdig motorbåt.

Särskilt för sistnämnda ändamål ägde en motorbåt avgjort företräde framför en ångslup på grund av den förras egenskap att hastigt kunna klargöras för gång.

Angående behovet av en *automobil* har befälhavande amiralen i Karlskrona hänvisat till sitt förut härom gjorda uttalande, vari bemäld amiral meddelat, att det på grund av landfrontens stora utsträckning inom fästningen vore av behovet påkallat, att en rymlig automobil anskaffades för kommandanten och fästningsstabens personal att användas vid inspektioner, stridsövningar, rekognosceringar och andra tjänsteåligganden redan under fredstid. I Karlskrona med omnejd hade dittills endast under vissa perioder automobiler funnits att hyra, och ovannämnda behov kunde alltså icke beräknas bliva fyllt genom förhyrning, även om medel för ändamålet ställdes till kommandantens förfogande. I Boden hade redan under fredstid en automobil anskaffats för kommandanten.

Vidare har befälhavande amiralen nu ytterligare framhållit, att det vid inspektioner m. m. visat sig fördelaktigt att använda smärre automobiler, vilka vore lättare att manövrera än större sådana och även erbjöde bättre möjlighet till framkomlighet på mindre vägar. Befälhavande amiralen ansåge fördenskull lämpligare att äga till förfogande två mindre biler, rymmande vardera 3 personer utom föraren, än såsom

förut föreslagits endast en stor, rymmande 6 personer. Genom automobilanskaffningen skulle även möjlighet beredas att under fredstid årligen utbilda några av de i tjänst varande värnpliktiga ävensom erforderlig stampersonal såsom chaufförer, och därigenom skulle större säkerhet vinnas för att yrkeskunniga förare funnes att tillgå för de person- och lastautomobiler, som fästningen, enligt vad marinförvaltningen ställt i utsikt, skulle erhålla vid mobilisering. Med anledning härav har bemälde amiral hemställt om äskande av medel för anskaffande till en början av en sådan mindre automobil, vartill kostnaden, om den tillverkades inom landet, beräknades till 9,500 kronor.

Med avseende å *motorvedettbåten* har befälhavande amiralen erinrat, att i ett av armé- och marinförvaltningarna den 19 maj 1911 gemensamt avgivet utlåtande angående ytterligare behov av flytande materiel för kustfästningarna upptagits för Karlskrona kustartilleriregemente, bland annat, två större motorbåtar. Då man måste påräkna, att fästningens vedettbåtar under krigstid komme att utsättas för mycket stora påfrestningar särskilt i avseende på maskinernas uthållighet och driftsäkerhet och då de nu befintliga vedettbåtarna vore dels föga sjövärdiga, dels föråldrade och årligen enbart för fredstjänsten krävde omfattande reparationer, vore enligt bemälde amirals mening kraftiga åtgärder med det snaraste behövlige för att för krigstillfälle säkerställa fästningens behov av snabbgående och fullt sjövärdiga vedettbåtar.

Då kostnaderna för dylika vedettbåtar vore betydande, har befälhavande amiralen ansett sig böra nu upptaga endast en motorvedettbåt samt beräknat, att densamma kunde anskaffas för ett belopp av 160,000 kronor.

Vad slutligen angår de båda *transportpråmarna* har befälhavande amiralen anført, att dessa pråmar borde tillverkas av järn och lämpligen byggas av något större typ än de inom fästningen nu befintliga pråmarna av trä, vilka endast lämpade sig för transport av trupper eller materialier samt för övrigt vore gamla och bristfälliga. Anskaffning av en dylik större typ, som rustad borde hava omkring 100 m³ deplacement och vara försedd med däck och reling av sådan styrka, att rörlig bestyckning kunde transporteras å densamma, vore för fästningen för närvarande oundgängligen nödvändig, om det skulle bliva möjligt att tillgodose nutida krav på rörlighet hos fästningens rörliga eller flyttbara bestyckning med tillhörande strids- och bagageträng. Så konstruerade transportpråmar borde vara särskilt inredda för sitt ändamål och kunde ej anskaffas vid krigstillfälle genom rekvisition, utan måste byggas redan i fredstid.

[63.]

Marinförvaltningen har nu i sin omförmälda skrivelse den 29 september 1916 till prövning upptagit befälhavande amiralens i Karlskrona förevarande framställning och därvid uttalat att, ehuru anskaffning av den föreslagna motorbåten syntes marinförvaltningen önskvärd, ämbetsverket likväl med hänsyn till viktigare anslagskrav ansåge nämnda anskaffning för närvarande ej böra förordas. Ej heller har marinförvaltningen ansett behovet av en automobil för Karlskrona fästning vara så trängande, att densamma för närvarande borde ifrågakomma till anskaffning.

Beträffande den ifrågasatta motorvedettbåten har marinförvaltningen, då en motorvedettbåt av ifrågavarande slag för närvarande ej torde kunna anskaffas för tillnärmelsevis det belopp, som av befälhavande amiralen beräknats, ej ansett sig böra föreslå anskaffning av en sådan båt.

Däremot har marinförvaltningen, som ansett de av befälhavande amiralen anförda skälen för anskaffning av de ifrågasatta två transportpråmarna till fullo motivera denna anskaffning, funnit sig böra tillstyrka framställningen i denna del och därvid ytterligare framhållit, att det syntes ämbetsverket nödvändigt att hava tillgång till lämpliga transportpråmar för att hastigt kunna få vissa för fästningens försvar avsedda trupper transporterade till den rätta platsen samt att, enligt vad ämbetsverket inhämtat, för ändamålet lämpliga transportpråmar ej funnes att tillgå i trakten av Karlskrona och sålunda ej vid mobilisering torde kunna anskaffas genom förhyrning eller rekvisition.

Departements-
chefens
yttrande.

På sätt framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden den 14 januari 1916, bilagt samma års statsverksproposition, yttrade jag vid anmälan av då föreliggande anslagskrav beträffande transportmateriel för Karlskrona fästning, att enligt min uppfattning anskaffningen av en motorbåt och en automobil icke vore av beskaffenhet att, åtminstone för det dåvarande, böra komma till utförande. Ehuru befälhavande amiralen numera, vad den ifrågasatta automobilen angår, inskränkt kravet till att omfatta en mindre sådan för en relativt begränsad kostnad, finner jag icke anledning att nu frångå min förut uttalade uppfattning i nämnda hänseenden. Med avseende å den föreslagna motorvedettbåten delar jag marinförvaltningens mening därom, att en sådan båt med hänsyn till de betydande kostnader, som av dess byggande skulle föranledas, icke för närvarande bör ifrågakomma till anskaffning.

Beträffande därefter de ifrågasatta båda transportpråmarna, avsedda för fortskaffning av trupper, bestyckning och materialier, uttalade jag vid nyssnämnda tillfälle, att det visserligen icke kunde bestridas, att desamma på grund av den förefintliga bristen å duglig till Karlskrona fästning hörande pråmmateriel skulle bliva till väsentligt gagn. Men då erforderlig tillgång till sådan transportmateriel torde vid förefallande behov kunna utan större svårigheter beredas genom förhyrning eller rekvisition, syntes mig dessa transportpråmars anskaffning, med hänsyn jämväl till nödvändigheten att tillgodose andra viktigare anslagskrav, böra tills vidare anstå.

Vad befälhavande amiralen och marinförvaltningen beträffande behovet av dessa transportpråmar nu anført synes mig giva vid handen, att frågan om desammas anskaffning icke längre kan utan verkligt men för fästningens transportväsen undanskjutas; och jag finner mig därför böra biträda framställningen i denna del. Härför talar särskilt den omständigheten att, enligt vad befälhavande amiralen och marinförvaltningen numera upplyst, för ändamålet lämpliga transportpråmar ej finnas att tillgå i trakten av Karlskrona samt att behovet därav sålunda ej torde vid mobilisering kunna fyllas genom förhyrning eller rekvisition. I detta sammanhang anser jag mig böra omnämna, att den motorpråm, till vars anskaffning 1916 års riksdag beviljat medel, icke kan ersätta här ifrågavarande transportpråmar, utan äro dessa transportpråmar, som för sin användning fordra särskild bogserbåt, väl behöfliga jämte den med eget motormaskineri försedda pråmen.

Ifrågavarande båda transportpråmar torde numera icke kunna anskaffas för lägre kostnad än den av befälhavande amiralen angivna eller tillhopa 32,000 kronor.

På grund av vad jag sålunda anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av två transportpråmar för Karlskrona fästning på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 32,000 kronor.

14. Förrådsbyggnad för förläggningsinventarier och proviant samt utsprängning av utrymme för diskrum m. m. vid Älvsborgs fästning.

[64.]
Förrådsbyggnad för förläggningsinventarier och proviant samt utsprängning av utrymme för diskrum m. m. vid Älvsborgs fästning.
(Extra anslag.)

I en hos marinförvaltningen den 9 maj 1916 gjord framställning har kommandanten i Älvsborgs fästning, under framhållande av otillräckligheten av nu befintliga förrådslokaler för krigsbesättningens behov å Oscar II:s fort och närliggande skansar, anhållit om anvisande av medel dels till uppförande vid nämnda fort av en förrådsbyggnad för förläggningsinventarier och i krigstid för proviant, dels ock till utsprängning därstädes av utrymme för diskrum samt förvaring av skaffningseffekter och bränsle.

De förläggningsinventarier, för vilkas förvaring den ifrågasatta förrådsbyggnaden skulle uppföras, anskaffades till stor del under hösten 1914. För närvarande förvarades dessa inventarier i brist på annat utrymme inom fortet, men efter återgång till vanliga fredsförhållanden, då uppvärmning av fortets lokaler icke torde ifrågakomma, kunde enligt kommandantens mening så icke ske utan att inventarierna toge skada av fukt o. dyl. Den föreslagna byggnaden vore därjämte avsedd att, sedan inventarierna vid inträdande krigsfara utlämnats till fortet, tjäna såsom proviantförråd för fästningens infanteribesättning och landstorm, för vilka för närvarande sådan förvaringsplats saknades.

Enligt uppgjort kostnadsförslag utgjorde kostnaden för uppförande av ifrågavarande förrådsbyggnad 7,500 kronor.

Beträffande den föreslagna utsprängningen för erhållande av erforderligt utrymme för diskrum samt för förvaring av skaffningseffekter och bränsle har kommandanten meddelat, att diskning av manskapets skaffningseffekter för närvarande i brist på annat utrymme måste verkställas dels i manskapsköket, som vore trångt enbart för kokning åt fortbemanningen under regementsövningarna, och dels utanför nämnda kök i fortgraven till men för hygien, trevnad och snygghet samt till hinder för trafiken och övningsutrymmet därstädes. Vidare funnes för närvarande för förvaring av den för krigsbemanningen å fortet avsedda stora mängden skaffningseffekter intet annat utrymme än det ena av fortets proviantrum, vilket under fredstid kunde användas för sådant ändamål, men under krigstid uteslutande måste begagnas för förvaring av proviant. Bredvid de utrymmen, som skulle anordnas för nu nämnda båda ändamål, borde beredas plats för bränsleförråd, varför tillräckligt utrymme för närvarande saknades inom fortet.

Kostnaderna för ifrågavarande utsprängning beräknades i upprättat kostnadsförslag till 8,200 kronor. [64.]

I sin berörda hemliga skrivelse den 29 september 1916 har marinförvaltningen uttalat, att ämbetsverket funne av behovet påkallat, att ifrågavarande förrådsbyggnad bleve uppförd samt att den föreslagna utsprängningen komme till utförande; och har ämbetsverket fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för omförmälda ändamål hos riksdagen på extra stat för år 1918 äska ett anslag av 15,700 kronor.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

De vid Oscar II:s fort i Älvsborgs fästning nu ifrågasatta anordningarna — uppförande av en byggnad för förvaring av förläggningsinventarier och proviant ävensom verkställande av en utsprängning i fortgraven för diskrum samt förvaringsrum för skaffningseffekter och bränsle — äro enligt min mening av beskaffenhet att böra komma till utförande. Mot de uppgjorda kostnadsförslagen är från min sida icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för uppförande av en förrådsbyggnad för förläggningsinventarier och proviant samt verkställande av en utsprängning av utrymme för diskrum m. m. vid Älvsborgs fästning på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 15,700 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

15. Övningsmateriel och förläggningsinventarier för Hemsö kustartillerikår.

I förenämnda skrivelse den 29 september 1916 har marinförvaltningen anfört huvudsakligen följande.

I sin materielrapport den 30 mars 1916 hade chefen för kustartilleriet angivit, att extra anslag borde av 1917 års riksdag äskas, bland annat, för beklädnad, övningsmateriel och förläggningsinventarier för Hemsö kustartillerikår. Storleken av behöfligt anslag uppgavs till 145,000 kronor i överensstämmelse med den beräkning härav, som återfunnes i bilagan II till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag,

[65.]

Övnings-
materiel och
förläggnings-
inventarier
för Hemsö
kustartilleri-
kår.

(Extra anslag.)

[65.] därvid förutsatts, bland annat, att beklädnad m. m. skulle överflyttas från Färösund till Hemsö fästning.

Sedan marinförvaltningen av chefen för kustartilleriet begärt detaljerad kostnadsberäkning av anslaget, hade chefen för kustartilleriet i skrivelse den 26 september 1916 överlämnat sådan beräkning och därvid meddelat, bland annat, att i det uppgivna beloppet, 145,000 kronor, även inginge anskaffning av beklädnad, men att, enär 1916 års riksdag beviljat härför erforderligt belopp, kostnaden kunde nedbringas till 115,000 kronor.

Vid företagen granskning av detaljberäkningen hade marinförvaltningen icke funnit sig böra ifrågasätta någon ändring i det av chefen för kustartilleriet senast uppgivna beloppet.

Med hänsyn till att de för Hemsö kustartillerikår avsedda byggnaderna väntades kunna tagas i anspråk åtminstone delvis redan vid 1918 års början, torde anskaffning av vissa inventarier böra verkställas redan under år 1917. Fördenskull torde av det erforderliga beloppet hälften, eller 57,500 kronor, böra bliva för ändamålet disponibel redan under sistnämnda år.

I anslutning härtill har marinförvaltningen hemställt om äskande av ett extra anslag av 115,000 kronor för ifrågavarande ändamål, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 av nämnda belopp utanordna 57,500 kronor.

Departements-
chefens yt-
rande.

Marinförvaltningens förevarande framställning avser att fylla ett behov, som, enligt vad bilagan II till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag utvisar, förutsatts att under åren 1915—1919 tillgodoses genom extra anslag inom ramen av den vanliga budgeten; och har jag icke något att erinra mot berörda framställning. Emellertid skall, enligt vad jag inhämtat, det för Hemsö kustartillerikår avsedda kasernetablisementet i Härnösand med tillhörande byggnader jämlikt avslutat entreprenadkontrakt vara färdigbyggt först den 15 november 1918. Vid sådant förhållande synes ej vara nödigt att begära bemyndigande för Kungl. Maj:t att förskottera någon del av ifrågavarande belopp redan under år 1917.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för anskaffning av övningsmateriel och förläggningsinventarier för Hemsö kustartillerikår på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 115,000 kronor.

Övningar.

16. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Chefen för kustartilleriet har i skrivelse den 31 augusti 1916 till marinförvaltningen överlämnat en beräkning av erforderlig ökning av anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1918. Enligt denna beräkning skulle anslaget för nämnda år behöva höjas med 35,800 kronor.

I förenämnda skrivelse den 8 november 1916 har marinförvaltningen hemställt, att anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1918 måtte höjas med det av chefen för kustartilleriet beräknade beloppet.

Vidare har chefen för kustartilleriet i berörda skrivelse den 31 augusti 1916 framhållit behovet av ett extra anslag för bestridande av de på grund av nuvarande dyrtid ökade kostnaderna för övningarna och därvid anført att, för den händelse nu rådande dyrtid komme att fortfara, de för övningarna åren 1917 och 1918 beviljade eller under anslaget för kustartilleriets krigsberedskap och övningar föreslagna beloppen ej bleve tillfyllest för att tillgodose övningarnas krav. Fördenskull hade det synts chefen för kustartilleriet nödvändigt att, därest övningarna skulle kunna bedrivas i erforderlig utsträckning, ett extra anslag av 200,000 kronor för nämnda kostnaders bestridande anvisades för vardera året 1917 och 1918.

Marinförvaltningen har i sin förutnämnda skrivelse den 8 november 1916 anført, att det icke nu torde kunna överblickas, huruvida och i vad mån ökade kostnader för här avsedda ändamål behövde ifrågakomma för år 1918; och funne sig marinförvaltningen med hänsyn därtill för närvarande endast så till vida böra tillstyrka bifall till chefs för kustartilleriet framställning, att ämbetsverket ville föreslå, att till bestridande av nu berörda kostnader för kustartilleriet under år 1917 å femte huvudtiteln uppfördes ett extra anslag å 200,000 kronor för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera beloppet redan år 1917.

För år 1917 är ifrågavarande anslag i riksstaten uppfört med ett belopp av 472,800 kronor. Enligt myndigheternas förslag skulle anslaget för år 1918 höjas med 35,800 kronor till 508,600 kronor.

[66.]

Kustartilleriets krigsberedskap och övningar.
(Ordinarie anslag.)

Departements-
chefens
yttrande.

[66.]

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag beräknades förevarande anslag böra för år 1918 utgå med ett belopp av 520,000 kronor. Att anslaget nu beräknats till lägre belopp förklaras därav, att viss materiel, som vid tiden för avlåtandet av nyssnämnda proposition förutsattes skola bliva färdig under loppet av år 1918, icke lärér kunna tagas i bruk förrän efter utgången av nämnda år.

Mot den beräkning av erforderlig höjning av anslaget, som framlagts i chefens för kustartilleriet skrivelse till marinförvaltningen den 31 augusti 1916, har jag icke annat att erinra än att, vid bifall till av mig här nedan under punkterna 70, 72 och 74 framlagt förslag till ändrad organisation beträffande kustartilleriets hästar, anslagets slutsumma, 508,600 kronor, bör minskas med ett belopp av 16,000 kronor, motsvarande vad som vid beräkningen av anslaget för år 1917 upptagits för lejning, furagering och övriga kostnader för hästar vid kustartilleriet. Anslagsbeloppet för år 1918 skulle alltså efter denna minskning böra upptagas till 492,600 kronor.

Såsom framgår av mitt yttrande till 1916 års statsverksproposition under femte huvudtiteln, punkt 58, har anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1917 beräknats med tillämpning av samma enhetspriser, som gällde vid avlåtandet av propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag och alltså före utbrottet av det pågående världskriget. Sedermera hava emellertid prisen på ammunition, kol och olja m. m. väsentligt stigit. Därest kustartilleriets övningar under år 1917 skola bedrivas i samma omfattning som hittills, måste således kostnaderna för dessa övningar beräknas komma att väsentligt överstiga det härför anvisade ordinarie anslagets belopp.

Att förebygga anslagets överskridande år 1917 genom vidtagande av härför erforderliga betydande inskränkningar i kustartilleriets övningar för nämnda år skulle oundvikligen hava till följd, dels att vapnets krigsberedskap under nuvarande kritiska tid väsentligt nedsattes och dels att man för flera år framåt vore nödsakad att räkna med en bristfälligt utbildad årsklass av kustartilleriets värnpliktiga. Med hänsyn härtill kan jag icke tillstyrka vidtagandet av dylika inskränkningar i övningarna.

De kostnader, som sålunda måste beräknas för kustartilleriets krigsberedskap och övningar under år 1917 utöver det ordinarie anslagets belopp, äro icke av den natur, att för deras täckande böra anlitas medel, anvisade för bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen. Icke heller lærer, enligt vad jag inhämtat, numera kunna räknas med någon reservation å anslaget. Vid sådant

förhållande anser jag i likhet med marinförvaltningen nödvändigt, att en förstärkning beredes det ordinarie anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för år 1917. Denna förstärkning synes mig lämpligen böra beviljas såsom extra anslag.

[66.]

Av anledning, som jag vid punkten rörande flottans övningsanslag angivit, synes det mig jämväl vara erforderligt, att redan nu av riksdagen äskas en förstärkning av ifrågavarande anslag för att möta det motsedda behovet av ytterligare medel för kustartilleriets övningar för år 1918. Förstärkningen av kustartilleriets övningsanslag för vart och ett av åren 1917 och 1918 torde, för att motsvara det belopp, som för sistnämnda år ansetts böra finnas tillgängligt för att bestrida ökade kostnader å flottans övningsanslag, böra beräknas till 20 % av anslagets belopp, eller i runt tal 100,000 kronor för vardera året, och således tillhopa 200,000 kronor. Sistnämnda belopp torde böra uppföras såsom extra anslag på 1918 års stat, med rätt för Kungl. Maj:t att härav disponera erforderlig del redan under innevarande år.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att, under förutsättning av bifall till under punkterna 70, 72 och 74 gjorda framställningar, i riksdagen för år 1918 höja reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar

nu	kronor 472,800: —
med	» 19,800: —
till	kronor 492,600: —.

17. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anför, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[67.]

att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar för åren 1917 och 1918 på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av högst 200,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav disponera erforderlig del redan under innevarande år.

Förstärkning
av anslaget
till kustartil-
leriets krigs-
beredskap och
övningar.
(Extra anslag.)

18. Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m.

[68.] Marinförvaltningen har i sin förberörda skrivelse den 8 november 1916, under anförande av att anslaget till kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m. för år 1918 av chefen för kustartilleriet upptagits till enahanda belopp som i 1917 års riksstat och att skäl ej föreläge att föreslå ändring av beloppet av detta anslag, hemställt, att anslaget måtte för år 1918 uppföras med oförändrat belopp eller 430,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande. I överensstämmelse med vad jag anført under punkt 29 här ovan, synes man kunna ifrågasätta, huruvida icke förevarande anslag, såvitt angår beklädnadskostnaden, bör erhålla en förstärkning för år 1918. Enligt vad jag inhämtat, lämnade anslaget vid 1915 års utgång en behållning av 5,163 kronor 95 öre, vilken överförts till kassafonden. Denna behållning måste visserligen anses vara jämförelsevis obetydlig och med hänsyn härtill torde möjligen kunna befaras, att anslaget vid 1916 års utgång kommer att uppvisa brist. Då emellertid från myndigheternas sida icke ifrågasatts, att anslaget för år 1918 skulle tillföras någon förstärkning, finner jag mig för närvarande sakna anledning att göra framställning i sådant avseende.

Anslaget till kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m. torde alltså böra upptagas såsom *oförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 430,000: —

19. Krigsövningar vid kustfästningarna.

[69.] I den beräkning över de ordinarie kostnaderna för kustartilleriet under åren 1915—1919, vilken återfinnes i propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag, har anslaget till krigsövningar vid kustfästningarna, som i 1917 års stat uppförts med 15,000 kronor, för år 1918 upptagits till 20,000 kronor.

Efter anmälan av chefen för kustartilleriet har marinförvaltningen i sin förberörda skrivelse den 8 november 1916 hemställt om äskande av anslagets höjning till 20,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande. Då jag icke har något att erinra mot marinförvaltningens ifrågasvarande framställning, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1918 höja reservations-	
anslaget till krigsövningar vid kustfästningarna	
nu	kronor 15,000:—
med	» 5,000:—
till	kronor 20,000:—

[69.]

20. Remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar.

Enligt den av 1901 års riksdag antagna organisationen av kustartilleriet avsågs nämnda truppslag att bemanna, förutom kustfästningarnas fasta försvarsanstalter, även till dessa fästningar hörande rörliga batterier. Den plan för det fasta kustförsvarets ordnande, som sedermera godkändes av 1914 års senare riksdag, omfattade bland annat kustfästningarnas förseende med moderna rörliga batterier. Dessa batterier avsågos likaledes att bemannas av kustartilleriet.

[70.]

Remontering
och lega m. m.
för kust-
artilleriets
hästar.
(Ordinarie
anslag.)

För fredsutbildningen vid kustartilleriets rörliga batterier hava hittills hästar lejt under en kortare tid av året. Kostnaderna härför hava bestritts av det ordinarie anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar. Exempelvis för år 1917 har vid beräkningen av omförmälda anslag ett belopp av 16,000 kronor upptagits till lejning, furagering och övriga kostnader för hästar vid kustartilleriet. Däremot finnas vid kustartilleriet icke några stamhästar, d. v. s. till truppförbanden redan i fredstid hörande rid- och körbara hästar, som äro i tjänst under hela året.

Behovet av hästar för kustartilleriets rörliga batterier vid mobilisering har hittills avsetts att fyllas dels genom utskrivning och dels genom rekvisition. Vid kustfästningarnas mobilisering år 1914 utskrevos sålunda i överensstämmelse med gällande planer visst antal hästar till kustartilleriet. Utgifterna härför ersattes av medel, vilka ställts till Kungl. Maj:ts disposition för bestridande av kostnader, som avses i § 63 regeringsformen.

På grund av erfarenheterna från kustfästningarnas mobilisering år 1914 ävensom med hänsyn till den pågående anskaffningen av moderna rörliga batterier hava från kommandanterna i kustfästningarna framställningar avlåtits till Kungl. Maj:t beträffande ändrade planer för tillgodo-seendet av kustartilleriets behov av hästar. Vid avgivande av yttrande den 1 oktober 1915 över en dylik framställning anförde marinförvaltningen, att det syntes bliva nödvändigt att inom den närmaste tiden upptaga

[70.] till prövning frågan, huruvida för kustfästningarnas rörliga bestyckning stamhästar borde uppsättas eller om behovet av drag- och ridhästar för nämnda bestyckning, såsom hittills varit avsett, borde tillgodoses genom förhyrning eller utskrivning. Marinförvaltningen framhöll vidare, att ämbetsverket hade för avsikt att verkställa utredning härutinnan ävensom att till Kungl. Maj:t inkomma med förslag i ämnet.

Marinförvaltningen träffade därefter överenskommelse med chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet om gemensamt utarbetande av en fullständig utredning av häst- och fordonsfrågorna för samtliga kustfästningar.

Med skrivelse den 27 september 1916 hava sedermera marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet gemensamt överlämnat utredning rörande kustfästningarnas behov såväl av hästar och fordon m. m. vid mobilisering som ock av hästar för fredsövningarnas bedrivande ävensom förslag rörande sättet för ifrågavarande behovs tillgodosende. Såsom grundläggande krav hade myndigheterna därvid uppställt, att kustfästningarnas rörliga artilleri borde vara så organiserat, att batteriernas förflyttning kunde ske med erforderlig snabbhet och säkerhet.

Med hänsyn härtill erfordrades enligt myndigheternas åsikt, att stamhästar uppsattes vid kustartilleriet. Emellertid borde stamhästar uppsättas endast till det antal, som kunde finnas oundgängligen nödvändigt för personalens fredsutbildning. Av den verkställda utredningen framginge, att ifrågavarande behov av stamhästar beräknats till 72.

Kostnaderna för stamhästarnas första uppsättande ansåge myndigheterna kunna bestridas av de försäljningsmedel, som beräknades inflyta, därest de under mobiliseringen år 1914 för kustfästningarna utskrivna hästarna realiserades. Härom hade myndigheterna i särskild skrivelse den 27 september 1916 gjort framställning. Från denna försäljning skulle dock givetvis undantagas sådana hästar, som kunde anses lämpliga att överföras till stamhästar eller eljest vore användbara för kustartilleriets utbildning och övningar under fredstid.

Kustartilleriets behov av hästar i övrigt borde tillgodoses vid mobilisering genom utskrivning och rekvisition samt för fredsövningarna genom lejning av hästar under vissa tider av året. Behovet av hästlejning för fredsövningarna hade, under förutsättning att 72 stamhästar uppsattes, beräknats utgöra:

för Vaxholms kustartilleriregemente	92 hästar i 60 dagar	[70.]
» Karlskrona	102 » » 60 »	
» Älvsborgs kustartillerikår	18 » » 7 »	
» Hemsö	18 » » 7 »	

Den årliga kostnaden för kustartilleriets hästar, utom furagering, hade av myndigheterna beräknats på följande sätt:

1. Veterinärvård samt hovbeslag.

a. Arvode till veterinär vid:

Vaxholms kustartilleriregemente ...	kronor 400: —	
Karlskrona	» 300: —	
Älvsborgs kustartillerikår	» 100: —	
Hemsö	» 100: —	900: —

b. För stamhästar i $72 \times 365 = 26,280$ underhålls-		
dagar à kr. 0,033	867: 24	
För lejda hästar i $194 \times 60 = 11,640$ underhålls-		
dagar à kr. 0,033	384: 12	
För lejda hästar i $36 \times 7 = 252$ underhållsdagar		
à kr. 0,033	8: 32	2,159: 68

2. Remontering och hästlega.

Remontering m. m.

7 ersättningsremonter à kr. 900	6,300: —
---------------------------------------	----------

Transport-, rese- och diverse kostnader.

7 ersättningsremonter à kr. 50	350: —
--------------------------------------	--------

Depåkostnader.

7 ersättningsremonter à kr. 106	742: —
---------------------------------------	--------

För å depå störtade remonter.

$\frac{1}{2}$ remont à kr. 1,003 ¹⁾	501: 50	
	Transport	7,893: 50 2,159: 68

¹⁾ Beräknat medelpris	kronor 900: —
Transport-, rese- och diverse kostnader	» 50: —
Halva depåkostnaden	» 53: —

Summa kronor 1,003: —

[70.]

Transport 7,893: 50 2,159: 68

Stallhyra, ljus och vatten m. m.

7 ersättningsremonter à kr. 100 700: — 8,593: 50

*Hästlega.*Vaxholms kustartillerigemente: 92 hästar i 60 da-
gar à kr. 6 33,120: —Karlskrona kustartilleriregemente: 102 hästar i 60
dagar à kr. 5 30,600: —Ålvsborgs kustartillerikår: 18 hästar i 7 dagar
à kr. 8 1,008: —

Hemsö kustartillerikår: 18 hästar i 7 dagar à kr. 8 1,008: — 65,736: —

3. Munderingsutrustning.

För stamhästar $365 \times 72 = 26,280$ underhållsdagar
à kr. 0,17 4,467: 60För lejda hästar $60 \times 194 = 11,640$ underhållsdagar
à kr. 0,17 1,978: 80För lejda hästar $7 \times 36 = 252$ underhållsdagar
à kr. 0,17 42: 84 6,489: 24

Summa kronor 82,978: 42

eller i runt tal 83,000: —

Med stöd av den förebragta utredningen hava marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet hemställt, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels besluta, att 72 stamhästar skulle uppsättas vid kustartilleriet,

dels medgiva, att genom försäljning av för kustfästningarna inköpta hästar inflytande medel finge användas till ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet,

dels ock, med godkännande av den framlagda kostnadsberäkningen, i riksstaten för år 1918 uppföra ett ordinarie reservationsanslag å 83,000 kronor för kustartilleriets hästar, utom furagering.

Departements-
chefens
yttrande.

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag angående sjö-
försvarets ordnande föreslogs icke uppsättande av stamhästar vid kust-

artilleriet, utan beräknades blott en ökning av den årliga kostnaden för lejda hästar, att utgå av anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.

[70.]

Vid bedömande av myndigheternas nu föreliggande förslag till ändrad organisation beträffande kustartilleriets hästar torde till en början böra till prövning upptagas frågan, huruvida uppsättandet av stamhästar vid kustartilleriet är oundgängligen nödvändigt. De kraftigaste skäl härför, som av myndigheterna förebragts, hänföra sig till erfarenheterna från kustfästningarnas mobilisering år 1914. För dessa skäl kan jag dock med hänsyn till ämnets hemliga natur icke här närmare redogöra. Jag vill emellertid betona, att marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet enhälligt tillstyrkt uppsättandet av stamhästar vid kustartilleriet. Därjämte torde böra uppmärksammas, att 1914 års senare riksdag godkänt Kungl. Maj:ts förslag angående uppsättande av stamhästar vid Boden-Karlsborgs artilleriregemente. Sistberörda förhållande anser jag särskilt böra framhållas med hänsyn därtill, att kustfästningarnas moderna rörliga bestyckning i många fall torde finna en användning, likartad med landfästningarnas. Med stöd i övrigt av myndigheternas utredning har jag kommit till den uppfattningen, att kravet på uppsättandet av stamhästar är av beskaffenhet att böra tillgodoses.

Utgår man härifrån, uppställer sig såsom det närmaste spörsmålet, huruvida det av myndigheterna föreslagna antalet av 72 stamhästar kan anses vara väl avvägt. Hithörande beräkningar äro av hemlig natur och kunna sålunda icke här framläggas. För jämförelses skull torde böra erinras, att Boden-Karlsborgs artilleriregemente tilldelats 126 stamhästar, under det att för kustartilleriet, som har att bemanna en väsentligt mera omfattande rörlig bestyckning, antalet stamhästar föreslagits till 72. Med hänsyn härtill kunde visserligen ifrågasättas, huruvida ett antal av 72 stamhästar för kustartilleriet må anses väl snävt tilltaget. Enligt mitt förmenande framgår emellertid av myndigheternas utredning, att med det föreslagna antalet stamhästar vid kustartilleriet de mest trängande kraven beträffande fredsutbildningen därstädes skulle bliva på ett tillfredsställande sätt tillgodosedda. Jag har således icke något att erinra mot myndigheternas förslag i fråga om antalet stamhästar.

På sätt förut anförts, hava marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet i skrivelse den 27 september 1916 föreslagit, bland annat, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga marinförvaltningen att låta på för kronan förmånligaste sätt försälja de för

[70.] kustfästningarna vid 1914 års mobilisering utskrivna hästarna med undantag för sådana, som kunde anses lämpliga att överföras till stamhästar eller som vore användbara för kustartilleriets utbildning och övningar. I sammanhang härmed framhöllo myndigheterna att, enligt vid kustfästningarna vunna erfarenheter, de utskrivna hästarna i regel icke lämpade sig för kustartilleripersonalens utbildning i beriden artilleritjänst. Den föreslagna försäljningen borde följaktligen komma till stånd, även om av myndigheterna föreslagen uppsättning av stamhästar vid kustartilleriet icke vunne Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall. Genom nådigt brev den 29 september 1916 har marinförvaltningen bemyndigats att låta på för kronan förmånligaste sätt försälja för kustfästningarna vid den år 1914 anbefallda mobiliseringen anskaffade, för kustartilleriets utbildning och övningar icke användbara hästar.

Vid överlämnandet av förut omförmälda framställning angående kustfästningarnas behov av hästar m. m. hade, såsom i det föregående nämnts, myndigheterna föreslagit, att de medel, som inflöte genom försäljningen av för kustfästningarna inköpta hästar, skulle användas till ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet. Antalet av de vid kustfästningarna befintliga hästar, som vore lämpliga att överföras till stamhästar, ävensom storleken av inflytande försäljningsmedel voro icke kända vid tidpunkten för avgivandet av myndigheternas ifrågavarande framställning. Man kunde sålunda vid denna tidpunkt icke exakt beräkna kostnaderna för inköp av det ytterligare antal hästar, som erfordrades för ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet, eller storleken av det överskott, som efter bestridande av nyssnämnda kostnader möjligen kunde uppkomma å hästförsäljningsmedlen. Sedan försäljning av de för kustartilleriets utbildning och övningar icke användbara hästarna jämlikt berörda nådiga brev den 29 september 1916 numera ägt rum, kunna däremot dessa förhållanden överblickas. Av en beräkning, som jag därefter låtit verkställa, framgår sålunda, att för ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet i överensstämmelse med myndigheternas förslag skulle erfordras ett belopp av 58,000 kronor, under förutsättning att såsom stamhästar jämväl toges i anspråk därtill lämpliga av de hästar, som icke blivit försålda. Enligt vad jag inhämtat, uppgå de efter hästförsäljningen på vederbörlig inkomsttitel disponibla medlen till omkring 105,000 kronor. Av dessa medel torde ett belopp av 58,000 kronor få användas för bestridande av kostnaderna för ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet. Överskottet skulle därefter komma att utgöra 47,000 kronor. Till frågan om användningen av detta överskott anholder jag få återkomma under punkt 74 här nedan.

Myndigheternas förslag beträffande den hästlejning, som skulle erfordras för kustartilleriets övningar under förutsättning att 72 stamhästar uppsattes, grundar sig på beräkningar av hemlig natur, för vilka jag sålunda icke här kan närmare redogöra. Jag har emellertid intet annat att erinra mot ifrågavarande förslag, än att antalet hästlejningsdagar för år 1918 torde kunna nedsättas med det för Hemsö kustartillerikår beräknade antalet, enär de för nämnda kår avsedda byggnaderna icke beräknas bliva färdiga förrän i slutet av år 1918.

Enligt en beräkning, som jag låtit utföra, skulle till följd av det sålunda minskade antalet hästlejningsdagar kostnaderna för kustartilleriets hästar, utom furagering, därest myndigheternas förslag i övrigt följdes, för år 1918 nedbringas från 83,000 kronor med 7,700 kronor till 75,300 kronor.

Den av myndigheterna framlagda beräkningen över kostnaderna för år 1918 för kustartilleriets hästar, utom furagering, synes mig vara väl avvägd med hänsyn till de prislägen, som kunna förutsättas under år 1918. Såsom jag anhåller få erinra, hava emellertid i innevarande års statsverksproposition vid beräkningen av motsvarande ordinarie anslag under fjärde huvudtiteln kostnaderna upptagits i överensstämmelse med de grunder, som tillämpats före inträdandet av nu rådande dyrtid, och anslag på extra stat äskats till förstärkning av vederbörliga ordinarie anslag. Ett liknande förfaringssätt anser jag mig böra förorda i fråga om beräkningen av här förevarande anslagsbehov.

I enlighet härmed och med iakttagande av förutnämnda minskning av antalet hästlejningsdagar har jag låtit uppgöra följande beräkning av ifrågavarande ordinarie anslag för år 1918.

1. Veterinärvård samt hovbeslag.

a. Arvode till veterinär vid:

Vaxholms kustartilleriregemente ... kronor 400: —

Karlskrona ... » 300: —

Älvsborgs kustartillerikår ... » 100: — 800: —

b. För stamhästar i $72 \times 365 = 26,280$ underhållsdagar à kr. 0,033 867: 24

För lejda hästar i $194 \times 60 = 11,640$ underhållsdagar à kr. 0,033 384: 12

För lejda hästar i $18 \times 7 = 126$ underhållsdagar à kr. 0,033 4: 16 2,055: 52

Transport 2,055: 52

[70.]

[70.]

Transport 2,055: 52

2. Remontering och hästlega m. m.

Remontering.

7 ersättningsremonter à kr. 850 5,950: —

Transport-, rese- och diverse kostnader.

7 ersättningsremonter à kr. 50 350: —

Depåkostnader.

7 ersättningsremonter à kr. 106 742: —

För å depå störtade remonter. $\frac{1}{2}$ remont à kr. 953 476: 50*Stallhyra, ljus och vatten m. m.*7 ersättningsremonter à kr. 100 700: — 8,218: 50*Hästlega.*Vaxholms kustartilleriregemente: 92 hästar i 60
dagar à kr. 3: 50 19,320: —Karlskrona kustartilleriregemente: 102 hästar i 60
dagar à kr. 3: 50 21,420: —Älvsborgs kustartillerikår: 18 hästar i 7 dagar à
kr. 3: 50 441: — 41,181: —

3. Munderingsutrustning.

För stamhästar $365 \times 72 = 26,280$ underhållsdagar
à kr. 0,17 4,467: 60För lejda hästar $60 \times 194 = 11,640$ underhållsdagar
à kr. 0,17 1,978: 80För lejda hästar $7 \times 18 = 126$ underhållsdagar à
kr. 0,17 21: 42 6,467: 8257,922: 84

Förevarande ordinarie anslag torde alltså för år 1918 böra upptagas till i helt krontal 57,923 kronor. I överensstämmelse med vad jag ovan anfört torde vidare för år 1918 böra till förstärkning av ifrågavarande ordinarie anslag äskas ett extra anslag, vilket synes böra beräknas till skillnaden mellan förutnämnda belopp, 75,300 kronor och 57,923 kronor, eller 17,377 kronor.

Beträffande det ordinarie anslaget finner jag mig böra förorda, att detsamma benämnes »Remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar» i stället för, enligt myndigheternas förslag, »Kustartilleriets hästar, utom furagering». I fråga om anslagets natur biträder jag myndigheternas förslag därom, att detsamma gives karaktär av reservationsanslag.

Slutligen anser jag mig här böra lämna en översikt av samtliga de anslagskrav, som av den nu gjorda framställningen betingas.

Den föreslagna organisationen beträffande kustartilleriets hästar förutsätter

ordinarie kostnader, utgörande dels nu nämnt reservationsanslag, uppgående till 57,923 kronor för år 1918, till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar, dels ock ett förslagsanslag (punkt 72), uppgående till 38,046 kronor för år 1918, för furagering av kustartilleriets hästar;

extra kostnader, uppgående till 156,800 kronor, till ett första uppsättande av stambästar vid kustartilleriet samt till uppförande av sommarstallar och anskaffning av hästpersedlar m. m., av vilket belopp 105,000 kronor avses att täckas av hästförsäljningsmedel och återstoden, eller 51,800 kronor, genom ett extra anslag för år 1918 (punkt 74).

Härtill komma för år 1918 de under punkterna 71 och 73 angivna förstärkningsanslag, utgörande sammanlagt 32,596 kronor.

Vad förut angivna *ordinarie kostnader* angår, bör uppmärksammas att, vid bifall till av mig sålunda framlagt förslag till ändrad organisation beträffande kustartilleriets hästar, anslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar bör, på sätt ovan under punkt 66 angivits, minskas med ett belopp av 16,000 kronor, motsvarande vad som vid beräkningen av berörda anslag för år 1917 upptagits till lejning, furagering och övriga kostnader för hästar vid kustartilleriet.

Till detta ärende hörande hemliga handlingar torde få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Med stöd av den i ärendet förebragta utredningen och under åberopande av det ovan anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

[70.]

att i riksstaten för år 1918 uppföra ett ordinarie reservationsanslag å 57,923 kronor till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar.

21. Förstärkning av reservationsanslaget till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar.

[71.]

Förstärkning
av anslaget
till remonte-
ring och lega
m. m. för
kustartil-
leriets hästar.
Extra anslag.)

Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till förstärkning av ordinarie reservationsanslaget till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar å extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av högst 17,377 kronor.

22. Furagering av kustartilleriets hästar.

[72.]

Furagering
av kust-
artilleriets
hästar.
(Ordinarie
anslag.)

Såsom under punkt 70 anförts, hava marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet med skrivelse den 27 september 1916 överlämnat utredning angående kustfästningarnas behov av hästar m. m. ävensom förslag rörande sättet för ifrågavarande behovs tillgodoseende.

Myndigheternas förslag omfattar, bland annat,
att 72 stamhästar skulle uppsättas vid kustartilleriet samt
att för fredsövningarna vid kustartilleriet hästar skulle lejas till följande antal och under nedanstående antal dagar, nämligen:

för Vaxholms kustartilleriregemente	92	hästar	under	60	dagar
» Karlskrona »	102	»	»	60	»
» Älvsborgs kustartillerikår	18	»	»	7	»
» Hemsö »	18	»	»	7	»

I nämnda utredning har den årliga kostnaden för furagering av kustartilleriets hästar beräknats på följande sätt:

72 stamhästar i 365 dagar =	26,280	underhållsdagar å	kr. 1,60	42,048: —
194 lejda hästar i 60 » =	11,640	»	» » 1,60	18,624: —
36 » » i 7 » =	252	»	» » 1,60	403: 20

Summa kronor 61,075: 20

eller avrundat 61,100: —

Med stöd av den förebragta utredningen hava myndigheterna hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att, med godkännande av den framlagda kostnadsberäkningen, i riksstaten för år 1918 uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 61,100 kronor för furagering av kustartilleriets hästar.

[72.]

Innebörden av det utav myndigheterna framlagda förslaget till ändrad organisation beträffande kustartilleriets hästar framgår närmare av vad som under punkt 70 här ovan anförts.

Departements-
chefens
yttrande.

Vid bifall till min under nyssnämnda punkt gjorda hemställan angående uppförande i riksstaten för år 1918 av ett ordinarie reservationsanslag till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar läser för samma år böra i riksstaten uppföras ett anslag till furagering av kustartilleriets hästar. Sistnämnda anslag synes i likhet med motsvarande anslag under fjärde huvudtiteln böra givas förslagsanslags natur.

Av mitt yttrande under punkt 70 här ovan framgår, att jag ansett antalet hästlejningsdagar för år 1918 kunna nedsättas med det för Hemsö kustartillerikår beräknade antalet.

Såsom jag anhåller få erinra, har i innevarande års statsverksproposition vid beräkningen av det under fjärde huvudtiteln uppförda ordinarie anslaget till furagering av arméns hästar kostnaden per underhållsdag enligt hittills gällande beräkningsgrund upptagits till 1 krona, varjämte till förstärkning av det ordinarie anslaget på extra stat för år 1918 äskats ett extra anslag, vilket beräknats till 40 % av det ordinarie anslagets belopp. Ett liknande förfaringssätt anser jag mig böra förorda i fråga om beräkningen av här ifrågavarande anslagsbehov.

I enlighet härmed och med iakttagande av förutnämnda minskning av antalet hästlejningsdagar har jag låtit uppgöra följande beräkning av förevarande ordinarie anslag för år 1918.

Furagering.

72	stambästar i 365 dagar = 26,280 underhållsdagar à kr. 1:00	kronor 26,280: —
194	lejda hästar i 60 dagar = 11,640 underhållsdagar à kr. 1:00	» 11,640: —
18	lejda hästar i 7 dagar = 126 underhållsdagar à kr. 1:00	» 126: —
		Summa kronor 38,046: —

- [72.] Anslaget till furagering av kustartilleriets hästar torde alltså för år 1918 böra upptagas till ett belopp av 38,046 kronor. I överensstämmelse med vad jag ovan anført torde vidare för år 1918 böra till förstärkning av nyssnämnda ordinarie anslag äskas ett anslag på extra stat, utgörande 40 % av 38,046 eller i helt krontal 15,219 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1918 uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 38,046 kronor till furagering av kustartilleriets hästar.

23. Förstärkning av förslagsanslaget till furagering av kustartilleriets hästar.

- [73.] I överensstämmelse med vad jag under nästföregående punkt anført hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

Förstärkning
av anslaget
till furagering
av kustartilleriets
hästar.
(Extra anslag.)

att till förstärkning av ordinarie förslagsanslaget till furagering av kustartilleriets hästar på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av högst 15,219 kronor.

24. Uppförande av sommarstallar och anskaffning av hästpersedlar m. m. för kustartilleriet.

- [74.] Såsom av punkt 70 här ovan framgår, hava marinförvaltningen, chefen för marinstaben och chefen för kustartilleriet med skrivelse den 27 september 1916 överlämnat utredning angående kustfästningarnas behov av hästar m. m. ävensom förslag rörande ifrågavarande behovs tillgodoseende.

Uppförande
av sommarstallar
och anskaffning
av hästpersedlar
m. m. för
kustartilleriet.
(Extra anslag.)

Myndigheternas förslag omfattar, bland annat, att 72 stamhästar skulle uppsättas vid kustartilleriet samt att för fredsövningar vid kustartilleriet hästar skulle lejas till följande antal och under nedanstående antal dagar:

för Vaxholms kustartilleriregemente	92 hästar under 60 dagar,	[74.]
» Karlskrona »	102 » » 60 » ,	
» Älvsborgs kustartillerikår	18 » » 7 » ,	
» Hemsö »	18 » » 7 » .	

I samband härmed hava myndigheterna anfört, att för de lejda hästarna erfordrades i vardera av Vaxholms och Karlskrona fästningar ett sommarstall, byggt på sådant sätt, att det nödortvigt kunde användas även under vintertid. Dylika stallar ansåges kunna uppbyggas för en kostnad, beräknad efter i medeltal 400 kronor per häst, eller

för Vaxholms fästning	92 × 400 = 36,800 kronor
» Karlskrona »	102 × 400 = 40,800 »

eller sammanlagt 77,600 kronor.

Diverse häst-, ridskole- och stallpersedlar enligt en vid utredningen fogad förteckning vore därjämte behövlige. Den härför beräknade kostnaden uppginge till 21,200 kronor.

Förenämnda båda belopp, 77,600 + 21,200 kronor, eller tillsammans 98,800 kronor, borde ställas till förfogande redan under år 1917.

Med stöd av det anförda hava myndigheterna hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att anvisa för uppförande av sommarstallar och anskaffning av hästpersedlar m. m. för kustartilleriet på extra stat för år 1918 ett anslag av 98,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1917 disponera erforderligt belopp.

Innebörden av det utav myndigheterna framlagda förslaget till ändrad organisation beträffande kustartilleriets hästar framgår närmare av vad som under punkt 70 här ovan anförts. Departements-
chefens
yttrande.

Vid bifall till min hemställan under nyssnämnda punkt anser jag i likhet med myndigheterna nödvändigt, att ett sommarstall uppföres inom vardera av Vaxholms och Karlskrona fästningar ävensom att vissa hästpersedlar anskaffas. Mot myndigheternas beräkning av för dessa ändamål erforderliga belopp har jag icke något att erinra.

Ifrågavarande kostnader torde emellertid delvis kunna täckas på annat sätt än det av myndigheterna föreslagna. Såsom jag under punkt 70 erinrat, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 29 september 1916 bemyndigat marinförvaltningen att låta på för kronan förmånligaste sätt försälja för kustfästningarna vid den år 1914 anbefallda mobiliseringen anskaffade, för kustartilleriets utbildning och övningar icke användbara hästar. Sedan denna försäljning numera

- [74.] ägt rum, har beräknats, att till ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet i överensstämmelse med myndigheternas förslag skulle erfordras ett belopp av 58,000 kronor. Då vidare efter hästförsäljningen de på vederbörlig inkomstitel disponibla medlen, enligt vad jag inhämtat, uppgå till omkring 105,000 kronor, skulle, därest kostnaderna för ett första uppsättande av stamhästar vid kustartilleriet bestredes av ifrågavarande medel, överskottet komma att uppgå till omkring 47,000 kronor. Detta överskott torde lämpligen få användas för uppförande av sommarstallar och anskaffning av hästpersedlar m. m. vid kustartilleriet. Återstående för ifrågavarande ändamål erforderliga belopp, eller 51,800 kronor, torde böra äskas på extra stat för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1917 disponera erforderligt belopp.

Med stöd av det anförda hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till uppförande av sommarstallar och anskaffning av hästpersedlar m. m. för kustartilleriet på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 51,800 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att härav redan under år 1917 disponera erforderligt belopp.

Artilleribehov.

25. Nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna.

- [75.] På framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1915 års riksdag till nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna ett anslag av 93,850 kronor, varav anvisades på extra stat för år 1916 ett belopp av 31,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under år 1915; och anvisade 1916 års riksdag enligt Kungl. Maj:ts förslag av samma anslag på extra stat för innevarande år likaledes 31,300 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera detta belopp redan under år 1916.

Departementa-
chefens
yttrande.

I enlighet med vad marinförvaltningen föreslagit i sin förenämnda skrivelse den 29 september 1916 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att av det utav 1915 års riksdag till nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna beviljade anslaget av 93,850 kronor på extra stat för år 1918 anvisa återstående, ännu icke anvisade beloppet, 31,250 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under innevarande år.

26. Eldhandvapen för kustartilleriet.

I förenämnda hemliga skrivelse den 29 september 1916 har marinförvaltningen gjort framställning angående anskaffning av gevär med bajonett för kustartilleriet i och för komplettering av kustfästningarnas mobiliseringsförråd av eldhandvapen och därvid anført, bland annat, att i den hemliga bilagan II till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag angående sjöförsvarets ordnande bland de anslagskrav, som snarast möjligt borde tillgodoses, upptagits anskaffning av felande eldhandvapen för en kostnad av 33,000 kronor. [76.] Eldhandvapen för kustartilleriet. (Extra anslag.)

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Marinförvaltningens förevarande framställning avser att fylla ett behov, som, enligt vad bilagan II till propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag utvisar, förutsatts att under åren 1915—1919 tillgodoses genom extra anslag inom ramen av den vanliga budgeten. Då jag icke har något att häremot erinra, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen Departementschefens yttrande.

att för anskaffning av eldhandvapen för kustartilleriet bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 33,000 kronor.

Minväsendet.

27. Permanenta mineringar vid kustbefästningarna.

[77.]

Permanenta
mineringar
vid kustbe-
fästningarna.
(Extra anslag.)

Efter framställning av Kungl. Maj:t beviljade 1913 års riksdag för ändring av de permanenta mineringarna vid Vaxholms (och Oscar-Fredriksborgs) samt Karlskrona fästningar ett anslag av 600,000 kronor, varav på extra stat för år 1914 anvisades ett belopp av 120,000 kronor.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t har därefter 1914 års senare riksdag dels medgivit, att omförmälda anslag finge enligt Kungl. Maj:ts beprövande användas för anordnande av permanenta mineringar ej endast vid förenämnda fästningar utan även vid andra kustbefästningar, dels ock av anslaget anvisat på extra stat för år 1915 ett belopp av 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav disponera hälften eller 60,000 kronor redan under år 1914.

Därefter hava 1915 och 1916 års riksdagar, efter särskilda framställningar av Kungl. Maj:t, av berörda utav 1913 års riksdag beviljade anslag på extra stat för vart och ett av åren 1916 och 1917 likaledes anvisat ett belopp av 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera hälften av sagda belopp redan under år 1915, resp. år 1916.

I sin förenämnda hemliga skrivelse den 29 september 1916 har marinförvaltningen beträffande ifrågavarande anslag gjort vissa uttalanden, vilket jag med hänsyn till detta ärendes hemliga natur nu endast anhåller få omnämna; och torde de ärendet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Departements-
chefens
yttrande.

I överensstämmelse med förslag av marinförvaltningen i berörda hemliga skrivelse den 29 september 1916 hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att av det utav 1913 års riksdag för ändring av de permanenta mineringarna vid Vaxholms (och Oscar-Fredriksborgs) samt Karlskrona fästningar beviljade anslaget å 600,000 kronor anvisa för permanenta mineringar vid kustbefästningarna på extra stat för år 1918 återstående, ännu icke anvisade beloppet, 120,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera sistnämnda belopp redan under innevarande år.

28. Telefonmateriel för bevakningsändamål vid Älvsborgs fästning.

I en till Kungl. Maj:t ställd, av chefen för kustartilleriet med hemligt utlåtande den 9 september 1915 överlämnad skrift har kommandanten i Älvsborgs fästning gjort framställning, bland annat, om anskaffning av erforderlig materiel för komplettering av fästningens för bevakningsändamål avsedda telefonväsende, för vilken anskaffning kostnaden beräknats till 30,000 kronor.

[78.]

Telefonmateriel för bevakningsändamål vid Älvsborgs fästning.

(Extra anslag.)

Sedan marinförvaltningen och chefen för marinstaben i avgivet yttrande tillstyrkt denna framställning, har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 19 maj 1916 medgivit, att för provisoriskt ordnande av telefonväsendet för bevakning av viss del av fästningens front finge användas ett belopp av högst 9,000 kronor, att av marinförvaltningen med omhänderhavande medel förskjutas och framdeles anmälas till ersättande.

Marinförvaltningen har nu i sin förenämnda hemliga skrivelse den 29 september 1916 hemställt, att återstoden av det för ifrågavarande ändamål beräknade beloppet eller 21,000 kronor måtte av riksdagen begäras på extra stat för år 1918, varvid borde utverkas rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under år 1917.

Med hänsyn till detta ärendes hemliga natur torde någon närmare redogörelse i avseende å behovet av förevarande anslag icke lämpligen nu böra lämnas, utan torde de ämnet rörande handlingarna få tillhandahållas riksdagens vederbörande utskott.

Då jag finner ifrågavarande anskaffning av telefonmateriel för bevakningsändamål vid Älvsborgs fästning vara av oundgängligt behov påkallad och denna anskaffning synes mig snarast möjligt böra verkställas, anser jag mig böra ansluta mig till marinförvaltningens förevarande förslag. Därvid synes mig riktigast, att jämväl det enligt nådigt medgivande den 19 maj 1916 för ändamålet förskotterade beloppet, 9,000 kronor, samtidigt av riksdagen äskas på extra stat för år 1918. Mot det för anskaffningen beräknade beloppet, sammanlagt 30,000 kronor, har jag icke något att erinra.

Departementschefens yttrande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till anskaffning av telefonmateriel för bevakningsändamål vid Älvsborgs fästning på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 30,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera nämnda belopp redan under innevarande år.

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen.

[79.] I förberörda skrivelse den 8 november 1916 har marinförvaltningen
 Reservstat för marinen.
 (Ordinarie anslag.) avgivit förslag till stat för reservstat för marinen för år 1918.
 Detta förslag överensstämmer, vad flottan beträffar, med ett av chefen för marinstaben upprättat förslag, enligt vilket för nämnda år ytterligare 1 kaptens- och 1 underofficersbeställning skulle tillkomma.

Vad kustartilleriet angår, ansluter sig marinförvaltningens förslag till ett av chefen för kustartilleriet avgivet förslag, enligt vilket för år 1918 ökning skulle äga rum med 1 majors-, 1 kaptens- och 2 underofficersbeställningar.

Marinförvaltningens statförslag slutar å ett belopp av 29,056 kronor 50 öre, vilket i jämförelse med staten för år 1917, som upptager ett belopp av 20,368 kronor, innebär en höjning med 8,688 kronor 50 öre.

Marinförvaltningen har hemställt, att i den nu föreslagna staten måtte intagas en anmärkning av följande lydelse:

»Därest den i staten upptagna beställningen för kommendörkapten av 1:a graden icke är besatt, må för densamma avsedd lön och övriga förmåner disponeras för en kommendörkapstensbeställning av 2:a graden, intill dess en dylik beställning varder i stat upptagen.»

Departements-
 chefs-
 yttrande. Mot det av marinförvaltningen sålunda framlagda förslaget till stat för reservstat för marinen år 1918 har jag icke något att erinra.

Hittills vunnen erfarenhet beträffande utsikterna att kunna besätta reservstatsbeställningarna har påvisat behovet därav, att Kungl. Maj:t må äga att, därest förhållandena sådant påkalla, vidtaga jämkning i det enligt staten bestämda antalet löntagare inom de olika tjänstegraderna och löneklasserna. Genom den av marinförvaltningen föreslagna anmärkningen till staten kan emellertid ifrågavarande behov tillgodoses endast vad beträffar kommendörkapstensbeställningar av 1:a och 2:a

graden. Lämpligare synes då vara att införa en anmärkning, motsvarande den, som återfinnes i 1917 års stat för arméns reservstat, vilken anmärkning har följande lydelse: »Därest förhållandena sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t vidtaga jämkning i antalet löntagare inom de olika löneklasserna, dock att statens lönesumma för varje grad härigenom icke må för året överskridas.» Å andra sidan vinnes icke heller med nyssnämnda lydelse möjlighet till jämkning mellan två olika grader. Då behov jämväl härav måste anses föreligga, särskilt med hänsyn till det ringa antalet regementsofficersbeställningar å marinens reservstat, har jag funnit mig böra förorda en anmärkning i staten av följande lydelse: »Därest förhållandena sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t vidtaga jämkning i antalet löntagare inom de olika tjänstegraderna och löneklasserna, dock att inom vardera av de båda underavdelningarna för flottan och för kustartilleriet de särskilda summorna av i staten upptagna löner för regementsofficerare, för kaptener (löjtnanter) samt för underofficerare härigenom icke må för året överskridas.»

Med hänsyn till vikten därav att reservstatsbeställningarna snarast möjligt må kunna besättas, torde Kungl. Maj:t böra äga att jämväl beträffande 1917 års stat för reservstat för marinen vidtaga sådan jämkning, som avses i den ovan av mig föreslagna anmärkningen till ifrågavarande stat för år 1918.

Mot marinförvaltningens beräkning av förevarande anslag har jag icke något att erinra.

På grund av det anförda får jag, med tillämpning av principen att anslag skola uppföras i riksstaten med helt krontal, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av stat för reservstat för marinen av den lydelse, bilagan nr 11 vid detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1918 höja förslagsanslaget till reservstat för marinen

nu	kronor 20,368: —
med	» 8,689: —
till	kronor 29,057: —

2. Åtgärder för underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen.

[80.]

Åtgärder för
underlättande
av manskaps-
rekryteringen
vid marinen.
(Extra anslag.)

I skrivelse den 13 november 1916 har chefen för kustartilleriet gjort framställning om vidtagande av åtgärder för befordrande av manskapsrekryteringen vid kustartilleriet.

Häröver har chefen för marinstaben den 2 december 1916 avgivit infordrat utlåtande och därvid hemställt, att ett utlåtandet bilagt förslag till åtgärder för rekrytering och civilanställning av fast anställt manskap vid marinen måtte läggas till grund för proposition till innevarande års riksdag om beviljande av anslag för år 1918

till extra rekryteringskostnader förslagsvis.....	50,000 kronor
» anställningspremier »	37,500 »
» avskedspremier »	197,500 »
» åtgärder för civilanställning »	15,000 »

tillsammans förslagsvis 300,000 kronor.

Då det enligt marinstabschefens mening vore av synnerlig vikt, att åtgärder för underlättande av marinens manskapsrekrytering skyndsamt vidtoges, har bemälda chef därjämte föreslagit, att medel måtte redan från och med ingången av år 1917 anvisas för bestridande dels av extra rekryteringskostnader och dels av anställningspremier i enlighet med de grunder, som angivits i ovannämnda förslag.

Härefter har marinförvaltningen, till följd av nådig remiss, inkommit med yttrande i ärendet av den 13 december 1916 och därvid, i anslutning till vad av chefen för marinstaben tillstyrkts, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå innevarande års riksdag att till bestridande av extra rekryteringskostnader, anställnings- och avskedspremier samt åtgärder för civilanställning i enlighet med chefens för marinstaben förslag på extra stat för år 1918 anvisa såsom förslagsanslag ett belopp av tillhopa 387,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att under år 1917 disponera ett belopp av 87,500 kronor till extra rekryteringskostnader och anställningspremier.

Departements-
chefens
yttrande.

För upprätthållandet av marinens krigsberedskap är det av synnerligen stor betydelse, att den i stat upptagna manskapskontingenten vid flottan och vid kustartilleriet bliver behörigen fylld. Visserligen synas

manskapsvakanserna vid marinen för närvarande hålla sig lägre än under tidigare år, men de äro alltså betydande och hava under år 1916 åter visat stigande tendens. Jag anser därför i likhet med myndigheterna, att åtgärder snarast möjligt böra vidtagas för rekryteringsens underlättande. I sådant avseende synes mig det nu föreliggande förslaget, som i huvudsak ansluter sig till vad som redan gäller för armén, i det hela lämpligt avvägt. På grund av nödvändigheten att söka i största möjliga mån nedbringa statsutgifterna har jag emellertid låtit verkställa en revidering av förslaget, vilken givit till resultat, att kostnaderna för år 1918 ansetts kunna nedbringas till i runt tal 218,000 kronor. Ärendet, som från marinförvaltningen inkom till Kungl. Maj:t först den 18 december 1916, är emellertid ännu icke i det skick, att det kan underställas Kungl. Maj:ts prövning, men anser jag på grund av vad nu anförts, att medel för ändamålet böra tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1918.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till åtgärder för underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de extra förslagsanslagen å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av 218,000 kronor.

3. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet.

I hemlig skrivelse den 8 oktober 1915 hemställde marinförvaltningen, att för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet måtte av riksdagen äskas ett anslag av 405,000 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisas 135,000 kronor, av vilket senare belopp 100,000 kronor borde ställas till Kungl. Maj:ts förfogande redan under år 1916. Denna marinförvaltningens framställning avsåg anskaffning av lätta artilleripjäser jämte ammunition för förhyrda båtar för tjänstgöring vid flottan och kustartilleriet såsom vedettbåtar; och motsvarade ämbetsverkets anslagsäskande den beräknade kostnaden för ungefär $\frac{3}{4}$ av hela den behövlige anskaffningen. Till stöd för framställningen hade marinförvaltningen dels åberopat erfarenheterna från nu pågående mobilisering och dels hänvisat till det i nu gällande mobiliseringstabeller upptagna antalet förhyrda vedettbåtar.

[81.]
Viss artilleri-
materiel för
flottan och
kustartilleriet.
(Extra anslag.)

[81.] Vid föredragning av marinförvaltningens berörda framställning den 14 januari 1916 uttalade jag, bland annat, enligt vad som framgår av statsverkspropositionen under femte huvudtiteln till samma års riksdag, att enligt min åsikt anskaffningen åtminstone för det dåvarande kunde inskränkas till omkring $\frac{2}{3}$ av den utav ämbetsverket föreslagna eller till 283,500 kronor. Av de i den sålunda begränsade anskaffningen ingående artilleripjäserna borde $\frac{2}{3}$ avses för flottan och $\frac{1}{3}$ för kustartilleriet. Förenämnda belopp, 283,500 kronor, syntes böra fördelas på tre år med 94,500 kronor för varje år, av vilket sistnämnda belopp 70,875 kronor borde få av Kungl. Maj:t disponeras redan under år 1916.

I enlighet härmed har 1916 års riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t, för anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet beviljat ett anslag av 283,500 kronor och därav på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 94,500 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av sistnämnda belopp låta utanordna 70,875 kronor redan under år 1916.

Marinförvaltningen har nu i sin förenämnda skrivelse den 29 september 1916 anfört följande.

Sedan de kostnadsberäkningar, som legat till grund för marinförvaltningens år 1915 gjorda framställning i ämnet, blivit uppgjorda, hade anskaffningskostnaderna för den åsyftade artillerimaterielen stegrats med i genomsnitt nära 40 %. Den anskaffning, som för det av 1916 års riksdag beviljade anslaget kunnat igångsättas, hade på grund härav blivit ytterligare reducerad i förhållande till det vid tiden för nämnda framställnings avlåtande beräknade behovet.

Behovet av artilleripjäser för bestyckning av förhyrda vedettbåtar hade emellertid ökat därigenom, att antalet dylika båtar, som upptoges i av Kungl. Maj:t numera fastställda mobiliseringsplaner, vore större än vid tiden för ingivandet av marinförvaltningens ovanberörda skrivelse den 8 oktober 1915.

Marinförvaltningen hade därför för avsikt att underställa Kungl. Maj:t fullständig utredning angående de ytterligare anskaffningsbehov, som för fullständigande av förhyrda vedettbåtars utrustning enligt nu gällande mobiliseringsplaner föreläge.

I detta sammanhang ansågo sig marinförvaltningen därför endast böra hemställa, att Kungl. Maj:t måtte hos riksdagen göra framställning därom, att av det utav 1916 års riksdag beviljade anslaget till anskaffning av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet ett belopp av 94,500 kronor måtte anvisas å extra stat för år 1918.

Den i marinförvaltningens berörda skrivelse den 29 september 1916 [81.]
omnämnda utredningen rörande behovet av ytterligare anskaffning för Departement-
här ifrågavarande ändamål har numera blivit slutförd och ingiven till chefens
Kungl. Maj:t; och har yttrande däröver infordrats från chefen för marin- yttrande.
staben och inspektören av flottans övningar till sjöss. Sedan det så-
lunda infordrade yttrandet den 21 december 1916 avgivits, torde jag
bliva i tillfälle att i annat sammanhang underställa detta ärende Kungl.
Maj:ts prövning.

I enlighet med marinförvaltningens i skrivelse den 29 september
1916 gjorda framställning får jag nu hemställa, att Eders Kungl. Maj:t
täcktes föreslå riksdagen

att av det utav 1916 års riksdag för anskaffning
av viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet
beviljade anslaget å 283,500 kronor på extra stat för
år 1918 anvisa ett belopp av 94,500 kronor.

G. Diverse.

1. Personliga lönetillägg.

I 1917 års riksstat finnas upptagna tre särskilda extra anslag till [82.]
personliga lönetillägg, nämligen dels åt marindirektören av 1:a graden i Personliga
flottan C. E. Richson med 2,365 kronor, därav 1,500 kronor anses så- lönetillägg.
som lön, 365 kronor såsom dagavlönning och 500 kronor såsom in- (Extra anslag.)
kvarteringsbidrag, dels åt en var av bataljonspredikanterna vid flottans
station i Karlskrona E. A. W. Holmberg och E. A. Collén med 600
kronor eller tillhopa 1,200 kronor och dels åt sergeanten över stat vid
kustartilleriet A. G. Sjöqvist med 580 kronor.

Marinförvaltningen har nu i sin förberörda skrivelse den 29 sep-
tember 1916 anført, att personliga lönetillägg syntes även för år 1918
böra tilldelas förutnämnda personer och utgå med samma belopp som
i 1917 års riksstat, men ansåg ämbetsverket, att dessa anslagsbelopp
kunde för år 1918 uppföras tillsammans såsom ett extra förslagsanslag
med ett belopp av tillhopa högst 4,145 kronor.

[82.] I enlighet med marinförvaltningens tillstyrkan får jag hemställa, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen
 Departements-
 chefens
 yttrande.

att till beredande av personliga lönetillägg för år 1918 dels åt marindirektören av 1:a graden i flottan C. E. Richson med ett belopp av 2,365 kronor, därav 1,500 kronor må anses såsom lön, 365 kronor såsom dagavlönning och 500 kronor såsom inkvarteringsbidrag, dels åt en var av bataljonspredikanterna vid flottans station i Karlskrona E. A. W. Holmberg och E. A. Collén med ett belopp av 600 kronor eller tillhopa 1,200 kronor och dels åt sergeanten över stat vid kustartilleriet A. G. Sjöqvist med 580 kronor bevilja på extra stat för nämnda år ett förslagsanslag av högst 4,145 kronor.

2. **Ålderstillägg, oförändrat ordinarie förslagsanslag** kronor 42,000: —

3. **Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendentur under anställning eller kommandering utrikes, oförändrat ordinarie reservationsanslag** » 15,000: —

4. **Resestipendium åt läkare vid marinläkarkåren, oförändrat ordinarie reservationsanslag** » 2,000: —

5. Anordnande av en marinläkarkurs.

[83.] Alltsedan marinläkarkåren organiserades har varit avsett, att marinläkarkurser för marinläkarnas behöriga utbildning skulle under marinöverläkarens ledning vart annat år anordnas i Stockholm. Sådana kurser hava varit anordnade under åren 1906, 1908, 1910 och 1912. Marinläkarkurser hava varit avsedda att anordnas jämväl under åren 1914 och 1916, men av anledning, som här nedan angives, icke kommit till stånd. I varje kurs under de fyra förstnämnda åren hava deltagit högst tio marinläkare och marinläkarstipendiater, som därtill kommen-

Anordnande
 av en marin-
 läkarkurs.
 (Extra anslag.)

[83.]

derats av Kungl. Maj:t på förslag av marinöverläkaren. Undervisning har vid sådan kurs dagligen meddelats av två lärare vid Karolinska mediko-kirurgiska institutet — tillika marinläkare i flottans reserv — och en marinläkare av 1:a graden med specialutbildning i kirurgi samt omfattat ämnena sjökrigets kirurgi, naval hälso- och sjukdomslära samt bakteriologi. Därjämte har ämnet radiografi, som under kurserna åren 1906, 1908, 1910 och 1912 ingick i programmet, i programmet för den år 1914 tillämnade kursen ersatts med psykiatri, sedan undervisning i röntgenbehandling blivit införd redan i medicine kandidaternas kurs till licentiatexamen. Programmen för undervisningen hava uppgjorts av marinöverläkaren och stadfästs av Kungl. Maj:t.

Utgifterna för den första marinläkarkursen beräknades till följande belopp:

dagtraktamente under 40 dagar à 7 kronor åt 10	
marinläkare	kronor 2,800: —
arvode åt 2 lärare (500 kronor till vardera)	» 1,000: —
undervisningsmateriel, såsom röntgenplåtar, böcker,	
reagens m. m.	» 500: —
Summa kronor 4,300: —	

Anslag till sistnämnda belopp beviljades för ändamålet av 1905 års riksdag.

Då erfarenheten visade, att berörda anslag var otillräckligt, enär utgiften för undervisningsmateriel överstigit det därför beräknade beloppet, 500 kronor, upptogs kostnaderna för nästföljande marinläkarkurs till 5,000 kronor, vilket belopp av 1907 års riksdag för ändamålet beviljades.

För anordnande av en tredje marinläkarkurs år 1910 och en fjärde dylik kurs år 1912 beräknades utgifterna likaledes till 5,000 kronor för vardera kursen; och avlätos härom propositioner till 1909 och 1911 års riksdagar, som jämväl biföllo dessa framställningar.

Sedan jämlikt 1911 års riksdags beslut dagtraktamentet för marinläkare av 2:a graden och marinläkarstipendiater, som äro kommenderade till tjänstgöring i land, höjts från 7 kronor till 8 kronor, beräknades utgifterna för anordnande av en marinläkarkurs under år 1914 enligt följande specifikation:

dagtraktamente under 40 dagar à 8 kronor åt 10	
marinläkare	kronor 3,200: —
arvode åt lärare	» 1,000: —
undervisningsmateriel	» 1,200: —
Summa kronor 5,400: —	

[83.] På framställning av Kungl. Maj:t blev sistnämnda belopp för ändamålet anvisat av 1913 års riksdag.

På grund av den hösten år 1914 anbefallda mobiliseringen av flottan kunde emellertid någon marinläkarkurs detta år icke anordnas.

För anordnande av marinläkarkurs under år 1916 beräknades kostnaderna ävenledes till 5,400 kronor, och avläts härom proposition till 1915 års riksdag, som jämväl för ändamålet anvisade sistnämnda belopp. Någon marinläkarkurs kunde emellertid icke heller detta år anordnas på grund av den alltjämt fortgående mobiliseringen av flottan.

Marinförvaltningen har nu i sin förenämnda skrivelse den 29 september 1916 anført, att anordnande av marinläkarkurs vart annat år fortfarande vore av behovet påkallat i och för marinläkarnas behöriga utbildning. Nästa marinläkarkurs borde sålunda komma till stånd under år 1918 och anordnas efter samma principer och till den omfattning, som gällt för föregående kurser. Då kostnaderna för undervisningsmateriel, böcker, reagens m. m. numera betydligt ökats, har marinförvaltningen ansett anslaget till denna kurs böra beräknas till ett belopp, vilket med 600 kronor överstege den summa, som anslagits för de under åren 1914 och 1916 avsedda kurserna, eller till 6,000 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen föreslagit, att för berörda ändamål ett anslag av 6,000 kronor måtte äskas av riksdagen på extra stat för år 1918.

Departements-
chefens
yttrande.

I anslutning till vad marinförvaltningen sålunda uttalat och föreslagit hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att för anordnande av en marinläkarkurs bevilja på extra stat för år 1918 ett förslagsanslag av högst 6,000 kronor.

6. Rese- och traktamentspenningar, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 55,500: —

7. Flyttningshjälp, oförändrat ordinarie förslagsanslag » 11,000: —

8. Sjukvård för marinen, oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 140,960: —

9. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar, oförändrat ordinarie förslagsanslag » 350,000: —

10. Arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.

I anledning av Kungl. Maj:ts till 1906 års riksdag avlåtna proposition om förläggande av en skeppsgossekår till Marstrand beviljade riksdagen på extra stat för år 1907 ett anslag av 5,000 kronor med benämning: »arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.» Anslag för samma ändamål har sedermera blivit av riksdagen årligen beviljat med tid efter annan förhöjt belopp och är i riksstaten för innevarande år uppfört med 10,798 kronor.

[84.]
Arvoden åt
vid skepps-
gossekåren
i Marstrand
anställda per-
soner samt
medika-
menter,
bad m. m.
(Extra anslag.)

Detta belopp är beräknat för särskilda ändamål enligt följande specifikation:

Till 1:e läraren, särskilt arvode.....	kronor	600: —
» religionsundervisning	»	500: —
» slöjdundervisning	»	500: —
» musikinstruktören.....	»	250: —
» läkaren	»	2,000: —
» sjuksköterskan.....	»	1,300: —
» medikamenter och bad	»	2,200: —
» diverse behov	»	1,000: —
» vakthållning	»	2,448: —

Summa kronor 10,798: —

Med det här ovan under vakthållning upptagna beloppet av 2,448 kronor bestrides för närvarande dagavlöning åt sex f. d. båtsmän, vilka äro anställda genom kontrakt för utförande av vakthållning och handräckningsgöromål vid skeppsgossekåren i Marstrand. Tidigare voro 2:a klass sjömän för berörda ändamål kommenderade till Marstrand, men då härav vållades olägenheter av olika slag, medgav 1909 års riksdag, att för ändamålet finge förhyras särskild personal, helst f. d. båtsmän eller till tjänstgöring ej uppfordrade båtsmän. Ersättningen

[84.] till denna personal har bestått i dagavlöning av 1 krona 70 öre, fri portion, beklädnad in natura eller beklädnadsersättning, fri bostad ombord å det till Marstrand förlagda kasernfartyget och fri sjukvård. Dagavlöningen har beräknats för en tid av 240 dagar årligen.

I sitt förslag till beräkning av utgifterna för år 1918 meddelade stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm att, enligt vad chefen för skeppsgossekåren i Marstrand anmält, de vid kåren såsom vaktmanskap tjänstgörande f. d. båtsmän vore villiga att för övningsåret 1916—1917 taga förnyad anställning under villkor att de, med bibehållande av förut åtnjutna övriga förmåner, finge uppbära en till 2 kronor 50 öre förhöjd dagavlöning. Med anledning härav har marinförvaltningen, som ansåg sig böra tillstyrka den ifrågasatta avlöningsförhöjningen, i skrivelse den 29 september 1916 hemställt, att till en var av de vid skeppsgossekåren såsom vaktmanskap anställda sex f. d. båtsmän måtte från och med den 1 oktober samma år utgå en löneförhöjning av 80 öre för dag samt att härav föranledda kostnader finge bestridas för år 1916 från en samma år å förevarande anslag uppkommen behållning å 500 kronor samt för år 1917 av femte huvudtitels anslag till extra utgifter.

Genom nådigt brev den 20 oktober 1916 beviljade Kungl. Maj:t envar av ifrågavarande sex f. d. båtsmän under deras anställning såsom vaktmanskap vid skeppsgossekåren från och med den 1 i samma månad högst intill den 1 juli 1917 en löneförhöjning av 80 öre för dag; och skulle härav föranledda kostnader utgå på sätt marinförvaltningen föreslagit.

I anslutning till sin förutnämnda framställning i skrivelse den 29 september 1916 har nu marinförvaltningen i förberörda skrivelse av samma dag angående regleringen av utgifterna under femte huvudtiteln för år 1918 — under erinran att kostnaderna för omförmälda avlöningsförhöjning för sex f. d. båtsmän under en beräknad tid av 240 dagar om året, för vilken tid ifrågavarande personal skulle tjänstgöra, uppginge till 1,152 kronor — hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för beredande av avlöningsförhöjning åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda båtsmän (eller f. d. båtsmän) höja här ifrågavarande anslag från det för år 1917 beviljade beloppet, 10,798 kronor, med 1,152 kronor till 11,950 kronor.

Departementa-
chefens
yttrande.

Enligt vad av det förut sagda framgår, har Kungl. Maj:t funnit en avlöningsförhöjning av 80 öre för man och dag till de f. d. båtsmän, som bestrida vakthållning och handräckningsgöromål vid skeppsgossekåren i Marstrand, av förhandenvarande förhållanden på-

kallad och genom beslut den 20 oktober 1916 beviljat sådan avlöningsförhöjning för tiden från och med den 1 i samma månad högst intill den 1 juli 1917, varigenom dagavlöningen skulle komma att uppgå till 2 kronor 50 öre. Då marinförvaltningens nu föreliggande framställning, som åsyftar att bereda ifrågavarande personal enabanda avlöningsförhöjning jämväl för år 1918, står i överensstämmelse med Kungl. Maj:ts berörda beslut, har jag icke något att däremot invända. Därest denna framställning vinner Kungl. Maj:ts och riksdagens bifall, ärnar jag föreslå Kungl. Maj:t att från femte huvudtitelns anslag till extra utgifter anvisa nödiga medel för att möjliggöra den högre dagavlöningens utbetalande även för senare halvåret 1917.

På grund härav får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att för arvoden åt vid skeppsgosseakären i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m. på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av högst 11,950 kronor.

[84.]

11. Skrivmaterialier och expenser m. m.,
oförändrat ordinarie förslagsanslag kronor 140,000: —

12. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m.,
oförändrat ordinarie anslag » 25,000: —

13. Tryckningskostnader.

Beträffande detta anslag har jag icke någon annan ändring att föreslå, än att för utjämnande av huvudtitelns slutsumma detsamma måtte minskas med 66 kronor.

Jag hemställer fördenskull, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att i riksstaten för år 1918 minska förslagsanslaget till tryckningskostnader från 25,085 kronor med 66 kronor till 25,019 kronor.

[85.]
Trycknings-
kostnader.
(Ordinarie
anslag.)

14. Diverse behov, oförändrat ordinarie anslag kronor 22,254: —

15. Extra utgifter, oförändrat ordinarie anslag » 75,000: —

16. Hyresutgifter.

[86.] På framställning av Kungl. Maj:t har 1916 års riksdag till bestridande av följande hyresutgifter under femte huvudtiteln på extra stat (Extra anslag.) för år 1917 anvisat

till förhyrande av lokaler för marinförvaltningen	43,000	kronor
» » » » » sjökrigshögskolan	8,000	»
» » » » » kustartilleriets chefsexpe- tion	3,000	»
» hyresbidrag till sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona	1,000	»
» » » flottans varvs verkmästarförening i Karlskrona	800	»
eller tillhopa 55,800 kronor.		

Marinförvaltningen har i förberörda skrivelse den 29 september 1916 anmält, att någon anledning till förändring av detta anslag för år 1918 icke föreläge, samt gjort framställning om äskande hos riksdagen att till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 55,800 kronor.

Sedermera har emellertid i en till Kungl. Maj:t ställd, av stationsbefälhavaren vid flottans station i Stockholm med utlåtande den 14 november 1916, jämte yttrande av chefen för underofficers- och sjömanskårerna därstädes, överlämnad skrift underofficerskorpralssällskapet i Karlskrona gjort framställning om anvisande av ett belopp av 600 kronor för vartdera av åren 1917 och 1918 såsom bidrag till hyra av samlingslokal för sällskapet.

Av handlingarna i ärendet inhämtas huvudsakligen följande.

Sällskapet, som bildades år 1893, utgjordes för närvarande av omkring 570 ledamöter, av vilka 268 aktiva. Enligt för sällskapet gällande stadgar vore sällskapets ändamål att bland ledamöterna söka åstadkomma enighet, vänskap och ett gott samarbete såväl i som utom tjänsten, verka för nytta och trevnad samt att söka höja ledamöternas ställning i ekonomiskt, socialt och intellektuellt avseende. Sällskapet ägde ett bibliotek på omkring 600 band, varibland ett stort antal läro-

böcker för specialutbildningen inom de olika yrkesgrenarna. Föreläsningar och föredrag plägade varje år anordnas. Inom sällskapet hade därjämte bildats en begravningsfond, varifrån vid ledamots frånfälle till den avlidnas anhöriga utbetalades begravningshjälp. Sällskapets behållning uppgick vid 1915 års utgång till 306 kronor 25 öre.

Enligt bifogat kontrakt förhyrde sällskapet en lägenhet i Karlskrona på 5 års tid från och med den 1 oktober 1914 mot en årlig hyressumma av 1,250 kronor. Då sällskapet i sin ordning uthyrde fyra vindsrum av nämnda lägenhet mot ett hyresbelopp av 384 kronor årligen, utgjorde sålunda sällskapets årliga hyresutgift 866 kronor.

Chefen för underofficers- och sjömanskårerna har i sitt berörda yttrande över framställningen uttalat, att han funne skäligt, att underofficerskorpralerna i likhet med underofficerarna genom kronans försorg bereddes tillgång till en lokal, där medlemmarna kunde utom tjänsten till nytta och trevnad samlas. Dylik lokal kunde ej upplåtas inom flottans kasernetablissemment i Karlskrona, utan syntes förmånen böra i likhet med vad fallet vore beträffande underofficerarna utgå i form av hyresbidrag. Det begärda beloppet, 600 kronor, borde med hänsyn till hyresförhållandena i Karlskrona anses skäligt.

Jämväl stationsbefälhavaren vid flottans station i Karlskrona har tillstyrkt den gjorda framställningen samt därvid vitsordat, att varken inom sjömanskårens kaserner eller inom kronans övriga etablissemment vid stationen finnes någon lämplig lägenhet, som kunde upplåtas till samlingslokal för sällskapet. Då såväl vid Karlskrona kustartilleriregemente som Karlskrona grenadjärregemente manskap av med underofficerskorpral motsvarande tjänstegrad fått till sig upplåtna samlingslokaler inom de till regementena hörande kasernområdena, men dylik förmån icke kunnat vid stationen beredas underofficerskorpralerna vid flottan, vore det enligt stationsbefälhavarens mening skäligt, att kronan lämnade underofficerskorpralssällskapet hyresbidrag. Den förhyrda lokalen vore väl vald och på ett tilltalande sätt anordnad och hyrespriset kunde anses billigt i jämförelse med vad som betalades för liknande lägenheter i Karlskrona.

Marinförvaltningen, som hörts i ärendet, har i den 18 november 1916 avgivet utlåtande erinrat, att sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona sedan flera år och flottans varvs verkmästarförening därstädes från och med år 1916 tilldelats årliga hyresbidrag av 1,000, resp. 800 kronor; och har ämbetsverket på de av stationsbefälhavaren anförda skäl och jämväl med hänsyn därtill, att underofficerskorpralssällskapets

[86.]

- [86.] verksamhet syntes vara ägnad att befordra även sjöförsvarets intressen och sålunda borde anses värd att av det allmänna understödjas, förordat bifall till framställningen.

Departement-
chefens
yttrande.

I likhet med de myndigheter, som yttrat sig över den föreliggande framställningen av underofficerskorpralssällskapet i Karlskrona om hyresbidrag till samlingslokal, finner jag fullgiltiga skäl föreligga att biträda framställningen. Underofficerskorpralerna vid flottan intaga en säregen ställning inom sjövapnet, i det de fullgöra underofficers tjänst utan att dock tillhöra underofficersgraden. Då riksdagen tidigare tilldelat sjöunderofficerssällskapet i Karlskrona ävensom flottans varvs verkmästareförening därstädes, vars medlemmar i egenskap av verkmästare anses likställda med underofficerare, bidrag uti ifrågavarande hänseende, synes det endast vara en följdriktig åtgärd, att underofficerskorpralssällskapet tillerkännes enahanda förmån. Jag vill därjämte såsom min uppfattning framhålla, hurusom det såväl för rekryteringens underlättande som med hänsyn till upprätthållandet av en god kåranda inom flottan är av icke oväsentlig vikt, att från statens sida gives stöd åt sammanslutningar av den art som den nu förevarande. Ur dessa synpunkter torde beviljandet av det årliga bidrag av 600 kronor, varom här är fråga och mot vars belopp jag icke har något att erinra, stå i överensstämmelse med statens eget välförstådda intresse. Då ifrågavarande bidrag synes mig böra utgå jämväl för år 1917, tillstyrker jag, på sätt även av marinförvaltningen föreslagits, att ett belopp av 1,200 kronor måtte äskas å extra stat för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att disponera hälften därav eller 600 kronor redan under år 1917.

Någon ändring i övrigt beträffande de under denna punkt till hyresutgifter utgående belopp har icke blivit ifrågasatt.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till bestridande av vissa hyresutgifter under femte huvudtiteln på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av högst 57,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av detta belopp disponera 600 kronor redan under år 1917.

17. Ersättning för förskott.

Marinförvaltningen har i sin berörda skrivelse den 29 september 1916 till ersättande anmält följande utgifter, som blivit med omhänderhavande medel bestridda för nedannämnda ändamål enligt särskilda nådiga brev, nämligen: [87.]
Ersättning för
förskott.
(Extra anslag.)

för granskning av fartygsräkenskaper, enligt nådigt brev den 7 maj 1915	kronor	6,000: —
» idétävlan beträffande byggnader för flottans behov å Skeppsholmen, enligt nådigt brev den 21 maj 1915	»	5,605: 79
» lagfaren ledamot i garnisonskrigsrätten i Älvsborg, enligt nådiga brev den 10 april 1915, den 30 juli 1915 och den 18 februari 1916	»	1,149: 99
» kostnader för vissa utredningar, enligt nådiga brev den 17 oktober 1913 och den 11 september 1914	»	5,000: —
» reservunderlöjtnanten Grundells tjänstgöring vid Älvsborgs kustartillerikår, enligt nådigt brev 18 juni 1915	»	957: —
» reservlöjtnanten Wikströms tjänstgöring vid Karlskrona kustartilleriregemente, enligt nådigt brev den 12 februari 1915	»	1,155: —
» reservunderlöjtnanterna Schumburgs och Rundströms tjänstgöring vid Vaxholms kustartilleriregemente, enligt nådigt brev den 12 februari 1915	»	3,729: —
» sakkunniga för förberedande utredning av frågan om lönereglering för marinens personal, enligt nådigt brev den 11 juni 1915	»	6,141: 04
» kommission för avgivande av förslag till typ för undervattensbåtar, enligt nådigt brev den 17 september 1914	»	254: 70
» särskild ersättning åt fyra skeppsgosselärare i Marstrand, enligt nådigt brev den 28 maj 1915	»	4,370: —
Transport kronor		34,362: 52

[87.]

	Transport kronor	34,362: 52
för tillfällig löneförbättring åt varvsarbetare i Karlskrona under senare halvåret 1915, enligt nådigt brev den 27 augusti 1915	»	50,000: —
» tillfällig löneförbättring åt varvsarbetare i Karlskrona under förra halvåret 1916, enligt nådigt brev den 23 december 1915	»	50,000: —
» tillfällig löneförbättring åt varvsarbetare i Karlskrona under senare halvåret 1916, enligt nådigt brev den 12 maj 1916	»	50,000: —
» förhyrande av plats för kolupplag m. m., enligt hemligt nådigt brev den 28 augusti 1914	»	30,291: 68
» kommitterade för utredning i fråga om utvidgning m. m. av Karlskrona varv, enligt nådigt brev den 2 april 1914	»	17,826: 28
» sakkunniga rörande omorganisation av förvaltningen vid flottans stationer, enligt nådigt brev den 20 juni 1913	»	3,000: —
» sakkunniga för förenkling av marinens redovisningsväsende, enligt nådigt brev den 4 juli 1910	»	20,000: —
» sakkunniga rörande manskapspensioneringen, enligt nådigt brev den 12 december 1913	»	16,910: 42
» sakkunniga för revidering av skeppsmättningsförfattningarna, enligt nådigt brev den 20 juni 1913	»	6,317: 16
» sakkunniga för utredning om Sveriges förseende med erforderliga radiostationer, enligt hemligt nådigt brev den 2 februari 1914	»	13,000: —
» sakkunniga rörande skeppsgossekåren, enligt nådigt brev den 30 juni 1916	»	1,222: 75
» bidrag för uppehållande av ångslupstrafik till och från Skeppsholmen under tiden 1 augusti 1914—30 juni 1916, enligt nådigt brev den 26 juni 1915	»	18,716: 13
» hyresutgifter för marinförvaltningen under år 1916 utöver i anslaget till hyresutgifter för samma år beräknade 5,000 kronor, enligt nådigt brev den 18 juni 1915	»	28,300: —

 Summa kronor 339,946: 94

[87.]

I sin omförmälda skrivelse den 29 september 1916 har marinförvaltningen vidare anført att, då av allmänna besparingarna allenast återstode en disponibel tillgång av omkring 38,000 kronor, varav emellertid vissa belopp i annat sammanhang av marinförvaltningen föreslagits att för särskilda ändamål disponeras, förestående förskottsbelopp icke syntes kunna till någon del ersättas från nämnda besparingar; och har ämbetsverket fördenskull hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att till täckande av ovan angivna förskottsbelopp å tillhopa 339,946 kronor 94 öre bevilja ett anslag å extra stat för år 1918 å sistnämnda belopp.

Då ersättning för ifrågavarande förskott icke kan beredas från nuvarande anslag under femte huvudtiteln och då, på sätt marinförvaltningen meddelat, allmänna besparingarna å huvudtiteln icke kunna tagas i anspråk för bestridande av någon del av förskottsbeloppet, får jag, med tillämpning av principen att anslag skola uppföras i riksstaten med helt krontal, hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Departements-
chefens
yttrande.

att till täckande av förskott under femte huvudtiteln anvisa ett extra förslagsanslag för år 1918 till belopp av högst 339,947 kronor.

18. Bidrag till utgivande av ett sjökrigshistoriskt arbete.

I skrivelse den 8 mars 1913 hemställde dåvarande chefen för sjökrigsskolan, att kommandörkaptenen av 1:a graden C. L. A. Munthe måtte för utgivande av ett sjökrigshistoriskt arbete, omfattande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790, komma i åtnjutande av ett bidrag av 6,000 kronor, att utgå på det sätt, att en tredjedel av beloppet utbetalades, då varje av de tre volymer, vari arbetet skulle fördelas, föreläge färdigtryckt. Arbetet beräknades bliva slutfört under en tid av högst 3 år.

[88.]

Bidrag till
utgivande av
ett sjökrigs-
historiskt
arbete.

(Extra anslag.)

I anslutning härtill avgav Kungl. Maj:t till 1914 års riksdag framställning om beviljande för ändamålet av ett anslag på extra stat för år 1915 av 6,000 kronor, vilken framställning av riksdagen bifölls.

Chefen för sjökrigsskolan har nu i skrivelse den 4 december 1916 anmält, att tredje delen av sagda arbete numera utkommit från trycket,

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

[88.] samt vidare anført, bland annat, att, enligt vad kommendörkaptenen Munthe meddelat, denna del icke, såsom ursprungligen varit avsett, utgjorde avslutning av skildringen av omförmälda krig, utan att arbetet, därest allt det källmaterial, som nu stode författaren till buds, skulle tillgodogöras, komme att omfatta ytterligare tre delar, för vilkas utarbetande en tid av omkring 3 år beräknades vara erforderlig; och har chefen för sjökrigsskolan på grund härav och av i övrigt anförda skäl hemställt, dels att till kommendörkaptenen Munthe måtte få utbetalas återstoden, 2,000 kronor, av det utav 1914 års riksdag beviljade bidraget av 6,000 kronor utan hinder därav, att den ursprungliga planen för arbetets utarbetande icke blivit följd, och dels att kommendörkaptenen Munthe måtte för fullbordande av arbetet i fråga tilldelas ett ytterligare bidrag av 6,000 kronor, att utgå på det sätt, att en tredjedel av beloppet utbetalades, då en var av arbetets två första volymer föreläge tryckt, samt återstoden erlades, då arbetet i sin helhet vore avslutat och färdigtryckt.

I särskilda yttranden den 13 och den 19 december 1916 hava marinförvaltningen och chefen för marininstaben var för sig tillstyrkt chefsen för sjökrigsskolan förevarande framställning.

Ärendet har därefter remitterats till krigsvetenskapsakademien, som emellertid ännu ej varit i tillfälle att avgiva utlåtande däri.

Departements-
chefens
yttrande.

Med hänsyn därtill, att krigsvetenskapsakademiens utlåtande i förevarande ärende ännu icke inkommit till Kungl. Maj:t, kan jag för närvarande icke underställa ärendet Kungl. Maj:ts prövning. Jag anser emellertid, att det av chefen för sjökrigsskolan för fortsättande och avslutande av ifrågavarande sjökrigshistoriska arbete föreslagna bidraget till kommendörkaptenen Munthe, 6,000 kronor, bör tagas i beräkning vid framställningen till riksdagen i fråga om anslagsbehoven för år 1918.

Jag hemställer alltså, det Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag såsom bidrag till kommendörkaptenen C. L. A. Munthe för fortsättande och avslutande av ett sjökrigshistoriskt arbete, omfattande Sveriges sjökrig under åren 1788—1790, som Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av högst 6,000 kronor.

19. Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.

Under åberopande av vad chefen för finansdepartementet förut denna dag anfört i fråga om löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[89.]

Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare.
(Ordinarie anslag.)

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *ordinarie anslagen* å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av 1,900 kronor.

20. Provisorisk lönereglering för viss personal vid marinen.

I skrivelse den 14 december 1916, som till Kungl. Maj:t inkommit den 27 i samma månad, har marinförvaltningen gjort framställning angående provisorisk lönereglering för viss personal vid marinen. Då jag har för avsikt att föreslå avlåtande av proposition i ämnet till innevarande års riksdag, men ärendet ännu icke föreligger i det skick, att det nu kan underställas Kungl. Maj:ts prövning, får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

[90.]

Provisorisk lönereglering för viss personal vid marinen.
(Extra anslag.)

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag för provisorisk lönereglering för viss personal vid marinen, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av 1,500,000 kronor.

21. Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal.

[91.] I anslutning till vad chefen för ecklesiastikdepartementet till statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden denna dag anfört i fråga om tillfällig löneförbättring åt lärare vid de allmänna läroverken m. fl., får jag jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal.
(Extra anslag.)

att i avvaktan på den proposition angående beviljande av anslag till tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal, Kungl. Maj:t må komma att till riksdagen avlåta, för berörda ändamål bland de *extra förslagsanslagen* å femte huvudtiteln för år 1918 beräkna ett belopp av 26,000 kronor.

II. HANDELN.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.

[92.] Sjökarteverket har till huvudsaklig uppgift att genom mätningar och undersökningar inhämta så noggrann kännedom om riket omgivande farvatten och dess segelbara inlandsfarvatten, som sjöfartens och försvarsväsendets behov fordra, samt att med stöd av vunna mättningsresultat utarbета och utgiva geodetiskt grundade sjökort. Vid kartverket tjänstgör såväl därtill beordrad militär personal från flottan (officerare, underofficerare och manskap) som ock civil personal. För den civila personalen genomfördes vid 1912 års riksdag ny löne-reglering.

Sjökarte-
verket.
(Ordinarie
anslag.)

Till bestridande av sjökarteverkets utgifter, vilka äro fördelade i två huvudgrupper, nämligen avlöningar m. m. till den civila personalen samt verkets allmänna utgifter, har under en följd av år i riksstaten uppförts dels ett *ordinarie* anslag och dels ett *extra* anslag, varjämte för ändamålet utgått bidrag från handels- och sjöfartsfonden samt

använts behållning av sjökortsförsäljningen för nästföregående år. Det [92.]
ordinarie anslaget är i riksstaten för år 1917 upptaget med sammanlagd 101,800 kronor, sålunda fördelat:

bestämt anslag.....	kronor	47,800: —
förslagsanslag	»	5,000: —
reservationsanslag.....	»	49,000: —
Summa kronor		101,800: —

Då på grund av en utav de rådande förhållandena påkallad inskränkning i sjömätningarna under åren 1914 och 1915 en jämförelsevis avsevärd besparing uppstått å sjökarteverkets stat för allmänna utgifter för nämnda år, avläts icke till 1916 års riksdag någon framställning om beviljande av *extra* anslag, utan föreslogs, att till täckande av de med sjömätningarna under år 1917 förenade kostnaderna måtte i stället få tagas i anspråk ett belopp av 83,200 kronor av förenämnda besparing. Häremot har riksdagen icke haft något att erinra.

Från handels- och sjöfartsfonden har beräknats ett bidrag för år 1917 av 21,000 kronor och behållningen av sjökortsförsäljningen år 1916 har uppskattats till 35,000 kronor.

Det sammanlagda till bestridande av sjökarteverkets utgifter år 1917 tillgängliga beloppet utgör alltså 241,000 kronor, vilket belopp är fördelat på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag.....	kronor	47,800: —
förslagsanslag	»	5,000: —
reservationsanslag.....	»	49,000: —
		kronor 101,800: —
av vid 1915 års slut förefintlig besparing å staten		
för sjökarteverkets allmänna utgifter	»	83,200: —
bidrag från handels- och sjöfartsfonden	»	21,000: —
beräknad behållning av sjökortsförsäljningen år 1916	»	35,000: —
Summa kronor		241,000: —

Av hela detta belopp, 241,000 kronor, äro det bestämda anslaget, 47,800 kronor, och förslagsanslaget, 5,000 kronor, eller tillhopa 52,800 kronor, avsedda till avlöningar åt sjökarteverkets civila personal och återstoden, eller 188,200 kronor, till verkets allmänna utgifter.

[92.] Redan i skrivelse den 24 oktober 1913, varmed chefen för sjökarteverket avgav förslag till beräkning av utgifterna för sjökarteverket under år 1915, framhöll bemälda chef behovet av en förstärkning av den civila personalen, ehuru någon framställning då ej gjordes om upptagande å ordinarie stat av den ytterligare personal, som ansågs behöflig. Därefter hade bemälda chef i skrivelse i oktober 1914 med förslag till beräkning av medelsbehoven för sjökarteverket under år 1916 hemställt om uppförande å *ordinarie* staten för den civila personalen vid verket sistnämnda år av 1 *assistent*, 1 *kartograf* och 1 *redogörare*, och denna framställning återupptogs av chefen för sjökarteverket i skrivelse den 5 november 1915 rörande utgifterna för verket under år 1917. Något förslag om förstärkning av sjökarteverkets civila personal har emellertid hittills icke till riksdagen avlåtits.

I statsverkspropositionen till 1916 års riksdag anförde jag beträffande denna fråga följande.

Av den av chefen för sjökarteverket lämnade framställningen syntes framgå, att särskilda åtgärder vore av nöden för att tillförsäkra sjökarteverket tillräcklig och fullt kvalificerad personal för utförande av det verket åliggande, ur såväl försvarsväsendets som sjöfartens synpunkt betydelsefulla arbetet. Kartverkschefen hade i sådant hänseende vid avgivande av sitt förslag till beräkning av utgifterna för verket under år 1917 återupptagit sin år 1914 gjorda framställning om uppförande å staten för den civila personalen vid verket av 3 nya beställningar, nämligen för en assistent, en kartograf och en redogörare. I anslutning till min redan i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag under femte huvudtiteln uttalade uppfattning ansåg jag emellertid, att prövningen av den sålunda ånyo väckta organisationsfrågan borde föregås av en utredning i ämnet. Vid denna utredning borde, på sätt jag i samband därmed omnämnde, föreliggande spörsmåls lämpliga sammanhang med personalfrågan inom marinen och särskilt med den beslutade nya reservstaten för marinen icke lämnas ur sikte. Sedan Kungl. Maj:t den 3 december 1915 utfärdat förordning angående reservstat för marinen och den 17 i samma månad fastställt stat för denna reservstat för år 1916, hade jag funnit tidpunkten lämplig att igångsätta en sådan utredning; och hade Kungl. Maj:t, såsom jag anhöll få erinra, på min tillstyrkan den 31 december 1915 uppdragit åt chefen för marin-staben, chefen för sjökarteverket och chefen för rikets allmänna kartverk att snarast möjligt verkställa utredning rörande de ändringar i sjökarteverkets organisation, som kunde finnas nödiga för att bereda verket erforderlig tillgång på lämpliga arbetskrafter, därvid de

av mig angivna synpunkterna borde behörigen beaktas, samt att till Kungl. Maj:t inkomma med det förslag till sådana ändringar och med de framställningar i övrigt, vartill utredningen kunde föranleda. Med hänsyn härtill såg jag mig givetvis förhindrad att för det dåvarande förorda kartverkschefens omförmälda förslag.

[92.]

Den utredning, som sålunda uppdragits åt chefen för marininstaben, chefen för sjökarteverket och chefen för rikets allmänna kartverk, har den 5 april 1916 avgivits till Kungl. Maj:t, varefter utlåtande i ärendet infordrats från lönerregleringskommittén. Enligt nämnda utredning förefinnes vid sjökarteverket behov av 5 nya civila tjänster, nämligen för 1 assistent, 1 kartograf, 1 redogörare, 1 ritare (eller gravör) och 1 kvinnligt biträde. Upptagandet av dessa tjänster i sjökarteverkets stat skulle föranleda en ökning i denna stat med 15,000 kronor.

Chefen för sjökarteverket har nu med skrivelse den 9 november 1916 överlämnat förslag till beräkning av utgifterna för verket under år 1918 och därvid, under erinran om den verkställda utredningen angående behovet av nya civila tjänster vid verket, hemställt, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1917 års riksdag denna fråga till avgörande, samt överlämnat förslag till *ny stat för den civila personalen vid sjökarteverket*, uppgjort i anslutning till nämnda utredning och slutande å ett belopp av 67,800 kronor.

Skulle emellertid berörda förslag icke komma att föreläggas 1917 års riksdag, men sjökarteverket allt fortfarande vara i brist på erforderligt antal för dess tjänst kvalificerade officerare, har kartverkschefen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte utverka, att av eventuellt tillgänglig besparing eller andra medel ett belopp av 11,800 kronor för år 1918 ställdes till bemälda chefs förfogande för anställande mot arvode under sagda år av 3 tjänstemän i befattningar, motsvarande de förutnämnda assistent-, kartograf- och ritareställningarna.

Beträffande sjökarteverkets *allmänna utgifter* har kartverkschefen erinrat att, i olikhet mot vad fallet varit under en lång följd av år, något extra anslag till bedrivande av sjömätningar icke anvisats för år 1917, emedan en förefintlig besparing å under föregående år till allmänna utgifter anvisade medel i stället kunde för ändamålet disponeras.

På grund av huvudsakligen den omständigheten att sjökarteverket under år 1916 icke varit i tillfälle att utföra sjömätning med beräknad mätningsstyrka hade — fortsätter kartverkschefen — även under nämnda år uppstått en behållning å till kartverket anvisade medel,

[92.] vilken vid årets slut beräknades uppgå till omkring 87,000 kronor. Denna behållning kunde emellertid icke föreslås att tagas i anspråk för utförande av sjömätningar under år 1918, emedan densamma enligt ett av kartverkschefen i annat sammanhang avgivet förslag avsåges för omändring av ångfartyget Ran till sjömätningssfartyg.

Till påskyndande av sjömätningarna vid rikets kuster hade eljest pläгат årligen anvisas ett belopp på extra stat, för år 1916 utgörande 89,400 kronor, och hade dessa medel ingått i den post i utgiftsstaten för allmänna utgifter, som varit beräknad till sjömätningsexpeditioner samt rustning och underhåll av fartyg m. m. Denna post hade under senare år varit beräknad till 150,000 kronor. Därest såtillvida normala förhållanden skulle hava inträtt år 1918, att sjökarteverket då kunde utföra mätningssarbeten med normal mätningssstyrka av 27 mätningssförrättare, kunde med säkerhet förutses, att ifrågavarande anvisning skulle befinnas otillräcklig på grund av den allmänna fördyring, bland annat av fartygsbränsle, som blivit en följd av världskriget. Kostnaden för mätningsexpeditioner m. m. år 1918 borde därför ökas från 150,000 kronor med, lågt räknat, 25,000 kronor till 175,000 kronor. Då anledning till förändring av annan huvudpost bland allmänna utgifter icke förefunnes, skulle sålunda den för allmänna utgifter beräknade slutsumman, nu 188,200 kronor, för år 1918 ökas med 25,000 kronor till 213,200 kronor.

Utöver särskilt anvisade medel beräknade kartverkschefen att till bestridande av allmänna utgifter år 1918 få använda dels behållningen av sjökortsförsäljningen under år 1917 och dels ett bidrag från handels- och sjöfartsfonden av 21,000 kronor. Behållningen å försäljningsmedlen beräknades liksom för år 1915 till 35,000 kronor. Visserligen hade den bokförda behållningen å försäljningsmedel år 1915 uppgått till omkring 45,000 kronor och för år 1916 komme den att uppnå ett vida högre belopp, sannolikt 55,000 kronor. Men dessa förhållandevis stora behållningar vore tillfälliga och beroende därpå, att kriget framtvingat ökad sjökortskonsumtion, i det att sjötrafiken nu mera än förr sökte sig fram i närheten av land, så att exempelvis en befälhavare, som eljest navigerat från Öresund till Bottenhavet på en eller två passkartor över hela Östersjön, nu i stället framginge med anlitande av fem till åtta kust- och specialkort. Behållningen å försäljningsmedel vore för övrigt icke en ren nettobehållning, emedan kartverkets tryckningskostnader icke vore frånräknade. Om kartverkets försäljningsmedel något år uppvisade en höjning, motsvarades denna höjning av samtidigt förhöjda tryckningskostnader, uppgående till ungefär en tredjedel

[92.]

av försäljningsmedlens förhöjning. För år 1916 beräknades sålunda tryckningskostnaderna komma att med 6,500 kronor överstiga de i staten beräknade, eller 16,700 kronor. Därest icke sjökartverket för år 1916 kunde på andra anvisningar beräkna besparingar, varmed denna brist kunde täckas, skulle sålunda, på grund av den ovanligt stora tryckningen av sjökort under år 1916, kartverket vid 1916 års slut stå inför en brist på omkring 6,500 kronor, som borde täckas av samma års försäljningsmedel.

Av sist anförda anledning kunde en ökning i försäljningsmedlen icke med hela sitt belopp räknas såsom en ökad inkomst för sjökartverket, och då det dessutom vore antagligt att, sedan de nu under kriget rådande extraordinära förhållandena upphört, omsättningen av sjökort komme att nedgå till den förut normala, ansåge kartverkschefen icke lämpligt att såsom beräknad tillgång för år 1918 upptaga behållningen av sjökortsförsäljningen under år 1917 till högre belopp än 35,000 kronor, vilket belopp torde få anses motsvara en normal årsinkomst av sjökortsförsäljning.

Enligt vad ovan sagts borde sjökartverkets medelsbehov för år 1918 beräknas på följande sätt:

till täckande av avlöningar	kronor	67,800: —
» » » allmänna utgifter	»	213,200: —
		Summa kronor 281,000: —.

Om härifrån droges vad som beräknats kunna täckas genom bidrag från handels- och sjöfartsfonden och behållningen av sjökortsförsäljningen under år 1917 eller $21,000 + 35,000 = 56,000$ kronor, återstode sålunda att täcka ett belopp av 225,000 kronor genom anslagsmedel. Enligt samma fördelningsgrund, som hittills tillämpats, borde dessa medel utgå på följande sätt:

ordinarie anslag:

bestämt anslag	kronor	62,800: —
förlagsanslag	»	5,000: —
reservationsanslag	»	49,000: —
		kronor 116,800: —

extra anslag:

till påskyndande av sjömätningarna vid rikets kuster	»	108,200: —
		Summa kronor 225,000: —

[92.]

Kommissionen för de allmänna kartarbetena har i häröver avgivet yttrande tillstyrkt bifall till de av kartverkschefen i förevarande förslag gjorda framställningar, dock vad beträffade kartverkschefens förslag till beräkning av utgifterna för år 1918 under framhållande, att kommissionen icke varit i tillfälle att taga del av den utav chefen för marinstaben, chefen för sjökarteverket och chefen för rikets allmänna kartverk den 5 april 1916 avgivna utredningen rörande ökning av arbetskrafterna vid sjökarteverket och således icke kunnat överblicka frågans sammanhang med personalfrågan inom marinen eller reservstaten för densamma.

Departements-
chefens
yttrande.

Då löneregleringskommittén ännu icke avgivit infordrat utlåtande över den av chefen för marinstaben, chefen för sjökarteverket och chefen för rikets allmänna kartverk verkställda utredningen rörande frågan om ökning av den civila personalen vid sjökarteverket, kan jag icke tillmötesgå chefens för verket hemställan att redan nu underställa denna fråga Kungl. Maj:ts prövning. Vad därefter beträffar kartverkschefens alternativt gjorda framställning om anvisande för år 1918 av ett belopp, vare sig av eventuellt tillgänglig besparing eller av andra medel, av 11,800 kronor för anställande mot arvode under sagda år av 3 tjänstemän i befattningar, motsvarande de ifrågasatta assistent-, kartograf- och ritarbeställningarna, finner jag visserligen att, till dess det föreliggande behovet av ökning av de ordinarie civila arbetskrafterna vid sjökarteverket kan bli fyllt, åtgärder böra vidtagas i syfte att bereda förstärkning i sådant avseende. Jag vill därvid erinra, att Kungl. Maj:t den 1 december 1916 medgivit, att till arvoden åt extra personal vid sjökarteverket finge, utöver därför i stat uppfört anslag, under år 1917 användas ett belopp av högst 5,000 kronor, att utgå av under år 1916 å sjökarteverkets sjökortsförsäljningsmedel uppkommet överskott utöver det i staten för sistnämnda år beräknade beloppet av samma medel. Emellertid synes det mig icke vara lämpligt att redan nu hos Kungl. Maj:t göra framställning om anvisande av medel för ifrågavarande ändamål för år 1918, då de förhållanden, som för nämnda år må påkalla anställande av extra personal vid sjökarteverket, för närvarande svårligen kunna överskådas, och frågan om den tillgång, varifrån medel för ändamålet böra beredas, vid en senare tidpunkt lärers bättre kunna bedömas. Hinder torde dock icke möta från Kungl. Maj:ts sida att, på framställning av kartverkschefen, längre fram under året träffa anstalter i förevarande hänseende för år 1918.

Kartverkschefen har vidare ifrågasatt, att den i staten för sjökarteverkets allmänna utgifter ingående posten å sammanlagt 150,000 kronor till sjömätningsexpeditioner samt rustning och underhåll av fartyg m. m. måtte ökas med 25,000 kronor till 175,000 kronor; och har bemälda chef därvid hänvisat till den allmänna fördyring, bland annat av bränsle för fartygens drift, som blivit en följd av världskriget. Lika med kartverkschefen anser jag försiktigheten bjuda, att en sådan höjning av beloppet för nämnda år beräknas. Härigenom skulle den för allmänna utgifter beräknade slutsumman, nu 188,200 kronor, ökas till 213,200 kronor.

Under av mig nu angivna förutsättningar skulle sjökarteverkets utgifter för år 1918 beräknas sålunda:

till bestridande av avlöningar (samma belopp som	
för år 1917)	kronor 52,800: —
till bestridande av allmänna utgifter	» 213,200: —
	Summa kronor 266,000: —

För täckandet av dessa utgifter bör till en början tagas i beräkning det oförändrade ordinarie anslaget till sjökarteverket å 101,800 kronor.

Från handels- och sjöfartsfonden torde, på sätt kartverkschefen förutsatt, kunna för år 1918 påräknas ett belopp av 21,000 kronor.

Behållningen å sjökortsförsäljningen år 1917 har chefen för sjökarteverket på anförda skäl beräknat till 35,000 kronor. Häremot synes mig icke något vara att erinra.

Återstår alltså att täcka skillnaden mellan ovannämnda belopp, 266,000 kronor och 157,800 (101,800 + 21,000 + 35,000) kronor, eller 108,200 kronor. I fråga om sättet för beredande av medel till bestridande av detta belopp har kartverkschefen meddelat, att under år 1916 uppstått en behållning å till kartverket anvisade medel på grund därav, att sjömätning icke kunnat under samma år utföras med beräknad mätningstyrka. Nämnda behållning beräknades vid 1916 års slut uppgå till omkring 87,000 kronor. Då emellertid kartverkschefen i annat sammanhang föreslagit, att av denna behållning ett belopp av 71,100 kronor måtte få användas till omändringsarbeten å ångfartyget Ran för fartygets användning såsom sjömätningsskiff, har bemälda chef hemställt, att för utfyllande av nämnda summa av 108,200 kronor måtte äskas ett anslag å extra stat för år 1918 av sagda belopp.

Då jag, enligt vad som framgår av punkt 94 här nedan, anser mig

- [92.] böra biträda chefens för sjökarteverkets förslag om användande av 71,100 kronor av nyssnämnda behållning till omändringsarbeten å ångfartyget Ran för fartygets användning såsom sjömätningsfartyg, torde, på sätt kartverkschefen föreslagit, till utförande av sjömätningar böra på extra stat för år 1918 anvisas det av bemälda chef angivna beloppet, 108,200 kronor.

I anslutning härtill skulle hela det år 1918 tillgängliga beloppet till bestridande av sjökarteverkets utgifter uppgå till 266,000 kronor, vilket belopp fördelas på följande sätt:

Ordinarie anslag:

bestämt anslag	kronor 47,800: —	
förslagsanslag	» 5,000: —	
reservationsanslag	» 49,000: —	kronor 101,800: —

Extra anslag:

till utförande av sjömätningar	» 108,200: —	
	kronor 210,000: —	
bidrag från handels- och sjöfartsfonden	» 21,000: —	
beräknad behållning av sjökortsförsäljningen år 1917	» 35,000: —	
	Summa kronor 266,000: —	

I enlighet härmed torde anslaget till sjökarteverket böra upptagas såsom *oförändrat ordinarie anslag* med

kronor 101,800: —

2. Utförande av sjömätningar.

- [93.] Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anför
 Utförande av
 sjömätningar.
 (Extra anslag.)

får jag hemställa, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att till utförande av sjömätningar bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 108,200 kronor.

3. Ändring av ångfartyget Ran till sjömättingsfartyg.

För uppmätningen av rikets farvatten har sjökarteverket för närvarande till sitt förfogande två större sjömättingsfartyg, Falken och Svalan, samt två mindre sådana fartyg, Tärnan och Ejdern. Sistnämnda fartyg färdigbyggdes år 1916.

I propositionen nr 60 till 1914 års senare riksdag uttalades, att kanonbåtarna Rota och Disa skulle avses till tjänst för sjökarteverket. Häremot hade riksdagen icke något att erinra.

Chefen för sjökarteverket har nu i skrivelse den 21 mars 1916 anfört att, enligt vad han erfarit, fråga vore å bane, att oavsett berörda beslut vid 1914 års senare riksdag kanonbåtarna Rota och Disa skulle disponeras för militärt specialändamål; och har kartverkschefen på grund härav gjort framställning i fråga om fyllandet av sjökarteverkets behov av sjömättingsfartyg. Bemålde chef har därvid erinrat, att i det utlåtande, som den 15 april 1908 avgivits av lotsstyrelsen, chefen för marinstaben, inspektören av flottans övningar till sjöss och chefen för sjökarteverket, föreslagits, att för bedrivande i erforderlig omfattning av sjömättningsarbetena skulle för sjökarteverket under den närmast därpå följande tiden icke blott byggas två nya mättingsfartyg, vartdera avsett för fem sjömätare, utan därutöver jämväl kanonbåtarna Rota och Alfhild disponeras såsom sjömättingsfartyg. Till påskyndande av sjömätningarna vid rikets kuster hade sedermera kartverkschefen, med stöd av berörda utlåtande, gjort upprepade framställningar om utverkande av medel till byggande av nya sjömättingsfartyg, utan att därav föranletts annat resultat än byggandet av det förenämnda mindre sjömättingsfartyget Ejdern, vilket vore avsett endast för två sjömätare.

I den 6 april 1916 häröver avgivet yttrande hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben meddelat, att något överlämnande av kanonbåtarna Rota och Disa till sjökarteverket i enlighet med 1914 års plan icke kunnat äga rum på grund av den sedan hösten 1914 alltjämt pågående rustningen av större delen av flottan för neutralitetsvakten, samt vidare anfört huvudsakligen följande.

Så länge den nu pågående neutralitetsvakten varade, kunde sjökarteverket icke under några förhållanden få disponera kanonbåtarna Rota och Disa, även om planen att överlämna dem till sjökarteverket kunde fasthållas. Förhållandet vore emellertid att, sedan den plan uppgjordes, på vilken förberörda uttalande om de båda kanonbåtarnas överförande till sjökarteverket vore grundat, nya omständigheter inträffat, som nödvändiggjorde, att en del från den ursprungliga planen

[94.]

Ändring av
ångfartyget
Ran till sjö-
mättings-
fartyg.

[94.] i viss mån avvikande åtgärder måst vidtagas med avseende å dispositionen av den då befintliga fartygsmaterielen. En sådan åtgärd hade varit att disponera de båda kanonbåtarna såsom mindepåfartyg; och hade denna åtgärd vunnit Kungl. Maj:ts gillande. Vid sådant förhållande syntes tanken på överförandet av kanonbåtarna till sjökarteverket böra frångås.

På grund av vad sålunda anförts hava marinförvaltningen och chefen för marinstaben hemställt, att chefens för sjökarteverket framställning icke måtte föranleda någon ändring i dispositionen av kanonbåtarna Rota och Disa som mindepåfartyg. Då emellertid sjökarteverket för fyllande av de krav, som både från flottan och handels-sjöfarten ställdes på dess verksamhet, tydligen hade behov att för bedrivande av sjömätningar till erforderlig omfattning äga tillgång till därför särskilt lämpade fartyg, hava myndigheterna tillika tillstyrkt, att frågan om sjökarteverkets tillgodoseende med fartyg för sjömätning snarast möjligt måtte upptagas till behandling och i sådant avseende föreslagit, att två av ångfartygen Gunhild, Ran eller Kare, vilka enligt för 1914 års senare riksdag framlagd plan skulle under perioden 1915—1919 försäljas, i stället måtte från och med år 1917 tills vidare få överlämnas till sjökarteverket.

Genom remiss anbefalldes härefter chefen för sjökarteverket att inkomma med det utlåtande och förslag i ärendet, vartill marinförvaltningens och chefens för marinstaben berörda yttrande kunde giva anledning.

Till följd härav har chefen för sjökarteverket inkommit med utlåtande i ärendet av den 26 september 1916, vilket utlåtande i huvudsak är av följande innehåll.

Kartverkschefen hade gått i författning om utredning, huruvida något eller några av omförmälda ångfartyg Gunhild, Ran eller Kare skulle kunna inredas och förändras därhän, att de med fördel under närmaste tiotal år kunde användas till sjömättnings- eller logementsfartyg, avsedda vartdera för fem mättningsförrättare. Utredningen hade verkställts av ingenjördepartementet vid flottans varv i Stockholm i samråd med officer från sjökarteverket och omfattade yttrande om fartygens sjövärdighet, vissa omändringsförslag och kostnadsberäkningar. Av denna utredning hade framgått, att ångfartyget Kare med hänsyn till storlek, kolförbrukning och sjövärdighet icke fyllde de önskemål, som borde ställas på ett sjömättnings- eller logementsfartyg, varför kartverkschefen föresloge, att detta fartyg för sådant ändamål ej måtte komma i fråga. Vad åter Ran och Gunhild beträffade, kunde visserligen dessa fartyg i nuvarande skick ingalunda anses lämpa sig såsom logementsfartyg för sjömätare, men om sådana ändringar vidtoges, som

framginge av skrivelsen bifogade ritningar och kostnadsberäkningar, syntes fartygen bliva så förbättrade, att de bleve för många år framåt för ändamålet lämpliga. Beträffande ändringarna å ångfartyget Ran hade två ritningsförslag, betecknade med alternativ I och II, blivit uppgjorda. Av dessa förordade kartverkschefen det med alternativ II betecknade förslaget, vilket, förutom de ändringsarbeten, som inginge i alternativ I, upptog en omändring av förstäven, varigenom fartyget bleve sjövärdigare och plats bereddes för en större och rymligare back, där för sjömätningarna erforderliga materialier kunde uppläggas och förekommande arbeten utföras.

[94.]

Kostnaderna för omändring av ångfartygen Ran och Gunhild i överensstämmelse med berörda ritningar, vilka kostnader utgjorde, för Ran (enligt alternativ II) 71,100 kronor och för Gunhild 64,900 kronor, kunde visserligen anses avsevärda, men i anseende till den betydande nytta, dessa båda fartyg skulle komma att göra i och för underlättande av sjökarteverkets uppgift att genom mätningar och undersökningar inhämta så noggrann kännedom om riket omgivande farvatten och dess segelbara inlandsfarvatten, som sjöfartens och försvarsväsendets behov fordrade, syntes dessa kostnader ej böra verka avskräckande.

Sjömättningsarbetet hade under föregående decennier bedrivits alltför långsamt, och följden härav hade blivit, att Sveriges kuster vore synnerligen ofullständigt uppmätta. Det vore emellertid ett statsintresse, att detta missförhållande snarast möjligt undanröjdes, och något anstånd med sjömätningarnas kraftiga bedrivande vore icke tillrådligt. Riktigast vore därför, antingen att kanonbåtarna Rota och Disa i överensstämmelse med 1914 års senare riksdags beslut nu överfördes för användning vid sjökarteverket eller ock att andra fartyg anskaffades för kartverkets behov.

Rörande det senare alternativet hade kartverkschefen tagit under övervägande möjligheten att i överensstämmelse med 1908 års ovan omnämnda utlåtande bygga två nya fartyg för kartverket, men hade kartverkschefen låtit denna tanke falla i betraktande av svårigheten att nu kunna bygga fartyg till skäligt pris och inom rimlig tid. Kostnaden för dessa fartyg, som på sin tid syntes hava beräknats till omkring 110,000 kronor, torde nu böra upptagas till omkring 200,000 kronor för varje. Något privatvarv torde icke kunna åtaga sig att nu bygga dem, och enda möjligheten att få ett sådant fartyg byggt syntes vara, att det byggdes å flottans varv i Karlskrona.

Med hänsyn härtill syntes för närvarande fartygsfrågan, mot vilken under de senaste åtta åren ständigt nya hinder rests, vara lättast att realisera på den vägen, att Ran och Gunhild omändrades. Härvid

[94.] borde Ran komma i första rummet. Utförandet av detta fartygs omändring skulle kunna påskyndas därigenom, att för densamma anlätades en annorledes icke disponerad besparing, som vid ingången av år 1917 beräknades förefintlig å sjökarteverkets för allmänna utgifter tillgängliga medel. Nämda besparing hade uppstått på grund av under nu pågående krig minskad materielanskaffning och begränsade sjömätningar samt ökad sjökortsförsäljning, och beräknades denna besparing vid 1916 års slut uppgå till omkring 87,000 kronor. Besparingen bleve med säkerhet så stor, att den kunde beräknas täcka det erforderliga beloppet, 71,100 kronor.

För omändring av Gunhild borde det behövliga beloppet, 64,900 kronor, begäras av 1917 års riksdag såsom extra anslag att utgå under år 1918, dock att omändringsarbetet borde påbörjas redan hösten 1917.

Marinförvaltningen, chefen för marinstaben och inspektören av flottans övningar till sjöss hava i utlåtande den 11 november 1916 förklarat sig icke hava något att erinra mot chefens för sjökarteverket förslag till ändring av ångfartyget Ran och ansåge, att det såsom alternativ II betecknade ritningsförslaget borde följas, dock med den ändring, att fartygets ursprungliga längd vid relingen bibehölls samt att förstävens form utfördes i enlighet med å sagda alternativ med rött inritat förslag, varigenom större och rymligare back samt större sjövärdighet erhöles. Myndigheterna anslöte sig jämväl till det av kartverkschefen framställda förslaget, att den till 71,100 kronor beräknade kostnaden för omändring av ångfartyget Ran måtte få bestridas av vid 1916 års slut förefintliga besparingar å anvisningarna till allmänna utgifter för sjökarteverket.

Beträffande vidare ångfartyget Gunhild hade visserligen marinförvaltningen och chefen för marinstaben i förutnämnda yttrande den 6 april 1916, under erinran att enligt av 1914 års senare riksdag godkänd plan Gunhild skulle under perioden 1915—1919 utrangeras och försäljas, upptagit nämnda fartyg bland dem, som skulle från och med år 1917 kunna överlämnas till sjökarteverket. Men då erfarenheterna från det pågående kriget alltmer gäve vid handen nödvändigheten av en fortgående utveckling av minvapnet med i samband därmed stående försök med minor, hölle myndigheterna numera före, att ångfartyget Gunhild, som genom sin lätthanterlighet och billiga driftkostnad vore synnerligen lämpligt för sistnämnda ändamål, fortfarande borde bibehållas för flottans behov och ej för den beräknade dryga kostnaden av 64,900 kronor omändras till sjömätningssfartyg och överföras till sjökarteverket.

[94.]

Då det emellertid vore uppenbart, att sjökarteverket vore i behov av ytterligare ett sjömättingsfartyg, föresloge myndigheterna, att kanonbåten Alfhild, som enligt ovannämnda plan jämväl varit avsedd att utrangeras och försäljas under perioden 1915—1919, i stället för Gunhild måtte från och med år 1918 under viss angiven förutsättning få disponeras av sjökarteverket för sjömätningar.

Slutligen har chefen för sjökarteverket, som beretts ytterligare tillfälle att yttra sig i ärendet, i utlåtande den 21 december 1916 anført, bland annat, att ångfartyget Alfhilds skrov redan vid generalbesiktning år 1912 befunnits i mindre gott stånd, varför fartyget ej syntes vara värt en genomgripande reparation. Å andra sidan vore det olämpligt, att sjökarteverket för längre tids begagnande övertog Alfhild utan ändamålsenlig inredning eller erforderlig reparation, då fartyget vid användande bleve alltför dyrbart därigenom, att utrymmena icke kunde utnyttjas samt rustnings- och underhållskostnaderna bleve oproportionellt stora.

Då för sjökarteverket vidsträckta arbetsuppgifter föreläge — bland annat med hänsyn till pågående utredningar rörande förbättring av rikets inre sjökommunikationer — då vidare Disa och Rota trots 1914 års senare riksdags beslut icke syntes vara disponibla för kartverkets mätningar, då icke heller Gunhild nu längre kunde erhållas och nybyggnad av fartyg för sjökarteverket under de närmaste åren icke torde vara att påräkna, syntes det vara på tiden att tillvarataga åtminstone Ran för sjökarteverkets räkning, varigenom ett mera betydelsefullt steg till lösning av sjökarteverkets svävande fartygsfråga skulle tagas.

Enligt inhämtad upplysning vore såväl Ran som Gunhild med avseende på skrovet i gott stånd och torde, om intet oförutsett inträffade, kunna hållas i stånd under en lång följd av år. Ny ångpanna insattes i Ran år 1909; skrovet undergick reparation år 1914; maskinen vore god. Emot marinförvaltningens förslag om backens å Ran omändring vore från kartverkschefens sida icke något att erinra. På backen upplades vanligen fotogenkär (brännolja för motorerna), bräder, bärningar, kalk och andra materialier samt under färd motorbåtarnas maskiner, på grund varav behov av ökat utrymme föreläge.

Av det förut sagda framgår, att samtliga i ärendet hörda myndigheter enat sig därom, att vissa ändringsarbeten borde utföras å ångfartyget Ran och att detta fartyg därefter skulle överföras till sjökarteverket såsom en välbehövlig förstärkning av verket nu tillhörande fartygsmateriel för utförande av sjömättningsarbeten. Enligt det av myndigheterna förordade förslaget skulle kostnaderna för nämnda

Departementa-
chefens
yttraande.

[94.] ändringsarbeten uppgå till 71,100 kronor, vilket belopp föreslagits att utgå av en vid 1916 års slut beräknad behållning å de till sjökarteverkets allmänna utgifter anvisade medel.

Under en längre följd av år hava sjökarteverkets arbeten — även fränsett den inskränkning i sjömätningarna, som förorsakats av det pågående kriget och därav föranledd mobilisering — på grund av brist på erforderlig personal och fartygsmateriel icke kunnat i önskvärd omfattning bedrivas. Då emellertid dessa arbetens behöriga fortgång är av största vikt såväl ur sjöförsvarets som sjöfartens synpunkt, synes det mig angeläget, att åtgärder vidtagas för att befordra detta syfte. Såvitt den civila personalen angår, föreligger för närvarande, på sätt jag under punkt 92 omförmält, ett förslag till ökning av denna personal, vilket förslag emellertid ännu icke är i det skick, att jag kan underställa detsamma Kungl. Maj:ts prövning. I fråga om fartygsmateriel har, enligt vad marinförvaltningen och chefen för marininstaben erinrat, den år 1914 uppgjorda planen att till sjökarteverket överföra kanonbåtarna Rota och Disa måst på grund av sedermera inträffade förhållanden övergivas. Ersättning för dessa fartyg skulle nu i viss mån beredas genom omändring av ångfartyget Ran till sjömätningsfartyg. Ehuru jag hyser vissa betänkligheter mot att å ifrågavarande fartyg, som är byggt redan år 1857 och ombyggdes år 1883, nedlägga så stora kostnader för ändringsarbeten som de här ifrågasatta, eller 71,000 kronor, anser jag mig böra ansluta mig till myndigheternas föreliggande förslag rörande verkställande av ifrågavarande ändringsarbeten å fartyget, då detsamma enligt av chefen för sjökarteverket meddelade upplysningar är i så gott stånd, att det kan vara till nytta för sjökarteverkets arbeten under en längre följd av år, och då anskaffning av ett nytt mättingsfartyg med hänsyn till nu rådande abnorma byggnadspris skulle medföra alltför stora kostnader. Även beträffande sättet för bestridande av nyssnämnda belopp biträder jag myndigheternas framställning.

Då riksdagens bifall synes böra inhämtas för nämnda besparingars användande för ifrågavarande ändamål, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen medgiva,

att till omändringsarbeten å ångfartyget Ran för fartygets användning såsom sjömätningsfartyg må användas ett belopp av 71,100 kronor av besparingar, som uppstått å anslag för sjökarteverket.

Lots- och fyrväsendet.

4. Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna.

Efter framställning av Kungl. Maj:t har 1914 års senare riksdag beslutat ingå i prövning av utgifterna för lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna samt anvisa därför erforderliga kostnadsbelopp att bestridas av statsmedel, utan att vissa särskilda inkomstitlar därtill anslogos.

[95.]

Lots- och fyr-
inrättningen
med livrädd-
ningsanstal-
terna.

(Ordinarie
anslag.)

I anslutning härtill har riksdagen, med godkännande av stater för lotsstyrelsen och lotsverket, att gälla från och med år 1915, nämligen: avlöningsstater för lotsstyrelsen, för befälet vid lotsverket, för lotspersonalen, för fyrpersonalen, för personalen å lotsverkets ångfartyg och för personalen vid livräddningsanstalterna, stat för undervisningsanstalterna, omkostnadsstat, övergångs- och indragningsstat samt pensionsstat, bestämt anslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna för år 1915 till ett mot staternas sammanlagda slutsumma svarande belopp av 3,640,652 kronor, att utgå såsom förslagsanslag.

I riksstaten för år 1917 är förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna uppfört med ett belopp av 3,649,774 kronor.

Med skrivelse den 19 september 1916 har nu lotsstyrelsen framlagt förslag till reglering av lotsstyrelsens och lotsverkets utgiftsstater år 1918. Därvid har lotsstyrelsen beträffande de särskilda staterna, såvitt däri föreslagits ändringar, anfört följande.

Avlöningsstat för lotsstyrelsen.

I lotsstyrelsens skrivelse den 8 september 1915 angående anslag för lotsstyrelsen och lotsverket för år 1917 hade lotsstyrelsen i fråga om denna avlöningsstat yttrat följande.

Liksom lotsverkets fasta materiel hade även dess flytande materiel, bestående av ångfartyg, motor- och segelbåtar, fyrskepp och pråmar, ljud- och lysbojar m. m., år efter år ökats och i följd härav hade det blivit av större betydelse för lotsstyrelsen att vid den närmare uppsikten över och den vidare utvecklingen av denna materiel hava till sitt

[95.] förfogande en tekniker, som vore fullt hemmastadd uti hithörande frågor. Skulle en dylik person kunna lämna lotsstyrelsen det biträde, som vore erforderligt, måste emellertid hans arbete när som helst kunna tagas i anspråk och han därför vara fast anställd samt under tjänstemannaansvar utföra de uppdrag, som lämnades åt honom.

För handhavandet av denna lotsverkets flytande materiel hade lotsstyrelsen hittills varit hänvisad att anlita någon äldre pensionerad tekniker på området, vilken ställt sig till styrelsens förfogande mot ersättning från det i styrelsens stat upptagna anslaget till arvoden åt tekniska biträden. År 1905 hade lotsstyrelsen lyckats att i egenskap av konsulterande mariningenjör förvärva en uti hithörande ämnen synnerligen erfaren och dugande man, nämligen förre »superintending marine engineer» vid Förenta staternas fyrväsende W. Sylvén, vilken då lämnade nämnda anställning och återvände till hemlandet samt såsom pensionär kunde helt ägna sig åt denna nya uppgift utan att därför göra anspråk på full avlöning. De göromål, som ålegat konsulterande mariningenjören hos styrelsen, vilken varit placerad å lotsbyrån, vore i hög grad växlande till omfång och innebörd samt gäve periodvis en person fullt arbete, men kunde däremellan vara av relativt mindre betydighet. Det låte sig därför icke göra att ordna denna tjänst så, att den anställdes arbetsförmåga hela året om ständigt toges i anspråk enbart för denna uppgift, men han måste alltid finnas disponibel vid förefallande behov. Å andra sidan vore ej heller de mekanisk-tekniska arbetena å fyringenjörkontoret av den omfattning, att de enbart för sig upptoge en fyringenjörs hela tid. Den mekaniskt utbildade fyringenjören hade därför ock i enlighet med gällande instruktion haft sig anförtrott utförandet av byggnads- och reparationsarbeten i ganska stor utsträckning.

Genom mariningenjören Sylvéns år 1913 timade fränfälle inträdde frågan om det framtida ordnandet av de göromål, som fullgjorts av Sylvén, i ett nytt skede. Lotsstyrelsen ägde då uti fyringenjör Hultman en mariningenjör, som åtog sig och genom sin fasta anställning hos styrelsen bättre än någon utomstående var lämplig att övertaga de göromål med hänsyn till den flytande materielen, vilka hittills varit anförtrodda åt ett tekniskt biträde i egenskap av konsulterande mariningenjör. Lotsstyrelsen kunde därmed på bästa sätt få sitt behov av allsidig teknisk kunskap och erfarenhet fyllt, och den tekniska verksamheten kunde för framtiden ordnas på ett mera praktiskt sätt än tillföre varit möjligt. Denne fyringenjör fick nämligen vid nybyggnader och förändringar av fyrskepp jämväl anordnandet av fyrbelysning och mistsignalering å desamma om hand och kunde i ett sammanhang behandla föreliggande frågor, vilket givetvis vore till fördel för tjänsten.

Naturligt vore, att med en sådan ändring uti fyringenjörernas arbeten behovet av ökad tillgång på byggnadsteknisk arbetskraft å fyringenjörkontoret måste göra sig gällande och på annat sätt fyllas, vilket tillfälligtvis skett genom anställande av ett byggnadskunnigt tekniskt biträde. För utförande av de teoretiska byggnadstekniska kalkyler och konstruktioner, som inom fyrväsendet förekomme, hade emellertid en teoretiskt utbildad ingenjör visat sig vara tillfyllest. Beträffande en stor del av de vanligast förekommande byggnads- och reparationsarbeten, som skulle genom fyringenjörkontoret utföras, krävdes ej någon högre teknisk-teoretisk kunskap utan företrädesvis praktisk erfarenhet som byggmästare. En dylik byggmästare, vilken, utöver sin praktiska erfarenhet, uti byggnadsyrkesskola förvärvat färdighet i utförandet av ritningar till enkla byggnader m. m. samt uti kopiering av byggnadsritningar, vore särskilt lämplig att utfylla den minskning i byggnadsteknisk arbetskraft, som genom de marin- och maskintekniska ärendenas överflyttande på en fyringenjör givetvis uppstode. Härigenom skulle ock den fördelen vinnas, att användandet av överkvalificerad och alltså onödigt dyrbar arbetskraft, som eljest näppeligen kunde undvikas, av sig själv upphörde. Den anordning, för vilken sålunda redogjorts och vilken av lotsstyrelsen med det anslag, som stått till dess förfogande för anställande av tekniska biträden, på försök genomförts, vore avsedd att åstadkomma den tekniska verksamhetens koncentrerung å en teknisk byrå samt därinom de tekniska ärendenas uppdelning på en byggnadsavdelning samt en mekanisk och fartygsteknisk avdelning, vardera med en fyringenjör och en verkmästare såsom fast anställd personal.

Anordningen hade provisoriskt fortgått sedan början av år 1914 och enligt den därunder vunna erfarenheten visat sig arbeta väl. Kostnaden för anställning av en verkmästare å byggnadsavdelningen hade utgått med 4,000 kronor per år från det i lotsstyrelsens stat upptagna anslaget till tekniska biträden. Ett genomförande av förslaget förutsatte, att bemälde verkmästare bleve upptagen som ordinarie tjänsteman samt krävde ändring i lotsstyrelsens instruktion jämte ändring i den av Kungl. Maj:t och riksdagen fastställda staten för lotsstyrelsen.

Avlöningsförmånerna för den nu ifrågakämda verkmästaren skulle utgöras av lön 2,200 kronor, tjänstgöringspenningar 1,500 kronor och ortstillägg 300 kronor eller tillhoppa 4,000 kronor jämte tre ålderstillägg efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring å 500 kronor.

Därest verkmästaren å byggnadsavdelningen skulle, enligt vad sålunda ifrågasattes, upptagas å ordinarie stat, skulle det till honom utgående

- [95.] arvodet från anslaget till tekniska biträden, vilket utgjorde 6,500 kronor, icke vidare komma i fråga att utgå. Återstoden å anslaget, 2,500 kronor, hade innehafts av en f. d. fyringenjör, som efter sin avgång från ordinarie tjänst biträtt mot arvode å fyringenjörkontoret. Då emellertid nämnde f. d. fyringenjör under år 1915 i följd av försvagad hälsa avgått som tekniskt biträde samt det av honom innehavda arvodet av 2,500 kronor icke vore tillräckligt att anskaffa annan kvalificerad person, finge styrelsen föreslå, att i samband med upptagande i styrelsens stat av ytterligare en verkmästare med begynnelselönen av 4,000 kronor anslaget i staten till tekniska biträden upptoges till 4,500 kronor i stället för 6,500 kronor.

Vid anmälan inför Kungl. Maj:t av lotsstyrelsens omförmälda framställning yttrade jag, enligt vad som framgår av statsrådsprotokollet över sjöförsvarsärenden för den 14 januari 1916, bilagt samma års statsverksproposition, att det visserligen syntes mig antagligt, att den anordning av det tekniska arbetet, varav de ifrågasatta organisationsändringarna påkallades, skulle bliva till fromma för detta arbetes ändamålsenliga bedrivande. Men då denna anordning syntes mig vila på det mera tillfälliga förhållandet, att en av de å stat anställda fyringenjörerna, vilken vore mariningenjör av 1:a graden vid mariningenjörkåren i flottans reserv, lämpligen kunnat övertaga de göromål med hänsyn till lotsverkets flytande materiel, som tidigare varit anförtrödda åt ett tekniskt biträde i egenskap av konsulterande mariningenjör, och i allt fall någon längre tids erfarenhet uti ifrågavarande hänseende torde böra förvärfvas, innan rubbning skedde i den från och med år 1915 gällande staten, syntes mig tillräckliga skäl ej föreligga att förorda lotsstyrelsens omförmälda framställning; och blev något förslag i det av lotsstyrelsen angivna syftet icke heller för riksdagen framlagt.

Lotsstyrelsen har nu i sin förutnämnda skrivelse den 19 september 1916 förnyat sin berörda framställning och därvid anført, att numera vunnits ännu ett års erfarenhet rörande den ifrågasatta anordningen samt att förhållandena under det senast gångna året endast ytterligare bekräftat lämpligheten av omförmälda anordning av det tekniska arbetet, vilken skulle föranleda, att en ny verkmästarbefattning uppfördes å lotsstyrelsens stat; och har lotsstyrelsen vidare uttalat, att härmed skulle ernås, att mer eller mindre täta ombyten av det byggnadskunniga tekniska biträdet undginges, vilka ombyten på grund av den speciella erfarenhet, som vid utförandet av byggnadsarbeten för lotsverket erfordrades och som först med längre tids sådan byggnadspraktik kunde

förvärras, syntes lotsstyrelsen bliva till stor olägenhet och skada vid ifrågavarande byggnadsarbetens utförande ej minst i ekonomiskt hänseende. [95.]

Med iakttagande av vad sålunda yttrats och föreslagits hade upprättats och bifogats förslag till avlöningsstat för lotsstyrelsen, vilket slutade å ett belopp av 113,155 kronor och företedde en ökning i förhållande till den nu gällande staten av 2,000 kronor.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

I skrivelse den 18 februari 1916 hade lotsstyrelsen av anförda skäl och med anledning av bestämmelserna i anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen *) anmält, att fyrvaktarbefattningen vid Islandsbergs fyrplats kunde utbytas mot fyrbiträdesbefattning, samt anhållit om medgivande därtill, att nämnda fyrvaktarbefattning måtte tills vidare få vara obesatt samt att styrelsen, intill dess förändring i staten för fyrpersonalen i berörda hänseende kunde vara genomförd, finge av den i nämnda stat för en fyrvaktarbefattning upptagna avlöningen disponera så mycket, som erfordrades till avlöning åt den, som förordnades att bestrida de med befattningen förenade göromål. Genom nådigt brev den 3 mars 1916 hade Kungl. Maj:t lämnat bifall till vad styrelsen sålunda hemställt.

På grund härav har lotsstyrelsen föreslagit uteslutande ur avlöningsstat för fyrpersonalen av en fyrvaktare samt upptagande i stället av ett fyrbiträde; och har styrelsen överlämnat ett i enlighet härmed uppgjort förslag till avlöningsstat för fyrpersonalen, enligt vilket de bestämda anslagen i denna stat skulle minskas från 446,150 kronor till 446,050 kronor samt statens slutsumma bliva 720,650 kronor.

Övergångs- och indragningsstat.

Av de till denna stat överflyttade hade numera överlotsarna av 1:a graden F. W. Pettersson och J. A. Thorslund samt mäterlotsen

*) Anmärkning 2 vid gällande avlöningsstat för fyrpersonalen är av följande lydelse:

Då ordinarie befattning å fyrstaten varder ledig, vilken av lotsstyrelsen anses böra förändras till befattning med lägre avlöning eller indragas, skall anmälan därom av lotsstyrelsen göras hos Kungl. Maj:t, som äger ej mindre besluta, att befattningen skall tillsvidare icke återbesättas, än även, därest befattning prövas böra på angivet sätt förändras, av den för befattningen i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som, intill dess förändring i staten kan vara genomförd, erfordras till avlöning åt den, som förordnas att bestrida de med befattningen förenade göromål.

[95.] vid Stockviks lotsplats L. G. Holmberg erhållit avsked, mästerylotsen vid Västergarns lotsplats J. A. Stenberg konstituerats till lots vid Klintehamns lotsplats samt mästerylotsarna vid Hönö och Torrö lotsplatser A. Torjersson och A. R. Didriksson samt vid Kylejs och Skäggenäs lotsplatser M. N. Klintberg och P. A. Sandström avlidit.

Förenämnda personer, för vilka i denna stat vore uppförda resp. 3,000, 3,500, 600, 600, 320, 120, 180 och 280 kronor, borde därför ej upptagas å övergångs- och indragningsstaten för år 1918, och komme med iakttagande härav staten att sluta å 20,550 kronor.

Vid bifall till vad sålunda föreslagits skulle medelsbehovet under anslagstiteln »Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna» för år 1918 bli följande:

Lotsstyrelsen	kronor	113,155: —
Befälet vid lotsverket	»	73,450: —
Lotspersonalen	»	1,656,400: —
Fyrpersonalen	»	720,650: —
Personalen å lotsverkets ångfartyg	»	86,750: —
Personalen å livräddningsanstalterna	»	9,570: —
Undervisningsanstalterna	»	13,000: —
Omkostnadsstat	»	684,549: —
Övergångs- och indragningsstat	»	20,550: —
Pensionsstat	»	265,000: —

Summa kronor 3,643,074: —

Departements-
chefens ytt-
rande.

Beträffande de av lotsstyrelsen föreslagna ändringarna i *avlöningsstaten för lotsstyrelsen*, vilka innebära uppförande å staten av en ny verkmästarebefattning med begynnelselön av 4,000 kronor och i samband därmed nedsättning av den i staten upptagna anvisningen till arvoden åt tekniska biträden å 6,500 kronor med 2,000 kronor till 4,500 kronor, har jag, på sätt av det förut sagda framgår, icke ansett mig böra förorda detta förslag, då det förelåg till behandling i samband med frågan om regleringen av lotsstyrelsens och lotsverkets utgiftsstaten för år 1917. Skälen härtill voro, dels att denna anordning syntes mig vila på det mera tillfälliga förhållandet, att en av de å stat anställda fyringenjörerna lämpligen kunnat övertaga de göromål med hänsyn till uppsikten över och utvecklingen av lotsverkets flytande materiel, som tidigare varit anförtrödda åt ett tekniskt biträde, och dels att i allt fall någon längre tids erfarenhet uti ifrågavarande hänseende syntes böra förvärfvas, innan rubbning skedde i den från och med år 1915

gällande staten. Vad det förra skälet beträffar, har nu meddelats mig, att någon svårighet icke torde möta att vid framtida besättande av den ena av fyringenjörsbefattningarna erhålla kompetenta sökande, vilka ägde nödiga betingelser att på ett tillfredsställande sätt ombesörja nyssnämnda göromål rörande lotsverkets flytande materiel. Med avseende å det senare skälet har lotsstyrelsen i förberörda skrivelse den 19 september 1916 anført, att erfarenheten från det senast gångna året endast ytterligare bekräftat lämpligheten av den utav styrelsen föreslagna anordningen av det tekniska arbetet, samt vidare framhållit, att uppförandet på stat av en verkmästarebefattning, vars innehavare skulle omhänderhava utförandet av byggnads- och reparationsarbeten för lotsverket, skulle medföra den fördelen, att mer eller mindre täta ombyten av ett eljest erforderligt byggnadskunnigt tekniskt biträde, vilka ombyten vållade stor olägenhet och skada vid dessa arbetens utförande ej minst i ekonomiskt hänseende, kunde undvikas.

På grund av vad sålunda i detta ärende numera förekommit anser jag mig ej böra motsätta mig det av lotsstyrelsen framställda förslaget. Därvid har för mig den omständigheten varit av särskild betydelse att, med hänsyn till den livliga utveckling, som den privata verksamheten på hithörande områden för närvarande företer, allt större svårigheter kunna befaras möta att förvärva och bibehålla en sakkunnig person för utförande av omförmälda byggnadsarbeten, därest ej ifrågavarande verkmästarebefattning uppföres å ordinarie stat. Härvid bör ock — på sätt lotsstyrelsen framhållit — uppmärksammas, att den speciella erfarenhet, som vid utförandet av byggnadsarbeten för lotsverket erfordras, först med längre tids sådan byggnadspraktik kan förvärfvas. Den ifrågasatta anordningens genomförande betingar ej större årlig kostnadsökning än 2,000 kronor. Något belopp för vikariatsersättning under semester för ifrågavarande befattningshavare läser ej behöva tagas i beräkning, då enligt lotsstyrelsens instruktion semester för verkmästare kan av styrelsen under angiven tid — en månad — beviljas endast under förutsättning, att särskild kostnad för uppehållet av hans tjänst icke därigenom drabbar lotsverket.

Avlöningsstaten för lotsstyrelsen, vilken nu upptager ett belopp av 111,155 kronor, skulle alltså efter denna ökning uppgå till 113,155 kronor.

Mot den av lotsstyrelsen föreslagna ändringen rörande *avlöningsstaten för fyrapersonalen* har jag icke något att invända, då denna ändring står i överensstämmelse med den tanke, som ligger till grund för ovan-

[95.] nämnda anmärkning 2 i berörda avlöningsstat, och provisoriskt vunnit Kungl. Maj:ts godkännande. Enligt lotsstyrelsens förslag skulle i följd av denna ändring avlöningsstaten för fyrpersonalen minskas från nuvarande belopp, 720,750 kronor, med 100 kronor till 720,650 kronor.

Icke heller har jag någon erinran att framställa mot vad lotsstyrelsen föreslagit i fråga om *övergångs- och indragningsstaten*. Denna stat skulle i följd härav minskas från nuvarande belopp, 29,150 kronor, med 8,600 kronor till 20,550 kronor. Denna jämkning torde enligt min mening ej behöva föranleda framläggande av förslag till ny stat för riksdagens godkännande, utan synes mig tillfyllest, att därav be-tingad minskning i medelsbehovet iakttages vid förevarande anslags beräkande.

På grund av vad jag under denna punkt anfört hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av avlöningsstater för lotsstyrelsen och för fyrpersonalen av den lydelse, bilagorna nr 12 och 13 vid detta protokoll utvisa, i riksstaten för år 1918 minska förslagsanslaget till lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstalterna

nu	kronor 3,649,774: —
med	» 6,700: —
till	kronor 3,643,074: —

5. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten.

[96.] Till säkerhetsanstalterna för sjöfarten har för vart och ett av åren 1915, 1916 och 1917 av riksdagen på extra stat beviljats ett anslag av 460,000 kronor.

Säkerhets-
anstalterna för
sjöfarten.
(Extra anslag.)

I sin förberörda skrivelse den 19 september 1916 har lotsstyrelsen föreslagit, att på extra stat för år 1918 måtte för ifrågavarande ändamål beviljas enahanda belopp, 460,000 kronor; och har styrelsen därvid anmält, att styrelsen senare skulle inkomma med närmare redogörelse och motivering för de arbeten och anskaffningar, som enligt styrelsens åsikt borde verkställas medelst tillgång av berörda anslag för år 1918.

Härefter har lotsstyrelsen i skrivelse den 22 december 1916 avgivit sådan redogörelse jämte tillhörande motivering, därvid styrelsen meddelat, att vid beräkande av ovanberörda extra anslag hänsyn tagits

till nedan angivna behov, vilka komme att nämnas i den ordning, de enligt styrelsens mening borde tillgodoses; och har styrelsen, i avseende å de för dessa ändamål erforderliga belopp och nödvändigheten av behovens tillgodoseende, anfört följande.

[96.]

Anskaffning av en lysboj med förankringsgods vid Ellagrund 5,000 kronor.

Ellagrund, som vore beläget ungefär 2,5 latitudsminuter norr om Holmöarna, bestode av flera grundklackar och hade ett vattendjup av 7,7 meter. Tätt söder om nämnda grund låge Falkgrund med ett vattendjup av 9,7 meter. Fartyg på väg genom västra Kvarken hade att passera omedelbart intill ifrågavarande grund. Till följd av att fartyg med stort djupgående under senare åren börjat på väg till eller från övre Norrland passera västra Kvarken, hade lotsstyrelsen under åren 1915 och 1916 tillfälligt utlagt en reservlysboj vid Ellagrund. En lysboj vid detta grund skulle bliva till stor nytta icke blott vid passerande av ovannämnda grund utan även för angöringen norrifrån av västra Kvarken.

Anskaffning av en kombinerad lys- och ljudboj med förankringsgods vid Klotet 11,200 kronor.

Vid Klotet ungefär 1 latitudsminut utanför Utlängans fyr å Blekingeskusten vore sedan år 1902 en klockboj stationerad. Trots denna säkerhetsanstalt hade särskilt under år 1916 flera strandningar ägt rum vid eller i närheten av Utlängan. Lotsstyrelsen hade på grund härav tillfälligt utlagt en från annat grund tillfälligt intagen kombinerad lys- och ljudboj vid Klotet. För underlättande av passerandet mellan Utlängans och Utklippans fyrar skulle en lys- och ljudboj vid Klotet bliva av stort gagn; och syntes i sammanhang med utläggandet av en dylik boj den nuvarande klockbojen vid Klotet böra indragas.

Anskaffning av en lysboj med förankringsgods vid Långagrund 7,500 kronor.

Å Långagrund, som vore beläget ungefär 4,5 latitudsminuter ostsydostvärt från Simrishamn, vore vattendjupet 5,1 meter. Någon fyr, som direkt skyddade för detta grund, finnes icke. En lysboj vid detta grund komme att bereda större trygghet för trafiken på hamnarna vid Skånes östra och västra delen av Blekinges södra kust.

[96.]

Reparation av hamnen vid Dämmans fyrplats 40,000 kronor.

Kostnaden för detta arbetes utförande under en tid av 3 år vore i sin helhet beräknad till 140,000 kronor. Då riksdagen för åren 1916 och 1917 redan anvisat sammanlagt 100,000 kronor för täckande av kostnaderna under första och andra arbetsåren, torde någon särskild motivering för behovet av nu begärda belopp, som avsåge kostnaderna under det tredje arbetsåret, ej erfordras.

Förbättring av säkerhetsanstalterna vid Östergarns fyrplats 40,000 kronor.

Beträffande kostnaderna för de arbeten och anskaffningar, som för ändamålet vore nödiga, hade desamma, såsom av lotsstyrelsens ämbetskrivelse den 29 december 1914 framginge, ursprungligen beräknats till 108,500 kronor. För ändamålet i fråga hade av riksdagen för år 1916 anvisats 68,500 kronor. Redan under år 1915 hade en avsevärd prisförhöjning beträffande byggnadsmaterialier och maskinerier m. m. inträffat, vadan lotsstyrelsen, efter omräkning av det ursprungliga kostnadsförslaget, funnit sig föranlåten att i skrivelse den 17 december 1915 anmäla, att den då beräknade totalkostnaden för ifrågavarande byggnadsarbete m. m. ökats från 108,500 till 125,500 kronor, varför lotsstyrelsen sett sig nödsakad att för ändamålet i fråga begära ett med 17,000 kronor ökat anslag. Av riksdagen beviljades också sedermera 57,000 kronor för år 1917. Under år 1916 hade emellertid, som bekant, en än större allmän prisförhöjning ägt rum, vilket medförde, att de av riksdagen redan anvisade anslagsbeloppen, sammanlagt 125,500 kronor, ej torde bli för sitt ändamål tillräckliga. Då lotsstyrelsen ansåge det vara för sjöfarten av stor vikt, att förbättring av säkerhetsanstalterna vid Östergarns fyrplats snarast möjligt komme till stånd, och då den allmänna prisförhöjning, som nu förefunnes, torde komma att under avsevärd framtid kvarstå, hade styrelsen låtit de förut gjorda kostnadsberäkningarna genomgå förnyad granskning och omräkning, varvid det befunnits, att totalkostnaden för ifrågavarande byggnadsarbete m. m. ej nu kunde beräknas lägre än till 165,500 kronor, av vilken anledning lotsstyrelsen såge sig nödsakad att för ändamålet i fråga begära ett ytterligare anslag av 40,000 kronor.

Nytt mistsignalmaskineri för Simpnäsklubbs fyrplats... 10,000 kronor.

Det nuvarande mistsignalmaskineriet vid Simpnäsklubb, som utgjordes av en mindre mistlur, driven av maskinkraft och som varit i

verksamhet sedan år 1892, vore så förslitet, att detsamma, även med nödiga reparationer, icke torde kunna användas längre än ytterligare två år, varförutom ljudstyrkan ej motsvarade de krav på mistsignaler, som numera ställdes å sådana signaler från en för sjöfarten så pass viktig plats som Simpnäsklubb, vilken utgjorde angöring för fartyg, som norrifrån skulle ingå i Stockholms skärgård från Ålandshav. Den nu begärda anslagssumman avsåge anskaffandet och uppsättandet av en mindre mistsirén, driven av med maskinkraft komprimerad luft, samt de anordningar beträffande byggnadens ändring, som på grund av maskineriets installation erfordrades.

Nytt mistsignalmaskineri vid Björns fyrplats 30,000 kronor.

Den nuvarande mistsignalapparaten vid Björn utgjordes sedan år 1873 av en mynningsladdningskanon, medelst vilken vid tjock och disig luft avlossades ett skott var 15:e minut. Det hade länge varit ett önskemål att vid Björn kunna anordna effektivare och mera tidsenliga mistsignaler, och hade redan 1896 års fyrkommitté i sitt förslag upptagit förbättring av mistsignaleringen därstädes. Ehuru signalerna med kanonen avgåves med väl långa tidsmellanrum, vore i allt fall driftkostnaderna, på grund av den stora krutkonsumtionen, flerdubbelt högre än vid användandet av en mistsirén med ofta återkommande ljudstötter. Ovan angivna belopp skulle täcka kostnaderna för uppförandet av ett maskinhus samt för anskaffning och uppsättning av en större mistsirén, driven av med maskinkraft komprimerad luft.

Nytt mistsignalmaskineri vid Skags fyrplats 50,000 kronor.

Vid Skags fyrplats funnes för närvarande ingen mistsignalstation. Anordnandet av mistsignaler vid denna plats hade vid upprepade tillfällen begärts av olika in- och utländska korporationer och myndigheter, men hade hittills måst stå tillbaka för enligt lotsstyrelsens mening än mera trängande krav. Den alltjämt ökade sjöfarten på norrländska hamnar hade emellertid gjort anläggandet av en mistsignalstation på denna viktiga punkt av kusten än önskvärdare. Det nu av lotsstyrelsen begärda anslaget avsåge uppförandet av ett maskinhus samt anskaffning och uppsättning av en större mistsirén, driven av med maskinkraft komprimerad luft. Fyrpersonalen vid Skag utgjordes för närvarande endast av 2 man, vilket antal i och med mistsignalstationens trädande i verksamhet måste ökas till 3. I ovannämnda summa inginge därför även kostnaden för uppförande av nytt bostadshus för

- [96.] fyrmästaren samt av för hans behov erforderlig källare och andra uthus, varförutom för personalens gemensamma bruk skulle anordnas en tvätt- och bagarstuga, varav platsen för närvarande vore i avsaknad, men med vars uppförande lotsstyrelsen ansett kunna anstå, till dess nu föreslagen utvidgning av stationen skulle genomföras. Genom uppförande av nytt boningshus för fyrmästaren skulle det bliva möjligt att ordna så, att såväl fyrvaktaren som fyrbiträdet kunde erhålla bostadslägenheter, bestående vardera av två rum och kök, vilken högeligen önskvärda förmån lotsstyrelsen på senare tid vid varje lämpligt tillfälle sökt bereda personalen.

Fortsatt införande av agabelysning..... 70,800 kronor.

Såsom lotsstyrelsen vid flera föregående tillfällen påpekat, ökades genom införande av denna belysning särskilt de mindre fotogenfyrarnas lysvidd i hög grad, varjämte högst avsevärda besparingar kunde göras beträffande de årliga kostnaderna för skötsel och underhåll. Härtill komme, att den för gasens framställning behövlige råvaran framställdes inom landet, varigenom man bleve oberoende av den utländska fotogenen, vars pris och beskaffenhet vore i hög grad fluktuerande och om vars obehindrade import man aldrig kunde vara fullt viss.

Förbättrad fyrbelysning för insegling till Karlskrona .. 76,000 kronor.

Redan i skrivelse den 23 augusti 1903 till högste befälhavaren över Karlskrona beväringsskader och kusteskadern vid sagda års övningar hade dåvarande fartygschefen å Tapperheten framställt vissa erinringar beträffande förhållandena vid Karlskrona örlogshamn samt, bland annat, med påpekande av att fyrbelysningen för insegling till Karlskrona söderifrån torde kunna anses vara otillfredsställande, föreslagit, att densamma måtte förbättras på visst angivet sätt. Ifrågavarande ärende, som därefter remitterats till olika myndigheter, omfattade, förutom förslagen rörande förbättring av fyrbelysningen för insegling till Karlskrona söderifrån genom stora inloppet, åtskilliga andra frågor, beträffande vilkas avgörande lotsstyrelsen, som därvid komme att samråda med chefen för marinstaben, av flera anledningar ännu ej vore beredd att avgiva yttrande. Då det emellertid syntes lotsstyrelsen synnerligen önskvärt, att fyrbelysningen för insegling till Karlskrona söderifrån snarast möjligt måtte bliva anordnad på ett tillfredsställande sätt, hade styrelsen funnit lämpligt att redan nu göra hemställan om beviljande av anslag för detta ändamål.

Det nu av lotsstyrelsen begärda anslaget till förbättrad fyrbelysning för insegling till Karlskrona omfattade uppförandet av två nya fyrar. Enligt lotsstyrelsens förmenande borde även efter de nya fyrarnas anordnande fyrarna å Godnatt bibehållas. I den ovan nämnda kostnads-summan inginge därför även kostnaden för ändring av de båda fyrarna å Godnatt. Det norra fyrljuset å Godnatt skulle förses med 6:e ordningens lins och agabelysning och den södra fyren därstädes skulle förses med agabelysning samt ändras så tillvida, att de lysvinklar, som nu hade klippsken, skulle erhålla färgade sken.

[96.]

Lotsstyrelsen hade, beträffande det nu framlagda förslaget till förbättrad fyrbelysning för insegling till Karlskrona, samrått med chefen för marinstaben, som därvid ej haft något att erinra mot förslaget. Marinförvaltningen och chefen för sjökarteverket, vilkas yttrande i ärendet av styrelsen infordrats, hade ej heller haft något att mot förslaget erinra. Härjämte hade uttalande i ärendet inhämtats från Karlskrona stads drätselkammare.

Ny fyr- och mist-signalstation å Härnöklubb 85,000 kronor.

Av in- och utländska korporationer och myndigheter hade vid upprepade tillfällen framställning gjorts beträffande förbättring av säkerhetsanstalterna för sjöfarten vid denna, särskilt vad anginge trafiken på Härnösandsdistriktets många exportplatser, synnerligen viktiga plats. I skrivelse den 1 april 1914 hade lotsstyrelsen gjort framställning om medels anvisande för inköp av tomtplats för ny fyr- och mist-signalstation å Härnöklubb; och hade genom nådigt brev den 18 april 1914 ett belopp av 2,500 kronor anvisats för ändamålet i fråga. Sedan med jordägaren uppgjorts angående tomtplats, rätt till vägar m. m., finge lotsstyrelsen anhålla om beviljande av erforderligt anslag till anläggningens utförande, varför kostnaden beräknats till sammanlagt 185,000 kronor. På grund av byggnadsarbetets omfattning och byggnadsplatsens synnerligen besvärliga läge å ett högt och brant berg kunde emellertid anläggningen ej tänkas bliva fullbordad på en sommar, vadan den ovan begärda summan avsåge kostnaderna endast under det första arbetsåret. I sammanhang med uppförande av ny fyr å Härnöklubb ansåge lotsstyrelsen, att Lungö fyr lämpligen borde ändras och förses med agabelysning, varigenom den ständiga bevakningen skulle kunna indragas och den därstädes anställda fyrpersonalen överflyttas till Härnöklubb. Denna åtgärd kunde dock ej vidtagas förrän år 1919, och komme lotsstyrelsen att i sinom tid anhålla om medels anvisande till ändring av Lungö fyr.

[96.]

Anläggningen å Härnöklubb omfattade, förutom planering av tomt-platsen samt byggandet av vägar och utförandet av transportanordningar för transport till den blivande fyrplatsen av där behöfliga konsumtions-effekter, såsom fotogen och ved m. m., uppförandet av ett fyrtorn, i vilket skulle inrymmas dels en ljuskraftig blyxtfyrapparat, dels en lins-fyr, avsedd att med lysvinklar varna för det utanför Härnön belägna »Vänta litets grund», dels ock en större mistsirén, driven av med maskin-kraft komprimerad luft. Dessutom skulle å platsen uppföras bostadshus, källare och andra nödiga uthus för den personal av tre man, som å platsen komme att erfordras, samt för fyren och mistsignalstationen er-forderliga förrådshus.

Uppassningshus vid Härnösands lotsplats 6,500 kronor.

Det hade under senare åren visat sig vara allt svårare och dyr-barare att i närheten av hamnen i Härnösand kunna få förhyra för lotsuppassningen erforderliga lokaler. Lotsstyrelsen hade därför sökt och även lyckats att av Härnösands stad erhålla dispositionsrätt till för ända-målet avsedd tomt. Det nu av styrelsen begärda anslaget avsåge upp-förandet å denna tomt av lotsuppassningshus m. fl. anordningar.

Anordnande av en livräddningsstation i Glommens fiskehamn å Hal-landskusten 13,000 kronor.

Vid Smögen å Bohusläns-kusten upprättades år 1866 en livräddnings-station, som då försågs med livbåt och år 1873 med raketapparat. Under årens lopp hade med livbåten räddats 50 personer, med raket-apparaten ingen. År 1886 räddades medelst livbåten 18 personer från den i närheten av stationen strandade ångaren Zephyr. Sedan dess hade intill denna dag endast 2 personer räddats genom stationen, vilket skedde år 1909. Fiskarebefolkningen å Smögen, bland vilken station-nens bemanning uttoges, vore numera sällan hemma. Svårigheter hade härigenom oupphörligen uppstått för anställande av övningsföretag vid stationen, och utsikten att vid eventuellt räddningsföretag kunna be-manna livbåten med lämpligt manskap syntes vara ringa. Behovet av livräddningsstation vid Smögen syntes av ovanstående uppgifter om genom räddningsmaterielen räddade personer icke vara synnerligen stort. Dessutom hade Svenska sällskapet för räddning av skeppsbrutna, enligt vad lotsstyrelsen inhämtat, för närvarande under byggnad två motorlivbåtar, av vilka den ena vore avsedd att under stormig väderlek

hållas kryssande längs kusten av Bohuslän. Lotsstyrelsen ansåge, att livräddningsstationen vid Smögen kunde indragas och att dess materiel kunde komma till större nytta vid upprättande av en ny livräddningsstation i Glommens fiskehamn nordvästvärt om Falkenberg på Hallandskusten. Den här ovan begärda summan vore avsedd att täcka kostnader för uppförande av byggnad till inrymmande av livbåt och raketapparat, anskaffande av vagnar för livbåten och raketapparaten samt anläggning av en båtupphalningsslip. Någon ändring av gällande avlöningsstat för personalen vid livräddningsanstalterna komme ej att förorsakas härav.

[96.]

Ny mistsignalstation vid Rödkallens fyrplats 15,000 kronor.

Behovet av mistsignaler, avgivna från Rödkallen, hade vid flera tillfällen påpekats av in- och utländska korporationer och myndigheter. 1896 års fyrkommitté hade i sitt förslag till förbättring av säkerhetsanstalterna för sjöfarten upptagit anordnande av mistsignalering vid Rödkallen.

Det av styrelsen nu begärda anslaget avsåge att täcka kostnaden för uppförande av maskin- och förrådshus samt för anskaffning och uppsättning av en mindre mistsirén.

Vid granskning av lotsstyrelsens omförmälda förslag beträffande säkerhetsanstalterna för sjöfarten har jag erhållit den uppfattning, att samtliga sålunda avsedda arbeten och anskaffningar äro nödiga och nyttiga, liksom jag ej funnit anledning till erinran mot de av lotsstyrelsen beräknade kostnadsbeloppen. Vad särskilt beträffar de av lotsstyrelsen i fråga om förbättring av säkerhetsanstalterna vid Östergarns fyrplats upptagna ökade kostnader i förhållande till vad tidigare beräknats, läser någon nedsättning däri med hänsyn till nu rådande förhållanden icke kunna påräknas.

Departements-
chefens
yttrande.

Jag hemställer alltså, att Eders Kungl. Maj:t tacktes föreslå riksdagen

att till säkerhetsanstalterna för sjöfarten bevilja på extra stat för år 1918 ett anslag av 460,000 kronor.

Undervisningsanstalter för sjöfart samt nautisk-meteorologiska byrån.

6. Navigationsskolorna.

[97.]
Navigationsskolorna.
(Ordinarie anslag.)

I den av riksdagen år 1911 fastställda staten för navigationsskolorna i riket är upptagen en anslagspost å 8,450 kronor till böckers, undervisningsmateriells och andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. Enligt den fördelning, som finnes angiven i den av Kungl. Maj:t år 1913 fastställda staten för nämnda skolor, utgår av nämnda anslagspost för navigationsskolan i Göteborg en anvisning av 1,800 kronor.

Marinförvaltningen har nu i sin förberörda skrivelse den 29 september 1916 anfört följande.

Då navigationsskolan i Göteborg undergått en omfattande om- och tillbyggnad och hösten år 1916 inflyttat i sina nya, väsentligt större lokaler, hade det visat sig, att ovannämnda anvisning, redan förut väl knapp, nu ej vore tillräcklig att bestrida de erforderliga utgifterna.

För undervisningens behöriga bedrivande i de nya lokalerna ansåge marinförvaltningen nödvändigt, att berörda anvisning höjdes med 1,400 kronor till 3,200 kronor eller till det belopp, som för samma ändamål vore anvisat för navigationsskolan i Stockholm. Till jämförelse kunde anföras, att undervisning vid Göteborgs navigationsskola meddelades i 10 klasser, under det Stockholms navigationsskola hade 8 klasser.

Anslaget till navigationsskolorna skulle härigenom höjas från 184,220 kronor till 185,620 kronor.

På grund härav har marinförvaltningen hemställt, det Kungl. Maj:t ville föreslå riksdagen att, med godkännande av bilagt förslag till stat för navigationsskolorna i riket, uppföra anslaget till navigationsskolorna i riksstaten för år 1918 med ett till 185,620 kronor förhöjt belopp.

Departements-
chefens
yttrande.

Då de lokaler, som disponeras av navigationsskolan i Göteborg, numera genomgått en av Göteborgs stad bekostad genomgripande om- och tillbyggnad, varigenom lokalerna blivit avsevärt utvidgade, har Kungl. Maj:t enligt nådigt brev den 8 december 1916, efter framställning av marinförvaltningen, medgivit att, utöver anvisat belopp till böckers, undervisningsmateriells och andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m. för omfördälda navigationsskola, till ifrågavarande ändamål finge under år 1917 användas ett ytterligare belopp av högst 1,400 kronor, att av marin-

förvaltningen förskjutas och framdeles anmälas till ersättande. Enär enahanda förhöjning i nämnda anvisning till skolan är nödvändig jämväl för år 1918, lärers anslaget till navigationsskolorna i riket för sagda år böra ökas med motsvarande belopp, eller från 184,220 kronor till 185,620 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att, med godkännande av stat för navigations-
skolorna i riket av den lydelse, bilagan nr 14 vid
detta protokoll utvisar, i riksstaten för år 1918 höja
anslaget till navigationsskolorna

nu	kronor 184,220: —
med	» 1,400: —
till	kronor 185,620: —

7. Navigationslärlarkursen, oförändrat ordi-
narie reservationsanslag kronor 2,200: —

8. Nautisk-meteorologiska byrån, oför-
ändrat ordinarie anslag kronor 26,100: —

9. Förstärkning av arbetskrafterna vid nautisk- meteorologiska byrån.

I enlighet med förslag av Kungl. Maj:t har riksdagen för vart och ett av åren 1913, 1914 och 1915 på extra stat beviljat ett anslag av 3,000 kronor för arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån. För enahanda ändamål beviljades av 1915 och 1916 års riksdagar på extra stat för vart och ett av åren 1916 och 1917 ett till 3,500 kronor förhöjt belopp.

[98.]

Förstärkning
av arbets-
krafterna vid
nautisk-mete-
orologiska
byrån.

(Extra anslag.)

På sätt jag uttalade under punkt 63 i statsverkspropositionen till 1915 års riksdag, fann jag billighetsskäl tala för, att filosofie licentiaten G. S. Ljungdahl, vilken den 31 december 1912 erhållit förordnande såsom assistent vid nautisk-meteorologiska byrån, vid bestridande av denna befattning under år 1916 finge komma i åtnjutande av ett arvode å 3,500 kronor. För annan innehavare av befattningen borde arvodet utgå med förutvarande belopp, 3,000 kronor.

Departements-
chefens
yttrande.

Då detta mitt uttalande, som av mig åberopades i statsverkspropositionen till 1916 års riksdag beträffande anslag för ifrågavarande ända-

- [98.] mål för år 1917, äger giltighet i fråga om anslaget jämväl för år 1918, hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen

att för arvode åt ytterligare en assistent vid nautisk-meteorologiska byrån på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag å högst 3,500 kronor.

10. Ålderstillägg för personalen vid undervisningsanstalterna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån, *öförändrat ordinarie förslagsanslag* kronor 13,000: —

- [99.] Beträffande de här ovan upptagna ordinarie anslag, vid vilka jag icke gjort någon hemställan, har jag ingen ändring att föreslå. I samband härmed anhåller jag dock få erinra att, vid bifall till vad i den under punkt 89 omförmälda propositionen kan bliva föreslaget, vissa i ordinarie avlöningsstater uppförda vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare komma att erhålla avlöningsförmåner utöver vad i vederbörande stat angives.

Femte huvudtitelns ordinarie anslag uppgå för innevarande år
 för marinen till kronor 21,011,518: —
 » handeln » » 3,977,094: — 24,988,612: —

Vid bifall till de av mig nu framställda förslag komma följande ordinarie anslag att höjas eller i riksstaten nyuppföras, nämligen:

till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och
 kommandoexpeditionen med kronor 29,600: —
 » marinförvaltningen » » 4,000: —
 » marinstaben » » 4,000: —
 » sjökrigsskolan » » 2,572: —
 » avlöning för flottans kårer
 och stater » » 404,273: —

Transport kronor 444,445: —

	Transport kronor	444,445: —
till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	med »	30,761: —
» naturaunderhåll åt personal vid flottan	» »	29,423: —
» flottans nybyggnad och underhåll	» »	126,950: —
» flottans krigsberedskap och övningar	» »	278,000: —
» skjutförsök och inskjutning av kanoner	» »	40,000: —
» avlöning för kustartilleriets personal	» »	69,599: —
» beklädnad åt kustartilleriets manskap	» »	400: —
» naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet	» »	400: —
» underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel	» »	26,050: —
» kustartilleriets krigsberedskap och övningar	» »	19,800: —
» krigsövningar vid kustfästningarna	» »	5,000: —
» remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar	» »	57,923: —
» furagering av kustartilleriets hästar	» »	38,046: —
» reservstat för marinen	» »	8,689: —
» löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare	» »	1,900: —
» navigationsskolorna	» »	1,400: —

Summa kronor 1,178,786: —

Om från denna summa dragas de av mig föreslagna minskningarna i anslagen:

till ersättning för rustning och rotering	med kronor	700: —
	Transport	700: —

	Transport kronor	700: —	
till tryckningskostnader	»	66: —	
» lots- och fyrinrättningen med livräddningsan- stalerna	»	6,700: —	
	Summa kronor	7,466: —	

skulle de *ordinarie* anslagen ökas med:
för marinen (1,177,386—766)..... kronor 1,176,620: —

och minskas med:
för handeln (6,700—1,400) » 5,300: —

samt sålunda för år 1918 kom-
ma att uppgå till:
för marinen (21,011,518+1,176,620) » 22,188,138: —
och för handeln (3,977,094—5,300) » 3,971,794: — 26,159,932: —

Summan av de av mig för år 1918 tillstyrkta
extra anslag:

för marinen	kronor	13,572,268: —	
» handeln	»	571,700: —	14,143,968: —
<i>överstiger</i> i avseende å marinen med kronor		3,740,657: —	
vad å extra stat för år 1917 an- visats för marinen*) eller	»	9,831,611: —	
samt i avseende å handeln med	»	108,200: —	
vad å extra stat för samma år an- visats för handeln eller	»	463,500: —	
vadan den föreslagna ökningen i huvudtiteln utgör å extra stat	»	3,848,857: —	

Huvudtitelns slutsumma för innevarande år:

för marinen *)	kronor	30,843,129: —	
» handeln	»	4,440,594: —	35,283,723: —

*) I riksstaten för år 1917 under femte huvudtiteln upptagna extra anslag för tryggnad av rikets neutralitet samt till krigstidshjälp äro härvid ej medräknade.

skulle under förutsättning av bifall till mina förslag för
år 1918 uppgå till:

för marinen	kronor	35,760,406: —	
» handeln	»	4,543,494: —	40,303,900: —
utvisande sålunda för år 1918 en <i>ökning</i> med			
för marinen	kronor	4,917,277: —	
» handeln	»	102,900: —	

Vad departementschefen sålunda i ovan omför-
mällda hänseenden tillstyrkt och hemställt behagade
Hans Maj:t Konungen, på tillstyrkan jämväl av stats-
rådets övriga ledamöter, gilla och bifalla, med befall-
ning att utdrag av detta protokoll skulle till finans-
departementet överlämnas för att tjäna till ledning vid
avfattandet av Kungl. Maj:ts nådiga proposition till
riksdagen angående statsverkets tillstånd och behov.

Ur protokollet:

R. Sundin.

Stat

för marinförvaltningen.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Artillerilavdelningen.						
1 Kemist	4,500 —	500 —	— —	— —	5,000 —	{ Efter 5, 10, 15 och 20 års tjänstgöring kan lönen höjas varje gång med 500 kronor.
1 Andre kemist	3,500 —	500 —	— —	— —	4,000 —	
Fortifikations- avdelningen.						
1 Chef	— —	— —	— —	1,000 —	1,000 —	
Civillavdelningen.						
Chef: marinöverkom- missarien	6,000 —	2,700 —	800 —	— —	9,500 —	
1 Amiralitetsråd . . .	5,000 —	2,500 —	600 —	— —	8,100 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kro- nor.
1 Tjänsteman i 2:a lö- negraden	3,600 —	1,800 —	400 —	— —	5,800 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor.
4 d:o	14,400 —	7,200 —	1,600 —	— —	23,200 —	
1 Tjänsteman i 1:a lö- negraden	2,200 —	1,500 —	300 —	— —	4,000 —	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kro- nor, efter 10 år med ytterligare 500 kro- nor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
8 d:o	17,600 —	12,000 —	2,400 —	— —	32,000 —	
1 d:o, marinkassör . .	2,200 —	1,500 —	300 —	500 —	4,500 —	
1 Advokatfiskal, som till- lika förrättar advokat- fiskalsgöromålen vid Stockholms station .	— —	— —	— —	3,000 —	3,000 —	
Transport	— —	— —	— —	— —	100,100 —	

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden eller felräk- nings- pennin- gar.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Transport	—	—	—	—	100,100	
1 Skrivbiträde	700	350	150	—	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 200 kronor.
3 d:o	2,100	1,050	450	—	3,600	
1 Förste vaktmästare .	900	450	150	—	1,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor.
1 Vaktmästare	700	350	150	—	1,200	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kro- nor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
3 d:o	2,100	1,050	450	—	3,600	
Till vikariatsersättning, arvoden till extra or- dinarie tjänstemän och biträden samt ren- skrivningskostnad m. m.	—	—	—	—	25,800	
Summa kronor	—	—	—	—	137,000	

Anmärkingar:

1:o. Övrig marinförvaltningen tillhörande personal av officers-, underofficers-, marin-ingenjör-, marinintendentur- och marinläkarkårerna samt fortifikationen åtnjuter avlöning & andra stater.

2:o. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte & lönen avdragas 100 kronor årligen.

3:o. Ålderstillägg & lön utgå från femte huvudtitelns anslag till ålderstillägg.

Stat för marinstaben.

	Lön.		Tjänstgöringspennin- gar.		Orts- tillägg.		Arvode.		Summa.	
	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.	Kr.	ö.
1 bibliotekarie	—	—	—	—	—	—	1,800	—	1,800	—
1 registrator och aktu- arie, med skyldighet att biträda vid övriga göromål i marinstaben	2,200	—	1,500	—	300	—	—	—	4,000	—
1 vaktmästare	700	—	350	—	150	—	—	—	1,200	—
Summa kronor	—	—	—	—	—	—	—	—	7,000	—

Efter 5 år kan lönen
höjas med 500 kro-
nor, efter 10 år med
ytterligare 500 kro-
nor och efter 15 år
med än ytterligare
500 kronor.

Efter 5 år kan lönen
höjas med 100 kro-
nor och efter 10 år
med ytterligare 100
kronor.

Anmärkningar:

- 1:o. Övrig marinstaben tillhörande personal åtnjuter avlöning å andra stater.
2:o. Därest vaktmästaren i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte å lönen avdragas 100 kronor årligen.
3:o. Ålderstillägg å lön utgå från femte huvudtitelns anslag till ålderstillägg.

Bilaga nr 3.

Stat

för sjökrigsskolan.

	Kronor.	ö.	Kronor.	ö.
A. Lärare.				
1 lektor:				
lön	2,600	—		
tjänstgöringspenningar	1,400	—	4,000	—
1 lektor	—	—	4,000	—
Arvoden för läsår å 300 kronor för varje timmes undervisnings- skyldighet i veckan för lärare i ämnena fysik och franska språket och å 150 kronor för lärare (icke lektorer) i andra ämnen vid skolan i land:				
18 × 300	—	—	5,400	—
109 × 150	—	—	16,350	—
1 lärare i gymnastik och vapenföring, tillika ledare av kadetternas idrottsövningar	—	—	1,000	—
B. Befälspersonal.				
1 adjutant, tillika bibliotekarie, arvode per år	—	—	450	—
6 kadettofficerare från flottan för 12 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	2,700	—
1 kadettofficer från flottan för 3 månader efter arvode per år å 450 kronor	—	—	112	50
1 kadettofficer från kustartilleriet vid skolan i land, arvode per år å 450 kronor	—	—	450	—
1 läkare, arvode per år	—	—	865	—
1 intendent, " " "	—	—	1,095	—
C. Betjäning.				
1 vaktmästare:				
lön	700	—		
tjänstgöringspenningar	350	—		
ortstillägg	150	—	1,200	—
1 portvakt, arvode per år (jämta fri bostad)	—	—	750	—
D. Diverse utgifter.				
3 ekiperingsstipendier å 600 kronor	—	—	1,800	—
För maskinarbete samt annan extra undervisning ävensom till vikariatsarvoden	—	—	7,896	50
Till ved och lyse, modeller, böcker, instrument, skrivmaterialier m. fl. expenser	—	—		
Summa kronor	—	—	48,069	—

Anmärkingar:

1:o. Den tillökning i lön och tjänstgöringspenningar, som i enlighet med därom utfärdade bestämmelser tillkommer lektor, utgår av det å riksstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

2:o. Chefen för sjökrigsskolan äger att till extra undervisning och vikariatsarvoden disponera möjligen på grund av ändrad undervisningsplan uppstående besparingar i arvodesanslaget till lärarna.

Skulle genom ändring i undervisningsplanen brist i arvodesanslaget, beräknat efter 300 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare i fysik och franska språket samt efter 150 kronor per undervisningstimme i veckan för lärare (icke lektorer) i andra ämnen, uppstå, äger chefen för skolan att av anslaget till extra undervisning fylla sådan brist.

3:o. Ovan upptagna arvoden äro, vad beträffar officer och vederlike, anvisade utöver dagavlöningen.

4:o. För vaktmästare ökas lönen efter fem års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor att utgå av det å riksstatens femte huvudtitel uppförda förslagsanslag till ålderstillägg.

5:o. Om vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Bilaga nr 4.

Stat för flottans officerskår:

Antal.		Fast lön.
1	Flaggman	8,000
3	D:o	24,000
1	Kommendör	6,000
8	D:o	48,000
1	Kommendörkapten av 1:a graden	4,500
21	D:o av d:o	94,500
1	D:o av 2:a graden	4,000
21	D:o av d:o	84,000
1	Kapten av 1:a klassen	3,400
81	D:o av d:o	275,400
1	D:o av 2:a klassen	2,400
40	D:o av d:o	96,000
1	Löjtnant	1,500
107	D:o	160,500
1	Underlöjtnant eller fänrik	720
53	D:o d:o	38,160
342	Kronor	851,080
	Tillkommer:	
	Årligt tillägg till fasta lönen åt innehavare av chefsbefattningen i marinförvaltningen, chefsbefattningen i marininstaben, stationsbefälhavarbefattning eller befattningen såsom inspektör av flottans övningar till sjöss, därest han icke uppbär flaggmans lön, med iakttagande att, om två av nämnda befattningsinnehavare icke uppbära dylik lön, tillägget skall tilldelas den, som är i sin befattning äldst	2,000
	Summa högst kronor	853,080

Anmärkningar:

1:o. Dagavlönning å 7 kronor till flaggman, 6 kronor till kommendör, 5 kronor till kommendörkapten av 1:a eller 2:a graden, 4 kronor till kapten av 1:a eller 2:a klassen samt 3 kronor till löjtnant, underlöjtnant eller fänrik eller halv dagavlönning efter vartdera av förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för marinen bestämmer.

2:o. Till officer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

vid Karlskrona station: vid Stockholms station:

för flaggman	1,200 kronor	1,500 kronor
» kommendör	900 »	1,200 »
» kommendörkapten	600 »	1,000 »
» kapten	400 »	500 »
» löjtnant, underlöjtnant och fänrik	300 »	400 »

3:o. Då befälhavande amirals- och stationsbefälhavareämbetena i Karlskrona innehavas av en och samma person, åtnjuter innehavaren ett särskilt arvode av 3,000 kronor om året.

Bilaga nr 5.

Stat

för flottans underofficerskår.

Antal.		Fast lön.		Beklädnads- ersätt- ning.		Ersätt- ning för ved och ljus.		Summa.	
1	Flaggunderofficer	900	—	200	—	130	—	1,230	—
238	D:o	214,200	—	47,600	—	30,940	—	292,740	—
1	Underofficer av 2:a graden.....	900	—	200	—	100	—	1,200	—
484	D:o	435,600	—	96,800	—	48,400	—	580,800	—
	Ökning i fasta lönen å 240 kronor till förslagsvis 94 flaggunderofficerare (ma- skinister)	22,560	—	—	—	—	—	22,560	—
724	Summa högst kronor	674,160	—	144,800	—	79,570	—	898,530	—

Anmärkningar:

1:o. Av ovannämnda antal flaggunderofficerare och underofficerare av 2:a graden skola minst 188, högst 376 vara maskinister.

2:o. Dagavlönning å 2 kronor 50 öre till flaggunderofficer (maskinist), 2 kronor 15 öre till flaggunderofficer (ej maskinist) och underofficer av 2:a graden (maskinist) samt 1 krona 50 öre till underofficer av 2:a graden (ej maskinist) eller halv dagavlönning efter vartdera av förestående belopp tillkommer i den ordning, reglemente för marinen bestämmer.

3:o. Till underofficer, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för flaggunderofficer.....	240 kronor	300 kronor
» underofficer av 2:a graden	180 »	240 »

4:o. Underofficers av 2:a graden löneförmåner må utgå till högst 10 kockar eller hovmästare, korpraler, som visat framstående skicklighet i egen yrkesgren; och må vad av det härför erforderliga medelsbelopp är odisponerat användas för att tilldela kockar och hovmästare, korpraler, avlöning i sjömanskårens 1:a lönegrad utöver antalet löner enligt stat för samma lönegrad, dock att antalet härigenom avlönade kockar och hovmästare i sjömanskårens 1:a lönegrad ej må överstiga antalet av de för ändamålet disponibla underofficerslönerna.

Bilaga nr 6.

Stat
för flottans sjömanskår.

Antal.		Kronor.	Summa.
1	1:a lönegraden { 12 månaders månadslön à 45 kronor } { dagavlöning à 80 öre i 365 dagar }	832 —	
723	D:o d:o	601,536 —	
1	2:a lönegraden { 12 månaders månadslön à 23 kronor } { dagavlöning à 60 öre i 365 dagar }	495 —	
1,551	D:o d:o	767,745 —	
1	3:e lönegraden { 12 månaders månadslön à 15 kronor } { dagavlöning à 50 öre i 365 dagar }	362 50	
1,041	D:o d:o	377,362 50	
1	4:e lönegraden { 12 månaders månadslön à 12 kronor } { dagavlöning à 30 öre i 365 dagar }	253 50	
981	D:o d:o	248,688 50	1,997,270
4,300			
	Lega, räknad efter 12,50 kronor per år av anställningstiden för en årlig rekryteringskontingent av 1,000 man, förslagsvis högst	— —	50,000
	Rekryteringskostnader, förslagsvis högst	— —	70,000
	Arvode åt 137 kompanikorpraler à 5 kronor i månaden	— —	8,220
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis högst	— —	40,000
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	— —	300,000
	Lönetillägg, förslagsvis högst	— —	200,000
	Summa högst kronor	— —	2,665,490

Anmärkingar:

1:o. Skulle det salunda bestämda antalet i någon av de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som i följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande av lega och rekryteringskostnader, om rekryteringen skulle behöva omfatta flera än det forslagsvis upptagna antalet av 1,000 man.

2:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhöra 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen, med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen, enligt de för dagavlöningsåtnjutande gällande grunder.

3:o. Av det manskap, som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, äga högst 2,336 man under tjänstgöring i land och den, som är gift eller är änklings med minderårigt barn, även under annan tjänstgöring att åtnjuta inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp för underofficerskorpral vid Karlskrona station av 15 kronor och vid Stockholms station av 20 kronor samt för övrigt manskap vid den förra stationen av 10 kronor och vid den senare av 15 kronor.

4:o. Till den, som tillhör 1:a lönegraden, utgår, om han vid sjömanskåren innehar en tjänstetid av minst 108 månader (9 år), ett första lönetillägg av 5 kronor i månaden och, om han vid kåren innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

Till den, som tillhör 2:a lönegraden och är underofficerskorpral eller korpral, utgår, om han vid sjömanskåren innehar en tjänstetid av minst 48 månader (4 år), varav minst 12 månader såsom korpral, ett första lönetillägg av 10 kronor i månaden och, om han vid kåren innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

5:o. Vid beräkning av tjänstetid vid sjömanskåren äger den, som karlskrivits från skeppsgossekåren eller i egenskap av värnpliktig tjänstgjort vid flottan eller före anställningen varit inmönstrad till sjöfart eller antagits i högre lönegrad än den lägsta, att tillgodoräkna sig extra tjänstetid enligt de bestämmelser, som av Konungen meddelas.

Bilaga nr 7.

Stat

å dagavlöning till officerare och underofficerare vid flottan.

Antal.		Kronor.	Summa.
Officerskåren.			
4	Flaggmän dagavlöning å 7 kr. i 365 dagar	10,220	—
9	Kommendörer » » 6 » » 365 »	19,710	—
44	Kommendörkapteners » » 5 » » 365 »	80,300	—
123	Kaptener » » 4 » » 365 »	179,580	—
162	Löjtnanter, underlöjtnanter och fänrikar » » 3 » » 365 »	177,390	—
342			467,200
Underofficerskåren.			
239	Flaggunderofficerare, dagavlöning å 2 kr. 15 öre i 365 dagar	187,555	25
485	Underofficerare av 2:a graden, dagavlöning å 1 kr. 50 öre i 365 dagar	265,537	50
	Ökning i dagavlöning å 35 öre till förslagsvis 94 flaggunderofficerare (maskinister) i 365 dagar	12,008	50
	Ökning i dagavlöning å 65 öre till förslagsvis 188 underofficerare av 2:a graden (maskinister) i 365 dagar	44,603	—
724	Summa högst kronor	—	—
			509,704 25
			976,904 25

Bilaga nr 8.

Stat

för mariningenjörkåren.

Antal		Kronor.	Summa.
1	Marinöverdirektör:		
	fast arvode	8,000	
	dagavlöning å 6 kronor	2,190	10,190
1	Marindirektör av 1:a graden:		
	lön	6,000	
	dagavlöning å 5 kronor	1 825	7,825
2	Marindirektörer av 1:a graden	—	15,650
1	Marindirektör av 2:a graden:		
	lön	5,000	
	dagavlöning å 5 kronor	1,825	6,825
2	Marindirektörer av 2:a graden	—	13,650
1	Mariningenjör av 1:a graden, 1:a löneklassen:		
	lön	4,500	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460	5,960
10	Mariningenjörer av 1:a graden, 1:a löneklassen	—	59,600
1	Mariningenjör av 1:a graden, 2:a löneklassen:		
	lön	3,500	
	dagavlöning å 4 kronor	1,460	4,960
4	Mariningenjörer av 1:a graden, 2:a löneklassen	—	19,840
1	Mariningenjör av 2:a graden:		
	lön	3,000	
	dagavlöning å 3 kronor	1,095	4,095
7	Mariningenjörer av 2:a graden	—	28,665
1	Extra mariningenjör:		
	arvode	2,000	
	dagavlöning å 3 kronor	1,095	3,095
32	Transport	—	180,355

Antal.		Kronor.	Summa.
32	Transport	—	180,355
3	Extra mariningenjörer	—	9,285
1	Stationsingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	1,000	5,500
1	Stationsingenjör	—	5,500
1	Verkstadsingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	1,000	5,500
1	Verkstadsingenjör	—	5,500
1	Miningenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
2	Miningenjörer	—	10,000
1	Torpedingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
3	Torpedingenjörer	—	15,000
1	Elektroingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
3	Elektroingenjörer	—	15,000
1	Artilleriingenjör:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
1	Kemist:		
	lön	4,500	
	tjänstgöringspenningar	500	5,000
52	Arvode till den torpedingenjör, som förestår torpedverkstaden i Karlskrona	—	1,000
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	16,100
5	Mariningenjörsstipendiater, stipendier à 1,200 kronor	—	6,000
	Summa högst kronor	—	299,740

Anmärkningar:

1:o. För stations-, min-, torped-, elektro-, verkstads- och artilleriingenjör samt kemist, som åtnjuter boställe i kronans hus, minskas fasta lönen med 400 kronor i Karlskrona och 500 kronor i Stockholm.

2:o. Till övrig personal vid mariningenjörskåren, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår i den ordning, reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	vid Karlskrona station:	vid Stockholms station:
för marinöverdirektör	—	1,200 kronor
» marindirektör	600 kronor	1,000 »
» mariningenjör av 1:a graden	400 »	500 »
» mariningenjör av 2:a graden och extra mariningenjör	300 »	400 »

3:o. För min-, torped-, elektro- och artilleriingenjör samt kemist höjes lönen efter 5, 10, 15 och 20 års väl vitsordad tjänstgöring, varje gång med 500 kronor, samt för stations- och verkstadsingenjör efter 5, 10 och 15 års sådan tjänstgöring, varje gång med 500 kronor.

Bilaga nr 9.

Stat

för marinintendenturkåren.

Antal.		K r o n o r.		
1	Marinöverintendent:			
	lön	6,000	—	
	dagavlönning å 6 kronor	2,190	—	8,190
1	Chefsintendent, förste marinintendent av 1:a löneklassen:			
	lön	4,500	—	
	dagavlönning å 5 kronor	1,825	—	6,325
1	Chefsintendent, förste marinintendent av 1:a löneklassen	—	—	6,325
1	Förste marinintendent av 2:a löneklassen:			
	lön	4,000	—	
	dagavlönning å 5 kronor	1,825	—	5,825
3	Förste marinintendenter av 2:a löneklassen	—	—	17,475
1	Marinintendent av 1:a graden, 1:a löneklassen:			
	lön	3,400	—	
	dagavlönning å 4 kronor	1,460	—	4,860
24	Marinintendenter av 1:a graden, 1:a löneklassen	—	—	116,640
1	Marinintendent av 1:a graden, 2:a löneklassen:			
	lön	2,400	—	
	dagavlönning å 4 kronor	1,460	—	3,860
11	Marinintendenter av 1:a graden, 2:a löneklassen	—	—	42,460
1	Marinintendent av 2:a graden:			
	lön	1,500	—	
	dagavlönning å 3 kronor	1,095	—	2,595
17	Marinintendenter av 2:a graden	—	—	44,115
1	Marinunderintendent:			
	lön	720	—	
	dagavlönning å 3 kronor	1,095	—	1,815
8	Marinunderintendenter	—	—	14,520
71	Transport	—	—	275,005

Antal.		K r o n o r.		
	Transport	—	275,005	—
1	Advokatfiskal vid Karlskrona station:			
	arvode	1,800	—	
	tjänstgöringspenningar	700	—	2,500
1				
1	Vaktmästare vid Karlskrona station:			
	lön	700	—	
	tjänstgöringspenningar	350	—	1,050
3	Vaktmästare vid Karlskrona station	—	—	3,150
1	Vaktmästare vid Stockholms station:			
	lön	700	—	
	tjänstgöringspenningar	350	—	
	ortstillägg	150	—	1,200
2	Vaktmästare vid Stockholms station	—	—	2,400
7				
	Dagavlönning till marinunderintendenter över stat	—	—	2,190
	Missräkningspenningar till kassör å vardera stationen å 500 kr.	—	—	1,000
	Inkvarteringsbidrag, förslagsvis högst	—	—	32,700
	Ersättning till vikarier för vaktmästare	—	—	315
	Summa högst kronor	—	—	321,510

Anmärkningar:

1:o. Till personal, som icke åtnjuter fri bostad i kronans hus, utgår, i den ordning reglemente för marinen bestämmer, inkvarteringsbidrag med ett efter år räknat belopp av:

	i Karlskrona eller i kustfästning:	i Stockholm eller Göteborg:
marinöverintendent	—	1,200 kronor
förste marinintendent	600 kronor	1,000 >
marinintendent av 1:a graden	400 >	500 >
marinintendent av 2:a graden och ... }	300 >	400 >
marinunderintendent		

2:o. För vaktmästare ökas lönen efter 5 års väl vitsordad tjänstgöring med 100 kronor och efter 10 års sådan tjänstgöring med ytterligare 100 kronor.

3:o. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, varjämte å lönen avdragas 100 kronor årligen. För vaktmästare, i vars avlöningsförmåner ej ingår ortstillägg, gøres, i fall han i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, avdrag å lönen med 150 kronor årligen.

Bilaga nr 10.

Stat

för kustartilleriets personal.

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
	I. Lön och dagavlönning m. m.			
	Officerare.			
.1	Chef för kustartilleriet:			
	lön	8,000	—	
	dagavlönning å 7 kronor	2,555	10,555	—
1	Överste:			
	lön	6,000	—	
	dagavlönning å 6 kronor	2,190	8,190	—
1	Överste	—	8,190	—
1	Överstelöjtnant:			
	lön	4,500	—	
	dagavlönning å 5 kronor	1,825	6,325	—
3	Överstelöjtnanter	—	18,975	—
1	Major:			
	lön	4,000	—	
	dagavlönning å 5 kronor	1,825	5,825	—
7	Majorer	—	40,775	—
1	Kapten av 1:a klassen:			
	lön	3,400	—	
	dagavlönning å 4 kronor	1,460	4,860	—
27	Kaptener av 1:a klassen	—	131,220	—
1	Kapten av 2:a klassen:			
	lön	2,400	—	
	dagavlönning å 4 kronor	1,460	3,860	—
21	Kaptener av 2:a klassen	—	81,060	—
1	Löjtnant:			
	lön	1,500	—	
	dagavlönning å 3 kronor	1,095	2,595	—
66	Transport	—	322,480	—

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
66	Transport	—	322,430	—
43	Löjtnanter	—	111,585	—
1	Underlöjtnant eller fänrik:			
	lön	720	—	
	dagavlönning å 3 kronor	1,095	1,815	—
23	Underlöjtnanter och fänrikar	—	41,745	477,575
133				—
Reservofficerare under tjänstgöring.				
1	Reservlöjtnant:			
	lön under 6 månader å 125 kronor	750	—	
	dagavlönning under 6 månader å 3 kronor	540	1,290	—
1	Reservlöjtnant	—	1,290	—
1	Reservunderlöjtnant:			
	lön under 6 månader å 60 kronor	360	—	
	dagavlönning under 6 månader å 3 kronor	540	900	—
4	Reservunderlöjtnanter	—	3,600	—
1	Fänrik i reserven, utbildad till mintjänst:			
	lön under 12 månader å 60 kronor	720	—	
	dagavlönning under 12 månader å 3 kronor	1,095	1,815	—
1	Fänrik i reserven, utbildad till mintjänst	—	1,815	—
1	Fänrik i reserven, utbildad till artilleritjänst:			
	lön under 45 dagar å 1.97 kronor	88	65	
	dagavlönning under 45 dagar å 3 kronor	135	223	65
21	Fänrikar i reserven, utbildade till artilleritjänst	—	4,696	65
31				15,630
30				—
Reservofficersaspiranter.				
1	Reservofficersaspirant, utbildad för mintjänst:			
	dagavlönning å 3.50 kronor i 90 dagar	—	315	—
1	Reservofficersaspirant, utbildad för mintjänst	—	315	—
2	Transport	—	—	493,835
30				—

Antal		Kronor.		Kronor.	Summa.
	Transport	—	—	—	493,835 30
	Underofficerare.				
1	Underofficer av 1:a graden:				
	lön	1,200	—		
	dagavlönning å 2.50 kronor	912	50		
	ersättning för ljus och ved	130	—	2 242 50	
66	Underofficerare av 1:a graden	—	—	148,005	—
1	Underofficer av 2:a graden:				
	lön	1,100	—		
	dagavlönning å 2.12 kronor	773	80		
	ersättning för ljus och ved	100	—	1,973 80	
132	Underofficerare av 2:a graden	—	—	260,541 60	412,762 90
200					
	Manskap.				
1	1:a lönegraden:				
	lön	540	—		
	dagavlönning å 80 öre	292	—	832	—
243	1:a lönegraden	—	—	202,176	—
1	2:a lönegraden:				
	lön	276	—		
	dagavlönning å 60 öre	219	—	495	—
352	2:a lönegraden	—	—	174,240	—
1	3:e lönegraden:				
	lön	180	—		
	dagavlönning å 50 öre	182	50	362 50	
424	3:e lönegraden	—	—	153,700	—
1	4:e lönegraden:				
	lön	144	—		
	dagavlönning å 30 öre	109	50	253 50	
265	4:e lönegraden	—	—	67,177 50	599,236 50
1,288					
	II. Arvoden.				
1	Regementspastor	—	—	1,000	—
1	Fästningspredikant	—	—	120	1,120
2	Transport	—	—	—	1,506,954 70

Antal.		Kronor.	Kronor.	Summa.
	Transport	—	—	1,506,954 70
	III. Rekryteringskostnader.			
	Lega, räknad efter 12 kronor 50 öre per år, och övriga rekryteringskostnader, förslagsvis högst	—	44,000	44,000
	IV. Inkvarteringsbidrag.			
	Inkvarteringsbidrag för officerare och underofficerare, förslagsvis högst	—	41,435	
	Inkvarteringsbidrag för underofficerskorpraler, förslagsvis högst	—	28,800	70,235
	V. Lönetillägg och uppmuntrings- penningar.			
	Lönetillägg, förslagsvis högst	—	28,000	
	Uppmuntringspenningar, förslagsvis högst	—	20,000	48,000
	VI. Beklädnadshjälp till reservofficers- aspiranter och fänrikar i reserven.			
31	Reservofficersaspiranter, beklädnadshjälp å 300 kronor	—	9,300	
28	Fänrikar i reserven, beklädnadshjälp å 200 kronor	—	5,600	14,900
	Summa högst kronor	—	—	1,684,089 70

Anmärkningar:

1:o. Officer, jämväl reservofficer under tjänstgöring, och underofficer, som icke åtnjuta fri bostad i kronans hus, uppbära inkvarteringsbidrag i enlighet med gällande bestämmelser med ett efter år räknat belopp av:

	i kustfästning kronor	i Stockholm eller Göteborg kronor
generalsperson	—	1,500
överste	900	1,200
överstelöjtnant eller major	600	1,000
kapten	400	500
subalternofficer	300	400
underofficer av 1:a graden	240	300
underofficer av 2:a graden	180	240

Officer eller underofficer, som är gift eller är änkling med hemmavarande barn, uppbär, om på grund av förhållandena å förläggningsorten endast sådan bostad i kronans hus finnes att tilldela honom, att han därstädes icke kan ordna eget hushåll, ävenledes inkvarteringsbidrag till ovan angivna belopp.

2:o. Underofficerskorpral med en tjänstetid vid kustartilleriet av minst 72 månader (6 år), som är gift eller är änkling med minderårigt barn och som erhållit vederbörligt tillstånd att bo utom kasern, åtnjuter inkvarteringsbidrag till ett månatligt belopp av 15 kronor i kustfästning och 20 kronor i Stockholm eller Göteborg.

3:o. Skulle det här ovan bestämda antalet manskap i någon av de tre högre lönegraderna icke finnas fulltaligt, må de löner, som till följd därav sakna innehavare, till så stor del, som erfordras, användas till avlöning åt manskap i lägre lönegrad samt till bestridande av lega och rekryteringskostnader, om det under III här ovan beräknade beloppet därtill visar sig otillräckligt.

4:o. Uppmuntringspenningar utgå under tjänstgöring i land till manskap, som tillhör 1:a, 2:a eller 3:e uppmuntringsklassen, med respektive 15, 10 och 5 öre om dagen enligt de för dagavlöning åtnjutande gällande grunder.

5:o. Till den, som tillhör 1:a lönegraden, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 108 månader (9 år), ett första lönetillägg av 5 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

Till den, som tillhör 2:a lönegraden och är underofficerskorpral eller korpral, utgår, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 48 månader (4 år), varav minst 12 månader som korpral, ett första lönetillägg av 10 kronor i månaden och, om han vid kustartilleriet innehar en tjänstetid av minst 144 månader (12 år), ett andra lönetillägg av 5 kronor i månaden.

6:o. Vid beräkning av tjänstetid vid kustartilleriet äger den, som i egenskap av värnpliktig tjänstgjort vid detta vapen eller antagits i högre lönegrad än den lägsta, att tillgodoräkna sig extra tjänstetid enligt de bestämmelser, som av Konungen meddelas.

Stat

för reservstat för marinen.

		Kronor.	Summa kronor.
A. Flottan.			
1 kommandörkapten av 1:a graden	3,500:—		
4 kapten i högsta löneklassen à 2,100 kr.	8,400:—		
1 kapten i lägsta löneklassen (löjtnant)	1,200:—		
2 underofficerare i högre löneklassen à 1,000 kr.	2,000:—		
1 underofficer i lägre löneklassen	800:—	15,900	
<i>Dagavlöning, förslagsvis högst:</i>			
1 kommandörkapten i 45 dagar à 5 kr. per dag	225:—	.	
4 kapten i högsta löneklassen i 20 dagar à 4 kr. per dag	320:—		
1 kapten i lägsta löneklassen (löjtnant) i 30 dagar à 4 kr. per dag	120:—		
2 underofficerare i högre löneklassen i 20 dagar à 2: 50 kr. per dag	100:—		
1 underofficer i lägre löneklassen i 45 dagar à 2: 50 per dag	112: 50	877 50	16,777 50
B. Kustartilleriet.			
1 major	3,100:—		
1 kapten i högsta löneklassen	2,100:—		
1 kapten i mellersta löneklassen	1,650:—		
1 kapten i lägsta löneklassen (löjtnant)	1,200:—		
2 underofficerare i högre löneklassen à 1,000 kr.	2,000:—		
2 underofficerare i lägre löneklassen à 800 kr.	1,600:—	11,650	
<i>Dagavlöning, förslagsvis högst:</i>			
1 major i 23 dagar à 5 kr. per dag	115:—		
1 kapten i högsta löneklassen i 17 dagar à 4 kr. per dag	68:—		
Transport	188:—	11,650	16,777 50

		Kronor.	Summa kronor.	
Transport 183: —		11,650 —	16,777	50
1 kapten i mellersta löneklassen i 25 dagar à 4 kr. per dag	100: —			
1 kapten i lägsta löneklassen i 34 dagar à 4 kr. per dag	136: —			
2 underofficerare i högre löneklassen i 17 dagar à 2: 50 kr. per dag	85: —			
2 underofficerare i lägre löneklassen i 25 dagar à 2: 50 kr. per dag	125: —	629 —	12,279	—
Summa högst kronor		— —	29,056	50

Anmärkning:

Därest förhållandena sådant påkalla, äger Kungl. Maj:t vidtaga jämkning i antalet löntagare inom de olika tjänstegraderna och löneklasserna, dock att inom vardera av de båda underavdelningarna för flottan och för kustartilleriet de särskilda summorna av i staten upptagna löner för regements-officerare, för kaptenen (løjtnanter) samt för underofficerare härigenom icke må för året överskridas.

Bilaga nr 12.

Avlöningsstat för lotsstyrelsen.

	Lön.	Tjänst- görings- penningar.	Orts- tillägg.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
Bestämt anslag.					
Styrelsen.					
1 generallotsdirektör	7,000 —	3,000 —	1,000 —	11,000 —	
1 byråchef	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 d:o	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	
1 överfyringenjör	5,000 —	2,500 —	600 —	8,100 —	
Kanslibyrån.					
<i>Andra gradens tjänstemän:</i>					
1 sekreterare	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 500 kronor.
1 kamrerare	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	
<i>Första gradens tjänstemän:</i>					
1 registrator	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 revisor och bokhållare	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 d:o d:o	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 kassör och bokhållare	2,200 —	1,500 —	300 —	4,000 —	
1 skrivbitrade	700 —	350 —	150 —	1,200 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 200 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 200 kronor.
1 d:o	700 —	350 —	150 —	1,200 —	
Fyringenjörkontoret.					
<i>Andra gradens tjänstemän:</i>					
1 fyringenjör	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	} Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 500 kronor.
1 d:o	3,600 —	1,800 —	400 —	5,800 —	
Transport	—	—	—	76,900 —	

	Lön.		Tjänstgöringspenningar.		Orts-tillägg.		Summa.		
	Kronor.		Kronor.		Kronor.		Kronor.		
Transport	—	—	—	—	—	—	76,900	—	
<i>Första gradens tjänstemän:</i>									
1 verkmästare	2,200	—	1,500	—	300	—	4,000	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor, efter 10 år med ytterligare 500 kronor och efter 15 år med än ytterligare 500 kronor.
1 d:o	2,200	—	1,500	—	300	—	4,000	—	
1 materialförvaltare	2,200	—	1,500	—	300	—	4,000	—	
Arvoden åt tekniska biträden.....	—	—	—	—	—	—	4,500	—	
Vikariatsersättning samt arvoden och flitpenningar åt amanuenser och andra extra ordinarie tjänstemän	—	—	—	—	—	—	8,355	—	
1 förste vaktmästare	900	—	450	—	150	—	1,500	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 vaktmästare	700	—	350	—	150	—	1,200	—	
1 d:o	700	—	350	—	150	—	1,200	—	Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytterligare 100 kronor.
							105,655	—	
Förslagsanslag.									
Ålderstillägg	—	—	—	—	—	—	7,500	—	
Summa kronor	—	—	—	—	—	—	113,155	—	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen.

Avlöningsstat för fyrpersonalen.

Bestämt anslag.	Lön.	Tjänstgöringspenningar.	Beklädnadsbidrag.	Summa.	Efter resp. 3, 6 och 9 år kan lönen höjas varje gång med
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 fyrmästare å ång- eller motorfyrskipp	1,200	800	100	2,100	150
11 d:o å d:o	13,200	8,800	1,100	23,100	
1 fyrmästare å större fast fyr	1,200	700	100	2,000	
15 d:o å d:o	18,000	10,500	1,500	30,000	
1 d:o eller reservfyrmästare å fyrskipp	1,100	700	100	1,900	
6 d:o d:o	6,600	4,200	600	11,400	
1 fyrmästare å mindre fast fyr	1,100	600	100	1,800	100
54 d:o å d:o	59,400	32,400	5,400	97,200	
1 fyrvaktare och befälhavare å fyrskipp eller reservfyrvaktare	900	550	100	1,550	
3 d:o å d:o	2,700	1,650	300	4,650	
1 uppbördsfyrvaktare å fast fyr	850	500	100	1,450	
14 d:o å d:o	11,900	7,000	1,400	20,300	
1 fyrvaktare	750	450	100	1,300	
97 d:o	72,750	43,650	9,700	126,100	
1 fyrbiträde	700	400	100	1,200	
95 d:o	66,500	38,000	9,500	114,000	
Provianteringsbidrag samt särskilda arvoden och ersättningar	—	—	—	6,000	
				446,050	
Förslagsanslag.					
Alderstillägg			55,000	—	
Hysesbidrag			21,600	—	
Dagavlönning under vintertjänstgöring å fyrskipp			15,500	—	
Arvoden till å fyrskipp anställda personer, som tjänstgöra som styrmän eller maskinister			3,400	—	
Ersättning för mistsignalering			5,300	—	
Transport kronor			100,800	—	446,050

			Summa.	
	Transport kronor	100,800:—	446,050	—
Arvoden till personal vid mindre fyrar		39,000:—		
Proviant eller spisningspenningar till personalen å fyrskepp		47,500:—		
Arvoden till extra biträden vid såväl fasta fyrar som å fyrskepp		46,700:—		
Vikariatsersättning		15,600:—		
Kostnader för ved och lyse in natura		25,000:—	274,600	—
Summa kronor			720,650	—

Anm. 1. Vid fast fyr anställda fyrmästare, uppbördsfyrvaktare, fyrvaktare och fyrbiträden erhålla, där så ske kan, fri bostad jämte ved och lyse. Där bostad undantagsvis icke kan beredas personal vid fast fyr, utgår, jämte ved och lyse in natura, hyresersättning enligt lotsstyrelsens bestämmande. Till personalen å fyrskepp utgår hyresbidrag med 300 kronor till fyrmästare eller reservfyrmästare, 250 kronor till fyrvaktare och befälhavare eller reservfyrvaktare samt 200 kronor till fyrvaktare och fyrbiträde.

Anm. 2. Då ordinarie befattning å fyrstaten varder ledig, vilken av lotsstyrelsen anses böra förändras till befattning med lägre avlöning eller indragas, skall anmälan därom av lotsstyrelsen göras hos Kungl. Maj:t, som äger ej mindre besluta, att befattningen skall tillsvidare icke återbesättas, än även, därest befattning prövas böra på angivet sätt förändras, av den för befattningen i stat uppförda avlöning disponera så mycket, som, intilldess förändring i staten kan vara genomförd, erfordras till avlöning åt den, som förordnas att bestrida de med befattningen förenade göromål.

Anm. 3. Pensionsunderlaget utgör för fyrmästare och reservfyrmästare 1,300 kronor, för fyrvaktare och befälhavare, reservfyrvaktare ävensom uppbördsfyrvaktare 1,100 kronor, för annan fyrvaktare 1,000 kronor samt för fyrbiträde 900 kronor.

Bilaga nr 14.

Stat

för navigationsskolorna i riket.

	Lön.	Tjänst- görings- pennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
1 inspektör	—	—	—	7,500	7,500
1 föreståndare	3,050	1,950	—	—	5,000
3 d:o	9,150	5,850	—	—	15,000
1 d:o	2,850	1,650	—	—	4,500
1 lärare vid navigationsavdelning.....	2,150	1,050	300	—	3,500
9 d:o » d:o	19,350	9,450	2,700	—	31,500
1 d:o » d:o	2,150	1,050	—	—	3,200
2 d:o » d:o	4,300	2,100	—	—	6,400
1 d:o » maskinistavdelning	2,150	1,050	300	—	3,500
3 d:o » d:o	6,450	3,150	900	—	10,500
1 d:o » d:o	2,150	1,050	—	—	3,200
Arvoden till extra lärare i sjökapstens- klasser, beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 36)	—	—	—	—	5,400
Arvoden till extra lärare i sjökapstens- och styrmansklasser, beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 98)	—	—	—	—	11,760
Arvode till 1 extra lärare iskepparklass	—	—	—	1,200	1,200
Arvoden till extra lärare i skeppar- klasser, beräknade å 40 kronor för undervisningstimme per vecka (40 × 12)	—	—	—	—	480
Arvoden till extra lärare i 1:a och 2:a maskinistklasser, beräknade å 150 kronor för undervisningstimme per vecka (150 × 154)	—	—	—	—	23,100
Transport	—	—	—	—	135,740

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden.	Summa.
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.
Transport	—	—	—	—	135,740
Arvoden till extra lärare i 1:a och 2:a maskinistklasser, beräknade å 120 kronor för undervisningstimme per vecka (120 × 144)	—	—	—	—	17,280
Arvoden till 4 extra lärare i 3:e maskinistklasser	—	—	—	1,200	4,800
Arvoden till extra lärare i hälso- och förbandslära, beräknade å 7 kronor 50 öre för varje timmes undervisningsskyldighet (7: 50 × 500)	—	—	—	—	3,750
Till böckers, undervisningsmateriels och andra inventariers underhåll och förökande samt till utgifter för bränsle, lyshållning m. m.	—	—	—	—	9,850
1 examensförrättare i 1:a och 2:a maskinistklasser	—	—	—	1,200	1,200
Till extra lärarkrafter vid behov, vikariatsarvoden m. m. enligt överstyrelsens bestämmande	—	—	—	—	10,000
Till Kungl. Maj:ts disposition	—	—	—	—	3,000
Summa kronor	—	—	—	—	185,620

Anmärkningar:

1:o. Av inspektörens arvode anses 5,000 kronor motsvara lön och 2,500 kronor tjänstgöringspenningar. Innehar inspektören avlöning å stat, avstås denna avlöning under den tid, arvodet uppbäres.

2:o. För föreståndare kan avlöningen efter 5 år höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytterligare 500 kronor. För ordinarie lärare kan efter 5, 10 och 15 års tjänstgöring avlöningen höjas varje gång med likaledes 500 kronor. Av varje ålderstillägg räknas 350 kronor till lönen och 150 kronor till tjänstgöringspenningarna.

3:o. Beträffande föreståndares och lärares rätt till åtnjutande av de i staten uppförda avlöningsförmåner gäller vad därom särskilt finnes stadgat.

4:o. Föreståndare åtnjuter fri bostad, som upplåtes av den stad, där skolan är belägen.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
I. Marinen.			
A. Departementet.			
1. Departementschefen	17,000: —	—	2
2. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli och kommandoexpeditionen	70,000: —	—	2
B. Marinförvaltningen och marinstaben.			
1. Marinförvaltningen	137,000: —	—	3
2. Förstärkning av anslaget till marinförvaltningen	—	15,950: —	8
3. Marinstaben	7,000: —	—	13
C. Undervisningsverken.			
1. Sjökrigshögskolan	27,225: —	—	20
2. Sjökrigsskolan	48,069: —	—	20
3. Skeppsgosseskolan	29,720: —	—	22
4. Marinintendentskolan	9,100: —	—	22
D. Flottan.			
Avlöning, ersättningar m. m.			
1. Avlöning för flottans kårer och stater	6,347,929: —	—	23
2. Extra lönetillägg åt vissa tjänstemän och betjänte	—	500: —	86
3. Ersättning för rustning och rotering	4,300: —	—	87
Intendenturen.			
4. Beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	555,212: —	—	87
5. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt sjömans- och skeppsgossekårerna	—	111,000: —	95

Femte huvudtiteln.

341

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
6. Naturaunderhåll åt personal vid flottan	2,121,659: —	—	96
7. Förstärkning av förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid flottan	—	424,300: —	99

Nybyggnad och underhåll.

8. Flottans nybyggnad och underhåll	3,162,900: —	—	99
9. Krigsfartygsmateriel	—	6,400,000: —	107
10. Flygbåtsmateriel	—	135,000: —	110
11. Utvidgning och modernisering av flottans varv i Karls- krona	—	275,000: —	112
12. Tankpråmar för oljetransport	—	72,080: —	117
13. Anläggning av laddningsstation, utvidgning av tryck- luftsystem, förlängning av arbetsskjul samt ut- vidgning av kopparslagarverkstaden vid flottans varv i Karlskrona	—	112,500: —	119
14. Central beklädnadsverkstad för marinen	—	250,000: —	126
15. Transportmedel för flottans varv i Karlskrona	—	55,100: —	128
16. Tillbyggnad till plåtslagarverkstäderna vid flottans varv i Stockholm m. m.	—	110,800: —	131
17. Kajbyggnad vid flottans station i Stockholm	—	21,850: —	139
18. Torpedförrädsbyggnad vid flottans station i Stock- holm	—	81,900: —	141
19. Transportmedel för flottans varv i Stockholm	—	50,500: —	146
20. Motorbåt för skeppsgossekåren i Marstrand	—	11,500: —	149
21. Örlogsdepå vid Göteborg	—	120,000: —	150

Övningar.

22. Flottans krigsberedskap och övningar	3,828,000: —	—	152
23. Förstärkning av reservationsanslaget till flottans krigs- beredskap och övningar	—	380,000: —	160
24. Sjöbeväringens avlöning och beklädnad m. m.	914,789: —	—	161

Artilleribehov.

25. Skjutförsök och inskjutning av kanoner	40,000: —	—	163
26. Nya kärnrör för kanoner vid flottan	—	60,000: —	165
27. Tubkanoner för flottan	—	37,500: —	166

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
28. Kanoner och kulsprutor i reserv	—	122,500: —	169
29. Förbättring av projektilutredningen för pansarbåten Oscar II	—	100,000: —	172
30. Förbättring av projektilutredningen för pansarkryssaren Fylgia	—	155,000: —	175
31. Avståndsmätningssinstrument för jagare	—	22,500: —	176
32. Båtmateriel för flottans måldepå	—	23,000: —	177
33. Luftkanoner till skydd för viss anläggning	—	290,000: —	180

Torped- och gnistsignalväsendet m. m.

34. Torpeder i reserv	—	50,000: —	181
35. Torpedsikten m. m. å jagare	—	16,200: —	181
36. Nätsaxar till torpeder	—	25,000: —	182
37. Ombestyckning av två jagare samt ökning av dessa jagares torpedutredning	—	120,900: —	183
38. Gniststationer för vissa fartyg	—	12,000: —	186
39. Kraftigare gniststationer för vissa fartyg	—	55,250: —	187
40. Reservmateriel för marinens gniststationer	—	40,000: —	187
41. Provningsanstalt för gnistmaterielen	—	28,000: —	189
42. Försök med torped-, gnist- och flygmateriel	—	35,000: —	191

Minväsendet.

43. Minmateriel	—	167,000: —	193
44. Kontraminmateriel	—	206,500: —	196
45. Bevakningstelefonkabel	—	100,000: —	197

E. Kustartilleriet.

Avlöning.

1. Avlöning för kustartilleriets personal	1,616,726 —	—	198
---	-------------	---	-----

Intendenturen.

2. Beklädnad åt kustartilleriets manskap	142,800 —	—	205
3. Förstärkning av reservationsanslaget till beklädnad åt kustartilleriets manskap	—	28,600: —	208

Femte huvudtiteln.

343

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	sid.
4. Naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet	582,100: —	—	208
5. Förstärkning av förslagsanslaget till naturaunderhåll åt personal vid kustartilleriet	—	116,400: —	209

Nybyggnad och underhåll.

6. Underhåll av kustartilleriets byggnader och materiel ...	553,350: —	—	209
7. Mässbyggnad för underofficerare och manskap vid Oscar- Fredriksborg m. m.	—	110,000: —	215
8. Anläggande av kolgårdar inom Vaxholms fästning.....	—	24,900: —	220
9. Inredning av det s. k. Fredriksborgstornet i Vaxholms fästning	—	12,000: —	222
10. Förändring av torpedbatteriet vid Oxdjupet.....	—	13,650: —	223
11. Elektrisk belysning i befästningar och etablissement m. m. å Oscarsvärn	—	29,500: —	225
12. Förrådsskjul för Karlskrona fästnings äldre rörliga be- styckning m. m.	—	18,000: —	226
13. Transportpråmar för Karlskrona fästning.....	—	32,000: —	227
14. Förrådsbyggnad för förläggingsinventarier och pro- viant samt utsprängning av utrymme för diskrum m. m. vid Älvsborgs fästning	—	15,700: —	232
15. Övningsmateriel och förläggingsinventarier för Hemsö kustartillerikår	—	115,000: —	233

Övningar.

16. Kustartilleriets krigsberedskap och övningar	492,600: —	—	235
17. Förstärkning av reservationsanslaget till kustartilleriets krigsberedskap och övningar.....	—	200,000: —	237
18. Kustartilleribeväringsens avlöning och beklädnad m. m.	430,000: —	—	238
19. Krigsövningar vid kustfästningarna	20,000: —	—	238
20. Remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar	57,923: —	—	239
21. Förstärkning av reservationsanslaget till remontering och lega m. m. för kustartilleriets hästar	—	17,377: —	248
22. Furagering av kustartilleriets hästar	38,046: —	—	248
23. Förstärkning av förslagsanslaget till furagering av kust- artilleriets hästar	—	15,219: —	250
24. Uppförande av sommarstallar och anskaffning av häst- persedlar m. m. för kustartilleriet	—	51,800: —	250

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
Artilleribehov.			
25. Nya kärnrör för kanoner vid kustbefästningarna	—	31,250: —	252
26. Eldhandvapen för kustartilleriet	—	33,000: —	253

Minväsendet.

27. Permanenta mineringar vid kustbefästningarna	—	120,000: —	254
28. Telefonmateriel för bevakningsändamål vid Älvsborgs fästning	—	30,000: —	255

F. Flottan och kustartilleriet.

1. Reservstat för marinen	29,057: —	— —	256
2. Åtgärder för underlättande av manskapsrekryteringen vid marinen	—	218,000: —	258
3. Viss artillerimateriel för flottan och kustartilleriet	—	94,500: —	259

G. Diverse.

1. Personliga lönetillägg	—	4,145: —	261
2. Ålderstillägg	42,000: —	—	262
3. Ersättning åt officerare, ingenjörer och intendenten under anställning eller kommendering utrikes	15,000: —	—	262
4. Resestipendium åt läkare vid marinläkarkåren	2,000: —	—	262
5. Anordnande av en marinläkarkurs	—	6,000: —	262
6. Rese- och traktamentspenningar	55,500: —	—	264
7. Flyttningshjälp	11,000: —	—	264
8. Sjukvård för marinen	140,960: —	—	265
9. Uppvärmning, belysning, renhållning samt tvätt- och badinrättningar	350,000: —	—	265
10. Arvoden åt vid skeppsgossekåren i Marstrand anställda personer samt medikamenter, bad m. m.	—	11,950: —	265
11. Skrivmaterialier och expenser m. m.	140,000: —	—	267
12. Utgivande av läroböcker, beskrivningar, reglementen och instruktioner m. m.	25,000: —	—	267
13. Tryckningskostnader	25,019: —	—	267
14. Diverse behov	22,254: —	—	267
15. Extra utgifter	75,000: —	—	267
16. Hyresutgifter	—	57,000: —	268

Femte huvudtiteln.

345

	Ordinarie anslag. Kronor.	Extra anslag. Kronor.	Sid.
17. Ersättning för förskott	—	339,947: —	271
18. Bidrag till utgivande av ett sjökrigshistoriskt arbete.....	—	6,000: —	273
19. Löneförbättring åt vissa vaktmästare och med dem jäm- förliga befattningshavare	1,900: —	—	275
20. Provisorisk löne reglering för viss personal vid ma- rinen	—	1,500,000: —	275
21. Tillfällig löneförbättring åt viss lärarpersonal	—	26,000: —	276

II. Handeln.

Sjökarteverket.

1. Avlöningar och underhåll m. m.	101,800: —	—	276
2. Utförande av sjömätningar	—	108,200: —	284
3. Ändring av ångfartyget Ran till sjömätningssfartyg	—	—	285

Lots- och fyrväsendet.

4. Lots- och fyrinrättningen med livräddningsanstal- terna	3,643,074: —	—	291
5. Säkerhetsanstalterna för sjöfarten	—	460,000: —	298

Undervisningsanstalter för sjöfart samt nautisk- meteorologiska byrån.

6. Navigationsskolorna	185,620: —	—	306
7. Navigationslärarkursen	2,200: —	—	307
8. Nautisk-meteorologiska byrån	26,100: —	—	307
9. Förstärkning av arbetskrafterna vid nautisk-meteoro- logiska byrån	—	3,500: —	307
10. Alderstillsättning för personalen vid undervisningsanstal- terna för sjöfart och nautisk-meteorologiska byrån...	13,000: —	—	308

BIHANG
TILL
RIKSDAGENS PROTOKOLL
VID
LAGTIMA RIKSDAGEN I STOCKHOLM
ÅR 1917.

FÖRSTA SAMLINGEN.

FÖRSTA BANDET. III.

**Bilagor till Kungl. Maj:ts proposition Nr 1 angående statsverkets tillstånd och behov:
sjätte och sjunde huvudtitlarna.**

Sjätte huvudtiteln.

*Utdrag av protokollet över civilärenden, hållet inför Hans
Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 13
januari 1917.*

Närvarande:

Hans excellens herr statsministern HAMMARSKJÖLD,
Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena WALLENBERG,
Statsråden HASSELROT,
VON SYDOW,
friherre BECK-FRIIS,
STENBERG,
LINNÉR,
MÖRCKE,
VENNERSTEN,
WESTMAN,
BROSTRÖM.

1:o.

Departementschefen, statsrådet von Sydow anmälde de frågor, som tillhöra regleringen av riksstatens sjätte huvudtitel för år 1918, samt anförde därvid följande.

Innan jag går att yttra mig rörande de särskilda anslag, som synas böra under sjätte huvudtiteln äskas av 1917 års riksdag, ber jag få framhålla, hurusom det jämväl innevarande år på grund av de rådande förhållandena befunnits oundvikligt att även på de områden, om vilka här är fråga, såvitt möjligt begränsa anslagsbehoven. Såsom chefen för finansdepartementet förut i dag anfört, hava ock veder-

börande myndigheter i sådant syfte anmodats att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1917 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra. Detta oaktat har det icke kunnat undvikas, att huvudtitelns slutsumma i händelse av bifall till de förslag, jag förelägger Kungl. Maj:t, skulle komma att förete en ökning av ej mindre än 4,759,600 kronor.

Härvid är emellertid att märka, hurusom en mycket betydande del av nämnda ökning, eller ej mindre än 2,092,700 kronor, belöper sig på anslagen för sociala verk och inrättningar. Detta är huvudsakligen beroende på den omständigheten, att en del av dessa anslag äro av beskaffenhet, att en automatisk ökning därav år efter år måste äga rum. På grund av genomförandet av den nya försäkringen för olycksfall i arbete skall vidare ett nytt ämbetsverk, försäkringsrådet, från och med år 1918 inrättas, varjämte ökade anslag erfordras till pensionsstyrelsen och riksförsäkringsanstalten.

Vidare har jag för avsikt att föreslå Kungl. Maj:t att till täckande av redan havda kostnader för arbetslöshetens bekämpande i 1918 års riksstat upptaga ett belopp av 918,500 kronor, under det motsvarande belopp i årets riksstat icke uppgår till mer än 425,000 kronor, således en ökad belastning i 1918 års budget av 493,500 kronor.

Ökningen å anslagen för medicinalstaten samt hälso- och sjukvården uppgår till 1,169,455 kronor. Denna ökning betingas till ett belopp av 600,000 kronor utav det förslag till lönereglering för läkare och övrig personal vid rikets hospital, som jag till äventyrs kan bliva i tillfälle att senare under riksdagens lopp underställa Kungl. Maj:ts prövning, samt till ett belopp av 146,250 kronor för en välbehöfvlig utvidgning av vanförevården.

Anslagen till bro- och hamnbyggnader samt till väganläggningar hava visat sig synnerligen knappt tillmätta, och föreslås nu en ökning av dessa anslag med 400,000 kronor.

Min avsikt är även att tillstyrka Kungl. Maj:t att för riksdagen framlägga förslag till fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönereglering för tjänstemännen därstädes. Med hänsyn till de stora svårigheter för landsstatens rekrytering, som uppkommit i följd av undanskjutandet under ett flertal år av nämnda fråga, har jag nämligen kommit till den bestämda uppfattningen, att ett vidare uppskov med densammas lösning ej utan allvarliga olägenheter skulle kunna äga rum. Kostnaderna för förslaget genomförande torde, såvitt nu kan bedömas, ej bliva alltför betydande; och har, vad sjätte huvudtitelns anslag beträffar, ökningen av mig beräknats till 306,602 kronor.

Frånsett nu angivna särskilda ändamål, skulle huvudtitelns slutsumma sålunda komma att förete en ökning av endast 297,343 kronor.

Slutligen ber jag få meddela, att jag inom den allra närmaste tiden torde bliva i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag till åtgärder för anskaffande av billigare byggnadsmateriel till uppförande av bostadshus för mindre bemedlade. För ändamålet torde medel böra äskas av riksdagen.

Jag övergår nu att anmäla de särskilda frågor, som tillhöra regleringen av utgifterna under sjätte huvudtiteln för år 1918, och upptager jag desamma till behandling i den ordning, vari de förekomma i riksstaten. Jag kommer därjämte att å behöriga ställen även angiva de ordinarie anslag, beträffande vilka jag icke har någon ändring att föreslå. I enlighet med de principer rörande de extra anslagens beteckning, som chefen för finansdepartementet förut denna dag framlagt, komma de extra anslag, vilka ej äro att anse som reservationsanslag, att alltefter förhållandena betecknas som »förslagsanslag» eller »förslagsanslag, högst».

A. Departementet.

1. Statsministern, lönefyllnad, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i> , högst	kronor 6,500: —
2. Statsråden utan departement, tre à 15,000 kronor, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 45,000: —
3. Departementschefen, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 17,000: —

4. Departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli.

Enligt vad chefen för justitiedepartementet förut denna dag meddelat, torde föreligga grundad anledning förmoda, att frågan om definitiv lönereglering för statsdepartementen skall kunna föreläggas nu instundande riksdag.

Så vitt nu kan beräknas, torde ett genomförande av denna lönereglering komma att kräva en förhöjning av det ordinarie anslaget till departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli, nu 93,300 kronor, med omkring 126,700 kronor, eller till 220,000 kronor. Dessutom torde erfordras extra anslag till avlönande av vissa befattningshavare inom departementet m. m. om i runt tal 13,000 kronor.

Under nu förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[1.]

Departementets avdelning
av Kungl.
Maj:ts kansli.
(Ordinarie
anslag.)

Sjätte huvudtiteln.

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtats angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. för befattningshavare inom statsdepartementen, beräkna en höjning från och med år 1918 av det ordinarie anslaget för *departementets avdelning av Kungl. Maj:ts kansli*, nu 93,300 kronor, med 126,700 kronor eller till 220,000 kronor.

5. Till avlönande av vissa befattningshavare inom departementet m. m.,

[2.]

Till avlönande
av vissa
befattnings-
havare inom
departementet
m. m.
(Extra anslag.)

Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtats angående reglering av avlöningsförhållanden m. m. för befattningshavare inom statsdepartementen, på extra stat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst 13,000 kronor, till *avlönande av vissa befattningshavare inom departementet m. m.*

B. Regeringsrätten.

Avlöningsstat, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 93,700: —

C. Överståthållarämbetet.

1. Överståthållarämbetet, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 97,822: —

2. Provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner.

[3.]

Provisorisk
löneförbättring
för
extra tjänst-
innehavare
hos över-
ståthållar-
ämbetet.
(Extra anslag.)

För provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner har riksdagen på extra stat anvisat anslag till följande belopp, nämligen: för år 1914 10,200 kronor, för år 1915 10,300 kronor samt för vartdera av åren 1916 och 1917 10,600 kronor.

Löneförbättringen har beräknats sålunda, att arvodesbeloppen skola motsvara, för 3 kanslister vad som är bestämt för landskanslisterna i Stockholms län, för ett kvinnligt biträde avlöningen efter den högre och för 2 kvinnliga biträden efter den lägre av de vid 1912 års riksdag

godkända avlöningstyperna för kvinnliga biträden, dock med avdrag för envar av ifrågavarande tjänstemän och biträden av 50 kronor, svarande mot pensionsavgift för ordinarie tjänstinnehavare.

[3.]

Dessutom har ålderstillägg ansetts böra utgå efter samma grunder som för ovannämnda ordinarie befattningshavare.

I enlighet härmed hava de ifrågavarande extra befattningshavarna beräknats för år 1917 böra åtnjuta följande avlöningsbelopp:

		Arvode.	Ålderstillägg.	Summa.
1 kanslist	kronor	2,150: —	900: —	3,050: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 »	»	2,150: —	300: —	2,450: —
1 kvinnligt biträde	»	1,550: —	400: —	1,950: —
1 »	»	1,150: —	400: —	1,550: —
1 »	»	1,150: —	—	1,150: —
kronor 10,300: —		2,300: —	12,600: —	

Dessutom beräknades medel vara erforderliga för:

vikariatsersättningar åt nyssnämnda befattningshavare	kronor	550: —	
vikariatsersättningar åt ordinarie befattningshavare	»	700: —	
1 extra notarie	»	1,200: —	
gratifikationer m. m.	»	550: —	3,000: —
Summa kronor		15,600: —	

Då det ordinarie anslaget bibehölls oförändrat å	kronor	5,000: —	
erfordrades extra anslag för år 1917 till förut nämnt belopp	»	10,600: —	15,600: —

I skrivelse den 30 september 1916 har överståthållarämbetet gjort framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1918 till enahanda belopp som det för år 1917 anvisade att utgå efter samma grunder, som tillämpats vid beräkning av sistnämnda anslag.

Då intet synes vara att erinra häremot, tillåter jag mig hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *provisorisk förbättring av de hos överståthållarämbetet anställda manliga och kvinnliga extra tjänstinnehavares avlöningsförmåner* på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 10,600 kronor.

3. Utgivande av »Polisunderrättelser».

[4.]

Utgivande av
»Polisunder-
rättelser».
(Extra anslag.)

Under en följd av år har riksdagen beviljat ett gemensamt anslag till utgivande av tidningarna »Polisunderrättelser» och »Meddelanden angående automobiltrafik». I samband med införande av en ordnad registrering av automobiler särskildes emellertid genom beslut vid 1915 års riksdag kostnaderna för de båda publikationerna, och anvisades till fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1916 ett belopp av 26,400 kronor.

För ifrågavarande ändamål anvisade riksdagen för år 1917 ett belopp av 36,900 kronor. Denna ökning av anslaget förorsakades dels därav, att en utvidgning av tidningen från och med år 1916 ägt rum, dels ock av den under senare tid inträdda stegringen av såväl sättnings- och tryckningskostnader som pappersprisen. Den av sistnämnda orsak föranledda kostnadsökningen beräknades till 4,000 kronor.

I skrivelse den 28 oktober 1916 har överståthållarämbetet meddelat, att de under år 1916 ytterligare stegrade pappersprisen syntes göra det nödvändigt att för utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» under år 1918 beräkna en ökad kostnad av 1,500 kronor.

På grund därav har ämbetet hemställt, att Kungl. Maj:t tacktes avlåta proposition till riksdagen om beviljande för år 1918 av ett anslag av 38,400 kronor till fortsatt utgivande under sistnämnda år av ifrågavarande tidning.

Departements-
chefen.

Den av överståthållarämbetet beräknade kostnadsökningen för år 1918 har icke givit mig anledning till erinran. Jag förutsätter emellertid, att ämbetet genom att, på sätt hittills ägt rum, i vanlig ordning infordra anbud å tryckningen söker så vitt möjligt nedbringa kostnaden.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till fortsatt utgivande av tidningen »Polisunderrättelser» på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 38,400 kronor.

4. Registrering av automobiler.

[5.]

Registrering
av automo-
biler.
(Extra anslag.)

Till bestridande av utgifter för registrering av automobiler har riksdagen på extra stat anvisat förslagsanslag av 46,000 kronor för år 1916 och 3,000 kronor för år 1917, att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler. Nämnda avgifter hava i

riksstaten uppförts bland inkomsterna, för år 1916 med 76,000 kronor och för år 1917 med 15,000 kronor. [5.]

Av det för år 1917 för ifrågavarande ändamål anvisade förslagsanslaget beräknades 2,600 kronor för utgivande och tillhandahållande under nämnda år av publikationen »Meddelanden angående automobiltrafik» och 400 kronor för tryckning av blanketter till automobilregister, vilka blanketter enligt nådiga kungörelsen den 12 november 1915 om automobilregisters förande m. m. tillhandahållas efter rekvisition hos registratören i civildepartementet.

Efter inhämtande av riksdagens yttrande har Kungl. Maj:t den 30 juni 1916, med upphävande av nådiga förordningen om automobiltrafik den 21 september 1906, utfärdat ny förordning i ämnet (sv. förf.-saml. nr 315). Enligt denna förordning skall Kungl. Maj:ts befallningshavande fortfarande föra automobilregister för inskrivning av vissa uppgifter rörande automobiler och motorcyklar samt föranstalta om kungörande av de i registret intagna uppgifterna. Detta kungörande skall äga rum i förut omförmälda publikation »Meddelanden angående automobiltrafik». Kungl. Maj:t har vidare i nådig kungörelse den 30 juni 1916 om formulär till körkort för automobilförare m. m. (sv. förf.-saml. nr 316) föreskrivit, att beslut om återkallelse av körkort liksom ock beslut, varigenom, efter anförda besvär, återkallelse av körkort upphävts eller ändrats, skall kungöras i »Meddelanden angående automobiltrafik».

Uti skrivelse den 28 oktober 1916 har överståthållarämbetet hemställt om anvisande av ett anslag av 4,000 kronor för fortsatt utgivande av nämnda publikation under år 1918.

Ämbetet har därvid bifogat en av poliskommissarien A. G. Kempe verkställd kostnadsberäkning, enligt vilken kostnaderna för publikationens utgivande under sistnämnda år skulle fördela sig på följande sätt:

för avlöning	kronor	400: —
» tryckningskostnader, omkring	»	3,000: —
» oförutsedda utgifter	»	56: 25
» kontorsutgifter	»	543: 75
Summa kronor 4,000: —		

I sin berörda skrivelse har överståthållarämbetet framhållit, att med hänsyn såväl till den ökade omfattning, som publikationen komme att få på grund av det föreskrivna kungörandet av beslut om återkallande av körkort, som ock till de under år 1916 ytterligare stegrade

- [5.] pappersprisen den av poliskommissarien Kempe beräknade kostnaden icke syntes för hög.

Departements-
chefen.

Till bestridande av utgifter för registrering av automobiler torde jämväl för år 1918 böra äskas ett förslagsanslag, avsett att täckas av inflytande registreringsavgifter. Från detta anslag böra utgå kostnaderna för utgivande och tillhandahållande av »Meddelanden angående automobiltrafik» samt för tryckning av blanketter till automobilregister. Kostnaderna för utgivande och tillhandahållande av publikationen hava av överståthållarämbetet beräknats till 4,000 kronor. Häremot synes mig icke vara något att erinra.

Då tryckningskostnaden för ifrågavarande blanketter för år 1918 torde kunna beräknas till 500 kronor, skulle hela det behövliga anslagsbeloppet bliva 4,500 kronor. Jag erinrar i detta sammanhang, att registreringsavgifter för automobiler bland inkomsterna för 1918 beräknats till 21,700 kronor.

På grund av vad jag sålunda anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till bestridande av utgifter för registrering av automobiler på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 4,500 kronor att i första hand utgå av inflytande registreringsavgifter för automobiler.

D. Landsstaterna i länen.

1. Landshövdingarna, *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 318,500: —

I detta sammanhang ber jag få underställa Kungl. Maj:ts prövning särskilda framställningar angående ersättning åt landshövdingarna i de norra länen för vissa resekostnader samt angående statsverkets övertagande av kostnaden för landshövdingeresidensens uppvärmning.

- [6.] Enligt § 38 i instruktionen för landshövdingarna den 10 november 1855 åligger det landshövding att årligen besöka olika orter av länet till inhämtande av närmare kännedom av vad till länets bästa kan lända. Så länge det ålåg landshövding att förrätta mönstringarna med de beväringsskyldige, hade han vid de därav föranledda vidsträckta
- Ersättning åt landshövdingarna i de norra länen för vissa resekostnader.*

resorna inom länet det bästa tillfälle att på samma gång lära känna länets förhållanden och behov. Härtill togs också hänsyn, när vid 1884 års riksdag, i sammanhang med den då avlåtna propositionen om landshövdingelöneregleringsfondens indragning till statsverket, Kungl. Maj:t förelade riksdagen förslag till definitivt bestämmande av landshövdingarnas löneförmåner. Kungl. Maj:t gjorde nämligen därvid framställning, att landshövding skulle för de årligen återkommande resorna i anledning av bevaringsmönstringarna äga åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente, men särskild gottgörelse för hans resor i övrigt inom länet ifrågasattes icke. Vad Kungl. Maj:t föreslog blev av riksdagen godkänt. [6.]

Genom 1885 års värnpliktslag, som trädde i kraft den 1 januari 1887, befriades landshövdingarna från skyldighet att förrätta bevaringsmönstringar. Därigenom bortföll emellertid möjligheten att utan särskild kostnad fullgöra plikten i fråga om de årliga resorna till inhämtande av kännedom om länet. Då därigenom en rubbning inträtt i de förhållanden, som varit bestämmande för Kungl. Maj:ts beräkningar av de lönebelopp, som Kungl. Maj:t enligt propositionen till 1884 års riksdag ansåg böra för landshövdingarna fastställas, föreslog Kungl. Maj:t i proposition till 1887 års riksdag, att landshövding måtte berättigas att från och med sistnämnda år för resor, som han verkställde till inhämtande av närmare kännedom om vad till länets bästa kunde lända, erhålla rese- och traktamentsersättning enligt gällande resereglemente, dock med högst visst för varje särskilt län angivet belopp.

Denna proposition, som emellertid avstyrktes av statsutskottet, kom på grund av riksdagsupplösning icke att av riksdagen behandlas, och har sedermera annan ändring i nu berörda förhållanden icke skett än att landshövdingarna allt sedan år 1902 åtnjutit fria resor å statens järnvägar inom länet.

Uti underdånig skrivelse den 14 september 1916 har emellertid förutvarande landshövdingen i Västerbottens län H. T. Biörklund ansett sig böra bringa under Kungl. Maj:ts övervägande, huruvida icke landshövdingarna i övre Norrland och tilläventyrs även i några andra norrländska län borde tillerkännas rättighet att vid sina ämbetsresor inom respektive län få åtnjuta ersättning, motsvarande de kostnader, som skjuts, båtlega samt, vid fotvandring, vägvisare och bärare kunde anses förorsaka.

Därvid har framhållits, att skyldigheten för landshövding att årligen företaga resor inom länet kommit att i ekonomiskt avseende tyngst

- [6.] drabba landshövdingarna i de norra länen. I de flesta län kunde nämligen landshövdingarna vid sina ämbetsresor anlita järnväg med fribiljett, under det däremot landshövdingarna särskilt i övre Norrland vore nödsakade att i mycket stor utsträckning använda sig av landsvägs- eller båtskjuts samt vid färder långa sträckor till fots bekosta särskilda vägvisare och bärare för reseffekter och annan nödig utrustning. Kostnaden för sådana färder ställde sig givetvis synnerligen hög.

Statskontoret. Till följd av remiss har statskontoret den 13 november 1916 avgivit utlåtande i ärendet och därvid anført följande:

»Då det lär vara obestridligt, att landshövdingarna i de norra länen i riket i högre grad än de övriga äro betungade av kostnader för tjänsteresor, synes det rättvist, om denna olikhet utjämnas så till vida, att statsverket, såsom i föreliggande framställning föreslås, ersätter de förstnämnda landshövdingarnas utgifter för skjuts, båtfärder och bärare. Då här ej är fråga om ersättning enligt resereglementet, torde lämpligast vara, att gottgörelse lämnas för den verkliga utgift av nyssnämmt slag, som vederbörande fått vidkännas. Det lär härvid kunna ifrågasättas, om ej även kostnad för färd med automobil bör ersättas. Sådan kostnad torde utan svårighet kunna styrkas medelst kvitto, varemot några verifikationer ej synas lämpligen böra krävas i fråga om sådana övriga kostnader, som ovan omförmålas, utan dessa utgifter böra gottgöras med belopp, som landshövdingen i räkning angiver.

Ersättningen torde böra av vederbörande länsstyrelse utanordnas från sjätte huvudtitelnsls förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar.

Vad slutligen angår frågan, vilka landshövdingar medgivandet bör avse, torde givetvis landshövdingarna i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län i främsta rummet böra komma i åtanke. I fråga om Västernorrlands och Gävleborgs län lär ett medgivande i begärd riktning ej vara i samma mån av behovet påkallat. Anses emellertid den ifrågasatta ersättningen böra lämnas icke blott för Västernorrlands utan även beträffande Gävleborgs län, torde fråga kunna uppkomma att utsträcka medgivandet även till Kopparbergs och Värmlands län.»

Departements-
chefen.

Till en början tillåter jag mig erinra, att frågan om ersättning till landshövdingarna i de norra länen för tjänsteresor förut varit föremål för riksdagens prövning. Vid 1902 års riksdag väcktes nämligen inom andra kammaren motion därom, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det tacktes Kungl. Maj:t taga i övervägande, under vilka vilkor landshövdingarna inom de sex nordligaste länen skulle kunna berättigas erhålla ersättning av allmänna medel enligt resereglementet för resor, som de inom sina län företoge i ändamål att allsidigt lära känna länets och befolkningens förhållanden.

I sitt över berörda motion avgivna utlåtande förklarade sig statsutskottet anse, att åtminstone icke inom samtliga de åsyftade sex länen sär-

[6.]

skilda förhållanden påkallade, att ersättning för resor i det angivna syftet tillerkändes landshövdingarna. Även beträffande de längst i norr liggande av dessa län fann utskottet det mycket tvivelaktigt, huruvida de stora avstånden och det jämförelsevis föga utvecklade kommunikationsväsendet jämte inom länen i övrigt rådande säregna förhållanden krävde, att ifrågavarande förmån medgäves landshövdingarna därstädes. Då, enligt utskottets mening, i allt fall Kungl. Maj:t icke skulle underlåta att, därest någon åtgärd i oförmäld riktning skulle bliva av verkligt behov påkallad, häråt ägna sin uppmärksamhet, ansåg sig utskottet böra hemställa, att ifrågavarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

I enlighet härmed blev jämväl riksdagens beslut.

Emellertid synes mig nu skäl för Kungl. Maj:t att framlägga förslag i ämnet föreligga.

I likhet med statskontoret finner jag nämligen uppenbart, att landshövdingarna i de norra länen intaga en i ekonomiskt avseende särdeles ogynnsam ställning, när det gäller skyldigheten att årligen besöka olika orter inom länen. Orsaken härtill är att söka däri, att de i brist på goda kommunikationer vid sina ämbetsresor inom länen ofta äro nödsakade att använda sig av automobil eller häst- eller båtskjuts eller att anlita vägvisare och bärare. Billigheten synes mig därför kräva, att ersättning för de av nämnda anledning förorsakade kostnader beredas landshövdingarna åtminstone i de län, där dessa kostnader ställa sig mest kännbara. Därvid böra givetvis Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län i främsta rummet komma i fråga. Beträffande de övriga nordligare länen torde förhållanden, som påkalla dylik ersättning, icke i lika hög grad föreligga. Med hänsyn jämväl till vad statsutskottet i sitt sistnämnda utlåtande anført har jag icke ansett mig böra för närvarande framlägga förslag i ämnet annat än beträffande nämnda tre län. Vid bifall till förslaget torde ersättningen böra utbetalas från sjätte huvudtitelns förslagsanslag till rese- och traktamentspenningar, därvid i fråga om sättet för utbetalningen synes böra gälla vad statskontoret i sådant hänseende föreslagit. Någon höjning av anslaget synes av ifrågavarande anledning icke vara erforderlig.

På grund av vad jag nu anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att landshövdingarna i Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län må berättigas att vid resor för besökande av olika orter inom respektive län till inhämtande av närmare kännedom om vad till länets

[6.]

bästa kan lända av statsverket åtnjuta ersättning för kostnad för användning av automobil, för skjuts eller båtlega samt för anlitande av vägvisare och bärare.

[7].

*Angående
statsverkets
övertagande
av kostnaden
för landshöv-
dingeresiden-
sens upp-
värmning.*

Enligt gällande avlöningsvillkor åtnjuter landshövding fri bostad. Däremot åligger det landshövding att själv bekosta boställslägenhetens uppvärmning. På grund härav hava landshövdingarna ansetts skyldiga att själva bekosta jämväl införandet av värmeledning i residenshusen. I de län, där av statsverket medel för nämnda ändamål förskjutits, hava landshövdingarna jämväl erlagt ränta och amortering å de förskjutna kostnaderna.

Uti särskilda till mig ställda skriftliga framställningar av den 11 oktober 1916 hava samtliga tjänstförrättande landshövdingar i riket, med undantag av landshövdingen i Värmlands län, hemställt om åtgärder för statsverkets övertagande av kostnaden för landshövdinge-residensens uppvärmning.

Därvid har anförts, att med den betydande stegring, som särskilt under senare tider inträtt i kostnaderna för alla förnödenheter, den enligt hävdvunnen uppfattning landshövdingen påvilande förpliktelsen att i residensstaden utöva en viss gästfrihet kommit att bli allt mera kännbar, ett förhållande, som endast delvis kunnat motvägas av den inskränkning i representationsskyldigheten, vilken ändrade tidsförhållanden medgivit. Med landshövdingens ställning i detta hänseende vore ju även förenat åliggandet för honom att hava sin bostad i länsresidenset och därmed nödvändigheten för honom att låta möblera, uppvärma och belysa ett betydligt större bostadsutrymme, än varav han skulle vara i behov under andra förhållanden. Särskilt vore det en post i utgifterna härför, som hårt drabbade landshövdingebeställningarnas innehavare, nämligen kostnaden för uppvärmningen, vare sig att denna inskränkte sig till egentlig eldningskostnad eller att, såsom förhållandet vore för flera landshövdingar, däri inginge även landshövdingen pålagd amortering av kostnad för införandet av värmeledning i kronans ifrågavarande fastighet. Med nuvarande bränslepris torde kostnaden för uppvärmningen av landshövdingens bostad i allmänhet belöpa sig till ett å två tusen kronor om året, på vissa ställen till avsevärt mera.

Vidare har framhållits, att de nuvarande landshövdingelönerna, som tillkommit under och varit avsedda för i allmänhet helt andra prisförhållanden än de nuvarande, knappast medgiva att till så betydande

del, som nu är fallet, tagas i anspråk för en så begränsad uppgift i hushållningen som bostadens uppvärmning. [7.]

Över berörda framställningar har jag inhämtat gemensamt yttrande från statskontoret och överintendentsämbetet. Ämbetsverken hava därvid anfört följande:

»Det lär, på sätt sökandena och framhållit, näppeligen, enligt ämbetsverkens mening, kunna motsägas, att de avlöningsförmåner, som på sin tid blivit för landshövdingebeställningarna anvisade, ingalunda äro, i betraktande av numera rådande tidsförhållanden, högt tilltagna, särskilt med hänsyn till de ekonomiska uppoffringar, ämbetena i fråga självfallet medföra och vilka, oavsett större eller mindre representativa eller därmed jämförliga förpliktelser, utgöras icke minst av omkostnaderna för de landshövdingarna tillagda boställslägenheters möblering och lösa inredning i övrigt i och för deras begagnande för avsett ändamål ävensom för samma lägenheters uppvärmning, vilken senare tunga — vare sig uppvärmningen sker genom eldning i kakelugnar eller medelst värmeledning — dessutom drabbar lägenhetsinnehavarna i hög grad olika allt efter residensstädernas skilda lägen i vårt långsträckta land. Vid sådant förhållande och då ett bifall till de här gjorda framställningarna i främsta rummet torde få betraktas — om än givetvis innebärande en av under årens lopp alltjämt skeende prisstegring påkallad förbättring i avlöningstillgång — såsom ett borttagande av till de respektive ämbetena hittills hörande, för vederbörande boställens behöriga värd oundgängliga utgifter, vilka, utan boställshavarnes förskyllan, såsom redan anmärkts, falla på dem i hög grad ojämnt, vill det synas ämbetsverken, att goda och med billighetens fordringar överensstämmande skäl föreligga för att tillstyrka ett förverkligande av föreliggande framställningars syfte, vari väl också skulle inbegripas, att de landshövdingar i rikets mellersta och södra delar, vilka erlägga ränta och amortering å kostnaderna för införande av värmeledningar i deras boställslägenheter, skola för framtiden därifrån befrias. De för uppvärmningskostnadernas betäckande erforderliga medel lära väl få utgå från sjätte huvudtitelnas förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m., som av sådan anledning torde från och med år 1918 böra, att döma av de angivna uppvärmningskostnaderna, höjas med, i runt tal, 50,000 kronor; och hålla ämbetsverken vidare före, att, med hänsyn till nu rådande, säreget höga bränslepris, den av dem tillstyrkta utgiftslättnaden rättvisligen bör få komma vederbörande till godo redan från och med eldningsåret 1917—1918».

I likhet med statskontoret och överintendentsämbetet finner jag synnerligen starka skäl tala för åtgärder i det med ifrågavarande framställningar avsedda syftet. Jag vill därjämte ytterligare framhålla, att det icke lär vara önskvärt, att landshövdingarna betungas med av deras ämbeten föranledda utgifter i sådan grad, att enskild förmögenhet kommer att utgöra nödvändig förutsättning för att kunna åtaga sig landshövdingebefattning. Då särskilt under nuvarande höga bränslepriser en snar förändring i förevarande avseende är påkallad, har jag intet att erinra mot ämbetsverkens förslag, att ifrågavarande utgiftslättnad kommer

Departements-
chefen.

- [7.] landshövdingarna till godo redan från och med eldningsåret 1917—1918, vars början torde kunna bestämmas till den 1 september 1917. Därest mitt förslag om statsverkets övertagande av uppvärmningskostnaderna vinner bifall, torde därmed även följa, att skyldighet för landshövding att bidra till kostnaderna för införande av värmeledningar i deras boställslägenheter bör från och med sistnämnda dag bortfalla.

Medel till nu ifrågavarande ändamål torde böra utgå från sjätte huvudtitelns förslagsanslag till skrivmaterialier och expenser, ved m. m.

Vid bifall till föreliggande framställning synas utgifterna från nämnda anslag komma att stiga med i runt tal 50,000 kronor årligen, varför en höjning av anslaget torde vara nödvändig.

Under åberopande av vad i ärendet anförts, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen medgiva,

att kostnaden för uppvärmning av landshövding tillagd boställslägenhet må från och med den 1 september 1917 övertagas av statsverket,

samt att, därest det åligger landshövding att erlägga ränta och amortering å av statsverket förskjuten kostnad för införande av värmeledning i hans boställslägenhet, denna skyldighet må bortfalla, såvitt den avser å tiden efter den 1 september 1917 belöpande ränta och amortering.

2. Tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna.

- [8.] Under riksdagens lopp hoppas jag bliva i tillfälle att förelägga Kungl. Maj:t förslag till fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönereglering för tjänstemännen därstädes. I sammanhang härmed torde det komma att visa sig nödvändigt att höja anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna, för närvarande 924,900 kronor, med ett belopp, som kan beräknas till omkring 275,100 kronor.

På grund härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Tjänstemän
och betjante
vid läns-
styrelserna.
(Ordinarie
anslag.)*

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönereglring m. m., beräkna en höjning från och med år 1918 av det å ordinarie stat upptagna anslaget till *tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna*, nu 924,900 kronor, med 275,100 kronor eller till 1,200,000 kronor.

[8.]

3. Övergångsstat, *oförändrat ordinarie anslag* kronor 56,800: —

4. Sakkunniga till biträde vid utredningar m. m.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1916 års riksdag från och med år 1917 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppfört ett ordinarie förslagsanslag å högst 12,000 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med de av departementschefen i statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 januari 1916 angivna grunder, användas till anlitande vid länsstyrelserna av sakkunniga för att biträda vid utredningar m. m.

*Sakkunniga
till biträde
vid utred-
ningar m. m.
(Ordinarie
anslag.)*

I sin skrivelse i ämnet framhöll riksdagen, bland annat, nödvändigheten av att vid meddelande av erforderliga närmare bestämmelser angående användningen av de till Kungl. Maj:ts vederbörande befallningshavande anvisade beloppen åt dessa bestämmelser gäves en sådan avfattning, att därigenom förhindrades medlens användning i andra fall än sådana, där kostnaderna för utredningen otvivelaktigt borde drabba statsverket. Vidare uttalade riksdagen, att, då förhållandena i de olika länen i avseende å behovet av anslag för ifrågavarande ändamål torde vara synnerligen olikartade, särskild uppmärksamhet vid fördelningen av anslaget borde ägnas däråt, att andel i detsamma icke erhöles i vidare mån, än vad av omständigheterna kunde anses oundgängligen påkallat.

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t verkställt fördelning av anslaget i fråga, därvid av detsamma till de särskilda Kungl. Maj:ts befallningshavandes förfogande blivit ställda årliga belopp, växlande mellan 300—800 kronor. I samband härmed hava bestämmelser meddelats i fråga om anslagets användning, bland vilka bestämmelser jämväl upptagits föreskrift i omförmälda uti riksdagens skrivelse angivna syfte.

Någon förändring av anslaget läser ej böra ifrågasättas, utan torde för ifrågavarande ändamål böra uppföras *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag*, högst kronor 12,000: —

5. Arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m.

Arvoden åt
extra läns-
notarier m. m.
(Ordinarie
anslag.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning har 1916 års riksdag från och med år 1917 höjt det å ordinarie stat uppförda reservationsanslaget till arvoden åt extra länsnotarier, extra länsbokhållare och övriga extra biträden vid länsstyrelserna m. m. till 268,000 kronor.

Även om, på sätt jag nyss ifrågasatt, en förhöjning skulle äga rum av anslaget till tjänstemän och betjante vid länsstyrelserna, läser någon nedsättning av det i förevarande punkt avsedda anslag ej lämpligen böra vidtagas, utan torde för ändamålet beräknas *oförändrat ordinarie anslag, reservationsanslag* kronor 268,000: —

6. Fögderiförvaltningarna.

[9.]
Fögderiför-
valtningarna.
(Ordinarie
anslag.)

På sätt jag förut omförmält, hoppas jag under riksdagens lopp kunna förelägga Kungl. Maj:t förslag till fögderiförvaltningarnas organisation och lönereglering för tjänstemännen därstädes.

I följd av nämnda lönereglering kommer det för tillfällig löneförbättring åt kronofogdar, häradssekrivare och länsmän under senare åren uppförda förslagsanslag, senast 793,500 kronor, att icke vidare erfordras.

I avvaktan på berörda proposition hemställer jag för närvarande allenast, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönereglering m. m., beräkna en höjning från och med år 1918 av det å ordinarie stat upptagna anslaget till *fögderiförvaltningarna*, 1,635,298 kronor, med 570,000 kronor eller till i runt tal 2,205,300 kronor.

7. Polisväsendet på landsbygden m. m.

Med frågan om fögderiförvaltningens omorganisation står ordnandet [10.]
av polisväsendet på landsbygden i visst sammanhang, varför framställning i ämnet av mig kommer att göras i propositionen angående fögderiförvaltningarnas omorganisation m. m. *Polisväsendet på landsbygden m. m.*
(Extra anslag.)

Jag hemställer alltså för närvarande allenast, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående fögderiförvaltningarnas omorganisation och lönereglering m. m., på extra stat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag till *polisväsendet på landsbygden m. m.* av 500,000 kronor.

8. Arvode åt lappfogdar m. m.

Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har [11.]
riksdagen till juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge samt ersättning åt lappfogdar och lappförmän ävensom ordningsmän inom lappbyarna m. m. på extra stat för år 1917 anvisat 22,300 kronor. *Arvode åt lappfogdar m. m.*
(Extra anslag.)

Då enahanda anslag är behövt jämväl för år 1918, hemställer jag, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att till *juridiskt biträde åt de svenska lapparna i Norge samt ersättning åt lappfogdar och lappförmän ävensom ordningsmän inom lappbyarna m. m.* på extra stat för år 1918 bevilja ett anslag av 22,300 kronor.

E. Väg- och vattenbyggnadsväsendet.

1. Väg- och vattenbyggnadsstaten,
 - a) *oförändrat ordinarie anslag*..... kronor 137,800: —
 - Reservationsanslag:*
 - b) till expenser för allmänna arbeten..... kronor 45,000: —
 - c) till vägundersökningar .. » 45,000: —
 - Oförändrat ordinarie anslag* » 90,000: —

2. Tillfällig höjning av anslaget till vägundersökningar.

[12.]
Tillfällig
höjning av
anslaget till
vägundersök-
ningar.
(Extra anslag.)

Till undersökningar och expenser för allmänna arbeten beviljade 1882 års riksdag under anslagstiteln »Väg- och Vattenbyggnadsstaten» ett årligt reservationsanslag till belopp av 40,000 kronor. Detta belopp höjdes från och med år 1886 till 50,000 kronor. Sedan Kungl. Maj:ts föreslagit riksdagen att från och med år 1887 ytterligare höja detsamma till 60,000 kronor, blev denna framställning på det sätt bifallen, att under nämnda anslagstitel uppfördes två reservationsanslag till sammanlagt belopp av 60,000 kronor att användas, 30,000 kronor till expenser för allmänna arbeten och 30,000 kronor till vägundersökningar, som av Kungl. Maj:ts befallningshavande föranstaltas, dock så att reservationer å det förra anslaget jämväl finge användas till vägundersökningar, när sådant funnes behöfligt.

Ifrågavarande anslag hava sedermera tid efter annan höjts, senast av 1905 års riksdag till nuvarande belopp, sammanlagt 90,000 kronor.

I skrivelse den 20 oktober 1916 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anmält, att anslaget till vägundersökningar för närvarande är otillräckligt för fyllande av det med anslaget avsedda ändamålet; och har styrelsen, som icke för närvarande velat ifrågasätta höjning av det ordinarie anslaget, på grund härav hemställt, att för ändamålet erforderligt belopp måtte för år 1918 anvisas på extra stat.

Styrelsen har därvid anfört följande:

»Å anslaget till vägundersökningar har under de senaste åren uppstått rätt avsevärda behållningar, som år efter år överförts på respektive län för dess disposition under följande år.

Behållningen å vägundersökningsmedel den 31 december 1915 utgjorde 44,052 kronor 13 öre.

[12.]

Dessutom hade styrelsen att till vägundersökningar under år 1916 disponera en behållning å reservationsanslaget till expenser för allmänna arbeten från år 1915 av 12,805 kronor 38 öre. Detta belopp utgör till huvudsaklig del överskott från det under år 1913 och 1914, då fonderna för odling och vattenavledning ännu tillhörde styrelsens förvaltning, till styrelsens förfogande ställda extra anslaget å 10,000 kronor årligen till expenser.

Till följd härav voro år 1916 för vägundersökningar disponibla omkring 100,000 kronor, inklusive reservationsanslaget för året.

Av detta belopp hava emellertid till den 20 oktober 1916 utbetalts något över 82,000 kronor. De till Stockholms, Södermanlands, Kronobergs, Kalmar, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs, Västerbottens och Norrbottens län genom Kungl. Maj:ts nådiga brev den 26 maj 1916 för år 1916 fördelade vägundersökningsmedlen jämte å respektive län belöpande behållningar från föregående år hava härigenom förbrukats, varjämte hela den förenämnda för likviderande av räkningar för vägundersökningar inom nämnda län å expensanslaget befintliga reservationen måst tagas i anspråk.

Å övriga län finnes en behållning av omkring 18,000 kronor.

Hos styrelsen inneligga för vägundersökningar från de län, där anslagen redan förbrukats, granskade räkningar till belopp av något över 21,000 kronor, vilka icke kunnat likvideras till följd av att disponibla medel saknas. Vidare inneligga hos styrelsen räkningar till belopp av omkring 41,000 kronor för planer, som ännu ej i styrelsen granskats, men vilkas granskning torde komma att hinna slutföras inom utgången av år 1916.

Enligt från distriktstjänstemännen inhämtad upplysning torde dessutom under samma år till styrelsen inkomma räkningar för vägundersökningar till belopp av mellan 60 till 70 tusen kronor, vilka räkningar med tillhörande planer torde hinna granskas under första kvartalet av år 1917.

Någon nämnvärd besparing på expensanslaget för år 1916 torde icke komma att uppstå.

För att fylla behovet för sistnämnda år av vägundersökningsmedel erfordras således ett belopp av omkring 45,000 kronor, och har styrelsen i särskild skrivelse den 20 oktober 1916 nödgats hos Kungl. Maj:t hemställa om bemyndigande att under år 1916 för vägundersökningar utanordna högst detta belopp, under titel förskott, med skyldighet att sedermera hos Kungl. Maj:t anmäla förskottet till ersättande.

Genom bifall till denna styrelsens anhållan skulle behovet av medel för täckande av kravet på vägundersökningsmedel för 1916 vara fyllt.

Någon anledning att tro, det dessa krav för framtiden komma att minskas, föreligger icke, helst som styrelsen nu gjort framställning om höjning av anslaget till anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar från 2,500,000 kronor till 3,500,000 kronor. Styrelsen vill ock erinra om att, sedan reservationsanslaget till vägundersökningar bestämdes till sitt nuvarande belopp 45,000 kronor, då anslaget till anläggning av vägar utgick med endast 1,000,000 kronor, jämväl kostnaden för undersökning av enkla vägar inom Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, vartill sedan 1913 anslag av riksdagen beviljats med 500,000 kronor årligen, drabbar detta reservationsanslag. Någon besparing på anslaget till expenser torde icke heller för

[12.] framtiden vara att emotse, utan lärar snarare vara att antaga, att anslaget inom kort ej kommer att förslå för sitt ändamål. En ökning av anslaget till vägundersökningar för 1918 är därför enligt styrelsens förmenande ofrånkomlig. Då emellertid den möjlighet kan förefinnas, att på 1916 års anslag tillfälligt anhopat sig räkningar för vägundersökningar, för vilka förordnanden ligga tämligen långt tillbaka i tiden, till större belopp än som även med de nu förhöjda väganlagen kan anses normalt, anser sig styrelsen ej för närvarande med säkerhet kunna avgöra, till vilket belopp vägundersökningsanslaget konstant bör höjas. Styrelsen vill därför ej föreslå, att höjningen skall utgå i form av ökning av det ordinarie anslaget, utan hemställer, att för ändamålet måtte beviljas ett extra anslag.

Med hänsyn till förut här ovan anförda skäl torde beloppet ej kunna bestämmas lägre än till 60,000 kronor.»

Under återopande av vad sålunda anförts, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på extra stat för år 1918 till vägundersökningar anvisa ett anslag av 60,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att därav redan under år 1917 utanordna så stor del, som erfordras för gäldande av under samma år inkomna vägundersökningsräkningar, vilka icke kunna täckas av de under väg- och vattenbyggnadsstaten för år 1917 uppförda ordinarie reservationsanslagen.

Departements-
chefen.

Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen erinrat, är anledningen till att anslaget till vägundersökningar visat sig så otillräckligt huvudsakligen att söka däri, att de av riksdagen till anläggning och förbättring av vägar anvisade medlen under de senare åren väsentligt ökats, under det anslaget till vägundersökningar allt sedan år 1906 utgått med oförändrat belopp eller 45,000 kronor om året. En bidragande orsak är även, att från nyssnämnda anslag numera utgår ersättning för undersökning i och för anläggning av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län, vartill från och med år 1914 utgått särskilt anslag.

På sätt av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens skrivelse framgår, beräknar styrelsen, att för likvid av under år 1916 granskade räkningar för vägundersökningar erfordras, utöver det ordinarie anslaget jämte tidigare uppkomna besparingar, ytterligare inemot 45,000 kronor, och har styrelsen i särskild skrivelse hemställt, att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att för berörda ändamål under nämnda år förskottsvis utanordna högst 45,000 kronor. Vid sistberörda skrivelser föredragning medgav Kungl. Maj:t, att de överskott å omkring 18,000 kronor, som funnes å vägundersökningsmedlen inom en del län, finge, så långt de försloge, användas till gäldande av den brist, som beträffande vissa andra län uppstått i dem tilldelade vägundersökningsmedel. Däremot ansåg Kungl. Maj:t frågan om anvisande av därutöver erforderliga

medel, omkring 27,000 kronor, böra underställas riksdagens prövning. Genom det sålunda lämnade medgivandet har det blivit möjligt för väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att betala de räkningar, som avgivits av extra, av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordnade vägundersökningsförrättare, vilka haft särskilt behov att snart få sina räkningar guldna. Likviderandet av räkningar från de ordinarie distriktstjänstemännen har däremot måst anstå, tills riksdagen anvisat erforderliga medel.

[12.]

Den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnade utredningen giver vidare vid handen, att, utöver tillgängliga ordinarie anslaget, erfordras ett belopp av omkring 60,000 kronor för att likvidera de räkningar å vägundersökningar, som under åren 1917 och 1918 komma att granskas.

Tillhoppa skulle således nu erfordras ett extra anslag av i runt tal 90,000 kronor, därvid Kungl. Maj:t bör medgivas rätt att redan under år 1917 utanordna erforderligt belopp.

Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *vägundersökningar*, utöver anslaget å ordinarie stat, å extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 90,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna erforderlig del av beloppet.

3. Inspektion av enskilda järnvägars rullande materiel.

För möjliggörande av en verksam kontroll å enskilda järnvägars rullande materiel har anslag av riksdagen för varje år från och med 1905 beviljats, och har senast nästlidet års riksdag på extra stat för år 1917 för detta ändamål anvisat ett anslag av 7,400 kronor.

[13.]

*Inspektion
av enskilda
järnvägars
rullande
materiel.*

(Extra anslag.)

Under den tid, anslag för ifrågavarande ändamål av riksdagen beviljats, har från anslaget årligen utgått ett arvode till en maskininspektör, vilket arvode varit bestämt till 5,000 kronor för åren 1905—1911 och därefter till sitt nuvarande belopp 6,000 kronor. Dessutom har från och med år 1912 av anslaget utgått 1,400 kronor såsom tilläggsarvode till den extra ingenjör å väg- och vattenbyggnadsstyrelsens järnvägsbyrå, som har att biträda maskininspektören.

I sin skrivelse den 20 oktober 1916 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anmält, att anslag för ifrågavarande ändamål jämväl för år

- [13.] 1918 är behöfligt, och därvid tillika hemställt, att anslaget måtte höjas för beredande av högre arvode till maskininspektören.

Styrelsen anför härom följande:

»Vid avgivande av styrelsens framställning till inrättande av ifrågavarande kontroll var det styrelsens förslag, att den föreslagna maskininspektören, vilkens betydelse för trafiksäkerheten av Kungl. Maj:t ansågs till fullo ådagalagd, skulle sättas på ordinarie stat, men fann Kungl. Maj:t ej skäl att till en början bereda denne tjänsteinnehavare, som närmast vore att jämföra med yrkesinspektör med fast anställning, sådan ställning, utan uppfördes hans arvode, som då i likhet med yrkesinspektörs utgick med 5,000 kronor, på extra stat.

Arvodet till maskininspektören har likvisst sedermera efter framställning från styrelsen i 1912 års stat höjts till 6,000 kronor.

Då yrkesinspektör numera uppförts på ordinarie stat redan genom 1912 års riksdags beslut, kunde fullt så vägande skäl förefinnas för uppförande på ordinarie stat jämväl av maskininspektören, särskilt som styrelsen redan nu i 10 år haft erfarenhet av denna befattningshavares betydelse för trafiksäkerheten.

Styrelsen vill dock icke nu ifrågasätta maskininspektörens uppförande på ordinarie stat, utan ämnar avvakta de åtgärder, som komma att föreslås med anledning av trafiksäkerhetskommitténs hos Kungl. Maj:t inneliggande förslag rörande ordnandet för framtiden såväl av maskininspektionen som ock av trafik- och broinspektion, om vilken sistnämnda inspektion styrelsen framställt förslag till 1914 års riksdag.

I betraktande av den oerhörda arbetsbörda, som åligger maskininspektören, och den sakkunskap, som fordras av honom, är emellertid det till honom sedan 1912 utgående arvodet 6,000 kronor för lågt. För jämförelse vill styrelsen erinra, att den med honom jämställde befattningshavaren i järnvägsstyrelsen åtnjuter på ordinarie stat lägst 6,600 kronor och högst 7,500 kronor.

Med hänsyn härtill finner styrelsen, att arvodet till maskininspektören ej bör sättas lägre än 7,000 kronor.»

På grund av vad sålunda anförts, har styrelsen hemställt, att för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1918 måtte anvisas ett belopp av 8,400 kronor, att ställas till styrelsens förfogande.

Departements-
chefen.

I sitt den 4 februari 1911 avgivna betänkande angående reglering av löneförhållandena med mera inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt för de under styrelsen ställda distriktstjänstemännen berörde löne-regleringskommittén jämväl spörsmålet om anslag till inspektion å enskilda järnvägars rullande materiel. Efter erinran, hurusom de av riksdagen dittills för nämnda ändamål beviljade anslag använts till beredande av ett årligt arvode å 5,000 kronor åt ifrågavarande maskininspektör, meddelade kommittén, att i det betänkande med förslag till bestämmelser för tillgodoseende av trafiksäkerheten å enskilda järnvägar m. m., som den 26 september 1907 avgivits av den utav Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatta kommitté, föreslagits, att kontrollen över enskilda järnvägars

[13.]

rullande materiel skulle i sin helhet förläggas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, samt att besiktning av materiel skulle verkställas av två maskininspektörer, anställda hos väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Då emellertid spörsmålet angående ordnandet av denna inspektion ännu icke blivit slutligen behandlat, hade kommittén, i sakens så beskaffade skick, icke ansett sig böra ifrågasätta annan ändring av nuvarande förhållanden, än att det anslag, som — i avvaktan på frågans definitiva lösning — kunde komma att såsom dittills för ändamålet i fråga ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande, finge utgå med något förhöjt belopp. Kommittén framhöll vidare, att maskininspektören, förutom nämnda arvode å 5,000 kronor, ägde uppbära ersättning för förrättningar enligt taxa, vilken ersättning för åren 1908—1910 uppgått till respektive 200, 1,100 och 2,030 kronor. Då de åligganden, som tillhörde maskininspektören, vore både ansvarsfulla och synnerligen ansträngande, hade kommittén ansett sig böra ifrågasätta, huruvida icke för beredande åt honom av ett till 6,000 kronor förhöjt fast arvode anslaget i fråga borde höjas till nämnda belopp.

Från kommitténs beslut var byråchefen i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen O. Z. Ekdahl skiljaktig samt framhöll, hurusom befattningen såsom maskininspektör under rådande förhållanden vore av mer än rimligt ansträngande natur. Maskininspektören ägde att utöva kontroll å underhållet av all i bruk å de enskilda järnvägarna varande rullande materiel, att verkställa besiktning av alla nya lokomotiv och vagnar för de enskilda smalspåriga järnvägarna, innan de finge tagas i bruk, att granska ritningar och specifikationer till rullande materiel samt att sköta därmed förenade expeditionsgöromål. På grund härav och då de enskilda järnvägarnas sammanlagda längd och sammanlagda antal lokomotiv och vagnar överträffade statens järnvägars, vore enligt reservantens mening uppenbart, att den arbetsböda, som påvilade väg- och vattenbyggnadsstyrelsens maskininspektör, vore rent av onaturlig och fullkomligt utslitande. I avvaktan på den ökning av antalet maskininspektörer, som av trafiksäkerhetskommittén ansetts erforderlig, vore det, anförde reservanten, av synnerlig vikt att förbättra de dåvarande förhållandena genom att maskininspektörsbefattningen uppfördes på ordinarie stat med löneförmåner, som, med hänsyn till tjänstebefattningens stora vikt samt dess synnerligen ansträngande och krävande natur, borde bestämmas till 5,000 kronor i lön, 2,500 kronor i tjänstgöringspenningar och tvänne ålderstillägg av 500 kronor efter 5 och 10 år.

[13.] I sitt över löneregleringskommitténs betänkande avgivna utlåtande hemställde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att maskininspektören måtte uppföras å ordinarie stat med de löneförmåner av 7,500 kronor m. m., som i herr Ekdahls reservation närmare angivits.

Vid ärendets föredragning inför Kungl. Maj:t förklarade sig föredragande departementschefen i likhet med kommittén anse, att en ordinarie maskininspektörsbefattning icke då borde inrättas, men att inspektörens arvode borde höjas från 5,000 till 6,000 kronor. Kungl. Maj:ts i enlighet härmed avlåtna framställning blev ock av riksdagen bifallen.

Den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen nu gjorda framställningen om ytterligare höjning av maskininspektörens arvode synes mig beaktansvärd. Redan vid ärendets behandling 1911 erkändes allmänt, att ifrågavarande befattning vore både ansvarsfull och särdeles ansträngande. Sedan dess har 1912 års kommission angående trafiksäkerheten med styrka framhållit betydelsen av en verksam kontroll och inspektion som medel att bidra till ökning av trafiksäkerheten å järnvägarna. Med anledning av Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har ock nästlidet års riksdag beslutit vid statens järnvägar uppföra en ny befattning, säkerhetsinspektör, med uppdrag att utslutande ägna sig åt säkerhetstjänstens behöriga övervakande. För denna befattning hava avlöningsförmåner, inberäknat ersättning för bostad och bränsle, bestämts till lägst 6,600 kronor och högst 7,500 kronor. Enahanda avlöningsförmåner åtnjuter byrådirektören å maskinbyråns inspektionsavdelning, vilken tjänsteman har att kontrollera tillverkningen för statens järnvägars räkning av rullande materiel och vissa andra effekter. Ehuru de nämnda befattningshavare i järnvägsstyrelsen tillkommande åligganden delvis äro av annan art än maskininspektörens, vill det vid en jämförelse mellan olika befattningshavarna förefalla, som om en höjning av maskininspektörens avlöningsförmåner måste anses skälig. Denna förhöjning synes emellertid, med hänsyn jämväl till att befattningshavaren ej har att erlägga pensionsavgifter, böra begränsas till 500 kronor. Som ett ytterligare skäl för en sådan arvodesförhöjning må framhållas, att den ersättning för vissa förrättningar, maskininspektören enligt taxa äger uppbära, under senaste åren visat en avgjord tendens till minskning. Under åren 1913—1915 har, enligt nu meddelade uppgifter, denna ersättning i medeltal uppgått till endast omkring 800 kronor om året. Enligt vad jag tillika inhämtat, är anledningen härtill att söka däri, att genom fastställande av en del standardtyper för tillverkning av viss materiel granskning av ritningar behövt ifrågakomma i mindre omfattning än tillförene ägt rum.

På grund av vad jag nu anført, hemställer jag, att Kungl. Maj:t [13.] måtte föreslå riksdagen

att för *anordnande av inspektion av enskilda järnvägars rullande materiel* på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 7,900 kronor, att för ändamålet ställas till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande.

4. Vägar och kommunikationer, *oförändrat ordinarie* 12,000: —
anslag, kronor

5. Undersökningar av mindre hamnar och farleder m. m.

Till undersökningar av mindre hamnar och farleder ävensom till [14.]
upprättande av planer till anläggning eller ombyggnad av broar, då *Undersökningar av mindre hamnar och farleder m. m.*
dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag, har riksdagen på *(Extra anslag.)*
extra stat för vart och ett av åren 1899—1917 beviljat ett belopp av 10,000 kronor.

Då detta anslag fortfarande är behöfligt, får jag, i anslutning till Departements-
vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin skrivelse den 20 oktober chefen.
1916 hemställt, tillstyrka, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag
av 10,000 kronor till *undersökningar av mindre hamnar och farleder* ävensom till *upprättande av planer till anläggning eller ombyggnad av broar*, då dylika arbeten icke äro förenade med vägföretag.

6. Understödande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m.

Till understödande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, [15.]
hamnbyggnader samt uppränsning av åar och farleder har anslag utgått sedan år 1894. *Understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader m. m.*

Nämnda år utgick anslaget med 150,000 kronor, höjdes från och med år 1899 till 300,000 kronor samt från och med år 1906 till 400,000 kronor för att ytterligare ökas av 1911 års riksdag till 500,000 kronor och av 1913 års riksdag till 600,000 kronor. Anslaget har därefter utgått med oförändrat belopp. *(Extra anslag.)*

[15.]

Redan i skrivelse den 24 augusti 1915, vari väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjorde framställning om anslag för ifrågavarande ändamål för år 1917, framhöll styrelsen emellertid, att anslaget måste anses vara för sitt ändamål otillräckligt. En ytterligare ökning av anslaget syntes därför styrelsen vara av behovet påkallad. Med hänsyn till den anmodan att vid avgivande av förslag beträffande anslag att äskas av 1916 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som lämpligen låte sig göra, vilken tillställts de under civildepartementet hörande ämbetsverken, ansåg sig styrelsen emellertid icke böra för det dåvarande ifrågasätta någon ökning av anslaget, utan hemställde, att detta måtte för år 1917 upptäckas med oförändrat belopp.

I sin skrivelse den 20 oktober 1916 har styrelsen beträffande ifrågavarande anslag föreslagit en höjning med 400,000 kronor och till stöd därför anfört:

»Såsom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i sin underdåniga skrivelse den 24 augusti 1915 anfört, måste ifrågavarande anslag anses vara för sitt ändamål otillräckligt, vilket tillfullo torde framgå av nedanstående

Förteckning över i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vilande ansökningar om statsbidrag från anslaget till bro- och hamnbyggnader m. m.

Å r.	Datum.	Antal inne- liggande förslag.	Beräknad kostnad.		För året er- forderligt anslag.		För året till- gängligt anslag.		Brist under året.	
1906	1 jan.	35	2,004,163	—	1,366,283	—	400,000	—	966,283	—
1907	»	49	2,249,228	—	1,529,583	—	400,000	—	1,129,583	—
1908	»	57	2,579,094	—	1,747,783	—	400,000	—	1,347,783	—
1909	»	75	2,856,824	—	1,906,183	—	400,000	—	1,506,183	—
1910	»	71	3,164,526	—	2,107,983	—	400,000	—	1,707,983	—
1911	»	80	3,532,086	—	2,352,983	—	400,000	—	1,952,983	—
1912	»	66	4,723,038	—	3,148,692	—	500,000	—	2,648,692	—
1913	»	54	4,365,876	49	2,910,584	—	500,000	—	2,410,584	—
1914	»	73	4,761,238	77	3,174,159	—	600,000	—	2,574,159	—
1915	»	72	4,628,076	37	3,081,050	—	600,000	—	2,481,050	—
1916	»	78	4,556,385	38	3,037,590	—	600,000	—	2,437,590	—

Då härtill kommer, att under den närmaste tiden en betydlig ökning i antalet vilande ansökningar om statsbidrag från detta anslag är att förvänta på grund av verkningarna från 1916 års alldeles enastående svåra vårflod, som medförde ras och betydande skador å ett avsevärt antal broar i olika delar av landet,

måste en ökning av ifrågavarande anslag anses ofrånkomlig, och torde en höjning av detta anslag till 1,000,000 kronor, motsvarande sålunda en ökning av anslaget med 400,000 kronor, nu lämpligen böra äga rum.»

[15.]

Departements-
chefen.

Tydligt är, att de hittills av riksdagen beviljade anslagsbeloppen icke kunnat motsvara de krav på bidrag, som ställts å föreliggande anslag. Den under år 1916 inträffade osedvanligt starka vårfloden med därav följande ras och skador å broar kommer väl icke att inverka på förevarande anslagsbehov annat än under den närmaste tiden, men med hänsyn till den stora betydelsen av de anläggningar, som här avses, och den brist, som under en följd av år förelegat, anser jag mig böra förorda en höjning av anslaget. Av budgetsskäl synes dock nödvändigt att nu stanna vid ett något lägre belopp än väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, och torde anslaget därför lämpligen böra bestämmas till 750,000 kronor. Jag får alltså hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande till *understödjande av brobyggnader och, företrädesvis mindre, hamnbyggnader* samt *uppränsning av åar och farleder* ett anslag av 750,000 kronor.

7. Iståndsättande av Sandvikens hamn på Öland.

Uti skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel har riksdagen anmält, att riksdagen, i anledning av en inom riksdagen väckt motion, såsom bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland i överensstämmelse med den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen därför upprättade, i Kungl. Maj:ts till 1915 års riksdag i ämnet avlåtna proposition åberopade arbetsplan med de ändringar i densamma, som föranleddes av ifrågavarande motion, beviljat ett anslag av 169,200 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisat ett belopp av 50,000 kronor med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1916 utanordna sistnämnda belopp, dock under villkor

[16.]

*Bidrag till
kostnaden för
iståndsättan-
de av Sand-
vikens hamn.
(Extra anslag.)*

dels att Persnäs kommun med en tiondedel deltog i den beräknade kostnaden, 188,000 kronor,

dels att kommunen ansvarade för den framtida underhållskostnaden av hamnanläggningen,

[16.] *dels ock* att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel avsattes till en fond, vilken skulle stå under kontroll av den offentliga myndighet, som Kungl. Maj:t bestämde, och vilken efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall finge användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhållsarbeten.

Till följd av nådig befallning har därefter Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län den 26 oktober 1916 överlämnat en av Persnäs kommun i enlighet med kommunens den 31 juli 1916 fattade beslut den 30 september samma år utfärdad förbindelse att bidra med 18,800 kronor till förbättring och förstärkning av ifrågavarande hamn, att ansvara för hamnens framtida underhåll samt att årligen av influtna hamnavgifter avsätta en tredjedel till en fond på sätt i riksdagens skrivelse bestämts.

Sedermera har Kungl. Maj:t den 24 november 1916 fastställt plan för hamnens iståndsättande ävensom ställt det av riksdagen på extra stat för år 1917 anvisade anslaget till väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förfogande till bestridande av kostnaden för påbörjande av arbetsföretaget. Därvid har tillika förordnats, att av inflytande hamnavgifter årligen en tredjedel skall avsättas till en fond, vilken skall stå under kontroll av Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kalmar län, och vilken fond efter väg- och vattenbyggnadsstyrelsens prövning i varje särskilt fall må användas till bestridande av kostnaderna för större reparations- och underhållsarbeten å hamnen. Slutligen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anbefallts dels att övervaka, att hamnen behörigen underhålls, dels ock att, därest överenskommelse därom träffas mellan styrelsen och kommunen, ombesörja större reparations- och underhållsarbeten å hamnen med anlitan av omförmälda fond och i övrigt på kommunens bekostnad.

I en till mig avgiven promemoria har chefen för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnavdelning anfört, att ett belopp av 50,000 kronor syntes böra anvisas för ifrågavarande ändamål för år 1918, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna beloppet.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det såsom *bidrag till bestridande av kostnaden för iståndsättandet av Sandvikens hamn i Persnäs socken på Öland* beviljade anslaget av 169,200

kronor på extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 50,000 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna beloppet. [16.]

8. Ersättning för av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter för fullbordande av ombyggnad och förbättring av Väddö kanal.

Genom anslag från medel, som av riksdagen beviljats till strömränsningar m. m., har under åren 1820—1841 uti Roslagen av Stockholms län anlagts en kanal, ledande från Björkö- och Bagghusfjärdarna i söder mellan fastlandet och Väddö till Ortalaviken i norr. Kanalen, som benämnes Väddö kanal, utgör en del av en inomskärsfarled från Stockholm norrut till Öregrund; kostnaden för dess anläggning uppgick till omkring 450,000 r:dr b:co. Enligt nådigt beslut den 16 mars 1842 står kanalen under väg- och vattenbyggnadsstyrelsens inseende. För trafiken å densamma erläggas avgifter enligt av Kungl. Maj:t fastställd taxa; och användas dessa avgifter, som ingå till en kanalkassa, till bekostande av tillsyn vid kanalen samt vård och underhåll av densamma. [17.]

Ersättning för av statskontoret förskottsvis bestridda utgifter för fullbordande av ombyggnad och förbättring av Väddö kanal.

(Extraanslag.)

Enligt den ursprungliga planen för kanalen skulle densamma överallt erhålla ett djup av 10 fot under lägsta vattenståndet. Under arbetets fortgång kunde emellertid denna plan icke i allo fullföljas, utan blev kanalen å vissa ställen upptagen till allenast 8 till 9 fot, varjämte åtskilliga för trafiken synnerligen obekväma krokar bibehöllas.

Till följd av landets höjning samt uppslamningar minskades kanalens djup ytterligare. Med anledning härav och för att sätta kanalen i sådant skick, att den kunde nöjaktigt uppfylla sitt ändamål, föreslog Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen till 1897 års riksdag, att riksdagen till ombyggnad och förbättring av Väddö kanal måtte bevilja ett anslag av 600,000 kronor och därav på extra stat för år 1898 anvisa ett belopp av 300,000 kronor.

Framställning till 1897 års riksdag om anvisande av medel till kanalens ombyggnad.

Riksdagen fann sig visserligen böra besluta anvisandet av medel för kanalens istandsättande och förbättrande i enlighet med det förslag, som legat till grund för ifrågavarande framställning, men ansåg emellertid, att hela det av Kungl. Maj:t äskade beloppet, 600,000 kronor, icke skulle behöva av riksdagen för ändamålet beviljas, utan att ett statsanslag av 500,000 kronor vore tillräckligt därför.

Riksdagens skrivelse den 30/4 1897.

[17.] Riksdagen fäste nämligen uppmärksamheten därpå, att av kanal-kassans behållning, enligt uppgift utgörande 17,908 kronor 82 öre i november 1896, ett belopp av 15,000 kronor borde kunna användas för ifrågavarande arbete. Riksdagen ansåg vidare, att ett belopp av 24,000 kronor borde kunna besparas genom en förändrad anordning vid arbetets utförande. Slutligen borde det efter riksdagens åsikt ej möta betänklighet att anlita handels- och sjöfartsfonden för att fylla återstoden av den summa, riksdagen ansett sig icke behöva bevilja, eller 61,000 kronor, helst som riksdagen vid statsanslaget ansåge sig böra fästa det villkor, att vederbörande kommuner i orten skulle dels utan avgift eller annan ersättning tillhandahålla för ombyggnaden erforderliga, välbelägna upplagsplatser för sten och grus m. m., dels ock kostnadsfritt till staten överlämna den mark, som måste tagas i anspråk för kanalens rätning eller annat i samband med ombyggnaden stående stadigvarande behov. Härigenom borde nämligen någon besparing i de beräknade kostnaderna kunna vinnas.

I fråga slutligen om det belopp, vilket borde beviljas för år 1898, syntes, med hänsyn till den förutsatta utsträckningen av arbetstiden till tre år, samma belopp lämpligen kunna bestämmas till 150,000 kronor.

Riksdagen meddelade alltså i skrivelse den 30 april 1897, nr 54, att riksdagen på det sätt bifallit Kungl. Maj:ts ifrågavarande framställning, att riksdagen till ombyggnad och förbättring av Vaddö kanal — under nyss angivna villkor i fråga om upplåtelse av fri mark m. m. — beviljat ett anslag av 500,000 kronor och därav på extra stat för år 1898 anvisat ett belopp av 150,000 kronor.

Fastställelse
av plan för
ombyggnaden
av kanalen
m. m.

Sedan Vaddö kommun åtagit sig att uppfylla de av riksdagen bestämda villkor i fråga om kostnadsfri upplåtelse av mark för kanalarbetet m. m., fastställde Kungl. Maj:t den 29 oktober 1897 en av dåvarande distriktsingenjören G. Hammarström upprättad plan för utvidgning och förbättring av kanalen samt uppdrog åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att föranstalta om arbetets utförande på entreprenad. I sammanhang därmed medgav Kungl. Maj:t, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge i planen vidtaga sådana förändringar, som ledde till förbättring därav, under villkor att därigenom icke tillkomme någon ökning i kostnaden utöver den av Hammarström beräknade, 576,000 kronor, efter avdrag av ett i kostnadsförslaget upptaget belopp å 3,700 kronor för jordlösen och skadeersättningar, vilket belopp Vaddö kommun åtagit sig att gälda.

Av det utav riksdagen beviljade anslaget har riksdagen sedermera anvisat för år 1899 200,000 kronor och för år 1900 återstående 150,000 kronor.

[17.]

Efter det väg- och vattenbyggnadsstyrelsen utbjudit kanalarbetet på entreprenad, avslutade styrelsen den 2 juni 1898 kontrakt med byggmästaren Sven Anders Jehander om arbetets utförande för en summa av 565,000 kronor. Därifrån skulle dock avgå ett belopp av 5,000 kronor, motsvarande kostnaden för stålöverbyggnad till ny svängbro över kanalen, vilken stålöverbyggnad skulle tillhandahållas av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. För kontraktets fullgörande skulle entreprenören ställa borgen eller annan säkerhet till 20 procent av betalningssumman, och berättigades entreprenören att mot särskild säkerhet, som av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen godkändes, såsom förskott å entreprenadsumman uppbära ett belopp av 30,000 kronor. I övrigt skulle entreprenadsumman till entreprenören utbetalas i mån av arbetets fortskridande med minst 20,000 kronor för varje gång entreprenören medelst intyg av den för kanalarbetet förordnade kontrollanten styrkt sig hava utfört så stor del av arbetet, som motsvarade minst nämnda belopp jämte arbete till värde av 8 procent därutöver, dock med iakttagande att 40,000 kronor skulle utbetalas först efter det arbetet blivit slutligen avsynat och godkänt.

Entreprenad-
kontrakt
rörande
arbetets
utförande.

På framställning av entreprenören om ändring av kontraktets bestämmelse därom, att 40,000 kronor skulle innestå av entreprenadsumman, till dess arbetet i sin helhet vore avsynat och godkänt, medgav väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 11 oktober 1901, att det belopp, som sålunda skulle innestå, fick minskas till 20,000 kronor.

Sedan entreprenadsumman blivit bestämd, anvisade Kungl. Maj:t den 30 november 1899 från handels- och sjöfartsfonden dels 50,000 kronor, som utöver det av riksdagen beviljade anslaget å 500,000 kronor och det bidrag från kanalkassan å 15,000 kronor, som tidigare utanordnats, erfordrades för entreprenadsummans gäldande, dels ock ett belopp av 20,000 kronor för bestridande av kontroll- och avsyningskostnader.

Från entreprenadsumman, 565,000 kronor, hava förutom den beräknade kostnaden av 5,000 kronor för stålöverbyggnaden för svängbron, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen skulle tillhandahålla, avgått 6,000 kronor för minskad kostnad till följd av omstakning i norra kanalen samt 39,460 kronor för inbesparad plankspantning i Bagghusviken m. m., som under arbetets gång visat sig icke behövas. Entreprenadkostnaden för de till planen hörande arbetena, som av entrepre-

- [17.] nören skolat utföras, utgjorde således 514,540 kronor. Därutöver har tillkommit kostnaden för stålöverbyggnaden till svängbron, utgörande 9,200 kronor eller 4,200 kronor mer än som beräknats. Därest entreprenören kunnat fullgöra sitt åtagande, skulle alltså å de av Kungl. Maj:t för ifrågavarande ändamål anvisade medel hava inbesparats 41,260 kronor.

Av väg- och
vattenbygg-
nadsstyrelsen
beslutade
tilläggs- och
förstärknings-
arbeten.

Med beräkning att sådan besparing skulle uppkomma har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen verkställt en del behöfliga tilläggs- och förstärkningsarbeten utom den fastställda planen, såsom bortmuddring av grund, som funnits i kanalleden, men vilket arbete icke ingått i den fastställda planen, anordnande av tilläggsbryggor och färj-fästen med tillfartsvägar, duc d'alber och ledbommar vid svängbron samt stenpållare. Vidare hava för att betrygga kanalarbetets framtida bestånd verkställts släntförstärkningar och stensättning av kanalslänterna i större utsträckning och till betydligt större höjd över skvalpbankarna än som i den fastställda planen beräknades. Jämväl i ett annat avseende hava arbeten ägt rum, som icke direkt framgå av den av Kungl. Maj:t fastställda planen. Enligt denna skulle bottenbredden i kanalens kurvor så tilltagas, att däri kunde framföras ångare av 50 meters längd och 2,8 meters djupgående med egen maskin samt fartyg av 70 meters längd och nämnda djupgående medelst handvarpning; kanalens djup skulle bli 3,1 meter under lägsta vattenytan och bottenbredden skulle i olika delar av kanalen bli 10—20 meter med ökning å en del ställen; beträffande kurvor med 600 meters radie och därutöver, varest den avsedda högsta ökningen i bottenbredden, såsom utgörande endast fem meter, icke var tillräckligt märkbar å planens skala, skulle väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äga meddela föreskrifter. Vid lämnande av dessa bestämmelser föreskrev väg- och vattenbyggnadsstyrelsen sådan utvidgning i kurvor, att även ångfartyg av 70 meters längd skulle kunna manövreras med egen maskin genom berörda kurvor, varjämte stadgades, att en kurva om 400 meters radie skulle erhålla större bredd än kontraktet bestämde. Entreprenören åtog sig att verkställa omförmälda ökning av bottenbredden i kurvorna utan förhöjning i entreprenadsumman, mot det att han fick hålla kanalen avstängd något längre tid än som var bestämt.

Entreprenörens
konkurs.

I januari månad 1902 inställde entreprenören sina betalningar. Han hade då av entreprenadsumman uppburit ett belopp av 480,300 kronor. Omförmälda utvidgning av kurvor, som av entreprenören skulle göras utan särskild ersättning, var till större delen verkställd.

Arbetet fortsattes därefter av sysslomännen i konkursen, vilka dock sedermera i skrivelse till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 3 juni 1902 anmälde, att konkursboet samma dag fattat beslut om arbetets omedelbara nedläggande. Konkursboet hade nämligen i anledning av gjord undersökning om kostnaderna för Vaddö kanals fullbordande kommit till insikt därom, att det icke torde löna sig för konkursboet att söka besörja fullbordandet av kanalarbetena. Under tiden hade till konkursboet utbetalts ett belopp av 15,600 kronor för enligt intyg av kontrollanten verkställt arbete, för vars likviderande konkursboet emellertid enligt sysslomännens uppgift av egna medel ytterligare tillskjutit avsevärt belopp.

[17.]

Då arbetenas avstannande skulle hava föranlett stor olägenhet för trafikanter å kanalen och avsevärt fördyrat arbetets fullbordande enligt den fastställda planen, ansåg sig väg- och vattenbyggnadsstyrelsen bäst tillvarataga det allmännas och statens intressen, genom att arbetena omedelbart fortsattes genom styrelsens försorg under ledning av en av styrelsen tillsatt arbetschef. Dessförinnan hade dock styrelsen låtit å entreprenad utbjuda utförandet av återstående kanalarbeten, men icke kunnat antaga avgivet anbud såsom ofullständigt och för högt. Om detta förhållande gjorde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen i skrivelse den 28 juni 1902 anmälan hos Kungl. Maj:t.

Kanalarbetets
avslutande
genom väg-
och vatten-
byggnads-
styrelsens
försorg.

Arbetet kunde emellertid icke av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen avslutas för det belopp, som återstod av entreprenadsumman eller 69,100 kronor, utan härför erfordrades, utöver sistnämnda belopp, ytterligare 192,761 kronor 60 öre. Anledningen till att kostnaden så väsentligt översteg entreprenadsumman var, förutom de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vidtagna ändringarna i planen, att prisen å materialier och arbete väsentligt stegrades under arbetstiden. Under hösten 1903 hade även inträffat ett större ras, som icke allenast fördröjde arbetets slutförande, utan ock medförde icke beräknade kostnader. Vidare hade kanalbottnen befunnits vara på vissa ställen synnerligen svårarbetad, enär marken var mycket stenbunden och stenarna ej kunde bortskaffas annat än medelst dykare. Dessutom hade kostnaden ökats genom den pågående allt livligare kanaltrafiken, som vållade olägenhet i det avseendet att mudderverkens läge under pågående arbete måste ändras för att framsläppa förbigående fartyg.

Hela kostnaden för kanalens ombyggnad, som år 1904 fullbordades, uppgick alltså, oberäknat kontroll- och avsyningskostnader, 20,000

[17.] kronor, till 757,761 kronor 60 öre. Därav kom ett belopp av 42,271 kronor 73 öre på arbeten, som icke ingingo i den fastställda planen.

För gäldande av den överskjutande kostnaden för kanalarbetet har Kungl. Maj:t den 27 november 1903 och den 17 juni 1904 anbefallt statskontoret att till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förskottsvis av under händer varande medel utbetala tillhopa 159,900 kronor. Av denna summa hava dock sedermera 6,142 kronor 77 öre av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen återlevererats till statskontoret. Förutom de sålunda av statskontoret tillhandahållna medlen har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen för kanalarbetet använt de belopp å tillsammans 39,004 kronor 37 öre, som influtit vid realiserande av de värdehandlingar, vilka entreprenören lämnat såsom säkerhet för kontraktets behöriga uppfyllande.

Rättegångar
mot entre-
prenören och
hans borgens-
män.

Då Kungl. Maj:t, såsom förut omförmäls, den 27 november 1903 anvisade medel för kanalarbetets fortsättande genom väg- och vattenbyggnadsstyrelsens försorg, anbefallde Kungl. Maj:t styrelsen att vidtaga åtgärder i syfte att statsverket bleve ersatt för den förlust, detsamma kunde hava lidit därigenom, att den för arbetet antagne entreprenören icke fullgjort sitt åtagande enligt kontraktet.

Med anledning därav yrkade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom efterbevakning i entreprenören Sven Anders Jehanders konkurs, att, som styrelsen på grund av Jehanders underlåtenhet att fullgöra entreprenadkontraktet angående utvidgning och rätande av Vaddö kanal hos Jehander ägde fordran till belopp av 167,184 kronor 29 öre, styrelsen måtte tillerkännas utdelning i konkursen för nämnda belopp eller, om detsamma ej godkändes, för det belopp, som genom särskild rättegång kunde varda bestämt. Därjämte instämde väg- och vattenbyggnadsstyrelsen till Stockholms rådstuvurätt juris kandidaten Otto Herzog och direktören Gustaf Palmqvist såsom sysslomän i Jehanders konkurs med yrkande att få beloppet av ifrågavarande fordran fixerat. Herzog bestred yrkandet och anmärkte, att, även om utredas kunde, att kostnaden för kanalens byggande uppgått till så stort belopp, att styrelsen ansåge sig hava rätt att bevaka förenämnda summa, dessa kostnader föranletts därav, att styrelsen icke hållit sig till kontraktets bestämmelser angående omfattningen och beskaffenheten av kanalens utvidgning och rätande, utan verkställt dessa arbeten långt utöver och med vida större kostnad än som varit överensstämmande med Jehanders åtagande enligt kontraktet. Styrelsens slutliga yrkande i rättegången var, att dess fordran i konkursen måtte bestämmas till 158,990 kronor 52 öre.

Stockholms rådstuvurätt utlät sig genom dom den 21 november 1905, att enär väg- och vattenbyggnadsstyrelsen mot bestridande av sysslomännen i Jehanders konkurs icke styrkt, att styrelsen för de enligt entreprenadkontraktet återstående arbeten, som det ålegat Jehander att utföra, men om vilka arbetens beskaffenhet och omfång styrelsen icke i någon mån förebragt någon utredning, utgivit större belopp än styrelsen enligt kontraktet haft att utbetala till Jehander, om han fullgjort dessa arbeten, samt styrelsen, helst ostridigt vore, att styrelsen på försäljning av utav Jehander deponerade värdepapper och materiel med mera haft en inkomst till visst angivet belopp, således icke visat, att staten i följd av bristfälligt eller underlåtet fullgörande av kontraktet fått vidkännas någon förlust, alltså kunde styrelsens talan icke bifallas. [17.]

Svea hovrätt, där ändring efter vad söktes, gjorde ej ändring i rådstuvurättens dom, och sedan målet fullföljts till Kungl. Maj:t, fann högsta domstolen den 6 februari 1908 rättvist fastställa hovrättens dom.

Rättegångar hava av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anställt jämväl mot de personer, som iklätt sig borgen för fullgörande av entreprenörens förbindelser. Styrelsens talan har emellertid på grund av utgången i den huvudsakliga rättegången mot entreprenören ogillats. Det sista målet har avgjorts genom en av högsta domstolen den 18 november 1913 meddelad dom.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har riksdagen till ombyggnad och förbättring av Väddö kanal beviljat 500,000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t för samma ändamål anvisat 15,000 kronor från Väddö kanalkassas tillgångar och 70,000 kronor från handels- och sjöfartsfonden. Av sistnämnda belopp voro 20,000 kronor avsedda för bestridande av kontroll- och avsyningskostnader. Sedan den för arbetet antagna entreprenören avträtt sin egendom till konkurs, har konkursboet någon tid fortsatt kanalarbetet, men därefter meddelat, att konkursboet fattat beslut om arbetets omedelbara nedläggande. Entreprenören och konkursboet hade då av den fastställda entreprenadsumman, 565,000 kronor, uppburit sammanlagt 495,900 kronor. Enär antagligt entreprenadanbud å det återstående arbetet icke kunnat erhållas, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gått i författning om dess avslutande. Utöver entreprenadsumman hava därvid åtgått 192,761 kronor 60 öre. Av detta belopp har statskontoret förskotterat 153,757 kronor 23 öre, och återstoden har betalats av vad som influit vid realiserande av de värdehandlingar, vilka entreprenören lämnat såsom säkerhet för kontraktets fullgörande. Sedan de

Departement-
chefen.

[17.] rättegångar, som anhängiggjorts för att av entreprenörens konkursbo och borgeusmännen för entreprenadkontraktet utfå en del av vad statskontoret förskotterat för kanalarbetets fullbordande, avslutats, därvid kronans ersättningsanspråk blivit ogillade, torde ärendet bära anmälas för riksdagen för att ersättning må erhållas för förskotten.

Någon del av det förskotterade beloppet kan icke gäldas av kanal-kassan, vilken tvärtom häftar i skuld till handels- och sjöfartsfonden.

Särskilt anslag torde därför bära av riksdagen äskas till täckande av vad statskontoret för ifrågavarande ändamål förskotterat.

Huvudsakliga anledningen till att statens kostnad för kanalarbetet kommit att så väsentligt överstiga vad som därför beräknats, synes hava varit, att prisen å arbete och materialier under arbetstiden väsentligen stegrats, och att entreprenören icke hade sådan ekonomisk ställning, att han kunde bära den förlust, som därvid uppstod.

Entreprenörens anbud torde för övrigt, även om man tager hänsyn till prisen vid den tid, då det avgavs, hava varit synnerligen lågt. Sålunda uppgick det av Aktiebolaget skånska cementgjuteriet avgivna anbudet å arbetets utförande till 765,000 kronor eller 200,000 kronor mer än Jehanders anbud. Förutom dessa båda anbud hade av Dykeri- och bogseringsaktiebolaget Mimer i Stockholm ingivits ett anbud å 569,300 kronor.

Bidragande orsaker till den ökade kostnaden hava även varit dels att till följd av uppkomna ras m. m. arbetskvantiteterna ökats i opåräknad omfattning, dels ock att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, i förhoppning att entreprenören skulle kunna fullgöra sitt åtagande enligt kontraktet, till behövliga förbättringar av kanalen använt vissa belopp, som kunde beräknas bliva besparade å de för kanalarbetet anvisade medel. Genom dessa arbeten utom planen har emellertid navigeringen i kanalen för större fartyg betydligt underlättats samt kanalen i övrigt blivit till större nytta för sjöförsvaret och den allmänna handelssjöfarten än eljest blivit fallet.

På grund av vad sålunda anförts och med iakttagande av grundsatsen om anslags bestämmande till jämnt tal av kronor, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till täckande av förenämnda, *av statskontoret förskottvis bestridda utgifter för fullbordande av ombyggnad och förbättring av Väddö kanal* på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 153,758 kronor.

9. Bidrag till anläggning eller förbättring av vägar m. m.

Till bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar har riksdagen sedan längre tid tillbaka årligen på extra stat beviljat anslag till belopp, som tid efter annan ökats, senast år 1914 med 750,000 kronor, så att anslaget för år 1915 utgjorde 2,500,000 kronor. Sistnämnda belopp har jämväl beviljats för vartdera av åren 1916 och 1917.

[18.]
Bidrag till
anläggning
eller för-
bättring av
vägar m. m.
(Extra anslag.)

Uti sin skrivelse den 20 oktober 1916 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen gjort framställning om höjning av ifrågavarande anslag.

För att visa ej endast att behovet av anslaget fortfarande föreligger oförminskat utan även att anslaget måste anses för sitt ändamål alldeles otillräckligt, har styrelsen i sin framställning åberopat följande

Förteckning över i väg- och vattenbyggnadsstyrelsen vilande ansökningar om statsbidrag från anslaget till väganläggningar och vägförbättringar m. m.

År.	Datum.	Antal inne- liggande förslag.	Beräknad kostnad.	För året erforderligt anslag.	För året tillgängligt anslag.	Brist under året.
1906	1 Jan.	120	6,935,654	4,623,769	1,000,000	3,623,769
1907	"	213	10,994,033	7,419,883	1,000,000	6,419,883
1908	"	230	11,372,360	7,617,183	1,250,000	6,367,183
1909	"	249	11,287,870	7,535,515	1,250,000	6,285,515
1910	"	281	12,208,848	8,131,715	1,250,000	6,881,715
1911	"	300	12,961,523	8,648,100	1,250,000	7,398,100
1912	"	235	14,958,750	9,972,500	1,750,000	8,222,500
1913	"	243	16,413,000	10,942,000	1,750,000	9,192,000
1914	"	270	17,195,763	11,463,800	1,750,000	9,713,800
1915	"	308	19,724,317	13,145,851	2,500,000	10,645,851
1916	"	374	22,404,118	14,936,000	2,500,000	12,436,000

Till ytterligare stöd för sin framställning har styrelsen vidare anfört:

»De i nämnda förteckning angivna erforderliga anslagsbeloppen äro beräknade med ledning av de till arbetsplanerna hörande kostnadsförslagen, och då dessa i allmänhet ej bliva omarbetade till för tillfället gällande arbets- och materialpris förr än omedelbart före avgivandet av förslag till ifrågavarande anslags

- [18.] fördelning, torde det i förteckningen angivna beloppet av 14,936,000 kronor kunna beräknas i verkligheten motsvara ett avsevärt högre belopp. Härav följer också, att den årliga ökningen av anslagsbehovet i verkligheten är avsevärt större, än vad av ovanstående förteckning direkt framgår.

Då det för varje år tillgängliga anslaget icke blott bör motsvara den årliga tillströmningen av nya ansökningar om statsbidrag till vägföretag utan även bör möjliggöra en fortgående minskning av bristen i disponibla medel, vore utan tvivel för fyllandet av de krav, som ställas på bidrag till väganläggningar och vägförbättringar, ett betydligt större anslag än det, som nu utgår, erforderligt.

Enär emellertid dessa arbeten äro av natur att på helt annat sätt än ovan omhandlade brobyggnader tåla ett uppskov med utförandet, vill väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, med hänsyn till den under nuvarande förhållanden erforderliga sparsamheten ävensom till den i större delen av landet rådande bristen på arbetskraft med därav — särskilt i Norrland — framkallade exceptionellt höga arbetskostnader, för det närvarande inskränka sig till att föreslå, att för år 1918 höjningen av ifrågakvarande anslag begränsas till ett belopp av 1,000,000 kronor.»

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen för ifrågakvarande ändamål äska ett anslag för år 1918 av 3,500,000 kronor.

Departements-
chefen.

Genom vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anfört torde få anses ådagalagt, att ifrågakvarande anslag är för sitt ändamål synnerligen otillräckligt. Den av styrelsen föreslagna förhöjningen synes också i och för sig behövlig, men med hänsyn till de stora krav, som i övrigt ställas på statskassan, har jag, om än med tvekan, ansett mig nödsakad hemställa, att anslaget för år 1918 begränsas till 2,750,000 kronor, således en förhöjning av 250,000 kronor.

Jag tillstyrker därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *bidrag för anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar* på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 2,750,000 kronor.

[19.]
Villkor för
statsbidrag.

I sin skrivelse den 15 juni 1916, nr 6, angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel för år 1917, har riksdagen anmält, att riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, beslutat, att i avseende å de av riksdagen för år 1917 beviljade statsbidrag till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom uppränsning av åar och farleder skulle gälla de allmänna villkor och bestämmelser, vilka finnas intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915.

Nämnda allmänna villkor och bestämmelser äro till allmänhetens kännedom meddelade genom nådiga kungörelserna den 27 juni 1914 och den 29 oktober 1915 (sv. förf.-saml. 1914 nr 320 och 1915 nr 440). [19.]

Under återopande av vad jag under punkterna 15 och 18 härförut anfört, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avseende å de statsbidrag, som för år 1918 kunna av riksdagen beviljas till väganläggningar och vägförbättringar samt till bro- och hamnbyggnader ävensom uppränsning av åar och farleder, skola gälla *de allmänna villkor och bestämmelser, vilka finnas intagna i riksdagens skrivelser den 31 maj 1907, den 27 februari 1914 och den 28 maj 1915.*

10. Anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning i ämnet har 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 anvisat ett anslag av 500,000 kronor att, i enlighet med de till statsrådsprotokollet angivna grunder, användas till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län. [20.]

*Anläggande
av enklare
vägar i Norr-
bottens,
Västerbottens
och Jämtlands
län.*

Sedan därefter kungörelse angående villkoren för erhållande av understöd från ifrågavarande anslag den 14 november 1913 utfärdats (sv. förf.-saml. nr 346), har på extra stat för vartdera av åren 1915 och 1916 anvisats 500,000 kronor att i enlighet med de i nämnda kungörelse angivna grunder användas till omförmälda ändamål. (Extra anslag.)

Vidare har — sedan genom den i nästföregående punkt omnämnda nådiga kungörelsen den 29 oktober 1915 viss ändring skett beträffande de i kungörelsen den 14 november 1913 stadgade villkor — riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, på extra stat för år 1917 anvisat ett anslag av 500,000 kronor att i enlighet med de i berörda kungörelser den 14 november 1913 och den 29 oktober 1915 angivna grunder användas till ifrågavarande ändamål.

Sedan Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att efter inhämtande av yttranden från Kungl. Maj:ts befallningshavande i nämnda län avgiva förslag till fördelning mellan länen av ifrågavarande för år 1917 anvisade anslag, har styrelsen i skrivelse den 9 oktober

*Fördelning
av anslaget
för år 1917.*

- [20.] 1916, med överlämnande av yttranden från bemälda befallningshavande, avgivit förslag i ämnet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Norrbottens län har i sitt avgivna yttrande föreslagit, att av berörda anslag ett belopp av minst 200,000 kronor måtte tilldelas Norrbottens län, och har Kungl. Maj:ts befallningshavande framhållit, att vägföretag, som eljest måste anstå, men vilkas utförande vore synnerligen behöfligt, skulle kunna tillgodoses, om, såsom önskligt vore, större andel skulle kunna tilldelas länet.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västerbottens län har överlämnat och åberopat innehållet i en skrivelse från Kungl. Maj:ts befallningshavande till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen den 9 september 1916, av vilken skrivelse inhämtas, bland annat, att Kungl. Maj:ts befallningshavande anhållit, att av berörda anslag måtte till anläggning av vissa enklare vägar inom Västerbottens län för år 1917 anvisas ett belopp av 329,716 kronor eller åtminstone 200,000 kronor.

Kungl. Maj:ts befallningshavande i Jämtlands län har i sitt avgivna yttrande hemställt, att Jämtlands län måtte för år 1917 av ifrågavarande anslag tilldelas ett belopp av 100,000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t den 3 november 1916 i enlighet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag fördelat det för år 1917 anvisade anslaget sålunda, att 200,000 kronor finge utgå till vartdera av Norrbottens och Västerbottens län samt 100,000 kronor till Jämtlands län.

Vidare har Kungl. Maj:t uppdragit åt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att, på sätt styrelsen funne lämpligt, fördela de länen sålunda tilldelade anslagsbelopp å de olika vägföretagen ävensom att, med iakttagande av bestämmelserna i berörda nådiga kungörelser, till vederbörande utbetala beviljat statsbidrag.

Slutligen har Kungl. Maj:t anbefallt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen att till civildepartementet i sinom tid inkomma med redogörelse rörande ifrågavarande anslags användande.

Anslag för
år 1918.

I skrivelse den 20 oktober 1916 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hemställt om anvisande av anslag för år 1918 för ifrågavarande ändamål. Därvid har styrelsen framhållit, att det torde föreligga berättigad anledning till anslagets höjning, särskilt med hänsyn till en av Västerbottens läns landsting gjord och av Kungl. Maj:ts befallningshavande i samma län varmt förordad ansökan om höjning av väganslaget för nämnda län. Då styrelsen emellertid anser förenämnda framställning i någon mån tillgodosedd genom den av styrelsen föreslagna höjningen av anslaget till anläggning av nya samt förbättring eller omläggning av backiga eller eljest mindre goda vägar, har styrelsen, med hänsyn till den anmodan att vid avgivande av förslag beträffande an-

slag att äskas av 1917 års riksdag iakttaga all den sparsamhet, som [20.] lämpligen låte sig göra, vilken tillställts de under civildepartementet hörande ämbetsverken, inskränkt sig till att hemställa om anslag till enahanda belopp, som beviljats för vart och ett av åren 1914—1917.

Vid föredragning av förevarande anslagsfråga för år 1917 meddelade jag, att i fråga om Västerbottens län någon fördelning då ännu icke ägt rum, vare sig av 1914 års eller ännu mindre 1915 och 1916 års anslag för ifrågavarande ändamål. I anledning härav har riksdagen i sin skrivelse den 15 juni 1916 angående regleringen av utgifterna under riksstatens sjätte huvudtitel uttalat önskvärdheten av att erforderliga åtgärder vidtoges för att en sådan fördelning icke skulle, på sätt som skett, framdeles bliva på liknande sätt uppskjuten. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, som erhållit kännedom om riksdagens berörda uttalande, har meddelat, att anslagen för åren 1914—1916 beträffande Västerbottens län numera fördelats. Departements-
chefen.

Då frågan om här omförmälda anslag till anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län första gången förevar, avsågs, att anslaget skulle utgå under en längre följd av år.

Med hänsyn till nuvarande statsfinansiella förhållanden anser jag mig icke kunna tillstyrka en eljest säkerligen välbehövlig ökning av anslaget, utan hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 500,000 kronor att i enlighet med de i nådiga kungörelserna den 14 november 1913 och den 29 oktober 1915 angivna grunder användas till *anläggande av enklare vägar i Norrbottens, Västerbottens och Jämtlands län.*

I detta sammanhang tillåter jag mig anmäla gjord framställning om anslag för anläggande av enklare vägar jämväl i Västernorrlands län. Framställning
om anslag till
anläggande av
enklare vägar
i Västernorr-
lands län.

I underdånig skrivelse den 13 september 1913 har Västernorrlands läns landsting hemställt, att ett extra anslag av 100,000 kronor måtte beviljas att användas för anläggning av vägar av enklare typ och beskaffenhet i Västernorrlands län under de villkor, Kungl. Maj:t kunde finna skäligt föreskriva.

[20.] Kungl. Maj:ts befallningshavande i nämnda län har, med överlämnande av landstingets berörda framställning, i skrivelse den 3 november 1913 meddelat, att av vederbörande vägstyrelser föreslagits utförande av 58 särskilda vägar med en sammanlagd längd av 394,600 meter, vilka vägar ansåges kunna utföras av förenklad typ, och, med en vägbredd av 3 meter, brantaste lutning 1:10 samt broar och trummor av enklare beskaffenhet, beräknades erfordra en kostnad av 1,194,900 kronor.

Vidare har Kungl. Maj:ts befallningshavande beträffande förevarande framställning anfört följande:

»Kungl. Maj:ts befallningshavande anser sig väl böra understödja landstingets ifrågavarande framställning, då det givetvis måste vara till länets och dess inbyggares fromma, att det behov av vägar, som obestriddligen förefinnes inom skilda delar av länet, varder tillgodosett. Men Kungl. Maj:ts befallningshavande kan icke undertrycka den anmärkningen, att det för länets vidkommande vore av större fördel att tillsvidare koncentrera åtgärderna på att erhålla större genomgående eller eljest mera betydelsefulla och för avsevärdare trafik avsedda vägar i fullt fargillt skick, särskilt med hänsyn till den automobiltrafik, som till följd av de långa avstånden inom länet visat sig fylla ett verkligt behov och som otvivelaktigt skulle komma till användning i ännu större omfattning, därest vägnas beskaffenhet sådant medgäve. Kungl. Maj:ts befallningshavande, som utgår från den förutsättning, att det av landstinget nu äskade anslaget bör utgå endast till sådana väganläggningar, som vederbörande väghållningsskyldige i vanlig ordning ålagts att verkställa, vill ock anmärka, att sådant åliggande hittills icke ägt rum i fråga om något av ifrågavarande 58 föreslagna vägföretag och att icke heller någon som helst utredning föreligger, huruvida något av dessa företag kan anses hava den betydelse för den allmänna samfärdseln, att vederbörande väghållningsskyldige enligt gällande väglag kunna förpliktas till byggande av sådan väg. Och slutligen förtjänar bemärkas, att av nu ifrågavarande vägföretag allenast 5, med en beräknad kostnad av sammanlagt 122,000 kronor, angivits vara av beskaffenhet att böra utan uppskov utföras, varemot flertalet ansetts kunna uppskjutas.»

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i underdånigt utlåtande den 15 januari 1916 beträffande landstingets ifrågavarande framställning anfört följande:

»I sitt yttrande på grund av tvänne likalydande motioner vid 1915 års riksdag angående anvisande av 100,000 kronor till anläggande av enklare vägar inom Västernorrlands län framhöll, bland annat, statsutskottet — som förklarade sig ej ingå på ett bedömande av spörsmålet, huruvida under normala ekonomiska förhållanden statsbidrag till anläggning av enklare vägar inom Västernorrlands län må kunna komma att beviljas — att synnerligen starka betänkligheter måste möta mot att under nuvarande situation belasta budgeten med utgifter för ett ändamål sådant som det förevarande, vilket, om än i och för sig behjärtansvärt, likväl torde kunna utan alltför stora olägenheter för närvarande undanskjutas.

Med anledning av statsutskottets avstyrkande utlåtande avslogos motionerna av riksdagens båda kamrar.

[20.]

Med instämmande i vad sålunda av statsutskottet och Kungl. Maj:ts befallningshavande i Västernorrlands län i ärendet andragits samt med framhållande av att vägar av mera allmänt behov, som äro avsedda att tillgodose genomgående eller mera betydelsefull och fordrande trafik, i första hand böra komma till utförande inom länet framför sådana vägar av enklare typ, varmed trafikbehovet kan tillgodoses i mera avsides liggande, glest befolkade orter, får styrelsen härmed i underdånighet hemställa, att landstingets underdåniga ansökan om beviljande av ett extra anslag av 100,000 kronor för anläggning av vägar av enklare typ inom länet för närvarande må lämnas utan avseende.»

Jämväl vid 1916 år riksdag väcktes inom riksdagens båda kamrar motioner, däri föreslogs anvisande av anslag för nu ifrågavarande ändamål.

Departements-
chefen.

I sitt över dessa motioner avgivna utlåtande åberopade statsutskottet sitt yttrande beträffande de av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen berörda motioner vid 1915 års riksdag samt hemställde, att motionerna icke måtte bifallas. I enlighet härmed blev jämväl riksdagens beslut.

I sitt yttrande av år 1915 framhöll statsutskottet, utöver vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen återgivit, att de av chefen för finansdepartementet tillkallade sakkunniga för verkställande av utredning rörande väghållningsbesvärets utjämning m. m., enligt vad utskottet inhämtat, komme att i sitt blivande utlåtande till behandling upptaga frågan om de olika vägtyper, som borde med statsbidrag understödjas, och att resultatet av berörda utredning syntes böra avvaktas, innan ytterligare anslag för nu ifrågavarande vägtyp beviljades.

Denna utredning har ännu icke fullbordats.

På grund av vad sålunda anförts finner jag landstingets ifrågavarande framställning för närvarande icke böra föranleda till någon vidare åtgärd.

11. Jordförluster genom kanal och väganläggningar, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* (därav ersättningar 4,567 kronor) kronor 7,267: —

12. Till gäldande av Sveriges bidrag till den ständiga internationella föreningen för frågor rörande vägväsendet, *oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag* » 365: —

F. Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården.

Medicinalstyrelsen med dithörande stater.

1. Medicinalstyrelsen.

[21.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1916 års riksdag från och med år 1917 höjt det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen till 198,700 kronor, därav 4,900 kronor å övergångsstat.

Medicinal-
styrelsen.
(Ordinarie
anslag.)

I skrivelse den 30 september 1916 har medicinalstyrelsen underställt Kungl. Maj:ts prövning frågan om uppförande å styrelsens stat av tre nya kvinnliga biträdesbefattningar.

Innan jag redogör för innehållet i styrelsens skrivelse, ber jag få erinra, att i den av 1914 års senare riksdag godkända ordinarie staten för medicinalstyrelsen, vilken i denna del sedermera ej undergått förändring, finnas upptagna sju kvinnliga biträdesbefattningar, därav fyra i första, två i andra och en i tredje lönegraden. Den sistnämnda befattnings innehavare är styrelsens registrator och har således sin verksamhet förlagd utanför de egentliga biträdesgöromålens område. Antalet kvinnliga biträden, som styrelsen disponerar för biträdesgöromål i egentlig mening, är följaktligen sex.

I sin skrivelse anför medicinalstyrelsen följande:

»Det i staten upptagna antal kvinnliga biträden är avsevärt lägre än det, som under förarbetena till medicinalstyrelsens omorganisation av styrelsen framhölls vara erforderligt. I den 30 september 1913 avgivet underdånigt utlåtande över vissa delar av departementalkommitterades betänkande beräknade medicinalstyrelsen sitt behov av ordinarie kvinnliga biträdesbefattningar till nio, därav sex av lägre och tre av högre avlönningstyp. I detta antal inräknade styrelsen då icke registratorsbefattningen, som av departementalkommitterade avsågs att fortfarande innehavas av manlig befattningshavare.

De för omorganisation av medicinalstyrelsen tillkallade sakkunniga nedsatte emellertid i sitt förslag till stat antalet kvinnliga biträden från de av styrelsen begärda nio till sex, den kvinnliga registratorn oberäknad. Skälet för denna nedsättning angavs av de sakkunnige så, att »de sakkunnige icke funnit sig övertygade, att ett så stort antal ordinarie skrivbiträden» (som det av medicinalstyrelsen begärda) »bör, innan ännu tillräcklig erfarenhet vunnits i fråga om det

arbete, som kan uträttas av ett mindre antal dylika biträden, upptagas i staten». Det av de sakkunnige med denna motivering föreslagna antalet kvinnliga biträdesbefattningar upptogs sedermera i Kungl. Maj:ts nådiga proposition i ämnet och blev av riksdagen godkänt.

[21.]

Den erfarenhet, som ovannämnde sakkunnige ansågo böra avvaktas innan hela det av medicinalstyrelsen begärda antalet kvinnliga biträden uppfördes i styrelsens stat, torde numera stå till buds i erforderlig fullständighet, sedan medicinalstyrelsen i snart två år varit i verksamhet enligt den nya organisationen. Redan under de första månaderna av denna styrelsens verksamhet visade det sig, att det i den nya staten upptagna antalet kvinnliga biträden icke var tillräckligt för utförande av erforderliga biträdesgöromål. I anledning härav nödgades styrelsen anställa ett antal extra kvinnliga biträden, och då biträdesgöromålens omfattning alltjämt icke visat någon tendens att minskas, har anställningen av förenämnda extra biträden måst bli stadigvarande. Antalet av de sålunda anställda extra biträdena är för närvarande tre, och någon utsikt att framdeles kunna in-skränka detta antal torde icke förefinnas.

Medicinalstyrelsen vågar särskilt framhålla, att behovet av nyssnämnda extra biträden är oberoende av den ökning i styrelsens arbetsuppgifter, som föranletts av rådande krigstillstånd. Den ojämförligt största delen av de ärenden, som äga sammanhang med krigstillståndet, handlägges nämligen av den utav Kungl. Maj:t förordnade särskilde föredraganden för import- och exportärenden m. m., och bemäld föredragande har genom nådigt brev den 19 augusti 1915 erhållit särskilda kanslitjänstemän, däri inberäknat erforderligt kvinnligt biträde. De tre ovan omförmälda extra biträdena sysselsätts följaktligen allenast med sådana göromål, som måste antagas komma att jämväl under normala förhållanden tillhöra medicinalstyrelsens arbetsområde.

Kostnaden för de nämnda tre extra biträdenas anställning bestrides av det till medicinalstyrelsens förfogande ställda anslaget till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m., vilket anslag enligt 1917 års riksstat utgör 51,200 kronor. Av sagda anslag beräknade de för medicinalstyrelsens omorganisation tillkallade sakkunnige ett belopp av 3,000 kronor till flitpenningar, ersättning åt tillfälliga biträden och bestridande av kostnader för sådant renskrivningsarbete, som icke kunde medhinnas av de föreslagna ordinarie skrivbiträdena. De ovan omförmälda tre extra skrivbiträdena erhålla för närvarande vardera ett arvode av 90 till 100 kronor i månaden, och någon ned-sättning i detta belopp torde icke kunna göras, för så vitt man önskar erhålla nöjaktigt kvalificerade biträden. Det av de sakkunnige till flitpenningar, tillfälliga biträden och extra renskrivningsarbete beräknade beloppet 3,000 kronor överskrides sålunda redan av avlöningen till de tre extra skrivbiträden, som hava stadigvarande anställning i styrelsen. Också har under år 1915 i flitpenningar samt såsom ersättning för tillfälliga biträden och extra renskrivningsarbete utbetalats 7,426 kronor 39 öre i stället för av de sakkunnige beräknade 3,000 kronor, och samma kostnad uppgår för de tre första kvartalen av 1916 till 6,202 kronor 90 öre. Att vid sådant förhållande anslaget till vetenskapliga rådet m. m. icke blivit överskridet beror allenast därpå, att styrelsen med hänsyn till det hårt anlitade anslaget sökt i görligaste mån hålla andra hithörande kostnader, såsom för vetenskaplig rådgivning, semestervikariat, extra läkarbiträden och apoteks-inspektioner m. m., nere. I längden kan emellertid den nuvarande sparsamheten

[21.] i dessa hänseenden icke utan men för kvaliteten av styrelsens arbete upprätthållas, utan måste styrelsen tillse, att tillräckliga medel finnas även för tillgodo-seendet av dessa viktiga ändamål.

I anledning av berörda förhållanden har medicinalstyrelsen funnit det i synnerlig grad av behovet påkallat, att ytterligare några ordinarie kvinnliga biträden uppföras i styrelsens stat. Alltsedan styrelsen genom fastställandet av den nuvarande staten erhöll ordinarie kvinnliga biträden, har styrelsen låtit sig angeläget vara att tillse, att sådana kansligöromål, som äro av beskaffenhet att lämpligen kunna utföras av kvinnliga befattningshavare, anförtros åt sådana i stället för såsom förut varit praxis åt juridiskt utbildade kanslitjänstemän. Lämpligheten av en dylik fördelning av tjänstegöromålen torde inför numera gängse uppfattning vara tillfullo styrkt, och styrelsen har för sin del allenast förmånliga erfarenheter av densamma. En förutsättning för att berörda anordning skall kunna upprätthållas och vidare utvecklas är emellertid, att styrelsen erhåller ett ökat antal kvinnliga biträden.

Beträffande det erforderliga antalet nya biträdesbefattningar har styrelsen ansett sig kunna begränsa sin begäran till tre nya befattningar, därav två i första lönegraden och en i andra lönegraden. Genom inrättande av detta antal befattningar skulle de tre extra skrivbiträden, vilka styrelsen för närvarande nödgats stadigvarande anställa, kunna försvinna, och antalet ordinarie kvinnliga biträden samt dessa biträdens fördelning i olika lönegrader skulle komma att exakt motsvara vad medicinalstyrelsen, på sätt ovan anförts, föreslagit i sitt underdåniga utlåtande den 30 september 1913.

Avlöningen för ifrågavarande befattningar skulle, med tillämpning av vanliga regler, utgöra för en var av de båda befattningarna i första lönegraden lön 700 kronor, tjänstgöringspenningar 350 kronor och ortstillägg 150 kronor, således för vardera tillhoppa 1,200 kronor, samt för befattningen i andra lönegraden lön 900 kronor, tjänstgöringspenningar 550 kronor och ortstillägg 150 kronor, således tillhoppa 1,600 kronor. Härtill skulle för samtliga befattningar komma två ålders-tillägg å 200 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. För avlöning av vikarier för de föreslagna nya biträdena under semester skulle, med tillämpning av de utav merbemälde sakkunnige angivna grunder, erfordras ett belopp av tillhoppa 250 kronor, med vilket belopp således anslaget till vetenskapliga rådet m. m. borde ökas. Någon nedsättning av det för tillfälliga biträden och extra renskrivning beräknade beloppet kan med hänsyn till detta beloppss ovan berörda knapphet icke göras, varför de ifrågasatta befattningarnas inrättande skulle medföra en totalhöjning av det till medicinalstyrelsen utgående riksstatsanslaget 1917: VI. F. I. med 4,250 kronor.»

Under åberopande av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder för att *dels* å styrelsens stat måtte från och med år 1918 uppföras två nya kvinnliga biträdesbefattningar i första lönegraden och en ny kvinnlig biträdesbefattning i andra lönegraden, allt med förut angivna avlöningsförmåner, *dels* ock anslaget till vetenskapliga rådet m. m. måtte från och med samma år höjas med till vikariatsersättningar för de föreslagna befattningshavarna erforderligt belopp, 250 kronor.

Enligt vad styrelsen erinrat, hade styrelsen redan i sitt den 30 september 1913 avgivna utlåtande angående styrelsens omorganisation föreslagit uppförande å stat av nio kvinnliga biträden eller — frånsett det hos styrelsen som registrator anställda biträdet — tre mera än det i staten senare fastställda antalet. Anledningen till att detta förslag ej blev i samband med nämnda omorganisation bifallet synes endast hava varit, att man i enlighet med de särskilt tillkallade sakkunnigas yttrande ansåg sig böra avvakta ytterligare erfarenhet i fråga om det förefintliga behovet av kvinnliga arbetskrafter. Den nu vunna erfarenheten synes emellertid giva vid handen, att stadigvarande sysselsättning under normal tjänstgöringstid förefinnes för de till uppförande å ordinarie stat föreslagna tre kvinnliga biträdena. Enligt vad medicinalstyrelsen numera meddelat, torde därutöver alltjämt erfordras åtminstone två extra skrivbiträden.

[21.]
Departement-
chefen.

Jag anser mig sålunda böra förorda styrelsens framställning i nu ifrågavarande avseende.

Ej heller synes mig något vara att erinra mot att ett av nämnda tre biträden placeras i andra lönegraden. Denna befattningshavare skulle, enligt vad som meddelats mig, hava att biträda å styrelsens kameralbyrå med diverse kansligöromål, som ej medhinnas av de därstädes anställda tjänstemännen.

De ifrågasatta nya befattningshavarna böra åtnjuta vanliga avlöningsförmåner, och torde för dem de genom kungl. kungörelse den 1 oktober 1914 (sv. förf.-saml. nr 249) stadgade villkor och bestämmelser för åtnjutande av de från och med år 1915 fastställda avlöningsförmåner för medicinalstyrelsen böra gälla.

Enligt vedertagna grunder skulle till vikariatsersättning under semester för de tre kvinnliga biträdena erfordras sammanlagt 250 kronor, med vilket belopp den å styrelsens ordinarie stat upptagna anslagsposten till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m. följaktligen bör ökas. Då kostnaderna till de tre extra skrivbiträden, som skulle uppföras å ordinarie stat, bestridas av nämnda anslag, skulle visserligen kunna ifrågasättas, att samtidigt en mot nämnda kostnader svarande minskning av anslaget ägde rum. Med hänsyn till vad styrelsen anfört om otillräckligheten av samma anslag och särskilt önskvärdheten av att inspektionsverksamheten och anlitandet av vetenskapliga experter icke behöver eftersättas lär emellertid en dylik åtgärd ej böra vidtagas. Genom de ifrågasatta befattningarnas inrättande skulle sålunda erfordras en förhöjning av det ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen med tillhopa 4,250 kronor.

[21.] Med åberopande av vad jag sålunda anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att å avlöningsstaten för medicinalstyrelsen må från och med år 1918 uppföras ytterligare tre kvinnliga biträden, därav ett av andra lönegraden med en årlig avlöning av 1,600 kronor, därav 900 kronor lön, 550 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, samt två av första lönegraden, varterade med en årlig avlöning av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar och 150 kronor ortstillägg, vartill för biträde av såväl andra som första lönegraden kunna komma två ålderstillägg, det ena med 200 kronor efter fem år och det andra, likaledes med 200 kronor, efter ytterligare fem år,

dels föreskriva, att för åtnjutande av de med sagda biträdesbefattningar förenade avlöningsförmåner skall gälla vad i nådiga kungörelsen den 1 oktober 1914 angående villkor och bestämmelser för åtnjutande av avlöningsförmåner enligt den från och med år 1915 gällande ordinarie stat för medicinalstyrelsen finnes stadgat i fråga om i nämnda stat upptagna kvinnliga biträden,

dels från och med år 1918 höja den å medicinalstyrelsens ordinarie stat upptagna anslagsposten till vetenskapliga rådet, veterinärrådet, vikariatsersättningar och extra tjänstemän m. m. från 51,200 kronor med 250 kronor till 51,450 kronor,

dels ock, vid bifall till vad sålunda föreslagits, från och med år 1918 höja det å riksstaten uppförda ordinarie anslaget till medicinalstyrelsen från 198,700 kronor med 4,250 kronor till 202,950 kronor, därav 4,900 kronor å övergångsstat.

2. Personligt avlöningstillägg till en befattningshavare i medicinalstyrelsen.

I statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 2,100 kronor för beredande av personliga avlöningstillägg under sistnämnda år för å övergångsstat uppförda befattningshavare hos medicinalstyrelsen i enlighet med de för provisorisk lönereglering för befattningshavare i medicinalstyrelsen för år 1914 gällande grunder och villkor.

[22.]
*Personligt
 avlöningstill-
 lägg till en
 befattnings-
 havare i medi-
 cinalstyrelsen.
 (Extra anslag.)*

Enligt av Kungl. Maj:t i samband med frågan om medicinalstyrelsens omorganisation framlagt förslag skulle nämligen en kamrerare och registratorn hos medicinalstyrelsen, med bibehållande av sina dåvarande avlöningsförmåner på ordinarie stat, uppföras å övergångsstat. För att bereda dessa befattningshavare ersättning för de provisoriska avlöningstillägg, de under åren 1912—1914 åtnjutit, men som med tillämpande av de nya staterna för styrelsen skulle komma att upphöra, begärdes det ifrågavarande anslaget; och blev detsamma jämväl av riksdagen beviljat.

I enlighet med Kungl. Maj:ts framställning har 1915 års riksdag för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1916 beviljat ett anslag av likaledes 2,100 kronor.

Efter det den omförmälde registratorn den 26 februari 1915 utnämnts och förordnats att vara sekreterare hos medicinalstyrelsen, har 1916 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts framställning, minskat anslaget med 800 kronor och för beredande av personligt avlöningstillägg under 1917 till en befattningshavare i medicinalstyrelsen på extra stat för sistnämnda år beviljat ett anslag av 1,300 kronor.

I skrivelse den 14 november 1916 har medicinalstyrelsen anmält, att för år 1918 anslag för ändamålet kräves till samma belopp som för år 1917.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 anvisa ett förslags-
 anslag, högst 1,300 kronor, för beredande av *person-*
ligt avlöningstillägg under nämnda år för en å över-

[22.]

gångsstat uppförd befattningshavare hos medicinalstyrelsen i enlighet med de för provisorisk lönereglering för befattningshavare i medicinalstyrelsen för år 1914 fastställda grunder och villkor.

3. Statens bakteriologiska laboratorium.

[23.]
Statens bakteriologiska
laboratorium.
(Ordinarie
anslag.)

Statsmedicinska anstalten, som tillkom på grund av beslut vid 1907 års riksdag och som började sin verksamhet år 1909, består av en medicinskt-bakteriologisk och en rättskemisk avdelning, varjämte på grund av beslut vid 1914 års senare riksdag vid anstalten tillsvidare inrättats ett farmaceutiskt laboratorium, vilket står under tillsyn och vård av föreståndaren för den rättskemiska avdelningen.

Gemensam stat för anstaltens förenämnda båda avdelningar fastställdes av 1908 års riksdag, som därjämte under anslaget till medicinalstyrelsen med dithörande stater uppförde ett ordinarie anslag till anstalten av 54,200 kronor. I anledning av vissa i staten vidtagna förändringar, för vilka jag i det följande får tillfälle att närmare redogöra, höjdes det ordinarie anslaget sedermera tid efter annan, senast av 1915 års riksdag till 69,150 kronor.

För inredning, utrustning och drift av det farmaceutiska laboratoriet anvisade riksdagen på extra stat för år 1915 ett belopp av 30,350 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att låta förskottsvis under år 1914 av tillgängliga medel utanordna 14,750 kronor.

För upprätthållande av driften vid laboratoriet har riksdagen sedermera för vartdera av åren 1916 och 1917 å extra stat anvisat ett belopp av 15,600 kronor.

Avlönings- och omkostnadsstat för laboratoriet har av Kungl. Maj:t för varje särskilt verksamhetsår fastställts.

Enligt den för medicinalstyrelsen gällande instruktion skola ärenden rörande statsmedicinska anstaltens verksamhet och förvaltning föredragas av hälsovårdsbyrån. Anledningen till denna bestämmelse torde närmast vara att söka däri, att anstaltens största avdelning, den medicinskt-bakteriologiska, arbetar med frågor, som tillhöra sagda byrås handläggning. Den rättskemiska avdelningens verksamhet omfattar däremot uteslutande ärenden, som handläggas av medicinalbyrån, under det att det farmaceutiska laboratoriet verkställer undersökningar i ärenden, vilkas handläggning tillkommer allmänna byrån.

Denna statsmedicinska anstaltens subordination under enbart en av medicinalstyrelsens byråer har emellertid visat sig mindre lämplig och ägnad att försvåra den kontroll över de olika avdelningarnas verksamhet och det samarbete med dessa, som bör äga rum. En uppdelning av anstalten på sådant sätt, att varje avdelning av densamma även i administrativt och ekonomiskt hänseende bindes till den byrå inom styrelsen, genom vilken det övervägande antalet av avdelningen tillkommande ärenden skola handläggas, skulle säkerligen såväl skärpa kontrollen som befordra samarbetet.

[23.]

I skrivelse den 30 oktober 1916, däri medicinalstyrelsen anmält statsmedicinska anstaltens anslagsbehov för år 1918, har styrelsen, under frambållande av nu nämnda synpunkter, också föreslagit en uppdelning av den för medicinskt-bakteriologiska och rättskemiska avdelningarna hittills gemensamma staten.

I samband med nu nämnda ändringsförslag har medicinalstyrelsen därjämte föreslagit, att, enär kortare och lämpligare namn å de olika avdelningarna synts styrelsen önskvärda, den för alla avdelningarna gemensamma benämningen statsmedicinska anstalten icke längre skulle bibehållas, utan att de enskilda avdelningarna hädanefter måtte benämnas statens bakteriologiska, rättskemiska och farmaceutiska laboratorium. De ändringar i förordningar, instruktioner, cirkulär med mera, som vid bifall till medicinalstyrelsens föreliggande förslag skulle bli nödvändiga, finner styrelsen icke mera omfattande, än att de utan olägenhet kunna genomföras.

Under förevarande punkt tillåter jag mig i ett sammanhang redogöra för medicinalstyrelsens anslagsäskanden i fråga om statsmedicinska anstaltens skilda avdelningar; och kommer jag därvid att begagna de föreslagna benämningarna.

Till en början ber jag därvid få återgiva följande av 1908 års riksdag fastställda stat för statsmedicinska anstalten:

[23.]

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 föreståndare	5,000	2,500	—	—	7,500	Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 d:o	5,000	2,500	—	—	7,500	
1 assistent å rättskemiska avdel- ningen	—	—	—	3,000	3,000	Fri bostad.
1 assistent	—	—	—	2,000	2,000	
1 veterinärbiträde	—	—	—	1,000	1,000	
Till tillfälliga biträden, vikariats- ersättning och renskrivning ...	—	—	—	5,000	5,000	Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 150 kronor.
1 vaktmästare	700	400	150	—	1,250	
1 d:o	700	400	150	—	1,250	
Betjäning i övrigt	—	—	—	2,000	2,000	
Hyra av erforderliga lokaler	—	—	—	—	8,500	
Till belysning, bränsle, gas, vatten m. m.	—	—	—	—	1,760	
För beredning av animal vaccin. tillverkning och kontroll av serum, inköp av djur samt an- skaffande av apparater och re- agentier m. m.	—	—	—	—	13,440	
Summa kronor	11,400	5,800	300	13,000	54,200	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, ävensom å lönen avdragas 150 kronor årligen.

Av den i staten uppförda ordinarie personalen voro en föreståndare, en assistent samt en vaktmästare avsedda för vardera av medicinskt-bakteriologiska och rättskemiska avdelningarna, varjämte å den förra avdelningen tillkom ett veterinärbiträde.

Sedermera hava i den ordinarie staten följande förändringar vidtagits, nämligen *dels* att arvodet till assistenten vid medicinskt-bakteriologiska avdelningen från och med år 1912 höjts från 2,000 kronor till 3,000 kronor, dock att förmånen av fri bostad därvid bortföll, *dels* att beloppet för hyra av erforderliga lokaler från och med år 1915 höjts från 8,500 kronor till 12,450 kronor, *dels ock* att beloppet för beredning av animal vaccin och vissa andra ändamål från och med år 1916 höjts från 13,440 kronor till 23,440 kronor.

Bakteriolo-
giska labo-
ratoriet.

I sin föreliggande framställning har medicinalstyrelsen först be-
handlat *bakteriologiska laboratoriet*.

Medicinalstyrelsen anför därvid inledningsvis följande:

[23.]

»Personalen vid detta laboratorium utgjordes vid tiden för dess öppnande av 1 föreståndare, 1 assistent, 1 veterinärbiträde och 1 vaktmästare på ordinarie stat. Härtill kom en hästskötare med drängbiträde vid stallarna samt två extra biträden vid laboratoriet för vaccindispensering, städning och handräckning. Den snabba ökning av laboratoriets arbetsområde, som under de gångna åren ägt rum, har medfört, att extra arbetskrafter i rätt stor utsträckning måst anlitas. Extra assistenter hava sålunda ofta måst förordnas, varjämte extra betjäning likaledes i stor utsträckning anställt. Den extra betjäningen vid laboratoriet utgöres således för närvarande av 2 vaktmästare, 1 kvinnligt biträde för vaccindispensering samt 1 städerska med biträde; vid stallarna är uteslutande extra betjäning anställd, nämligen 1 hästskötare med 2 biträden samt 1 kvinnligt biträde särskilt för kalvymplingen.»

Medicinalstyrelsen övergår härefter till de särskilda anslagsbehoven och yttrar sig därvid först angående den vetenskapligt utbildade personalen. Härom anför styrelsen följande:

»Vad den vetenskapligt utbildade personalen beträffar, är det påtagligt, att den är allt för liten för att motsvara på densamma vilande krav.

Medicinalstyrelsen anser sig särskilt böra framhålla svårigheterna att vid uppträdande epidemier i landet kunna stå vederbörande kommunala hälsovårdsmyndigheter till tjänst vid utförandet av bakteriologiska arbeten, erforderliga ej blott för diagnosens ställande i de enskilda sjukdomsfallen utan även för upplärandet av epidemiens orsaker och vägar för dess spridning. Med endast en assistent till föreståndarens förfogande är det lätt förståeligt, att frånvaron av någon av dessa — och dylika undersökningar nödvändiggöra ofta resor till platsen för epidemien — för laboratoriet måste medföra svårigheter. Även må framhållas, att dylika undersökningar kräva så stor erfarenhet, att deras utförande endast bör anförtros åt fullt skolade bakteriologer. Med den personal, som hittills funnits vid laboratoriet, har det varit styrelsen omöjligt att i önskvärd utsträckning låta utföra dylika undersökningar på av epidemier (nervfeber, epidemisk hjärnfeber m. m.) hemsökta platser.

Förutom de direkt av epidemier föranledda arbetena höra ju även en mängd andra arbeten inom bakteriologiens område till laboratoriets verksamhet. Härtill kommer laboratoriets viktiga uppgift att bereda vacciner och sera, en uppgift som ställer allt större och större krav på personalen. Arbetena vid laboratoriet hava, sedan det år 1909 började sin verksamhet, raskt ökat i omfattning, och med hänsyn till den snabba utveckling, i vilken bakteriologien för närvarande befinner sig, kan med säkerhet antagas, att laboratoriets verksamhet även framdeles måste ytterligare utvidgas.

En ökning av den vetenskapligt utbildade personalen vid laboratoriet är av sagda orsaker i högsta grad önskvärd.

I detta sammanhang torde även erinras därom, att i vårt land antalet specialutbildade bakteriologer är påfallande litet och ingalunda motsvarar behovet ens under normala förhållanden. Större utbildningsmöjligheter och bättre tillgång på avlönade befattningar för bakteriologer äro synnerligen viktiga förutsättningar för att få erforderligt antal bakteriologer i landet. Även ovan om-

[23.] nämnda omständighet talar sålunda kraftigt för önskvärdheten av en ökning av personalen vid det bakteriologiska laboratoriet.

Då det gäller att föreslå, i vilken omfattning en sådan ökning bör ske, vill medicinalstyrelsen framhålla följande:

Arbetena vid laboratoriet omfatta, som ovan sades, två större huvudgrupper, de rent bakteriologiska och de serologiska. Helt visst vore det därför av betydelse, att till föreståndarens biträde ställdes särskild personal för dessa båda grupper och helst för vardera gruppen en laborator och en assistent.

Det är nämligen synnerligen önskvärt, att en mellanplats mellan assistenten och föreståndaren tillkommer, ty det ligger i sakens natur och har även redan visat sig, att assistenten med ett arvode på 3,000 kronor om året endast under kortare tid kan stanna på laboratoriet. Då assistentbefattningen sålunda senast var till ansökan ledig, anmälde sig endast en sökande, en medicine kandidat. Om utsikt till befordran finnes, komma sannolikt förhållandena att ändras.»

På grund av det anförda anser sig medicinalstyrelsen böra föreslå, att den vetenskapligt utbildade personalen vid det bakteriologiska laboratoriet fastställas till en föreståndare, två laboratorer och två assistenter.

Avlöningsförmånerna till de föreslagna laboratorerna hava av medicinalstyrelsen föreslagits till samma belopp, som fastställts för laboratorn i bakteriologi vid karolinska institutet eller 3,600 kronor i lön och 2,000 kronor i tjänstgöringspeningar eller tillsammans 5,600 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor, vardera efter 5 och 10 års tjänstgöring.

Någon ändring i föreståndarens och assistenternas löneförmåner har medicinalstyrelsen icke ansett sig nu böra föreslå, ehuru det synes styrelsen uppenbart, att föreståndarens löneförmåner knappast motsvara befatningens krav. För den händelse att bostad framdeles vid flyttning av laboratoriet upplåtes åt assistent, bör denne enligt styrelsens mening vara skyldig att underkasta sig den reglering av löneförmånerna, som därvid kan komma att bestämmas.

Jämlikt föreskrift i nådiga kungörelsen den 18 december 1908 angående ändrad lydelse av § 1 i nådiga kungörelsen angående kontroll å antidifteriserum samt angående handeln med dylikt serum den 1 november 1901 har kontrollen över vid laboratoriet tillverkade sera utförts av föreståndaren för ifrågavarande laboratorium. Då medicinalstyrelsen emellertid funnit det vara lämpligare, att serumkontrollen överlämnas åt annan person än tillverkaren, har styrelsen ansett sig böra föreslå ändring i nu gällande nådiga föreskrifter därutinnan. Medicinalstyrelsen anför i denna del följande:

»Kontrollen över vid laboratoriet tillverkade sera borde överlämnas åt en därtill skickad vetenskapsman, och då densamma så vitt möjligt icke torde böra

[23.]

inskränkas till blott en prövning av själva preparatet utan även omfatta detaljerna i framställningssättet, bör det åligga kontrollanten att taga del av arbetena inom laboratoriet. Kontrollanten bör vara en medicinalstyrelsens tjänsteman och skyldig att å styrelsens vägnar utöva inspektion över laboratoriet och däröver avgiva rapport. I den mån eljest behov av kontroll av för människor avsedda sera och därmed jämförliga preparat inom riket kan förekomma, vore det lämpligt, att även denna kontroll överlämnades åt sagde kontrollant.

Särskild instruktion för kontrollanten-inspektören torde böra av medicinalstyrelsen utarbetas och underställas Kungl. Maj:ts prövning för nådig fastställelse.

Arvodet för denna tjänsteman torde med hänsyn till de kvalifikationer, som för uppdraget erfordras, icke kunna sättas lägre än 2,000 kronor. Omkostnaderna för försöksdjur och utensilier, som äro för kontrollen erforderliga, där denna icke utföres å statslaboratoriet, torde böra beräknas till ett belopp av 1,000 kronor. Sannolikt är, att det föreslagna arvodets belopp kan behöva höjas, men torde närmare erfarenhet om arbetets blivande omfattning dessförinnan böra avvakas.»

I enlighet med vad sålunda föreslagits har styrelsen i sitt förslag till stat för bakteriologiska laboratoriet för en inspektör och kontrollant upptagit ett arvode av 2,000 kronor samt för övriga därmed förenade omkostnader beräknat ett belopp av 1,000 kronor.

Beträffande det i gällande stat upptagna arvodet till ett veterinärbiträde å 1,000 kronor, har medicinalstyrelsen framhållit, att det visat sig omöjligt att för nämnda belopp kunna träffa avtal med lämplig veterinär att mottaga ett sådant uppdrag, varför man måst inskränka sig till att vid förefallande behov tillkalla veterinär, mot särskild ersättning för varje besök. Det synes emellertid medicinalstyrelsen lämpligare, att veterinär anställas vid laboratoriets stallar med uppdrag att dels vid förefallande behov efter kallelse inställa sig vid stallarna och dels därutöver under eget ansvar utöva en mera omfattande tillsyn över stallet och övervaka djurens hälsotillstånd särskilt vid tidpunkten för serumavtappningar och därefter, vilket kräver ett ej obetydligt arbete. För att möjliggöra en sådan anordning är det, enligt medicinalstyrelsens mening, nödvändigt att höja arvodet för veterinären till 2,000 kronor.

Beträffande den vid laboratoriet erforderliga betjäningen anför medicinalstyrelsen följande:

»Vad först angår den vid laboratoriet för närvarande anställde ordinarie vaktmästaren må erinras om, att denne i stor utsträckning måste utföra en stor mängd arbeten av ömtålig beskaffenhet, för vilka kräves en tillräckligt långvarig specialutbildning vid bakteriologiskt laboratorium; det är därför önskvärt, att denne »förste» vaktmästare erhåller bättre löneförmåner än de övriga vaktmästarna, och torde han kunna jämföras t. ex. med i veterinärundervisningens stat upp-

[23.] tagen vaktmästare och preparator med 900 kronor i lön, 600 kronor i tjänstgöringspenningar samt 150 kronor i ortstillägg eller tillsammans 1,650 kronor med 2 ålderstillägg å 100 kronor vardera efter 5 och 10 år.

Förmannen vid laboratoriets stallar har hittills varit anställd på extra stat. Hans åligganden äro av så krävande art, att hans arvode måst beräknas högre än vaktmästarnas löneförmåner, och har den nuvarande stallförmannen i arvode åtnjutit 1,575 kronor årligen. Då det synes medicinalstyrelsen lämpligt, att stallförmannens befattning uppföres på ordinarie stat, föreslås för honom avlöningsförmåner motsvarande de för vaktmästaren och preparatorn föreslagna eller 1,650 kronor jämte 2 ålderstillägg å 100 kronor vardera efter 5 och 10 år.

Vid laboratoriet äro som förut nämnts anställda 2 vaktmästare på extra stat; då arbetena vid laboratoriet numera tagit en stor omfattning och all anledning finnes antaga, att en minskning i antalet erforderliga vaktmästare icke kan ifrågakomma, torde giltiga skäl föreligga att överföra åtminstone en av dessa befattningar på ordinarie stat med de i nu gällande stat fastställda löneförmåner eller 1,250 kronor. Övrig erforderlig betjäning vid laboratoriet och till detsamma hörande stall torde framdeles som hittills böra anställas som extra.»

På grund av vad sålunda anförts har styrelsen i sitt statförslag upptagit dels en vaktmästare och preparator samt en stallförman med vardera 900 kronor i lön, 600 kronor i tjänstgöringspenningar samt 150 kronor i ortstillägg, eller tillsammans 1,650 kronor, med två ålderstillägg å 100 kronor, vardera efter 5 och 10 år, dels ock en vaktmästare med samma löneförmåner som enligt gällande stat.

Medicinalstyrelsen framhåller härefter, att i och med den av styrelsen föreslagna ökningen av den ordinarie vetenskapligt utbildade personalen samt uppflyttningen av stallförmannen och en extra vaktmästare på ordinarie stat borde anslagen för tillfälliga biträden m. m. samt för betjäning i övrigt kunna något minskas. Därutinnan meddelar styrelsen emellertid, dels att anslaget för tillfälliga biträden, 5,000 kronor, under de gångna åren icke behöft helt tagas i anspråk; år 1915 användes således för den bakteriologiska avdelningen 1,825 kronor och för den rättskemiska 600 kronor, under det att anslaget å 2,000 kronor till betjäning i övrigt plägat betydligt överskridas, så att den bakteriologiska avdelningen under år 1915 överskridit anslaget med omkring 5,200 kronor, en siffra, som för år 1916 enligt styrelsens mening kommer att ytterligare höjas. Det synes därför medicinalstyrelsen lämpligt, att de båda nämnda posterna sammanslås till en post under rubrik »Till tillfälliga biträden, övrig betjäning, vikariatsersättning, renskrivning m. m.» och att anslaget för denna post vad det bakteriologiska laboratoriet beträffar upptages till 6,500 kronor.

Beloppet till hyra av erforderliga lokaler är såsom jag förut nämnt i gällande stat för statsmedicinska anstalten upptaget till 12,450 kronor,

därav äro beräknade för bakteriologiska laboratoriet 9,650 kronor och för rättskemiska laboratoriet 2,800 kronor. Enligt vad medicinalstyrelsen nu meddelar, har hyran för bakteriologiska laboratoriets lokaler, stall och vaktmästarbostad senaste tiden betingat ett belopp av 10,250 kronor alltså med 600 kronor överskjutande det i nuvarande stat för bakteriologiska laboratoriet med stallar beräknade beloppet. En utvidgning av laboratoriets lokaler är emellertid i och med ökningen av den vid laboratoriet anställda personalen och den ökade omfattningen av laboratoriet tillkommande arbeten enligt styrelsens mening erforderlig. Styrelsen, som finner ett tillägg till den nuvarande laboratorielokalen av ytterligare tre rum vara tillräckligt, har beräknat kostnaden därför till 1,500 kronor. På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen föreslagit, att hyran för erforderliga lokaler i laboratoriets stat upptages till 11,750 kronor.

[23.]

Belysning, bränsle, gas och vatten m. m. har medicinalstyrelsen ansett böra upptagas till 1,400 kronor, helst kostnaderna härför under 1916 års tre första kvartal vid laboratoriet uppgått till 1,250 kronor.

Beträffande det i gällande stat upptagna beloppet 23,440 kronor för beredning av animal vaccin, tillverkning och kontroll av serum, inköp av djur, anskaffande av apparater och reagentier m. m. har medicinalstyrelsen ansett, att någon ändring av detta belopp icke vore erforderlig. Då, enligt vad styrelsen upplyser, ett belopp av 3,000 kronor med hänsyn till hittills havda kostnader synes vara tillräckligt för det rättskemiska laboratoriet, skulle alltså på det bakteriologiska laboratoriet komma ett belopp av 20,440 kronor. Styrelsen anför, att detta belopp visserligen icke ensamt varit tillräckligt för de avsedda ändamålen, men att till anstalten influtna medel för försålt serum kunnat härför användas, varför någon höjning av anslagsposten icke synes styrelsen erforderlig.

Härefter övergår jag till medicinalstyrelsens förslag i fråga om rättskemiska laboratoriet.

Rättskemiska
laboratoriet.

Styrelsens förslag till stat för detta laboratorium innebär icke i sak någon ändring, utan avser allenast en utbrytning ur den hittills för statsmedicinska anstaltens båda avdelningar gemensamma staten, därvid styrelsen tagit hänsyn till för laboratoriet erforderliga utgifter, sådana de enligt räkenskaperna under de senaste åren varit. Emellertid har styrelsen jämväl i fråga om detta laboratorium sammanslagit de båda i

- [23.] statsmedicinska anstaltens nuvarande stat upptagna posterna till tillfälliga biträden, vikariatsersättning och renskrivning samt till betjäning i övrigt. Den sålunda sammanslagna posten har av styrelsen upptagits till 1,000 kronor. För hyra av erforderliga lokaler har medicinalstyrelsen beräknat 2,800 kronor, eller samma belopp som, enligt vad jag förut nämnt, beräknats för laboratoriets nuvarande lokaler. Beloppen för belysning, bränsle, gas, vatten m. m. samt för anskaffning av apparater och reagens m. m. hava upptagits till 350 respektive 3,000 kronor.

Farmaceutiska
laboratoriet.

Slutligen återstår att behandla *farmaceutiska laboratoriet*.

Beträffande ifrågavarande laboratorium har medicinalstyrelsen i skrivelse den 25 september 1916 hemställt, att då laboratoriet syntes bära äga bestånd även under år 1918, Kungl. Maj:t måtte för ändamålet hos riksdagen begära anvisande på extra stat för år 1918 av ett belopp av 15,600 kronor.

I föreliggande framställning har medicinalstyrelsen anført, att laboratoriet visserligen utvecklat en livlig verksamhet, varför dess lokaler vore i behov av utökning, men att härutinnan ändringar torde bära anstå, till dess frågan om nya lokaler för medicinalstyrelsen och under styrelsen lydande laboratorier skall avgöras. Någon ändring i det av styrelsen förut för år 1918 begärda anslagsbeloppet vore därför för närvarande icke av behovet påkallad.

Departementets
chefen.

Såsom jag redan förut framhållit, har det visat sig mindre lämpligt, att alla ärenden, som angå statsmedicinska anstaltens verksamhet och förvaltning, skola handhavas av medicinalstyrelsens hälsovårdsbyrå, oavsett huruvida de i övrigt äro av beskaffenhet att falla under denna byrås handläggning. För att underlätta en på grund härav önskvärd uppdelning mellan medicinalstyrelsens vederbörande byråer av ärenden rörande anstalten, har styrelsen föreslagit en uppdelning av den för anstalten fastställda ordinarie staten. Mot styrelsens förslag i denna del synes mig icke vara något att erinra, så mycket mindre som en dylik uppdelning även ur andra synpunkter torde vara önskvärd. Ej heller hava de av styrelsen föreslagna och av mig i det föregående använda benämningarna å de olika avdelningarna givit mig anledning till anmärkning. Den gemensamma benämningen, statsmedicinska anstalten, skulle i enlighet härmed komma att hädanefter bortfalla. Vid bifall till den ifrågasatta uppdelningen av anstaltens stat torde det nuvarande ordinarie anslaget till anstalten bära uppdelas i två anslag, ett till vardera av de bakteriologiska och rättskemiska laboratorierna.

Beträffande till en början det *bakteriologiska laboratoriet* eller den nuvarande medicinskt-bakteriologiska avdelningen, skulle dess vetenskapliga personal, enligt styrelsens förslag, bestå av, förutom den nuvarande föreståndaren och assistenten, två laboratorer och ytterligare en assistent. [23.]

Arbetena vid detta laboratorium omfatta, såsom medicinalstyrelsen framhållit, två större huvudgrupper, de rent bakteriologiska och de serologiska. Till den förra gruppen höra bland annat diagnostiska arbeten såväl i fråga om enskilda sjukdomsfall som för utredning rörande hotande eller utbrutna epidemier. Den senare gruppen åter avser arbeten för beredande av vacciner och sera. Betydelsen av nu nämnda arbeten torde vara allt för väl känd för att av mig behöva här ytterligare framhållas. Emellertid är det tydligt, att ett önskvärt resultat av laboratoriets verksamhet icke kan uppnås, såvida icke till dess förfogande står ett tillräckligt antal bakteriologiskt skolade arbetskrafter. Att den nuvarande personalen är för liten för att kunna motsvara de krav, som den ökade omfattningen av laboratoriets verksamhet ställer å densamma, torde vara ställt utom tvivel. Till belysande härav tillåter jag mig återgiva följande tablå över från laboratoriet under åren 1912—1916 levererade sera och ympämnen samt därstädes utförda undersökningar.

	1912.	1913.	1914.	1915.	1916.
Animal vaccin	3,144 flaskor	¹⁾ 8,525 flaskor	3,466 flaskor	5,339 flaskor	5,795 flaskor
	19,134 rör	¹⁾ 30,392 rör	18,081 rör	32,546 rör	25,256 rör
Serum mot difteri	—	8,813 flaskor	12,367 flaskor	18,437 flaskor	23,522 flaskor
Serum mot hjärnhinneinflammation	—	{ mindre antal flaskor	{ mindre antal flaskor	¹⁾ 1,682 flaskor	1,349 flaskor
Undersökningar på tyfus, paratyfus, kolera och dysenteri	—	334	845	729	1,883
Wassermans reaktion	—	—	607	671	874
Tuberkulin	—	—	—	—	282 flaskor
Meningokockympämne	—	—	—	—	{ för omkring 10,000 pers.

¹⁾ Till någon del anskaffat från annat håll och distribuerat från avdelningen.

Dessutom har under åren 1915 och 1916 ympämne mot kolera och tyfus tillverkats och hållits på lager för några tusen personer.

[23.] Vid laboratoriet hava därjämte utförts ett flertal vetenskapliga undersökningar rörande epidemiska sjukdomar och andra ärenden.

Vid genomförande av medicinalstyrelsens förslag skulle föreståndaren till sitt biträde erhålla en laborator och en assistent för vardera av berörda huvudgrupper av laboratoriets verksamhet. Denna utökning av personalen synes mig vara väl avvägd efter föreliggande behov. Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av, att tillfälle till självständig bakteriologisk forskning beredes vid laboratoriet anställda vetenskapsidkare och att särskilt föreståndarens tid icke i sådan grad upptages med löpande och mindre viktiga detaljgöromål, att han undandrages möjlighet till dylik forskning. Härtill kommer, att en utökning av den vetenskapliga personalen vid laboratoriet, såsom medicinalstyrelsen framhållit, torde vara ägnad att i någon mån motverka den förefintliga bristen av specialutbildade bakteriologer inom landet. På grund av vad jag nu anført anser jag mig böra tillstyrka medicinalstyrelsens förslag i denna del.

I avlöningshänseende hava de ifrågasatta laboratorerna av medicinalstyrelsen jämförts med laboratorn i bakteriologi vid karolinska institutet, vilkens avlöningsförmåner äro fastställda till 5,600 kronor, därav 3,600 kronor i lön och 2,000 kronor i tjänstgöringspenningar, vartill kunna komma två åldertillägg å vardera 500 kronor efter 5 respektive 10 års tjänstgöring. Då nu ifrågavarande laboratorer givetvis böra vara väl kvalificerade vetenskapsmän med kompetens till självständiga bakteriologiska undersökningar, synas deras avlöningsförmåner icke kunna sättas lägre än vad sålunda föreslagits. I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att löneregleringskommittén den 20 oktober 1916 avgivit infortrat underdånigt utlåtande i fråga om en av medicinalstyrelsen gjord framställning om förbättring av avlöningsförmåner för laboratorn vid statens veterinärbakteriologiska anstalt, och har kommittén därvid för denne befattningshavare förordnat samma avlöningsförmåner, som nu föreslagits beträffande laboratorerna vid bakteriologiska laboratoriet.

I fråga om föreståndaren och assistenterna har någon ändring av nuvarande avlöningsförmåner icke ifrågasatts och torde ej heller för närvarande vara påkallad. Medicinalstyrelsen har emellertid föreslagit, att beträffande assistent skulle stadgas, att därest assistent i sådan egenskap åtnjuter fri bostad, han skall vara skyldig underkasta sig den reglering av löneförmåner, som därvid kan komma att bestämmas. Då assistenterna icke äro ordinarie befattningshavare, utan allenast för-

ordnas tillsvidare mot åtnjutande av det i staten upptagna arvodet, torde den av medicinalstyrelsen föreslagna anordningen när som helst kunna tillämpas, vadan anledning att för närvarande till behandling upptaga denna fråga icke synes föreligga.

[23.]

Såsom nämnts, åligger det för närvarande föreståndaren att utöva kontroll över de vid laboratoriet tillverkade sera, men skulle enligt medicinalstyrelsens förslag denna kontroll hädanefter uppdragas åt en av styrelsen särskilt förordnad vetenskapsman. Detta förslag finner jag synnerligen beaktansvärt. Behovet av en effektiv kontroll av för människor avsedda sera torde vara uppenbart och av erfarenheten bekräftat. Då det lär kunna antagas, att kontrollen vinner i effektivitet, därest densamma överlämnas till annan person än tillverkaren, har jag ansett mig böra biträda medicinalstyrelsens framställning i nu berörda del. Utöver skyldighet att utöva inspektion över laboratoriet torde det böra åligga ifrågavarande kontrollant att jämväl eljest, där sådant kan vara erforderligt, utöva kontroll av för människor avsedda sera och därmed jämförliga preparat inom landet. Det synes mig svårt, att, innan man vunnit någon erfarenhet beträffande ifrågavarande verksamhet, bestämma en därför lämplig ersättning. Tills vidare torde emellertid det av medicinalstyrelsen föreslagna beloppet av 2,000 kronor kunna för ändamålet beräknas.

I detta sammanhang tillåter jag mig erinra, att för kontroll av animalt ympämne hittills anlitats särskild läkare i huvudstaden, vilken härför åtnjutit en ersättning av 5 kronor för varje avprovning. Denna ersättning har utgått från anslaget till beredning av animal vaccin med flera ändamål. Genom nådig kungörelse den 24 november 1916, som trätt i kraft den 1 januari 1917, har Kungl. Maj:t förordnat, bland annat, att animalt ympämne (animal vaccin) med visst angivet undantag icke må här i riket användas för skyddskoppypning, där ej vaccinen blivit i enlighet med av medicinalstyrelsen givna anvisningar framställd vid statsmedicinska anstaltens medicinskt-bakteriologiska afdelning och vid prövning genom särskild av medicinalstyrelsen förordnad kontrollant befunnits vara av fullgod beskaffenhet och styrka. Kostnaden för denna kontroll torde fortfarande böra utgå från förenämnda anslag till beredning av vaccin m. m. Från samma anslag synes jämväl tillsvidare kunna utgå kostnaden för inköp av försöksdjur och utensilier för kontroll av serum. Någon höjning av nuvarande beloppet torde tillsvidare icke av denna anledning behöva ifrågasättas.

[23.] Medicinalstyrelsens förslag om höjning av det i nuvarande stat uppförda arvodet till ett veterinärbiträde har icke givit mig anledning till anmärkning.

Beträffande betjäningen vid laboratoriet har medicinalstyrelsen föreslagit två nya ordinarie befattningar, nämligen en vaktmästare och preparator samt en stallförman. Förstnämnda befattning är avsedd för den nuvarande ordinarie vaktmästaren vid laboratoriet, vilken, enligt vad styrelsen meddelat, måst förrätta en stor mängd arbeten av ömtålig natur, vilkas utövande kräva specialutbildning vid bakteriologiskt laboratorium. Oaktat den av mig tillstyrkta utökningen av den vetenskapliga personalen vid laboratoriet torde fortfarande förefinnas göromål av nämnd beskaffenhet i tillräcklig mängd för att fullt motivera behovet av den föreslagna befattningen. I avlöningshänseende har befattningen av medicinalstyrelsen likställts med i veterinärhögskolans stat upptagen vaktmästare och preparator. Häremot torde icke vara något att invända och tillåter jag mig erinra, att preparatorn vid karolinska institutet åtnjuter likartade avlöningsförmåner. Även om denna nya befattning inrättas, torde den nuvarande vaktmästartjänsten icke kunna indragas. Enligt vad styrelsen meddelat, har utöver den nuvarande ordinarie vaktmästaren två extra vaktmästare varit anställda vid laboratoriet. Då ett stadigvarande behov av dessa befattningshavare synes föreligga, torde åtminstone en vaktmästare böra vara anställd å ordinarie stat.

Beträffande den föreslagna stallförmannen må erinras, att den för utredning av frågan om inrättandet av en statsanstalt för ifrågavarande ändamål tillsatta kommittén i sitt den 30 november 1899 avgivna betänkande bland den för anstaltens verksamhet erforderliga fast anställda personalen upptagit 1 stalldräng samt 1 stall- och vaccinationsdräng dels för skötseln av de hästar, vilka skulle användas för beredning av antidifteriserum, och dels för tillsynen å de kalvar, som vore behövliga vid anstalten för producerande av animal vaccin. I sitt den 29 november 1907 framlagda förslag till löne- och kostnadsstat för statsmedicinska anstalten upptog medicinalstyrelsen berörda av kommittén föreslagna befattningar med ett arvode av 700 kronor vardera. Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 13 januari 1908 av detta förslag anförde emellertid dåvarande departementschefen, att det icke syntes lämpligt att detaljerat upptaga nu nämnda befattningar i staten; och påpekade departementschefen därvid, att så ej skett i fråga om motsvarande befattningar vid veterinärinstitutet. De föreslagna arvoden fann departementschefen emellertid väl knappt tillmätta. I enlighet

[23.]

med departementschefens hemställan blev för ändamålet i staten upptaget ett belopp av 2,000 kronor till »betjäning i övrigt». Uppförandet av en stallförman å ordinarie stat synes mig emellertid på grund av laboratoriets allt mer ökade verksamhet numera vara av behovet påkallat. Detta torde bland annat framgå därav, att, enligt vad jag inhämtat, antalet av laboratoriet tillhöriga hästar för närvarande uppgår till 18. Därjämte må framhållas, att det speciella ändamål, för vilket de för laboratoriet erforderliga djuren äro avsedda, torde fordra särskild erfarenhet hos stallbetjäningen, varför täta ombyten av densamma icke böra förekomma. Detta gäller tydligen i främsta rummet om förmannen i stallet. Vidare bör bemärkas, att stallet är skilt från laboratoriets övriga lokaler och därför icke kan ständigt övervakas av föreståndaren eller den övriga vetenskapliga personalen, varför även av denna anledning stora anspråk måste ställas på stallbetjäningens pålitlighet. Slutligen ber jag få erinra, att numera i staten för veterinärhögskolan äro uppförda en fodermarsk vid vardera av högskolans kirurgiska och medicinska avdelningar samt en ladugårdsförman. I fråga om avlöningsförmånerna till stallförmannen torde dessa emellertid böra bestämmas något lägre än styrelsen föreslagit. För nyssnämnda befattningshavare vid veterinärhögskolan äro avlöningsförmånerna fastställda till 1,500 kronor, därav 900 kronor i lön, 450 kronor i tjänstgöringspenningar samt 150 kronor i ortstillägg, vartill kan komma ett ålderstillägg å 100 kronor efter 5 års tjänstgöring. Samma löneförmåner synas mig lämpligen böra beredas åt stallförmannen.

Vid fastställandet av avlöningsförmånerna för vaktmästarna vid statsmedicinska anstalten avsåg man att i avlöningshänseende likställa dem med vaktmästare vid karolinska institutet. Sistnämnda befattningshavare åtnjuta en avlöning av 1,200 kronor, därav 700 kronor lön, 350 kronor tjänstgöringspenningar samt 150 kronor ortstillägg, vartill kunna komma två ålderstillägg å vardera 100 kronor efter respektive 5 och 10 års tjänstgöring. Därjämte är stadgat, att, därest vaktmästare vid nämnda institut i sådan egenskap åtnjuter fri bostad och bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej utgå ävensom å lönen avdragas 100 kronor årligen. Emellertid blevo, till följd av ett förbiseende¹⁾, vaktmästarna vid statsmedicinska anstalten tillerkända avlöning och ålderstillägg med något högre belopp än vaktmästarna vid karolinska institutet, varemot å andra sidan jämväl det kontanta avdraget å lönen vid åtnjutande av fri bostad och bränsle

¹⁾ Jämför löneregleringskommitténs betänkande LI sid. 29.

[23.] bestämdes till högre belopp än för sistnämnda vaktmästare. Det skulle kunna ifrågasättas, att vid den nu föreslagna omorganisationen av anstalten utjämna nu berörda olikhet. Emellertid har jag icke ansett mig böra framställa förslag härom dels av den anledning, att de nuvarande vaktmästarna icke torde vara skyldiga att underkasta sig ändring i de för dem fastställda avlöningsförmåner, och dels därför, att fråga om en allmän reglering av vaktmästares avlöningsförmåner för närvarande är under omprövning. Då vid en sådan lönereglering jämväl avlöningarna för vaktmästarna vid statsmedicinska anstalten torde komma att höjas, synas i samband därmed åtgärder i förut angivna syfte lämpligen kunna vidtagas.

Jämväl i fråga om de nya av mig till uppförande å ordinarie stat föreslagna vaktmästaren och preparatorn samt stallförmannen torde tilläventyrs i samband med nyssnämnda lönereglering en förhöjning komma att äga rum i deras avlöningsförmåner. Beträffande sistnämnda befattningshavare synes emellertid anledning ej förefinnas att frångå den i allmänhet för motsvarande befattningshavare tillämpade regeln, att, om de i sin ifrågavarande egenskap åtnjuta fri bostad samt bränsle, skall, så länge annan förmån kvarstår, ortstillägg ej till dem utgå ävensom å lönen avdragas ett belopp av 100 kronor årligen.

Beträffande de av medicinalstyrelsen föreslagna beloppen till tillfälliga biträden, övrig betjäning, vikariatsersättning, renskrivning med mera samt till hyror har jag intet att tillägga utöver vad styrelsen anført.

Ej heller det för belysning, bränsle, gas och vatten beräknade beloppet har givit mig anledning till erinran.

Beträffande anslaget för beredning av vaccin, tillverkning av serum, inköp av djur, anskaffande av apparater och reagens m. m. — under vilken något förändrade benämning det förutvarande anslaget för motsvarande ändamål av styrelsen upptagits — torde någon höjning av det nu i staten upptagna beloppet icke erfordras, därvid jag emellertid förutsätter, att influtna försäljningsmedel fortfarande få för ändamålet användas.

I enlighet med mitt förslag skulle avlönings- och omkostnadsstaten för bakteriologiska laboratoriet erhålla följande utseende.

Avlönings- och omkostnadsstat för statens bakteriologiska laboratorium.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 föreståndare	5,000	2,500	—	—	7,500	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 laborator	3,600	2,000	—	—	5,600	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 500 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 500 kronor.
1 d:o	3,600	2,000	—	—	5,600	
1 assistent.....	—	—	—	3,000	3,000	
1 d:o	—	—	—	3,000	3,000	
1 inspektör och kontrollant	—	—	—	2,000	2,000	
1 veterinärbiträde	—	—	—	2,000	2,000	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 100 kronor.
1 vaktmästare och preparator	900	600	150	—	1,650	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 100 kronor.
1 stallförman	900	450	150	—	1,500	
1 vaktmästare	700	400	150	—	1,250	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 150 kronor
Till tillfälliga biträden, övrig betjäning, vikariatsersättning, renskrivning m. m.	—	—	—	6,500	6,500	
Hyra av erforderliga lokaler	—	—	—	—	11,750	
Belysning, bränsle, gas, vatten m. m.	—	—	—	—	1,400	
Beredning av vaccin, tillverkning av serum, inköp av djur, an- skaffande av apparater och re- agens m. m.	—	—	—	—	20,440	
Summa kronor	—	—	—	—	73,190	

Anm. Därest vaktmästare och preparator, stallförman eller vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå ävensom å lönen avdragas, beträffande vaktmästare och preparator samt stallförman 100 kronor årligen och beträffande vaktmästare 150 kronor årligen.

Vid fastställande av stat för statsmedicinska anstalten antog 1908 års riksdag vissa villkor och bestämmelser beträffande föreståndare och vaktmästare för åtnjutande av för dem i staten upptagna avlöningsförmåner. Beträffande de nu föreslagna nya ordinarie befattnings-

[23.] havarna torde för avlöningsförmånernas åtnjutande böra föreskrivas samma villkor och bestämmelser, som för närvarande gälla i fråga om nyssnämnda befattningshavare, därvid laboratorerna böra jämnställas med föreståndare, men vaktmästaren och preparatorn samt stallförmannen med vaktmästare.

Vad härefter angår *rättskemiska laboratoriet*, har medicinalstyrelsens förslag till stat för detta laboratorium icke givit mig anledning till erinran, då detsamma allenast innebär en utbrytning av den hittills för statsmedicinska anstaltens båda avdelningar gemensamma staten.

I anledning härav får jag framlägga följande förslag till stat för ifrågavarande laboratorium.

Avlönings- och omkostnadsstat för statens rättskemiska laboratorium.

	Lön.	Tjänstgöringspennin- gar.	Orts- tillägg.	Arvoden.	Summa.	
	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	Kronor.	
1 föreståndare	5,000	2,500	—	—	7,500	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 600 kronor.
1 assistent	—	—	—	3,000	3,000	
1 vaktmästare	700	400	150	—	1,250	{ Efter 5 år kan lönen höjas med 150 kronor och efter 10 år med ytter- ligare 150 kronor.
Till tillfälliga biträden, övrig be- tjäning, vikariatsersättning, ren- skrivning m. m.	—	—	—	1,000	1,000	
Hyra av erforderliga lokaler	—	—	—	—	2,800	
Belysning, bränsle, gas, vatten m. m.	—	—	—	—	350	
Anskaffning av apparater och re- agens m. m.	—	—	—	—	3,000	
Summa kronor	—	—	—	—	18,900	

Anm. Därest vaktmästare i sådan egenskap åtnjuter fri bostad samt bränsle, skall, så länge denna förmån kvarstår, ortstillägg ej till honom utgå, ävensom å lönen avdragas 150 kronor årligen.

Då det nuvarande ordinarie anslaget till statsmedicinska anstalten uppgår till 69,150 kronor, skulle ett bifall till av mig nu framlagda förslag ifråga om de bakteriologiska och rättskemiska laboratorierna innebära en utgiftsökning av 22,940 kronor.

Beträffande slutligen det *farmaceutiska laboratoriet* har jag ingen erinran mot medicinalstyrelsens förslag.

Under åberopande av vad sålunda anförts, får jag under förevärande punkt hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att [23.]

dels godkänna det av mig tillstyrkta förslaget till stat för statens bakteriologiska laboratorium ävensom de villkor och bestämmelser, som beträffande laboratorer, vaktmästare och preparator samt stallförman av mig föreslagits för åtnjutande av de för dem i staten upptagna avlöningsförmåner,

dels ock, i stället för det ordinarie anslaget till statsmedicinska anstalten, så vitt det avser den medicinskt-bakteriologiska avdelningen, från och med år 1918 under riksstatens sjätte huvudtitel uppföra ett *ordinarie anslag till statens bakteriologiska laboratorium* av 73,190 kronor.

4. Statens rättskemiska laboratorium.

Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att [24.]

dels godkänna av mig förordade förslag till stat för statens rättskemiska laboratorium,

dels ock, i stället för det ordinarie anslaget till statsmedicinska anstalten, så vitt det avser den rättskemiska avdelningen, från och med år 1918 under riksstatens sjätte huvudtitel uppföra ett *ordinarie anslag till statens rättskemiska laboratorium* av 18,900 kronor.

Statens rätts-
kemiska labo-
ratorium.
(Ordinarie
anslag.)

5. Statens farmaceutiska laboratorium.

Under åberopande av vad jag under punkt 23 anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen [25.]

att för upprätthållande av driften vid *statens farmaceutiska laboratorium* å extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 15,600 kronor.

Statens far-
maceutiska
laboratorium.
(Extra anslag.)

Provinsialläkarstaten.

6. Förste provinsialläkare och provinsialläkare.

Förste provinsialläkare och provinsialläkare.

(Ordinarie anslag.)

Med anledning av den alltmer framträdande svårigheten att besätta särskilt övre Norrlands mera avlägset belägna provinsialläkardistrikt, ordinarie och extra, med lämpliga innehavare anmodade jag i skrivelse den 9 april 1915 medicinalstyrelsen att verkställa utredning, huruvida och i vad mån åtgärder kunde vidtagas för att undanröja dessa svårigheter, samt inkomma med de förslag, vartill utredningen kunde giva anledning, därvid särskilt borde tagas i övervägande, huruvida det avsedda syftet skulle kunna ernås genom en bestämmelse, att antalet tjänstår inom ifrågavarande distrikt finge, i fråga om befordran eller transport till annan tjänst, beräknas med viss förhöjning.

Efter det yttranden från skilda håll inhämtats, inkom medicinalstyrelsen med underdånig skrivelse den 29 februari 1916 med förslag till åtgärder för ordnande av förste provinsialläkarnas, provinsialläkarnas och extra provinsialläkarnas avlöningsförhållanden m. m.

Därefter uppdrog Kungl. Maj:t den 30 juni 1916 åt en kommitté dels att verkställa utredning och avgiva förslag i fråga om reglering av avlöningsförhållandena för förste provinsialläkare och provinsialläkare jämte i samband därmed stående frågor, därvid även borde tillses, huruvida jämkning i rikets indelning i provinsialläkardistrikt kunde vara påkallad, dels ock att skyndsamt inkomma med yttrande och förslag, huruvida och i vad mån särskilda anordningar provisoriskt skulle kunna vidtagas för att avhjälpa svårigheterna att besätta mera avlägset belägna provinsialläkardistrikt, såväl ordinarie som extra.

Med underdånig skrivelse den 11 november 1916 har kommittén överlämnat förslag till provisoriska åtgärder i sistnämnda avseende.

Kommittén har därvid hemställt, bland annat,

att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen dels godkänna viss ändring av avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare ävensom villkoren för åtnjutande av avlöningsförmåner för nämnda läkare, dels anvisa ett anslag å 6,000 kronor att, i huvudsaklig överensstämmelse med av kommittén angivna grunder, användas till provisorisk förbättring av provinsialläkares avlöningsförmåner i och för beredande av flyttningsbidrag och förhöjt ortstillägg till provinsialläkare i vissa distrikt, vilka nu äro eller kunna förväntas inom den närmaste

framtiden bliva vakanta, *dels* höja det under riksstatens sjätte huvudtitel till avlöning åt femton civila läkarstipendiater uppförda reservationsanslaget å 22,500 kronor med 8,500 kronor till 31,000 kronor;

samt att Kungl. Maj:t ville, utan hinder av bestämmelserna i nådiga kungörelsen angående statsbidrag till avlöande av extra provinsialläkare den 30 december 1911, på ansökan av vederbörande landsting provisoriskt tilldela vissa extra provinsialläkardistrikt förhöjning i statsbidragen till läkares avlöning i huvudsaklig överensstämmelse med av kommittén avgivet förslag, under villkor att avlöningarna från landstingen ävenledes i vissa fall höjas, samt till riksdagen avgiva förslag om härför erforderlig höjning av det under riksstatens sjätte huvudtitel uppförda förslagsanslaget för bidrag till extra provinsialläkares avlöning.

Den av kommittén föreslagna höjningen i statsbidragen till läkares avlöning i vissa extra provinsialläkardistrikt skulle för staten medföra en ökad kostnad av 5,725 kronor, därvid beräknats, att de till extra provinsialläkarna i Malå och Bjurholms distrikt för närvarande utgående tilläggsarvodena å respektive 800 kronor och 500 kronor skulle indragas. Enligt en av tre av kommitténs ledamöter avgiven reservation skulle utöver nämnda belopp, 5,725 kronor, tillkomma ytterligare ett belopp av 1,000 kronor.

Jag hoppas att inom kort bliva i tillfälle att för Kungl. Maj:t framlägga förslag till åtgärder i nu berörda ämne.

Då den av kommittén föreslagna ändringen av avlöningsstaten för förste provinsialläkare och provinsialläkare ej är av beskaffenhet att inverka på slutsumman av det ordinarie anslaget till nämnda läkare, torde detta anslag böra beräknas till *oförändrat belopp* eller till..... kronor 865,200: —

7. Provisorisk förbättring av provinsialläkares avlöningsförmåner.

Under återopande av vad jag under nästföregående punkt anför, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

[26.]

att i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlätas angående *provisorisk förbättring av provinsialläkares avlöningsförmåner*, för ändamålet på extra stat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag, högst 6,000 kronor.

*Provisorisk
förbättring av
provinsial-
läkares
avlönings-
förmåner.
(Extraanslag.)*

8. Resestipendier åt förste provinsialläkare m. fl.

[27.]

*Resestipen-
dier åt förste
provinsial-
läkare m. fl.
(Ordinarie
anslag.)*

I förslaget till riksstat för år 1916 hade Kungl. Maj:t under »Medicinalstaten samt hälso- och sjukvården» såsom oförändrade ordinarie anslag, reservationsanslag, uppfört till resestipendier dels åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare 2,500 kronor, dels åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare 500 kronor, dels åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus 1,500 kronor, dels ock åt läkare, som anmäla sig vilja i utlandet studera tuberkulosens igenkännande, behandling eller hygien, 1,000 kronor.

I samband med behandlingen av frågan om åtgärder för ernående av största möjliga sparsamhet i statsutgifterna hade jag i ingressen till det vid statsverkspropositionen fogade statsrådsprotokollet över civilärenden den 14 januari 1915 meddelat, att Kungl. Maj:t genom kungörelse den 17 december 1914 föreskrivit, att med åtgärder för utdelning för år 1915 av vissa resestipendier skulle tillsvidare anstå samt att det vore all anledning förmoda, att de ifrågakomna beloppen icke alls komme att utgå för det med respektive anslag avsedda ändamål utan komme att inbesparas till statsverket. Bland dessa resestipendieanslag angav jag, förutom vissa andra under sjätte huvudtiteln uppförda anslag, varom nu ej är fråga, ovanberörda ordinarie reservationsanslag. Med hänsyn till de jämförelsevis små belopp, vartill samtliga de av mig sålunda angivna anslagen uppginge, ansåg jag, att inbesparandet för år 1915 av dessa belopp icke borde föranleda till motsvarande nedsättning av de anslagsbelopp, som äskades för år 1916.

Riksdagen höll emellertid före, att, då de på omförmälda reservationsanslag uppkommande besparingar utan vidare bleve under år 1916 för respektive ändamål tillgängliga, det icke vore behöfligt att å samma års riksstat uppföra dessa anslag. Riksdagen beslöt alltså, att omförmälda fyra ordinarie reservationsanslag till resestipendier skulle ur riksstaten för år 1916 uteslutas.

Sedan genom nådig kungörelse den 10 december 1915 förordnats, att med åtgärder för utdelning för år 1916 av vissa angivna resestipendier, däribland de här förut omförmälda, skulle tills vidare anstå, har 1916 års riksdag, i enlighet med Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning, beslutit, att ifrågavarande fyra reservationsanslag skulle uteslutas ur riksstaten jämväl för år 1917.

Enligt från statskontoret erhållen uppgift finnas för ifrågavarande ändamål tillgängliga följande belopp: [27.]

1:o) Till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare	kronor 3,500: —
2:o) Till resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare	» 1,000: —
3:o) Till resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus	» 3,500: —
4:o) Till resestipendier åt läkare, som anmäla sig vilja i utlandet studera tuberkulosens igenkännande, behandling eller hygien	» 1,000: —

Då, enligt vad genom nådig kungörelse den 30 december 1916 stadgats, med åtgärder för utdelning jämväl för år 1917 av bland annat nu ifrågavarande stipendier skall tillsvidare anstå, torde desamma ej heller böra upptagas i riksstaten för år 1918.

Till de i tabellen under 2:o--4:o upptagna stipendier återkommer jag senare.

Under förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att det ordinarie reservationsanslaget till resestipendier åt förste provinsialläkare, provinsialläkare, extra provinsialläkare, biträdande provinsialläkare och stadsläkare skall ur riksstaten för år 1918 uteslutas.

9. Avlöning åt civila läkarstipendiater.

Under återopande av vad jag anfört vid behandlingen av frågan om det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan komma att avlätas, i stället för det ordinarie reservationsanslaget till avlöning åt femton civila läkarstipendiater från och med år 1918 beräkna ett ordinarie reservationsanslag till avlöning åt civila läkarstipendiater om 31,000 kronor.

[28.]

Avlöning
åt civila
läkarstipen-
diater.
(Ordinarie
anslag.)

10. Bidrag till extra provinsialläkares avlönande.

[29.] Under åberopande av vad jag anfört vid behandlingen av frågan om det ordinarie anslaget till förste provinsialläkare och provinsialläkare, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Bidrag till extra provinsialläkares avlönande.
(Ordinarie anslag.)

att i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan komma att avlätas, beräkna en höjning från och med år 1918 av det ordinarie förslagsanslaget till *bidrag till extra provinsialläkares avlönande* med 6,725 kronor eller från 30,000 kronor till 36,725 kronor.

Sjukvårdsanstalterna.

Sinnessjukvårdsanstalterna.

11. Hospitals underhåll.

[30.] I enlighet med Kungl. Maj:ts hemställan höjdes förslagsanslaget till hospitals underhåll av 1916 års riksdag från 3,850,000 kronor till 4,350,000 kronor.

Hospitals underhåll.
(Ordinarie anslag.)

Emellertid torde redan nu en ytterligare höjning av anslaget vara erforderlig.

Sedan lång tid tillbaka står nämligen på dagordningen frågan om reglering av avlöningsförhållandena för den vid statens sinnessjukanstalter anställda sjukvårds- och ekonomipersonalen, såväl manlig som kvinnlig. I detta ämne har den 29 september 1913 avgivits ett betänkande av de enligt nådigt bemyndigande den 29 juni 1912 tillsatta sakkunniga för utredning angående personalens vid statens anstalter för sinnessjuka uppförande på ordinarie stat m. m. De sakkunniga hava däri föreslagit, bland annat, en väsentlig förhöjning av avlöningarna för omförmälda personal, vilken förhöjning av de sakkunniga beräknats medföra en ökad utgift av i medeltal omkring 544,000 kronor årligen. Detta betänkande har remitterats för utlåtande till löneregleringskommittén, där detsamma nu föreligger till behandling. Till kommittén

har jämväl remitterats ett av medicinalstyrelsen framlagt förslag till förbättring av de vid hospitalen anställda läkarnas avlöningsförmåner. [30.]

Då jag hyser förhoppning om att under riksdagens lopp bliva i tillfälle att underställa Kungl. Maj:ts prövning förslag i nu nämnda frågor, torde vid beräkning av anslaget till hospitals underhåll hänsyn böra tagas härtill.

På grund härav hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition angående löne-reglering för viss vid stateus anstalter för sinnessjuka anställd personal, som kan komma att avlåtas, tills vidare beräkna en höjning från och med år 1918 av det ordinarie förslagsanslaget till *hospitals underhåll* med 600,000 kronor eller från 4,350,000 kronor till 4,950,000 kronor.

12. Resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare.

Under återopande av vad jag anfört under punkt 27, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta, [31.]

att det ordinarie reservationsanslaget till *resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare* skall ur riksstaten för år 1918 uteslutas.

Resestipendier åt vid rikets hospital och asyler anställda läkare.
(Ordinarie anslag.)

13. Angående om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har 1916 års riksdag för om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl beviljat ett anslag av 320,000 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisat 100,000 kronor.

I skrivelse den 27 september 1916 har medicinalstyrelsen anfört, att omförmälda anslag å 320,000 kronor förutsatts skola fördelas på tre år. Då för ifrågavarande arbeten under år 1918 erfordrades ett belopp av 120,000 kronor, har styrelsen hemställt, att av 1917 års riksdag måtte för ändamålet begäras ett anslag för år 1918 å sistnämnda belopp.

[32.]
Om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl.
(Extra anslag.)

- [32.] Med anledning av medicinalstyrelsens sålunda gjorda framställning hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för *om- och tillbyggnad av Lunds hospital och asyl* beviljade anslag å 320,000 kronor på extra stat för år 1918 anvisa ett belopp å 120,000 kronor.

14. Anläggning av hospital vid Hälsingborg.

- [33.] Frågan om anläggning av en ny anstalt för sinnessjuka i sydvästra Sverige har sedan flera år tillbaka varit föremål för utredning.
Anläggning av hospital vid Hälsingborg.
 Sålunda anbefallde Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 29 juni 1912 medicinalstyrelsen att tillsätta en kommission med åliggande att (Extra anslag.) så fort ske kunde föreslå lämplig byggnadsplats i sydvästra Sverige för ett hospital för 800 sjuka samt att verkställa viss erforderlig utredning angående det föreslagna området.

Med underdånig skrivelse den 8 juli 1914 överlämnade medicinalstyrelsen ett av nämnda kommission avgivet utlåtande, däruti såsom plats för den ifrågavarande nya anstalten för sinnessjuka föreslagits ett å och invid norra delen av Pålsjö ägor omedelbart norr om Hälsingborgs stad beläget område. För egen del förordade medicinalstyrelsen den föreslagna platsen för anstalten samt anhöll om bemyndigande att låta uppgöra ritningar och kostnadsberäkningar för ett hospital för 800 sängar å berörda område.

I anslutning till ett av 1913 års riksdag gjort uttalande uppdrog Kungl. Maj:t emellertid genom nådigt brev den 26 februari 1915 åt medicinalstyrelsen att verkställa utredning, huruvida, genom anordnande av den ifrågasatta nya sinnessjukanstalten för ett större antal patienter än 800, byggnads- och driftkostnader för vårdplats skulle kunna nedbringas; i vilket avseende medicinalstyrelsen bland annat hade att undersöka, huru förhållandena gestaltade sig vid utländska sinnessjukanstalter med betydligt större antal patienter än nyss nämnts.

Vid 1916 års riksdag väcktes därefter inom första kammaren motion om, att riksdagen måtte anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes till 1917 års riksdag framlägga förslag till en för 800 sinnessjuka avsedd anstalt vid Hälsingborg. I motionen framhölls, bland annat, att genom den vändning, som föreliggande fråga tagit på grund av den av Kungl. Maj:t den 26 februari 1915 anbefallda utredningen, kunde befaras, att

hela saken skulle bli väsentligt fördröjd, då den ifrågasatta undersökningen rörande utländsk sinnessjukvård icke lämpligen torde kunna verkställas under nuvarande internationella förhållanden, varför en avsevärd tid komme att förflyta innan frågan om möjligheten att å det ifrågasatta hospitalet öka platsantalet kunde bli avgjord.

I sitt över berörda motion avgivna utlåtande uttalade statsutskottet, att, därest mot förmodan avsevärda svårigheter skulle möta för verkställande av berörda utredning, den av 1913 års riksdag uttalade mening icke torde böra utgöra hinder för Kungl. Maj:t att snarast möjligt framlägga förslag om uppförande av en sinnessjukvårdsanstalt vid Hälsingborg.

Statsutskottet hemställde därför, att motionen icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

I enlighet härmed fattade jämväl riksdagen sitt beslut.

Sedan medicinalstyrelsen med skrivelse den 16 augusti 1916 inkommit med anbefalld utredning och förslag i ämnet, har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 20 oktober 1916 åt medicinalstyrelsen uppdragit att dels, under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande och i huvudsaklig enlighet med vissa av Kungl. Maj:t angivna förutsättningar, med Hälsingborgs stad ingå avtal om upplåtelse för avsett ändamål av förberörda, av nämnda kommission föreslagna område å och invid norra delen av Pålshöj ägor, dels ock med biträde, där så erfordrades, av särskilt sakkunniga, dem medicinalstyrelsen skulle äga tillkalla, låta uppgöra och till Kungl. Maj:t ingiva ritningar till uppförande å nämnda område av byggnader för ett hospital om 1,200 sängar jämte, därest området befunnes därtill lämna utrymme och omständigheterna eljest det medgäve, en specialavdelning för svårskötta, obildbara sinnesslöa med 200 sängar.

Jag hyser förhoppning om, att ifrågavarande uppdrag hinner av medicinalstyrelsen fullbordas så tidigt, att jag blir i tillfälle att under loppet av innevarande års riksdag underställa Kungl. Maj:t förslag till uppförande av det ifrågasatta hospitalet vid Hälsingborg.

För närvarande hemställer jag allenast, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avvaktan på den proposition, som kan komma att avlåtas angående *uppförande av ett nytt hospital vid Hälsingborg*, för ändamålet beräkna ett anslag på extra stat för år 1918 av 100,000 kronor.

15. Anläggning av hospital vid Strängnäs.

[34.] I anledning av Kungl. Maj:ts proposition i ämnet har 1913 års riksdag för uppförande av en för 800 sinnessjuka avsedd statsanstalt å biskopsbostället Sundby nr 1 om 2 mantal i Strängnäs socken och Åkers härad av Södermanlands län samt gäldande av de ersättningsbelopp, som i anledning av boställets avstående borde utgå till vederbörande rättsägare, beviljat ett belopp av 3,300,000 kronor samt därav på extra stat för år 1914 anvisat 150,000 kronor.

Anläggning
av hospital vid
Strängnäs.
(Extra anslag.)

Sedermera har riksdagen av ifrågavarande anslag anvisat på extra stat för vart och ett av åren 1915 och 1916 ett belopp av 800,000 kronor och för år 1917 ett belopp av 550,000 kronor.

I skrivelse den 27 september 1916 har medicinalstyrelsen gjort framställning om ett anslag för ifrågavarande ändamål för år 1918 av 500,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag tillåter mig meddela, att sedan medicinalstyrelsen i vederbörlig ordning infordrat anbud å utförande av vissa byggnadsarbeten för den blivande hospitalsanläggningen, för vilka kostnaderna beräknats till omkring 1,700,000 kronor, sju entreprenadanbud inkommit, det lägsta slutande å över 2,700,000 kronor. Med anledning härav har medicinalstyrelsen föranstaltat om utredning dels huruvida genom förenklingar i byggnadssättet eller andra ändringar kostnaderna för anläggningen skulle kunna nedbringas, dels ock huruvida genom ytterligare uppdelning av entreprenaden utsikter funnes att få ifrågavarande arbeten fullbordade för mindre kostnad än de avgivna anbuden innebure. Denna utredning har ännu icke blivit fullbordad. Det synes emellertid vara att befara, att det för hospitalsanläggningen beräknade kostnadsbeloppet, 3,300,000 kronor, måste överskridas, i vilket fall erforderligt tilläggsanslag torde böra äskas av en följande riksdag.

Då av det beviljade beloppet, 3,300,000 kronor, redan anvisats 2,300,000 kronor, synes emellertid ett anslag av 200,000 kronor för år 1918 vara tillfyllest; och får jag med anledning av medicinalstyrelsens nu gjorda framställning hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att av det för uppförande av en för 800 sinnessjuka avsedd statsanstalt å biskopsbostället Sundby nr 1 om 2 mantal i Strängnäs socken av Södermanlands län m. m. beviljade anslaget å 3,300,000 kronor på extra stat för år 1918 anvisa ett belopp av 200,000 kronor.

16. Uppförande av nya paviljonger för oroliga sjuka vid Sätters och Västerviks hospital.

Hospitalen i Säter och Västervik, vilka äro beräknade för 800 patienter vardera, togos i bruk under år 1911.

Med anledning av särskilda vid 1912 års riksdag i ämnet väckta motioner anhöll riksdagen i skrivelse den 30 maj 1912, nr 6, att Kungl. Maj:t täcktes snarast möjligt föranstalta om utredning i fråga om erforderliga åtgärder för tillgodoseende av behovet av ökad sinnessjukvård i riket, därvid även borde tagas i övervägande, huruvida ändamålet kunde vinnas genom utvidgning av vissa befintliga vårdanstalter för sinnessjuka.

Sedan Kungl. Maj:t i anledning därav den 29 juni 1912 anbefallt medicinalstyrelsen att inkomma med utredning i berörda hänseende, överlämnade medicinalstyrelsen med skrivelse den 26 mars 1913 utredning och förslag i ämnet. Beträffande hospitalen i Säter och Västervik anförde styrelsen därvid, att dessa hospital, i likhet med andra hospital med ett platsantal av 800 och därutöver, icke borde tillföras nya platser om icke för att tillfredsställa något alldeles särskilt behov, exempelvis större möjlighet att bereda de sjuka vård å övervakningsavdelningar; och föreslog styrelsen därför icke några åtgärder i fråga om dessa hospital. Emellertid föreligger nu framställning från medicinalstyrelsen om anslag för uppförande av nya paviljonger för oroliga sjuka vid ifrågavarande sinnessjukvårdsanstalter.

Förslag i ämnet framlades av styrelsen första gången i skrivelse den 4 december 1915. Styrelsen framhöll därvid, att vid tiden för avlättandet av skrivelsen den 26 mars 1913 erfarenheten beträffande hospitalens verksamhet varit för kort för att någon förändring i fråga om desamma för det dåvarande skulle kunnat föreslås. Sedan hospitalen därefter varit i bruk ett flertal år, hade erfarenheten visat, att de för att kunna bereda tjänligare vård åt de sjuka vore i behov av en komplettering.

Medicinalstyrelsen anförde därom följande:

»Vid utarbetandet av planen till Sätters hospital kom det s. k. öppendörrsystemet att tillämpas i en särdeles stor utsträckning. Icke mindre än fem paviljonger för män och två för kvinnor gjordes nämligen helt öppna. Av de förra hava emellertid sedermera fyra anordnats som slutna avdelningar. Såväl dessa paviljonger som de enligt den ursprungliga planen slutna avdelningarna lida av

[35.]

*Uppförande
av nya paviljonger för
oroliga sjuka
vid Sätters och
Västerviks
hospital.*

(Extra anslag.)

Medicinal-
styrelsen den
4/12 1915.

35.] en icke obetydlig brist på enkelrum. Detta förhållande gör, att anstalten endast med stor svårighet kan i nödig utsträckning bereda vård för mera oroliga och svårskötta patienter.

Redan i sin årsberättelse för år 1912 påpekade överinspektören för sinnessjukvården A. Petrén detta. Han anför däri, att erfarenheten visat, att de för oroliga patienter avsedda paviljongerna vid Sätters hospital vore mindre lämpliga för sitt ändamål, i det att antalet enkelrum i desamma vore alltför ringa för att möjliggöra separering av stojande och bråkiga patienter i tillräcklig utsträckning. Särskilt på kvinnosidan förekomme det på grund av bristen på tillräckligt antal enkelrum ofta stark oro på vaksalarna.

Enahanda vore förhållandet vid Västerviks hospital, där paviljongerna med övervakningsavdelningar vore av samma typ som vid Sätters hospital.

Till avhjälpande av dessa svårigheter har överinspektören beträffande Västerviks hospital ifrågasatt tillbyggnader av de för oroliga patienter avsedda paviljongernas sidoflyglar, så att i vardera tillbyggnaden erhöles fem enkelrum. Härigenom skulle antalet enkelrum i vardera paviljongen ökas från 10 till 20.

Vad Sätters hospital beträffade låte sig emellertid på grund av de lokala förhållandena icke göra att tillbygga paviljongerna i fråga på sådant sätt.

Bästa lösningen av frågan om ordnandet av lämpliga lokaler för vård av mera oroliga patienter vid dessa hospital vore givetvis, fortsätter överinspektören, uppförandet av en helt ny, med såväl nödiga vaksalar som tillräckligt antal enkelrum försedd paviljong för vardera könssidan, i all synnerhet som det under årens lopp säkerligen komme att visa sig behov av tre paviljonger med övervakningsavdelningar, nämligen för lugnare, för halvoroliga och för mera oroliga, enligt vilken plan ritningarna till Strängnäs hospital vore uppgjorda.

Även uti sin årsberättelse för år 1913 berör överinspektören Petrén denna fråga.

Uti vissa paviljonger vid Sätters och Västerviks hospital, särskilt några av de mindre, avsedda för lugnare patienter, vore, säger överinspektören, utrymmet så stort, att beläggningen kunde rätt avsevärt ökas utöver det avsedda platsantalet, utan att luftkuben per sovplats bleve för liten. Förutsättning för en sådan ökning av platsantalet vore emellertid en höjning av hospitalens kapacitet att kunna mottaga mera oroliga patienter. Genom det föreslagna uppförandet av nya paviljonger för oroliga vid dessa hospital skulle platsantalet kunna avsevärt ökas utöver det antal platser, som skulle kunna erhållas uti de nya paviljongerna.

I detta sammanhang framhåller överinspektören Petrén även, att den s. k. fasta paviljongen vid Sätters hospital, avsedd för särskilt farliga och rymningslystna patienter, kunde fullt utnyttjas för sitt ändamål först sedan hospitalets mansavdelning erhållit ny paviljong för oroliga, enär en del av den fasta paviljongens platser nu måste upptagas av till Sätters hospitalsområde hörande, mera svårskötta patienter, vilkas överflyttning till den fasta paviljongen icke skulle varit behöflig, om tillräckligt antal enkelrum inom för oroliga avsedd paviljong funnits.

Uti den berättelse, som avgivits av medicinalrådet G. R. Stenbeck över inspektion av Sätters hospital den 20 och den 21 oktober 1913, framhålles även bristen på enkelrum och därav vållade svårigheter vid vården av oroliga och svårskötta patienter, ävensom önskvärdheten av uppförandet av de ifrågasatta paviljongerna för sådana sjuka. Komme dessa till stånd, så att de oroliga patienterna

kunde avlägsnas från nuvarande paviljonger, skulle en hårdare beläggning av sistnämnda paviljonger vara möjlig. Därigenom skulle kostnaden per sjukplats i de nya paviljongerna kunna beräknas jämförelsevis låg och anstalten skulle bli bättre rustad för sitt ändamål.»

Medicinalstyrelsen meddelade vidare i sin skrivelse den 4 december 1915, att styrelsen låtit verkställa utredning angående de åtgärder, som borde vidtagas för beredande av bättre vård åt oroliga sjuka vid ifrågavarande hospital. Styrelsen anförde därom följande:

»Med anledning av förenämnda anmärkningar uppdrog medicinalstyrelsen åt t. f. överläkaren vid Sätters hospital Ernst Göransson att beträffande nämnda hospital uppgöra program till paviljonger av angiven art, en för vardera könssidan, avsedda var och en för vård av 20 eller 25 patienter.

I juni månad 1914 inkom Göransson till styrelsen med ett dylikt program, och betonade han därvid behovet av ökat antal platser för oroliga patienter. Sätters hospital hade, erinrar Göransson, planlagts under en tid, då man kraftigt reagerat mot förut rådande åskådning beträffande de för sinnessjukvård lämpliga byggnadstyperna. Man hade ansett det särskilt angeläget att tillgodose den »koloniala behandlingen». Då i vårt land tusentals sinnessjuka väntade på plats å hospital, kunde å statens sinnessjukanstalter mottagas endast de oroligaste, vilka i de flesta fall vore i behov av övervakning under längre eller kortare tid.

Vid Sätters hospital förefunnes en disproportion mellan platser för oroliga och stillsamma. Särskilt bleve denna märkbar i fråga om övervakningsavdelningarna för oroliga, på vilka den egentliga tyngdpunkten av anstaltsvården vilade. Detta vore så mycket mera kännbart, som dessa avdelningar ej vore fullt ändamålsenliga. Det missbruk, som förr ägt rum med isolering av de sjuka i särrum, hade fört med sig ett omslag i motsatt riktning. Man hade tagit bort särrummen eller byggt endast ett fåtal dylika. Särrummen vore emellertid behövlige, ej för isolering, men för övervakning vid öppna dörrar.

Enligt det av Göransson uppgjorda programmet hade en paviljong av ifrågavarande slag, avsedd för de mest oroliga, beräknats för 20 sjuka.

På grund av den särskilda byggnadstypen bleve dessa paviljonger dyrare per plats än sinnessjukhus i genomsnitt. Detta skulle emellertid, enligt Göranssons förmenande, kunna kompenseras genom tillökning av patientantalet å hospitalet i dess helhet. Såväl de nuvarande övervakningsavdelningarna för oroliga som avdelningarna för mera oroliga kroniskt sjuka kunde hårdare beläggas, om de befriades från mera störande element.

Om två nya paviljonger för sammanlagt 40 patienter byggdes, anser Göransson, att ytterligare 40 sjuka skulle kunna mottagas på hospitalet i övrigt. Härigenom skulle 80 nya platser vinnas för ett pris per säng troligen ej obetydligt understigande medelpriset vid våra nyaste anstalter.

Då, såsom ovan nämnts, förhållandena vid Västerviks hospital äro enahanda som vid Sätters hospital, har medicinalstyrelsen lämnat överläkaren vid det förstnämnda av dessa hospital Axel Lundgren tillfälle att yttra sig över det av Göransson uppgjorda programmet, och ansluter Lundgren sig i alla väsentliga delar till detsamma utom beträffande platsantalet, vilket han anser böra bestämmas till omkring 35 för vardera paviljongen.

[35.]

Genom uppförande av de föreslagna paviljongerna för tillsammans 70 patienter, kunde anstalten utan vidare mottaga därutöver 40 patienter.

Vid överlämnandet till medicinalstyrelsen den 8 maj 1915 av Lundgrens yttrande har direktionen för Västerviks hospital på det livligaste tillstyrkt, att de två föreslagna nya paviljongerna måtte fortast komma till utförande.

Med anledning av vad sålunda förekommit uppdrog medicinalstyrelsen den 9 juni 1915 åt sin arkitekt Gustaf Wickman att med ledning av de sålunda uppgjorda programmen upprätta eskissritningar och kostnadsförslag till en paviljong, avsedd för 30 sjuka samt 2 reservplatser, ett platsantal, som syntes styrelsen vara väl avvägt med hänsyn såväl därtill, att avdelningarna ej skulle bli för stora som till att kostnaden per plats ej skulle bli allt för hög.

Arkitekten Wickman har sedermera till styrelsen inkommit med ritningar och förslag till paviljongerna i fråga, och sedan dessa varit föremål för granskning dels vid under hösten 1915 förrättade inspektioner av Sätters och Västerviks hospital, dels ock vid sammanträde i medicinalstyrelsen med Göransson och Wickman, har det sålunda slutliga förslaget lagts till grund för de nu uppgjorda kostnadsberäkningarna.

Hospitalsdirektionerna i Säter och Västervik hava därefter uti den 28 oktober och den 12 november 1915 avgivna yttranden tillstyrkt förslaget.

Enligt det av Wickman slutligen utförda förslaget äro paviljongerna avsedda att uppföras i sten med en bottenvåning samt källar- och vindsvåningar. De för de sjuka avsedda lokalerna äro förlagda uteslutande till bottenvåningen och fördelade i två symmetriska avdelningar. Varje avdelning innehåller två rum för fyra och ett rum för två sjuka samt sju enkelrum och dessutom rum för långbad, snyggnings-, klosett- och förrådsrum samt ett rum för betjäning. För båda avdelningarna avsedda dagrum, undersökningsrum och tékök äro förlagda i paviljongernas mittparti. Som daglokaler skola dessutom tjänstgöra korridorer längs sjukrummen. Vindsvåningen innehåller tio rum för betjäning till ett antal av 13 stycken. Detta antal är visserligen större än vad som kan anses erforderligt för paviljongens skötsel, men bristen på betjäningsbostäder vid ifrågavarande hospital är så kännbar, att medicinalstyrelsen ansett lämpligt att genom inredning av vindsvåningen avhjälpa denna brist.»

Med sin skrivelse den 4 december 1915 överlämnade medicinalstyrelsen därjämte i enlighet med av styrelsen avgiven plan av arkitekten Wickman uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till nya paviljonger för orcliga sjuka vid Sätters och Västerviks hospital.

Enligt berörda förslag skulle kostnaderna för det ifrågasatta byggnadsföretaget fördela sig på följande sätt:

Byggnadsarbeten:

Fyra paviljonger à 113,900: —	kronor 455,600: —
Pannrum för 2 paviljonger i Västervik	» 6,600: —
Kulvert för 2 paviljonger i Säter	» 980: — 463,180: —
	Transport kronor 463,180: —

Transport kronor 463,180: —

[35.]

Ledningsarbeten m. m.:

Värmeledning från befintlig värmecentral för paviljongerna i Säter	kronor	31,000: —
D:o från separatanläggning för paviljongerna i Västervik	»	28,500: —
Vatten- och avloppsledningar inom och utom byggnaderna samt W.C., tvättställ och badkar:		
för Säter	»	35,000: —
» Västervik	»	36,000: —
Elektriska belysningsledningar:		
för Säter	»	8,500: —
» Västervik	»	8,400: —
		147,400: —
Till arvode åt arkitekt, byggnadschef, kontrollant, besiktningsmän samt reproduktioner av ritningar, kontraktshandlingar m. m.		12,800: —
	Summa kronor	623,380: —

Oförutsedda utgifter äro upptagna på vart och ett av ovanstående arbeten.

Grävning och fyllning för rörledningars framdragande äro beräknade att utföras av hospitalens egen personal.

Av förestående kostnad kommer:

på Säter	kronor	309,680: —
» Västervik	»	313,700: —

I sin berörda skrivelse meddelade medicinalstyrelsen vidare, att styrelsen, som funnit de beräknade kostnaderna väl höga, anmodat arkitekten Wickman att tillse, huruvida de icke skulle kunna nedbringas. I en med anledning härav till medicinalstyrelsen avlåten skrivelse hade Wickman framhållit, att vad som i främsta rummet bidragit till att kostnaderna för paviljongerna blivit så höga vore, att på dem ställts anspråk på den största möjliga isolering av oroliga sjuka, vilket medförde, att byggnadskostnaden, per patient räknat, bleve relativt hög. Då emellertid ritningarna till paviljongerna uppgjorts efter upprepade överläggningar mellan läkarna för att åstadkomma en paviljongtyp, som skulle kunna fullt tillfredsställa anspråken på den sjukvård, som numera krävdes för vårdandet av oroliga patienter, hade Wickman icke kunnat finna, att någon förändring av paviljongerna ur sjukvårdshänseende kunde äga rum, utan att sjukvården därav skulle bliva lidande. Dessutom erinrade Wickman, att, då kostnadsförslaget till ifrågasvarande paviljonger uppgjorts i oktober 1915, hänsyn måst tagas till de prisstegringar på material, som blivit en följd av det pågående kriget.

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

[35.] För att utröna huruvida någon sänkning av kostnaderna skulle kunna åstadkommas, hade Wickman emellertid hänvänt sig till de specialister, som uppgjort det ursprungliga kostnadsförslaget, men hade dessa samtliga avrått från att vidtaga dylik sänkning och, var och en för sig, inkommit med skrivelser, däri såsom orsak till de höga arbetspriserna huvudsakligen framhållits den på grund av världskriget inträffade prisstegringen.

Medicinalstyrelsen anförde vidare, att styrelsen icke ansett sig böra uppskjuta att förelägga Kungl. Maj:t ifrågavarande byggnadsärendet, till dess billigare priser inträtt. En rationell sjukvård vid omskrivna hospital krävde, enligt styrelsens mening, att de föreslagna paviljongerna komme till utförande, och genom tillkomsten av desamma skulle dessutom plats beredas ej blott för det antal sjuka, för vilket de vore avsedda, utan även för ett ökat antal sjuka inom redan befintliga paviljonger, varigenom skulle möjliggöras vård för ett icke oväsentligt antal sinnessjuka. Utredningen i ärendet hade nämligen givit vid handen, att, därest de oroliga patienterna bleve förlagda i särskilda paviljonger, antalet sjukplatser i de förut befintliga skulle kunna ökas med 40 å vartdera hospitalet. Den sammanlagda ökningen av platser efter tillkomsten av de ifrågasatta paviljongerna skulle alltså uppgå till 100 (30+30+40) för vartdera hospitalet eller sammanlagt 200. Därest man räknade med en platsökning av 200, skulle sålunda varje plats betinga en kostnad av 3,116 kronor 90 öre. Till jämförelse erinrade styrelsen, att kostnaden för varje plats vid de nu ifrågavarande hospitalen varit, vid Sätters hospital 3,235 kronor 59 öre och vid Västerviks hospital 3,433 kronor 20 öre.

På grund av det anförda hemställde medicinalstyrelsen, att Kungl. Maj:t täcktes till riksdagen avlåta proposition om ett anslag av 623,380 kronor för uppförande i huvudsaklig överensstämmelse med förenämnda av arkitekten Wickman uppgjorda ritningarna av två paviljonger för oroliga sinnessjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital.

Återremiss till
medicinal-
styrelsen.

Då den beräknade kostnaden för de föreslagna byggnaderna syntas väl hög i förhållande till det platsantal, som skulle vinnas, uppdrog Kungl. Maj:t, i enlighet med min hemställan, genom nådigt brev den 17 december 1915 åt medicinalstyrelsen att verkställa utredning, huruvida, genom anordnande av de ifrågasatta paviljongerna för ett större antal patienter än det i berörda förslag angivna, byggnadskostnaden för vårdplats skulle kunna nedbringas, samt att därefter till Kungl. Maj:t inkomma med det yttrande och förslag, vartill den sålunda verkställda utredningen kunde föranleda.

Då det för verkställande av den anbefallda utredningen syntes medicinalstyrelsen önskvärt, att överläkarna vid ifrågavarande hospital finge kallas till överläggning inom styrelsen angående program till nya ritningar för paviljongerna i fråga, gjorde medicinalstyrelsen den 5 april 1916 underdånig framställning i sådant syfte; och bemyndigade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 28 i samma månad medicinalstyrelsen att tillkalla överläkaren vid Västerviks hospital Axel Manfred Lundgren och t. f. överläkaren vid Sätters hospital August Granholm för överläggning i ifrågavarande avseende.

[35.]

Med skrivelse den 27 september 1916 har medicinalstyrelsen nu framlagt resultatet av den anbefallda utredningen, därvid styrelsen överlämnat nya av arkitekten Wickman i augusti 1916 uppgjorda ritningar och kostnadsförslag till två paviljonger för oroliga sjuka vid vartdera av ifrågavarande hospital, ävensom däröver från vederbörande hospitalsdirektioner infordrade utlåtanden. Medicinalstyrelsen anför i sin föreliggande skrivelse till en början följande:

Medicinal-
styrelsen den
27/9 1916.

»Med biträde av de i enlighet med Kungl. Maj:ts nådiga brev den 28 april 1916 tillkallade överläkare har medicinalstyrelsen utarbetat ett nytt program för de ifrågasatta paviljongerna, avpassat efter det antal platser, varmed de båda anstalterna ansetts kunna utökas. Det sålunda uppgjorda programmet innebär paviljongernas indelning i två avdelningar. Den ena är förlagd i bottenvåningen och avsedd för vård av 24 oroliga och osnygga sjuka, därav 6 i ett och 4 i ett annat rum sam 14 i enkelrum. Avdelningen anordnas för ständig övervakning av de sjuka, vadan å densamma inredes ett långbadsrum med plats för sex badkar samt dessutom rum för snygghetsbad. Invid det större sjukrummet anordnas ett toiletrum, tillräckligt stort att bereda utrymme för ett mindre sköljkar för de osnygga patienterna. Dessutom inredas å denna avdelning dagrum och korridor samt serveringsrum och andra bilägenheter, ävensom bostad för sköterska (översköterska) och undersökningsrum. Den andra avdelningen, belägen en trappa upp, är avsedd för sådana sinnessjuka, som kunna vistas uppe om dagarna, samt innehåller 4 gemensamma sovsalar med plats för 4, 5, 6 och 7 patienter, 8 enkelrum, dag-, mat-, serveringsrum och övriga nödiga bilägenheter samt ett sköterskerum. Vindsvåningen inredes för betjäning och gäller beträffande antalet rum i denna våning vad medicinalstyrelsen anført uti sin underdåniga skrivelse den 4 december 1915 därom, att antalet visserligen är större än vad som kan anses erforderligt för paviljongens skötsel, men att bristen på betjäningsbostäder vid ifrågavarande hospital är så kännbar, att medicinalstyrelsen ansett lämpligt att genom inredning av vindsvåningen avhjälpa denna brist.

Det totala platsantalet i varje paviljong uppgår till 54, därav dock 4 måste beräknas som reservplatser.

I enlighet med det sålunda utarbetade programmet har arkitekten Wickman uppgjort ritningar och kostnadsberäkningar till paviljongerna.

Mot de av Wickman föreslagna anordningarna och inredningen, vilka uppgjorts efter upprepade förhandlingar med medicinalstyrelsen och de tillkallade

- [35.] överläkarna, har styrelsen för sin del intet att anmärka, utan synas de styrelsen vara väl avpassade efter de båda hospitalens behov.»

Angående kostnaden för de nu föreslagna paviljongerna och deras förseende med nödiga ledningar för värme, vatten och avlopp samt elektrisk belysning har arkitekten Wickman gjort följande sammanställning:

Byggnader.

Fyra paviljonger à 178,000: —	kronor 712,000: —	
Pannrum för 2 paviljonger i Västervik	» 6,600: —	
Kulvert för 2 paviljonger i Säter	» 5,600: —	
Promenadgårdar och soltält för fyra paviljonger ..	» 10,200: —	734,400: —

Ledningar m. m.

Värmeledning från befintlig värmecentral för paviljongerna i Säter	kronor 51,000: —	
Värmeledning från separatanläggning för paviljongerna i Västervik	» 44,000: —	
Vatten- och avloppsledningar inom och utom byggnaderna samt W. C., tvättställ, badkar m. m.:		
för Säter	» 50,000: —	
för Västervik	» 54,000: —	
Elektrisk belysningsanläggning med armatur:		
för Säter	» 15,000: —	
för Västervik	» 16,000: —	
Elektriska mathissar:		
för Säter	» 7,000: —	
för Västervik	» 7,000: —	244,000: —
Till arvode åt arkitekt, byggnadschef, kontrollant, besiktningsmän samt reproduktioner av ritningar, kontraktshandlingar m. m.	20,000: —	
	Summa kronor 998,400: —	

Oförutsedda utgifter äro upptagna på vart och ett av ovanstående arbeten. Av dessa kostnader komma 499,700 kronor på Sätters och 498,700 kronor på Västerviks hospital.

Over det uppgjorda förslaget och ritningarna hava, såsom nämnts, utlåtanden avgivits av vederbörande hospitalsdirektioner.

Av dessa har hospitalsdirektionen i Säter förklarat sig icke hava något väsentligt att erinra mot förslaget.

Ej heller hospitalsdirektionen i Västervik har i sitt utlåtande framställt någon anmärkning mot de uppgjorda ritningarna. Beträffande kostnaderna har direktionen framhållit, att då paviljongerna rymde var-

dera 50 platser förutom reservplatser och kostnaden för varje plats ej uppginge till 5,000 kronor, under det att kostnaden för plats å den av Kalmar läns landsting för några år sedan uppförda fasta paviljongen vid Västerviks hospital uppgått till 6,000 kronor, den beräknade kostnaden syntes, även om man ej toge i betraktande de stegrade materiel- och arbetsprisen, vara så billig, att den ingalunda finge verka avskräckande. Vinsten av ytterligare 100 sjukplatser å hospitalet vore redan i och för sig av synnerligen stor betydelse för sinnessjukvården i riket. Då därtill komme, att hospitalets utrymme efter tillkomsten av dessa paviljonger kunde så tillgodogöras, att plats för ännu ett 40-tal sjuka kunde beredas ävensom att genom anordnandet av ett ökat antal enkelrum och andra lämpliga anordningar för oroliga patienter vården av dessa bleve betydligt lättare samtidigt som oroliga patienter i ökad grad kunde avskiljas från lugna, ville direktionen på det kraftigaste hemställa, att medicinalstyrelsen måtte göra framställning om paviljongernas snara uppförande i enlighet med de uppgjorda ritningarna, även om man under nuvarande kritiska förhållanden måste räkna med risken, att kostnadsberäkningarna skulle komma att något överskridas.

[35.]

Beträffande de beräknade kostnaderna anför medicinalstyrelsen i föreliggande framställning följande:

»Medicinalstyrelsen har uppgjort följande sammanställning beträffande byggnadsarbetet för paviljongerna enligt 1915 års och det nu uppgjorda förslaget.

Å r.	Byggnads- kostnaden för pavil- jongerna. Kronor.	Antal platser.	Byggnadens volym i kubikmeter.	Byggnads- kostnaden för plats. Kronor.	Byggnads- kostnaden för kubik- meter. Kronor.	Byggnadens volym i kubikmeter för plats.
1915.....	113,900	34	5,850	3,350	19.47	172
1916.....	178,000	54	8,400	3,296	21.19	155

Av denna tablå framgår, att kostnaden per plats för det egentliga byggnadsarbetet kunnat sänkas från 3,350 kronor till 3,296 kronor och att byggnadsvolymen sänkts från 172 kubikmeter till 155 kubikmeter per plats. Detta oaktat har emellertid byggnadskostnaden per kubikmeter stigit från 19 kronor 47 öre till 21 kronor 19 öre. Förklaringen härtill måste sökas uti nu rådande högre priser. Sålunda är i det nu upprättade förslaget räknat med 100 kronor för 1,000 tegel i stället för 70 kronor i 1915 års förslag, för jordschaktning med 180 kronor i stället för 150 per kubikmeter, för Sveabjälklag med 14 kronor i stället för 11 kronor 50 öre per kubikmeter o. s. v.

[35.]

Beträffande uppvärmningen har ingenjören Hugo Theorell uti ett den 14 augusti 1916 avgivet förslag till värmeledning i paviljongerna anført, att densamma lämpligast anordnades med lågtrycksånga dels från varmkammare i källare dels genom lokala värmekroppar. Den erforderliga ångan kunde tillföras anläggningen antingen från lågtrycks pannor, uppställda i de olika paviljongerna, eller från det i kulvertar förlagda rörsystemet, utgående från den stora pann- och maskincentralen. Med hänsyn till de lokala förhållandena och de därav betingade kostnaderna för anläggningarna bleve det förmånligast att vid Sätters hospital ansluta värmeledningarna i båda paviljongerna till det från panncentralen utgående ångsystemet, men att däremot vid Västerviks hospital förse varje paviljong med var sin separata pannanläggning.

Kostnaderna för värmeledningsanläggningarna hava, enligt vad ingenjören Theorell uppgiver uti en den 2 september 1916 avgiven promemoria, i jämförelse med det under 1915 uppgjorda förslaget ökat av följande anledningar: 1) de nu föreslagna paviljongerna äro väsentligen större, varigenom värmebehovet ökat med omkring 20 procent, och 2) den genom detta tillägg uppkommande kostnaden måste ytterligare ökas med omkring 30 procent på grund av under sista året ökade icke blott materialpris utan även arbetskostnader. Kostnaden för värmeledningen uti paviljongerna vid Sätters hospital, för vilka värmebehovet från början räknats högre än för paviljongerna vid Västerviks hospital, har dessutom ökat något på grund av erfarenheten av det stränga klimatet därstädes.

I fråga om kostnaderna för den elektriska belysningsanläggningen meddelar elektriska provningsanstalten, att desamma äro beräknade efter nu gällande priser, vilka, jämförda med priserna före krigsutbrottet, ökat, för ledningsmaterielen med omkring 200 procent och för armaturen med 50 procent.

Den sammanlagda kostnaden för samtliga fyra paviljonger uppgår till 998,400 kronor. Ökningen i platsantalet genom tillkomsten av de nya paviljongerna uppgår, om däri inräknas även reservplatserna, till 216 (4×54). Kostnaden per plats blir då 4,622 kronor. Som medicinalstyrelsen framhållit redan i sin underdåniga skrivelse den 4 december 1915, kan emellertid antalet sjukplatser i de förut befintliga paviljongerna ökas med 40 å vartdera hospitalet, om de nu ifrågasatta paviljongerna komma till utförande. Man kan alltså räkna med en ökning av platsantalet med $50 + 50 + 40 = 140$ för vartdera hospitalet eller sammanlagt 280. Med detta platsantal uppgår kostnaden för varje plats till 3,565 kronor eller endast obetydligt mer, än vad varje plats betingade vid nu ifrågasatt hospitals uppförande.»

Slutligen yttrar medicinalstyrelsen följande:

»Medicinalstyrelsen anser sig slutligen böra framhålla det vanskliga i att för närvarande uppgöra kostnadsberäkningar för byggnadsarbeten, vilka äro avsedda att komma till utförande först efter ett eller annat år. Priserna å materiel växla snart sagt varje dag, och så länge världskriget varar och antagligen även en lång tid därefter torde häri icke inträffa någon förändring. Med hänsyn till nu rådande svåra ekonomiska förhållanden har medicinalstyrelsen låtit sig angeläget vara att icke göra framställningar om anslag för byggnadsarbeten vid statens hospital och asyler i andra fall, än då synnerligen tvingande skäl nödvändiggöra arbetenas snara utförande. Att detta är förhållandet beträffande de nu ifrågasatta paviljongerna torde framgå redan av vad medicinalstyrelsen i sin under-

dåniga skrivelse den 4 december 1915 anført angående behovet av desamma, och vill styrelsen därutöver framhålla att, enligt vad överinspektören för sinnessjukvården i riket, medicine doktorn A. Petrén meddelat, å de s. k. fasta paviljongerna vid Sätters och Västerviks hospital för närvarande vårdas, vid det förra 6 och vid det senare 5 patienter, som väl skulle kunna vårdas å paviljong för oroliga och som sålunda icke skulle behöft upptaga plats å de fasta paviljongerna, om paviljonger av nu föreslagen typ funnits vid ifrågavarande hospital. Genom uppförande av nya paviljonger med vaksalar och enkelrum för oroliga vid dessa hospital skulle således sammanlagt 11 platser bliva lediga å de fasta paviljongerna. Till bevis om huru trängande nödvändigt det är att söka ordna så, att platser å dylika paviljonger icke onödigtvis bliva upptagna, framhåller överinspektören, att det för närvarande finnes icke mindre än 8 patienter på olika sinnessjukanstalter, vilka behöva överflyttas till fast paviljong, men i fråga om vilka detta på grund av bristande utrymme icke varit möjligt.»

[35.]

Under åberopande av vad sålunda anförts, har medicinalstyrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för uppförande, i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten Wickman omarbetade ritningarna, av två paviljonger för oroliga sinnessjuka vid vartdera av Sätters och Västerviks hospital bevilja ett anslag av 998,400 kronor och därav på extra stat för år 1918 anvisa 250,000 kronor.

Till följd av remiss har överintendentsämbetet den 31 oktober 1916 avgivit utlåtande i ärendet. Överintendentsämbetet har därvid anført, att ämbetet icke funnit annat att för sin del erinra, än att de begärda medlen måhända torde komma att visa sig otillräckliga och att man för närvarande med anspråk på tillförlitlighet svårigen kunde bestämma kostnadssumman så långt före det ifrågasatta arbetets utförande.

Över-
intendents-
ämbetet.

Vid föredragning inför Kungl. Maj:t den 14 januari 1916 av då föreliggande förslag om utvidgning av Lunds hospital framhöll jag, att ett alltjämt stegrat behov av ökat platsantal för sinnessjuka kunde påvisas. Av den översikt, som jag samtidigt lämnade över antalet platser och expektanter vid rikets anstalter för sinnessjuka, framgick, att antalet expektanter den 15 november 1915 utgjorde 3,391. Detta antal har sedermera icke undergått någon minskning. En fullständigare redogörelse i detta avseende torde jag bliva i tillfälle att lämna vid anmälan av den i det föregående omförmälda frågan om uppförande av ett nytt hospital i Hälsingborg.

Departement-
chefen.

Ett genomförande av det föreliggande förslaget till utvidgning av Sätters och Västerviks hospital, vilket skulle medföra en ökning med tillhoppa 280 platser, är således redan av nu berörda anledning av behovet starkt påkallat.

[35.] Emellertid åsyftar förslaget i första rummet att bereda bättre vård av patienterna vid ifrågavarande hospital. Enligt den verkställda utredningen visade erfarenheten redan under hospitalens första verksamhetsår, att hospitalen icke voro tillräckligt rustade för att i erforderlig omfattning bereda vård åt oroliga patienter. Å hospitalen saknas nämligen dels tillräckligt utrymme för övervakning av sådana sjuka och dels nödigt antal enkelrum för separering. Till följd därav hava oroliga och störande patienter icke i tillräcklig omfattning kunnat avskiljas från de mera lugna sjuka, vilket ofta varit till men för de senare. Ett avhjälpande av dessa ogynnsamma förhållanden synes mig med hänsyn till vad i ärendet anförts icke kunna underlätas utan åsidosättande av den moderna sinnessjukvårdens krav.

Kostnaden för de nu ifrågasatta nya paviljongerna har beräknats till sammanlagt 998,400 kronor, under det 1915 års kostnadsberäkning slutade å ett belopp av 623,380 kronor. Den ökning av antalet sjukplatser vid ifrågavarande hospital, som skulle vinnas enligt föreliggande förslag, uppgår, enligt vad nyss nämnts, till 280, under det motsvarande ökning enligt 1915 års förslag utgjorde 200. Kostnaden för varje ny plats enligt de båda förslagen uppgår således till i det närmaste 3,565 respektive 3,116 kronor. Till jämförelse må erinras, att kostnaderna för varje plats vid de båda hospitalens uppförande utgjort, vid Sätters hospital 3,235 kronor och vid Västerviks hospital 3,433 kronor.

Vid bedömande av de sålunda lämnade kostnadsuppgifterna är emellertid att märka, att hänsyn därvid ej endast tagits till de platser, som skulle beredas inom de ifrågasatta tillbyggnaderna — utgörande, oberäknat reservplatser, enligt det nu föreliggande förslaget 50 och enligt det tidigare förslaget 30 för en var av de fyra paviljongerna. Genom förläggande av de oroliga patienterna i särskilda paviljonger kan nämligen utrymmet i övriga delar av hospitalen bättre utnyttjas, så att — vilket jämväl beräknats enligt båda förslagen — plats härigenom kan beredas för ytterligare 40 sinnessjuka vid vardera hospitalet.

Genomförandet av det föreliggande förslaget skulle sålunda medföra en högst avsevärd kostnad. Det är emellertid att beakta, att anläggningar av ifrågavarande slag alltid ställa sig dyrbara. Till den höga kostnaden bidrager i främsta rummet, att, med hänsyn till paviljongernas ändamål att mottaga endast oroliga sjuka, paviljongerna måste inredas med ett stort antal sjukrum, avsedda för endast en eller ett fåtal patienter. Härtill komma de dyrbara anordningar, som måste vidtagas för möjliggörande av långbadsbehandling av de sjuka. Sådan behandling har nämligen visat sig synnerligen effektiv på oroliga sinnes-

sjuka och torde icke kunna undvaras. Orsaken till att kostnaden för varje ny sjukplats enligt det föreliggande förslaget blivit något högre än enligt 1915 års förslag torde endast vara att hänföra till den därefter inträffade prisstegringen såväl å arbetskostnader som å för byggnadsföretaget erforderliga materialier. Att genom en inskränkning av det nu föreslagna antalet platser söka åstadkomma en sänkning av den totala kostnadssumman, synes mig med hänsyn till den inom landet förefintliga bristen å dylika platser föga tillrådligt.

[35.]

På grund av vad jag sålunda anført och då jag är övertygad om nödvändigheten av att de vid ifrågavarande hospital föreliggande missförhållanden med det snaraste avhjälpas, har jag ansett mig böra tillstyrka föreliggande framställning. Då det emellertid torde vara omöjligt att för närvarande fullt exakt beräkna kostnaden för de föreslagna paviljongernas uppförande, synes mig ett till beloppet bestämt anslag för byggnadsföretagen icke böra äskas av riksdagen. För arbetenas påbörjande synes tillräckligt att för år 1918 begära ett anslag av 200,000 kronor.

Under åberopande av vad jag sålunda anført, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels medgiva, att två paviljonger för oroliga sjuka vid varterna av Sätters och Västerviks hospital må i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten G. Wickman i augusti 1916 uppgjorda ritningar uppföras för en beräknad kostnad av 998,400 kronor,

dels ock för påbörjande av berörda byggnadsföretag på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 200,000 kronor.

17. Ny ekonomibyggnad vid Göteborgs hospital.

Uti underdånig skrivelse den 23 september 1914 gjorde medicinalstyrelsen framställning om uppförande av en ny ekonomibyggnad vid Göteborgs hospital. Till stöd för denna sin framställning anförde medicinalstyrelsen följande:

[36.]

Ny ekonomibyggnad vid Göteborgs hospital.

(Extra anslag.)

»Köks- och tvättavdelningarna vid Göteborgs hospital äro förlagda till den byggnad, som för sådant ändamål uppfördes vid anstaltens första tagande i bruk under 1870-talets första år. Hospitalet beredde då plats för 150 sinnessjuka av allmän klass, vilket antal under närmast kommande år ökades till 175. Sedermera har antalet platser tid efter annan ökats, och särskilt har detta ägt rum

Medicinalstyrelsens skrivelse den 23 september 1914.

[36.]

under det sista decenniet. Sedan år 1904 vissa av Kungl. Maj:t och riksdagen beslutade utvidgningsarbeten blivit fullbordade, ökades platsantalet till 230. Genom nådigt brev den 29 juni 1906 har Göteborgs stad medgivits rätt att å Göteborgs hospitals område uppföra 3 paviljonger för sinnessjuka, vilkas sjukvård helt tillkommer hospitalet. Antalet patienter vid Göteborgs hospital ökades härigenom med 75. Slutligen har genom uppförandet av en första klass paviljong under år 1910 ytterligare tillkommit ett 50-tal platser, och genom några andra smärre byggnadsförändringar har platsantalet ytterligare ökats, så att det för närvarande uppgår till 367. Under hela denna tid, varunder hospitalet alltmera utvidgats, har hospitalets ekonomibyggnad, innehållande avdelningar för kök och tvätt, undergått endast några obetydliga förändringar i avseende å rummens disposition, varemot utrymmet för omskrivna avdelningar under hela tiden varit i huvudsak oförändrat. Det är naturligt, att stora svårigheter uppstått att på tillfredsställande sätt handhåva mat- och tvättanordningar för det så betydligt utvidgade sjukhuset. Hårtill komma ock andra omständigheter, som i hög grad inverka menligt vid arbetet inom ekonomiavdelningen. Den utspisning, som numera tillämpas, är, med hänsyn därtill att patientmaterialet i mycket högre grad nu än tillförne befinner sig i ett akut stadium av sjukdom, mer omväxlande och sammansatt av ett flertal olika rätter, avpassade för sjuka av olika art. Betjäningen är nu talrikare än förut, beroende icke blott på den omnämnda utvidgningen av anstalten utan även därpå, att i enlighet med moderna sjukvårdsprinciper varje sjukvårdare har ett färre antal sjuka under sin vård. Vidare har betjäningen en utspisning, som i flera avseenden kräver mera arbete inom kökslokalerna och på grund härav större utrymme än förr. Slutligen har tillkomsten av första klass paviljongen med dess 50-tal platser i högst betydlig grad ökat behovet av större utrymme inom köket för tillagning av dessa patienters kost.

Vad här ovan anförts angående behovet av ökat utrymme i kök gäller även beträffande tvättavdelningen. De sjukas skötsel för upprätthållande av renlighet är noggrannare nu än vid tiden för hospitalets tagande i bruk och kräver oftare ombyte av underkläder åt de sjuka, och tillkomsten av första klass paviljongen har medfört betydligt ökat arbete i tvättavdelningen.

Köket är förlagt i ekonomibyggnadens bottenvåning. Genom korridorer i dess västra och östra delar står det i direkt förbindelse med yttre gården, varigenom alstras korsdrag, så att personalen ständigt är utsatt för temperaturväxlingar. Golvet i den ena av nämnda korridorer ligger i ett annat plan än kökets golv, vilket medför besvärligheter vid transport av tunga varor. Förrådsrum saknas, varför leverans av exempelvis mjöl och gryn måste ske dagligen, vilket förorsakar dyra transportkostnader. Kylrum för mjölk saknas. Mjölkten måste nu förvaras i en bassäng i ena korridoren till köket, dit värmen från detta uttränger och där livlig trafik till och från köket försiggår. Inga utlämningsrum finnas.

Tvättavdelningen är förlagd i källarvåningen helt och hållet under markens yta. Längs båda ytterväggarna löper en djup grav för att bereda något dagsljus till lokalerna. Rumshöjden är endast 2,7 meter. Lokalerna kunna icke på ett tillfredsställande sätt ventileras, varför vid pågående tvättning av kläder lokalerna bliva fulla av vattenånga. Utrymmet är otillräckligt, och skrymmande pelare inskränka ytterligare detsamma och försvåra transport av kläder inom lokalen. De båda tvättmaskinerna stå på endast 1,5 meters avstånd från varandra, varför de icke kunna tömmas samtidigt. Utrymme saknas för erforderligt antal blötbassänger.

Bageriet, likaledes förlagt till jordvåningen, saknar jäsningsrum. Jäsningen av degen måste nu försiggå i samma lägenhet, som är avsedd för bakning, varför en olidlig hög temperatur där måste hållas.

[36.]

Vid de senare årens inspektioner hava anstaltens här omnämnda bristfälligheter varit föremål för undersökning. På styrelsens anmodan har direktionen för anstalten låtit uppgöra ett förslag till det nuvarande ekonomihusets fullständiga om- och tillbyggnad. Det visade sig emellertid, att en sådan fullständig restaurering icke skulle fullt avhjälpa ovan omskrivna brister. Särskilt skulle tvätt- och bagerilokalernas förläggande till källarvåningen alltför mycket bereda dessa lokaler dålig belysning, och den bristfälliga ventilationen skulle ej kunnat avhjälpas. Då därtill kom, att den preliminära beräkningen visade, att en sådan om- och tillbyggnad skulle varit förenad med ganska betydande kostnader, har styrelsen ansett, att detta förslag icke borde läggas till grund för erhållande av förbättrade anordningar inom ekonomihuset. Den verkställda undersökningen gav vid handen, att bättre lokala anordningar för matlagning och tvätt endast skulle kunna erhållas genom nybyggnad. Genom tillkomsten av en sådan nybyggnad skulle en annan brist för hospitalet kunna bli avhjälpt. Hospitalets verkstäder för skomakeri och skrädderi äro förlagda i två små låga rum å mansavdelningens vind. På grund av dels detta deras avlägsna läge, dels deras otillräckliga utrymme kan verksamheten inom dessa lokaler icke bedrivas på önskligt sätt, till men ej blott för anstaltens ekonomi utan även för sjukvården. T. f. överinspektören för sinnessjukvården i riket D. A. Petré har i sin överinspektion av sjukvården vid hospitalet den 31 oktober 1912 avgivna berättelse i detta avseende anfört följande.

'Den relativt låga arbetssiffran å denna anstalts manssida sammanhänger synbarligen med här rådande svårighet att kunna sysselsätta sådana i övrigt arbetsföra patienter, som på grund av opålitlighet i rymningshänseende icke kunna tagas med på arbete utomhus. De till skrädderi- och skomakeriverkstäder använda gavelrummen äro nämligen såväl med hänsyn till läget som det begränsade utrymmet mindre lämpliga arbetslokaler för patienter i någon vidare utsträckning — i övrigt gör sig bristen på förrådsrum här också starkt gällande — varjämte allt utrymme saknas för vävnad, borstbinderi och dylikt arbete, varmed patienter, som ej kunna tagas till utarbete, å ett flertal andra hospital bruka sysselsättas.'

Det nuvarande ekonomihusets lägenheter skulle väl passa till verkstäder för hospitalet, och husets läge på ringa avstånd från mansavdelningen skulle möjliggöra ökade arbetstillfällen för de manliga sjuka. Tillkomsten av ett nytt ekonomihus skulle alltså avhjälpa icke allenast bristfälligheter beträffande anordningar inom kök och tvätt samt bageri utan även inom den mer direkta sjukvården. Vidare lider anstalten brist på bostadslägenheter för ekonomibetjäningen. För närvarande måste denna personal beredas bostäder i sjukavdelningens lokaler, vilka väl behövas för sjukvården och dess personal. Även denna brist skulle avhjälpas genom ett nytt ekonomihus.

På styrelsens uppdrag har styrelsens arkitekt G. Wickman uppgjort eskissritningar till ett nytt ekonomihus, avsett att förläggas på cirka 30 meters avstånd söder om det nuvarande ångpannehuset, över vilket förslag styrelsen infordrat direktionens yttrande. Uti skrivelse den 11 april 1914 har direktionen såsom eget utlåtande åberopat ett av anstaltens syssloman den 8 i samma månad avgivet yttrande i ärendet, däri denna föreslagit vissa ändringar i det av Wickman uppgjorda förslaget. Därefter har arkitekten Wickman, med iakttagande av vad

[36.] direktionen anført, uppgjort huvudritningar och kostnadsberäkning till ifrågasvarande nya ekonomibyggnad. Enligt detta förslag skulle bottenvåningen innehålla ett kök och en tvättstuga, gående upp genom överliggande våning, samt till kök och tvätt hörande bilokaler, vilka utgöras av förrådsrum, rens- och diskrum, stekkök, in- och utlämningsrum. Entresolvåningen skulle innehålla bostadsrum för ekonomibetjäningen samt tre matsalar för betjäning. Genom tillkomsten av dessa senare lokaler skulle det bliva möjligt att bereda betjäningen bättre kost och större trevnad vid måltiderna. Vindsvåningen skulle innehålla stryk-, mangel-, tork- och lagningsrum samt tre betjäningsrum. I källaren skulle inredas förrådsrum.

Bageriet är avsett att, utvidgat med lägenheter som nu tillhöra tvätten, fortfarande vara förlagt till nuvarande ekonomibyggnad.

Kostnaderna för den föreslagna nya ekonomibyggnaden beräknas till följande belopp:

byggnadsarbeten	kronor 134,700: —
ritningar, kontrollant och besiktningar m. m.	» 6,700: —
värmeledning, varm- och kallvatten- samt avloppsledningar, enligt av ingenjören Theorell uppgjord beräkning	» 30,000: —
elektrisk belysnings- och kraftanläggning jämväl innefattande 3 st. elektriska hissar, enligt ingenjören Carl A. Rossanders beräkning	» 21,000: —
Summa kronor 192,400: —	

Då den beräknade kostnaden syntes styrelsen anmärkningvärt hög och de för Strängnäs hospital utförda förslagen till byggnader varit föremål för upprepade undersökningar, har styrelsen anmodat arkitekten Wickman att verkställa en jämförande beräkning angående *byggnadskostnaden* för den nu ifrågasatta ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital och motsvarande byggnad vid Strängnäs hospital.

Uti en till styrelsen inkommen skrivelse har arkitekten Wickman i ärendet anført följande. Ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital skulle innehålla en byggnadsmassa, räknat från markplanet till takplanet över översta våningen, av cirka 7,770 kbm. Byggnadskostnaden beräknades uppgå till 134,700 kronor, vadan kostnaden per kbm. således bleve cirka 17 kronor. För Strängnäs ställde sig motsvarande siffror sålunda: kubikmassa cirka 11,340 kbm., byggnadskostnad 159,000 kronor och kostnad per kbm. cirka 14 kronor. Det visade sig således, att byggnadskostnaden för ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital vore högre än för Strängnäs hospital. Bland de orsaker, som medverkade hertill, kunde följande särskilt framhållas:

1:o) Vid Strängnäs hospital skulle i ett sammanhang uppföras icke mindre än 25 byggnader, under det att vid Göteborgs hospital endast en enda byggnad skulle uppföras. En byggnadsentreprenör borde därför kunna sätta sina å-priser väsentligt lägre i Strängnäs än i Göteborg;

2:o) Fraktkostnaden för materiel till byggnadsplatsen för Strängnäs hospital, med sitt läge omedelbart intill Mälaren, borde bliva avsevärt billigare än fraktkostnaden till Göteborgs hospital, dit alla materialier måste tagas på järnväg;

3:o) Grundläggningskostnaden bleve på grund av de lokala förhållandena åtskilligt lägre i Strängnäs än i Göteborg;

4:o) I Göteborg vore räknat med sockel av granit, i likhet med vad alla övriga byggnader därstädes hade, medan i Strängnäs vore avsett att använda mejselluggen granitbeton till sockel. Härav uppstode också en prisskillnad till Strängnäs hospitals fördel.

[36.]

Vad arkitekten Wickman sålunda anfört synes styrelsen giva en tillfredsställande förklaring till den något högre beräknade kostnaden per kbm. för ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital.

Uti förenämnda kostnadsberäkning för den ifrågasatta ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital ingå icke några kostnader för inköp av köks- och tvättapparater. De nu i bruk varande torde emellertid i ganska stor utsträckning kunna användas för det nya ekonomihuset och de, som vid dettas tagande i bruk böra ersättas med nya, torde i likhet med andra inventarier för hospitalen kunna anskaffas med medel från förslagsanslaget till hospitals underhåll. Icke heller ingå i förenämnda kostnadsberäkning några kostnader för omändring av det nuvarande ekonomihuset vid Göteborgs hospital till verkstäder och bostadslägenheter, enär en sådan omändring ej kan komma till utförande, förrän det nya ekonomihuset blivit färdigt, men torde då kostnaden för omändringen icke bliva större, än att den bör kunna bestridas av förslagsanslaget till hospitals underhåll.»

På grund härav hemställde medicinalstyrelsen, att proposition om beviljande av medel för uppförande av ifrågavarande ekonomibyggnad i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten Wickman uppgjorda ritningarna måtte avlätas till riksdagen.

I häröver avgivet infortrat underdånigt utlåtande den 3 november 1914 anförde överintendentsämbetet, att detsamma vid granskning av ifrågavarande förslag till ny ekonomibyggnad icke funnit anledning till anmärkning.

Överintendentsämbetets
utlåtande
den 3 november
1914.

Då ärendet sedermera den 5 december 1914 i underdånighet anmäldes, fann Kungl. Maj:t medicinalstyrelsens då föreliggande framställning icke föranleda vidare åtgärd; medicinalstyrelsen obetaget att göra förnyad framställning i ämnet, därvid emellertid borde tillses, att kostnaderna för den ifrågasatta byggnaden, så vitt möjligt, nedbringades, i vilket avseende medicinalstyrelsen hade att undersöka, huruvida icke byggnadsmassan kunde väsentligen minskas och även i övrigt förenklade anordningar skulle kunna vidtagas utan att ändamålsenligheten äventyrades.

Kungl. Maj:ts
beslut den 5
december
1914.

Uti underdånig skrivelse den 15 november 1916 har medicinalstyrelsen inkommit med förnyad framställning i ämnet, därvid medicinalstyrelsen till en början framhållit, hurusom under den tid, som förflutit sedan Kungl. Maj:t fattade sitt nyssnämnda beslut, de i medicinal-

Medicinalstyrelsens
skrivelse
den 15 november
1916.

[36.] styrelsens underdåniga skrivelse den 23 september 1914 omförmälda svårigheter beträffande handhavandet av mat- och tvättanordningarna samt bageriet vid hospitalet ytterligare ökats. Utöver vad medicinalstyrelsen i samma underdåniga skrivelse härutinnan anförde, har medicinalstyrelsen nu ytterligare framhållit det genom tillkomsten av första klass paviljongen med dess 50-tal platser uppkomna behovet av ökat utrymme inom köket och det trängande behovet av nya lokaler för hospitalets verkstäder. Medicinalstyrelsen anför sålunda:

»Första klassens patienter skola hava annan kost än patienterna av allmän klass. För tillredandet av denna krävas särskilda anordningar inom anstaltens kök. Dessa kunna emellertid icke lämpligen vidtagas därstädes. Att det under sådana förhållanden skall vara synnerligen betungande och förenat med de största svårigheter att i det gamla redan förut alltför tränga köket handhava denna extra matlagning är ju en given sak. Enahanda är förhållandet med första klassens tvätt, vilkens utförande i den gamla tvättavdelningen är förenat med stora olägenheter.

Genom uppförande av den nu ifrågasatta ekonomibyggnaden skulle, såsom styrelsen jämväl framhöll uti sin år 1914 gjorda framställning, vinnas möjlighet att bereda bättre lokaler för de nu i små rum å vindarna till mansavdelningen inrymda skomakar- och skräddarverkstäderna. Detta behov har nu blivit desto mera trängande, då Göteborgs stads brandchef vid en i februari månad 1916 verkställd besiktning av hospitalet påpekat, att dessa verkstäder äro synnerligen eldfarliga. Styrelsen kan även för sin del vitsorda, att det vid eldsvåda å mansavdelningen skulle bliva ganska vanskligt att taga sig ut från dessa verkstadslokaler.

Vid de inspektioner, som under åren 1914 och 1915 förrättats å anstalten av medicinalrådet G. R. Stenbeck, har ytterligare konstaterats detta köks- och tvättavdelningarnas synnerligen otillfredsställande skick. Behovet av nya avdelningar har blivit allt mera trängande, och då det enligt styrelsens förmenande vore önskvärt, att denna för hospitalet synnerligen viktiga fråga snart måtte kunna bringas till en lycklig lösning, har styrelsen ansett sig nu böra göra förnyad underdånig framställning i ämnet, och får styrelsen därvid redogöra för de åtgärder, styrelsen vidtagit för nedbringande av de för byggnadens uppförande förut beräknade kostnaderna.

Med anledning av överläggningar i frågan, som fördes vid den under år 1915 verkställda inspektionen av Göteborgs hospital, anmodade styrelsen hospitalsdirektionen att taga i övervägande, vilka inskränkningar och förenklingar möjligen kunde vidtagas i det ursprungliga förslaget, utan att ändamålsenligheten äventyrades.

Uti en vid hospitalsdirektionens på grund härav den 5 september 1916 afgivna utlåtande fogad utredning av arkitekten C. F. Ebeling anför denne, att någon nämnvärd inskränkning i lokalernas storlek icke kunde tillstyrkas, varför det endast återstode att söka ernå en kostnadsminskning genom att antingen minska byggnadens massa eller förenkla byggnadssättet eller ock använda billigare materiel. De båda sista alternativen kunde emellertid genast lämnas ur räkningen, möjligen med undantag för granitsockeln, som, i synnerhet om byggnaden höjdes, kunde utbytas mot sockel av kryssharnad granitbetong. Mellan

[36.]

byggnadens grundmurar funnes ett utrymme, som icke utnyttjats till hela dess utsträckning, till vilket några av bottenvåningens lokaler kunde förläggas. Köket, vilket borde i sin helhet ligga över jord och i samma plan med dess bilokaler, ävensom tvättstugan kunde icke flyttas från sitt föreslagna läge, varemot det icke vore uteslutet, att de intill tvättstugan belägna in- och utlämningslokalerna m. m. kunde förläggas till källaren. Hissförbindelsen gjorde en sådan anordning möjlig. Minskades bottenvåningen med dessa utrymmen, kunde betjäningsrummen i entresolvåningen förläggas till det i vindsvåningen angivna vindsutrymmet och för lagnings- och strykrum kunde nog lämplig plats erhållas, synnerligast om även torkrummet, eventuellt genom en mindre utbyggnad, kunde förläggas till källaren. Vindsutrymme kunde erhållas genom uppdragande av en trärappa ovan hanbjälkarna. Arkitekten Ebeling medger, att den ursprungliga rumplaceringen är bättre än den av honom antydda, men genom de av honom föreslagna omplaceringarna kunde byggnadskostnaden minskas med minst en sjundedel. En nödvändig följd av omflyttningarna bleve, att hela byggnaden, inberäknat grunden, måste upplyftas omkring 60 centimeter för att källarna skulle erhålla nödig belysning.

Överläkaren E. Göransson, med vilken hospitalsdirektionen instämmer, uttalar som sin åsikt, att ändamålsenligheten skulle bliva lidande på den av arkitekten Ebeling föreslagna förändringen, och håller före, att någon inskränkning eller förenkling icke vore möjlig.

Styrelsen har därefter den 9 september 1916 anmodat sin arkitekt C. Westman att, efter granskning av det ursprungliga förslaget, till styrelsen inkomma med yttrande i ärendet och därvid föreslå de ändringar, som möjligen kunde vidtagas i detsamma för nedbringande av de för byggnadens uppförande beräknade kostnaderna.

Arkitekten Westman har med anledning härav förklarat, att enligt hans mening den enda möjligheten till besparing vore att nedbringa byggnadskroppen genom minskning av höjden i köks- och tvättlokalerna, varigenom en sänkning av hela mittpartiet kunde ske. Till följd härav bleve emellertid en del omplaceringar av lokalerna uti byggnaden nödvändiga. I enlighet härmed har Westman upprättat nya skissritningar till byggnaden i fråga. Enligt det av arkitekten Westman sålunda uppgjorda förslaget skulle byggnaden komma att innehålla källarvåning samt två fullständiga våningar, en å nedre botten och en en trappa upp, ävensom vindsvåning. Till källarvåningen skulle förläggas kylrym, förrådsrum och varmkammare. Bottenvåningen inrymmer kök och tvättstuga med till dessa hörande in- och utlämningsrum och övriga bilokaler samt våningen en trappa upp mangel- och torkrum, strykrum och serveringsrum ävensom matrum och bostadsrum för betjäning och tvättförestånderska. I vindsvåningen äro inredda rum för köksförestånderska och betjäning. Genom den nu föreslagna förändringen skulle endast två i stället för tre hissar bliva erforderliga.

Byggnadskuben skulle genom denna anordning nedbringas från 7,770 m³ till 6,000 m³. Härigenom skulle en avsevärd besparing kunna göras, men då priserna sedan uppgörande av det först framlagda förslaget väsentligt ökats, kommer anläggningskostnaden likväl att överstiga den förut beräknade. Med nu gällande priser skulle anläggningen enligt det gamla förslaget bliva 22,500 kronor dyrare än enligt det nu uppgjorda. Härvid är jämväl att observera, att i det förra förslaget icke medräknats kostnaderna för en tunnel för rörledningarna till byggnaden.

[36.] Arkitekten Westman har gjort följande sammandrag av kostnaderna för byggnaderna:

Byggnaden	kronor 154,000: —
54 m. kulvert à 100 kronor	» 5,400: —
Ritningar, kontroll och tillsyn	» 6,700: —
Värmeledning	» 25,000: —
Yttre vatten- och avloppsledningar	» 6,000: —
Invändiga vatten- och avloppsledningar	» 20 000: —
Elektrisk belysning och kraftanläggning jämte hissar	» 27,500: —
Summa kronor	244,600: —

Byggnaden är avsedd att, enligt av ingenjören Hugo Theorell den 30 september 1916 uppgjord ny kostnadsberäkning, uppvärmas med ånga från den redan befintliga ångcentralen. För ledningarnas framdragande anlägges för den skull en rörkulvert mellan den nu befintliga cellpaviljongen och den nya ekonomibyggnaden. För varmvattenberedning till byggnadens behov anbringas vid taket i källaren en varmvattencistern av koppar med inbyggd ångspiral av koppar.

I fråga om den ovan gjorda beräkningen av priserna för värme-, vatten- och avloppsledningar meddelar ingenjören Theorell, att priserna å de för dessa anläggningar erforderliga materialerna stigit med 50 till 150 procent, sedan han år 1914 lämnade prisuppgift å den då ifrågasatta anläggningen. Även om köks- och tvättlokalerna något minskades, bleve likväl kostnaden för ifrågavarande installationer densamma, då samma apparater och ledningar i alla händelser erfordrades.

Uti ovan intagna kostnadsberäkning ingå icke några kostnader för anskaffande av köks- och tvättapparater. Ej heller uti den år 1914 uppgjorda beräkningen hade upptagits några dylika kostnader, och anförde styrelsen i detta avseende uti sitt då avgivna utlåtande i frågan, att de i bruk varande apparaterna kunde i stor utsträckning användas för det nya ekonomihuset och att de, som vid dettas tagande i bruk borde ersättas med nya, i likhet med andra inventarier för hospitalen kunde anskaffas med medel från förslagsanslaget till hospitals underhåll. Härutinnan vill styrelsen emellertid framhålla, att, då köks- och tvättapparaterna inom den nuvarande ekonomibyggnaden alltsedan tiden för avgivandet av styrelsens berörda utlåtande varit i oavbruten användning och fortfarande komma att brukas, till dess det av styrelsen nu föreslagna nya ekonomihuset kan komma att bli uppfört, torde möjligen nyanskaffning i större utsträckning, än styrelsen förutsatte år 1914, bli erforderlig. Styrelsen kan emellertid icke nu förebringa någon utredning, huruvida och i vad mån de gamla apparaterna då kunna vara förbrukade och därför behöva ersättas med nya.

Vidkommande tillförlitligheten av de nu uppgjorda kostnadsberäkningarna, som äro grundade på de vid tiden för deras uppgörande gällande pris, får styrelsen i underdånighet hänvisa till vad styrelsen uti sin underdåniga skrivelse den 27 september 1916 angående anslag för uppförande av nya paviljonger för oroliga patienter vid Sätters och Västerviks hospital anført beträffande vanskligheten av att under nu rådande förhållanden uppgöra några exakta dylika beräkningar.

Slutligen vill styrelsen ytterligare betona, att styrelsen sökt nedbringa de för ekonomibyggnadens uppförande beräknade kostnaderna, och att fördenskull byggnadsmassan enligt arkitekten Westmans förslag minskats från 7,770 m³ till 6,000 m³. Att kostnaderna det oaktat stigit till högre belopp än det ursprungligen beräknade är uteslutande att tillskriva de efter världskrigets början oerhört stegrade priserna.»

[36.]

På grund härav och under återopande av sin skrivelse den 23 september 1914 har medicinalstyrelsen hemställt, att för uppförande av en ny ekonomibyggnad vid Göteborgs hospital i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten Westman uppgjorda ritningarna till riksdagen måtte avlåtas proposition om beviljande av ett anslag av 244,600 kronor, därav på extra stat för år 1918 borde anvisas 100,000 kronor.

Överintendentsämbetet, som den 19 december 1916 avgivit infortrat förnyat underdånigt utlåtande i ärendet, har därvid ansett sig böra framhålla:

Överintendentsämbetet
utlåtande den
19 december
1916.

att ämbetet, i likhet med medicinalstyrelsen och överläkaren Göransson, funne det av arkitekten Ebeling i ärendet framlagda förslaget att genom avvikelser från de av arkitekten Wickman i ämnet uppgjorda planerna nedbringa kostnadssumman med en sjundedel olämpligt;

att ämbetet ansåge arkitekten Westmans förslag att minska kostnaderna genom att sänka kökets och tvättstugans höjd från ungefär 7 meter till 4,5 meter antagligt, ehuru detsamma innebure en avgjord försämring;

att ämbetet funne övriga av arkitekten Westman i ärendet föreslagna förändringar i byggnadens planindelning kunna antagas, ehuru väl belysningen i kökets mitt icke bleve särdeles riklig;

att ämbetet icke hade något att erinra emot det i ämnet uppgjorda kostnadsförslaget, men att det vore högeligen ovisst, huruvida de olika kostnaderna, med hänsyn till nu rådande tider, komme att sluta å de belopp, som upptagits i förslaget;

samt att den ringa besparingen, 2,500 kronor, genom uteslutandet av en av de tre — till en sammanlagd kostnad av 15,000 kronor — beräknade hissarna berodde därpå, att kostnaden för hissarnas utförande stigit, sedan nämnda summa, 15,000 kronor, faststälts.

Av vad medicinalstyrelsen i sina båda skrivelser anfört framgår, att förhållandena vid hospitalet, vad beträffar dess ekonomilokaler, äro långt ifrån tillfredsställande. Härom har jag också blivit fullt övertygad vid ett besök, som jag sistlidna höst avlade vid hospitalet, därvid jag blev i tillfälle att taga närmare kännedom om de av medicinalstyrelsen anmärkta förhållandena.

Departements
chefen.

[36.] Jag tillåter mig sålunda till en början erinra, att hospitalet, vilket öppnades år 1872, vid denna tid hade plats för 150 patienter och en sjukvårdspersonal, som uppgick till 21 personer. Oaktat patientantalet och personalen sedan dess tillvuxit så, att man numera dagligen har att utspisa över 500 personer, befinner sig köket i huvudsak allt fortfarande i oförändrat skick. Det trånga utrymmet därstädes omöjliggör anordningar för en välbehövlig, större omväxling i utspisningen. Utrymme saknas nämligen för stekugnar samt för maskinella anordningar, såsom köttkvarn, köttblandningsapparat m. m. Då stekning undantagsvis ägt rum, har denna måst ske i en bakugn, men enär endast *en* sådan finnes, belägen på något avstånd från själva köket, äro svårigheterna alltför stora, för att man med denna som hjälp skulle kunna anordna en bättre utspisningsstat. Diskrummet är ytterligt trångt, och dessutom saknas under köket varukällare.

I fråga om tvättavdelningen gäller likaledes, att den under anstaltens utvidgning blivit endast obetydligt tillökad. Inne i tvättstugan står en synnerligen omodern och försliten ångmaskin för tvättapparaterna, vilken stänker kring sig olja. Särskilt inlämningsrum för smutsiga kläder finnes ej, utan måste dessa tagas emot i samma rum, där de rena kläderna manglas och strykas. En del av torkhästarna har måst placeras i ena ändan och de övriga i andra ändan av tvättstugan; med de båda manglarna är förhållandet enahanda. Att detta skall tynga arbetet torde ligga i öppen dag. Över huvud taget är tvättstugan sådan, att densamma svårligen i sitt nuvarande skick vidare kan begagnas.

Vad bageriet beträffar, måste även detta anses högst otillfredsställande och tarvar utvidgning.

Vidare finnes endast en matsal för ekonomipersonalen, och då i följd härav hela denna personal ej kan intaga sina måltider på samma klockslag, förlänges den tid, under vilken maten skall hållas varm. Utrymmet i matsalen är för övrigt så trångt, att köksbiträdena föredraga att äta ute i köket, där deras måltider knappast kunna bliva riktigt ordnade. Från två rum, som äro belägna i vindsvåningen av ekonomibyggnaden och använts till bostad för biträden, leder endast en nedgång. Också har Göteborgs stads brandchef, som besiktigat dem, funnit sig ur eldfaresynpunkt böra kräva ganska kostsamma säkerhetsåtgärder just för ifrågavarande rum.

Utom de direkta fördelarna av att få en nybyggnad för kök och tvätt skulle, såsom ock medicinalstyrelsen framhållit, genom ett praktiskt användande av de nuvarande ekonomilokalerna åtskilliga andra

anstaltens behov kunna tillgodoses. Sålunda skulle för skomakeri- och skrädderiverkstäderna kunna beredas lämpligare lokaler än de nuvarande, otillräckliga och särskilt ur eldfaresynpunkt i hög grad olämpligt belägna. I samband med dessa nya lokaler skulle kunna anordnas förrådsrum för materialier och färdiga persedlar. Nu finnes icke heller utrymme för slöjdverkstad, något som måste anses beklagligt, då erfarenheten visat, att man kan intressera mycket flera patienter för arbete, om lätt och omväxlande sysselsättning bjudes dem. Och då, såsom bekant, arbete är ett av sinnessjukvårdens bästa hjälpmedel, bör en anstalt hava möjligheter härtill.

Någon lokal för personalens sammankomster i samband med förädlande nöjen finnes lika litet vid hospitalet. Dessa och andra önskemål skulle kunna realiseras, om den gamla ekonomibyggnaden genom den ifrågasatta nybyggnaden bleve disponibel.

I detta sammanhang vill jag tillika erinra, att varje tanke på hospitalets i och för sig välbehövliga utvidgning måste anstå, så länge anstalten är hänvisad till att använda de gamla ekonomilokalerna. Redan nu är emellertid tillbyggnad av hospitalet planlagd, genom vilken 10 nya platser skulle vinnas. Ytterligare en utvidgning med omkring 15 platser lär vara påtänkt, och det är ej uteslutet, att i framtiden än flera platser skulle kunna beredas. En oavvislig förutsättning härför är dock, att hospitalet får frågan om nya ekonomilokaler på tillfredsställande sätt löst.

För egen del har jag kommit till den uppfattningen, att den enda lyckliga lösningen av föreliggande fråga är den, att en ny ekonomibyggnad uppföres vid hospitalet. Då vidare medicinalstyrelsens senast framlagda förslag i ämnet synes mig vara ägnat att avhjälpa de förut framhållna olägenheterna och byggnadskostnaderna näppeligen torde låta sig nedbringas under de beräknade, 244,600 kronor, utan att ändamålsenligheten hos den ifrågasatta ekonomibyggnaden äventyras, anser jag mig böra förorda, att en ny ekonomibyggnad uppföres vid hospitalet i huvudsaklig överensstämmelse med de av arkitekten Westman uppgjorda ritningarna.

Vidkommande de för den nya ekonomibyggnadens uppförande erforderliga medel torde en del av dem lämpligen kunna tagas från besparingar, som uppstått å anslag för liknande ändamål. Riksdagen har nämligen beviljat dels år 1912 ett anslag av 440,000 kronor för uppförande av ekonomibyggnad, bostadshus för överläkaren och två bostadshus för gift personal ävensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital, dels ock år 1914 vid förra riksdagen ett anslag av 82,000 kronor för upp-

- [36.] förande av tre bostadshus för betjäning vid Lunds hospital och asyl. I skrivelse den 25 november 1916 har medicinalstyrelsen meddelat, att ifrågavarande arbeten dåmera slutförts och att av medicinalstyrelsen verkställd utredning rörande dessa anslags ställning gäve vid handen, att av det förstnämnda anslaget återstode 24,742 kronor 93 öre och av det sistnämnda anslaget 4,930 kronor 51 öre. Då några större utgifter för dessa företag, enligt vad medicinalstyrelsen jämväl meddelat, icke äro att ytterligare förvänta, torde ett belopp av 25,000 kronor av besparingarna å förenämnda anslag lämpligen kunna användas till uppförande av den nya ekonomibyggnaden vid Göteborgs hospital. Härutöver lär vara tillfyllest, att ett anslag av 25,000 kronor anvisas på extra stat för år 1918.

På grund av vad jag sålunda anfört och med hänvisning, beträffande kostnadsberäkningarna, till vad jag i detta avseende under näst föregående punkt yttrat, får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att en *ny ekonomibyggnad vid Göteborgs hospital* må i huvudsaklig överensstämmelse med av arkitekten C. Westman år 1916 uppgjorda ritningar uppföras för en beräknad kostnad av 244,600 kronor,

dels för påbörjande av berörda byggnadsföretag på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag å 25,000 kronor,

dels ock medgiva, att av besparingarna å det av riksdagen år 1912 beviljade anslaget för uppförande av ekonomibyggnad, bostadshus för överläkaren och två bostadshus för gift personal ävensom för ny värmeledning m. m. vid Stockholms hospital samt å det av riksdagen år 1914 beviljade anslaget för uppförande av tre bostadshus för betjäning vid Lunds hospital och asyl må under år 1918 för ifrågavarande ändamål användas ett belopp av högst 25,000 kronor.

18. Anstalter för obildbara sinnesslöa, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i>	kronor 225,000: —
19. Anstalter för bildbara sinnesslöa, som icke äro fallandesjuka, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i>	» 331,000: —
20. Epileptikeranstalter, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i>	» 22,000: —

Övriga sjukvårdsanstalter:

21. Lasarets underhåll, *oförändrat ordinarie*
anslag kronor 15,774: —

22. Resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett m. fl.

Under åberopande av vad jag anfört under punkt 27 härovan, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

att det ordinarie reservationsanslaget till *resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett och därmed likställda sjukhus* skall ur riksstaten för år 1918 utslutas.

[37.]

Resestipendier åt ordinarie läkare vid länslasarett m. fl.
 (Ordinarie anslag.)

23. Tillbyggnad vid Järvsö sjukhus för spetälska.

Till Järvsö sjukhus för spetälska har från och med år 1864 årligen utgått statsanslag. Detta anslag, som till och med år 1900 utgick under villkor av bidrag från Gävleborgs läns landsting, utgjorde ursprungligen 3,000 kronor, men höjdes sedermera efter hand, så att det för vart och ett av åren 1889—1899 utgick med 14,000 kronor. Från och med år 1900, när villkoret om bidrag från landstinget, då 4,000 kronor, bortföll, höjdes statsanslaget till 18,000 kronor. Vid 1907 års riksdag ökades anslaget för år 1908 ytterligare till 20,000 kronor, varjämte ett anslag av 6,000 kronor beviljades till täckande av den brist, som uppkommit till 1905 års slut, utgörande 1,930 kronor, ävensom av den brist, som förutsågs uppstå under vartdera av åren 1906 och 1907 eller 2,000 kronor för vartdera året. Samma årsanslag av 20,000 kronor har av riksdagen beviljats även för åren 1909, 1910 och 1911. För år 1912 uppfördes statsanslaget till Järvsö sjukhus å ordinarie stat och höjdes samtidigt till 22,000 kronor, varjämte till täckande av brist å förut anvisade anslag m. m., på extra stat för samma år anvisades ett belopp av 8,250 kronor. Det ordinarie anslaget har allt sedan 1912 utgått med oförändrat belopp.

[38.]

Utförande av en tillbyggnad vid Järvsö sjukhus för spetälska.

(Extra anslag.)

I skrivelse den 2 oktober 1916 har medicinalstyrelsen gjort framställning dels om anvisande av medel för utförande av en tillbyggnad

Medicinalstyrelsen den 2/10 1916.

[38.] vid ifrågavarande sjukhus, dels ock i samband därmed om höjning av det ordinarie anslaget till sjukhusets underhåll; och tillåter jag mig att i förevarande punkt i ett sammanhang redogöra för styrelsens äskanden såväl i fråga om berörda utvidgning av sjukhuset som ock beträffande det ordinarie anslaget.

Medicinalstyrelsen har till en början framhållit, att det mött vissa svårigheter att bereda tillfredsställande vård åt spetälska personer, som samtidigt lida av sinnessjukdom. Ett inläggande av sådana sjuka på hospitalen vore nämligen icke önskvärt på grund av de särskilda åtgärder, som därvid av hänsyn till övriga patienter och hospitalspersonalen vore nödvändiga. Å spetälskesjukhuset i Järvsö saknades å andra sidan erforderliga anordningar för vård av sinnessjuka.

Vid sistnämnda sjukhus har likväl, enligt vad medicinalstyrelsen meddelat, måst till vård mottagas en sinnessjuk spetälsk kvinna, varvid ett rum i ena flygelbyggnaden härför upplåtits. Den vård, som här lämnas denna patient, finner medicinalstyrelsen icke kunna anses fullt tillfredsställande, då rum för sköterska eller vårdarinna icke finnes. Behov av bättre anordningar härutinnan föreligger alltså enligt medicinalstyrelsens mening redan av sagda anledning. Då därför i mars 1916 anmälan om ett nytt fall av sinnessjukdom hos en spetälsk man inlämnades till medicinalstyrelsen, i vilken anmälan behov av anstaltsvård för den sjuke framhölls såsom sannolikt förestående, ansåg sig medicinalstyrelsen böra göra en utredning av denna fråga, och uppdrogs denna åt medicinalrådet F. G. Bissmark.

I en med anledning av uppdraget till medicinalstyrelsen ingiven rapport över företagen inspektion av ifrågavarande spetälskesjukhus har medicinalrådet Bissmark anfört följande:

»Antalet spetälska sinnessjuka är dess bättre icke stort. Såsom jag i avgiven rapport över en förut gjord inspektion av sjukhuset meddelat, finnes å Järvsö sjukhus en sinnessjuk kvinna, som vårdas i en av flygelbyggnaderna i ett särskilt rum därstädes.

Det har nu ifrågasatts, att även en sinnessjuk spetälsk man skulle vårdas å sjukhuset. Redan vården av den ovannämnda sjuka kvinnan kan, såsom av min sagda rapport framgår, icke anses vara i allo tillfredsställande; skulle nu en sinnessjuk man tillkomma, blir det icke möjligt att med de anordningar, som stå till buds, bereda vård åt honom utan att i betänklig grad störa sjukvården i övrigt inom anstalten.

Skola sinnessjuka spetälska vårdas på densamma, blir det alltså nödvändigt att härför vidtaga särskilda anordningar, och har jag i samråd med anstaltsläkaren uppgjort förslag till sådana anordningar.

Detta förslag avser en mindre tillbyggnad till den ovan omnämnda flygelbyggnaden, i vilken den sinnessjuka kvinnan vårdas.

Härigenom skulle erhållas två sjukrum, ett dagrum (korridor), rum för vårdare o. s. v. Genom en sådan tillbyggnad skulle alltså erhållas en för ändamålet lämplig lokal för vård av två sinnessjuka personer även om de äro oroliga; förslaget förutsätter nämligen, att rummen anordnas på för hospitalsanstalter brukligt sätt. För lugn sinnessjuk person kan vård beredas inom anstalten i övrigt. Då det ju kunde tänkas, att anordningar för sinnessjuka spetälskas vård lämpligare borde vidtagas vid det nya spetälskesjukhuset i Mora, vill jag erinra om, att avdelningen för sinnessjuka icke bör förläggas inom det egentliga spetälskesjukhuset, enär detta skulle verka i hög grad störande på övriga sjuka. Att utföra en särskild byggnad i Mora skulle helt visst bliva dyrare än den nu föreslagna tillbyggnaden i Järvsö. Å tider, då avdelningen icke behöves för sinnessjuka personer, kan den användas för sådana sjuka, som eljest lämpligen böra isoleras från övriga patienter.

Förutom lokal erfordras emellertid även lämplig skötare eller sköterska, utbildad för vård av sinnessjuka. Anstaltens egen personal är dessutom otillräcklig för att åtaga sig även denna sjukvård.

Då det är mycket möjligt, att långa tider vård för sinnessjuka spetälska personer icke kommer att erfordras, vore det olämpligt att för denna avdelning anställa ordinarie skötare eller sköterska. Lämpligare synes det mig vara att under tider, då sinnessjuka å avdelningen vårdas, skötare eller sköterska ställas till förfogande från det eller de hospital, vid vilka de sjuka — därest de icke lede av spetälska — eljest skulle vårdats.

Mitt förslag är sålunda, att medicinalstyrelsen ville genom sakkunnig arkitekt låta utarbета förslag till tillbyggnad av flygelbyggnaden i fråga i av mig ovan angiven riktning och hos Kungl. Maj:t anhålla om medel för utförande av denna tillbyggnad.

Den merkostnad, som kan komma att förorsakas av ökad personal vid anstalten, nödvändiggör sannolikt en höjning i anstaltens stat, varom direktionen torde, då så erfordras, göra framställning.»

Med ifrågavarande skrivelse den 2 oktober 1916 har medicinalstyrelsen jämväl överlämnat ritning och kostnadsförslag till en tillbyggnad för sinnessjukvård vid ifrågavarande sjukhus, på styrelsens uppdrag i juni 1916 uppgjorda av byggnadsingenjören P. J. K. Petersson i Strängnäs. Enligt kostnadsförslaget skulle tillbyggnaden draga en kostnad av 8,667 kronor. För inredning i byggnadens källare av en badavdelning, avsedd för sjukhusets personal, har därutöver i kostnadsförslaget beräknats ett belopp om 1,639 kronor.

I anledning av nu berörda utredning har medicinalstyrelsen i sin skrivelse anført följande:

»I den 15 september 1916 avgivet yttrande har direktionen för Järvsö sjukhus icke haft något att erinra mot det av byggnadsingenjören Petersson uppgjorda förslaget, men framhåller, att inredningen av källarvåningen för närvarande kunde anstå.

Styrelsen, som anser det lämpligare, att sinnessjuka personer, som samtidigt lida av spetälska, vårdas å spetälskeanstalt än å hospital, har efter gransk-

[38.] ning av det omnämnda förslaget funnit detsamma vara tillfredsställande, och vore det därför enligt styrelsens mening synnerligen önskvärt, att den föreslagna byggnaden snarast möjligt komme till utförande.

Vad kostnaderna för tillbyggnaden beträffar uppgå de jämlikt den till förslaget hörande kostnadsberäkningen till 8,667 kronor. Härtill kommer dels kostnaden för nyanskaffning av erforderliga möbler och övrig utrustning dels ock i någon mån ökade driftkostnader.

Efter överläggning med sjukhusets läkare härom har medicinalstyrelsen beräknat, att kostnaderna för anskaffande av erforderlig utrustning torde kunna inskränkas till omkring 200 kronor, avsedda för inköp av möbler i sköterskerummet samt två sängar; övrig erforderlig utrustning finnes vid sjukhuset eller torde kunna anskaffas för tillgängliga medel.

Beträffande driftkostnaderna bör en förhöjning av nuvarande anslag till Järvsö sjukhus med 1,000 kronor vara tillräckligt; under tiden, då sinnessjuka patienter icke vårdas å avdelningen, behöva dessa medel icke tagas i anspråk utan kunna då besparas».

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen anhållit om bemyndigande att vid Järvsö sjukhus för spetälska låta utföra en tillbyggnad till den ena flygelbyggnaden i enlighet med förenämnda av byggnadsingenjören Petersson uppgjorda ritning och att för avdelningen anskaffa erforderlig utrustning, varjämte styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte för detta ändamål ställa till medicinalstyrelsens förfogande ett belopp av tillsammans 8,867 kronor.

I samband därmed har medicinalstyrelsen jämväl hemställt, att det ordinarie anslaget till Järvsö sjukhus från och med år 1918 måtte höjas med 1,000 kronor eller från 22,000 kronor till 23,000 kronor.

Överintendentsämbetet.

Till följd av nådig remiss har överintendentsämbetet den 31 oktober 1916 avgivit underdånigt utlåtande i ärendet. Ämbetet har därvid — förutom viss anmärkning mot läget av ett å förenämnda ritning angivet fönster — icke funnit annat att för sin del erinra, än att den av medicinalstyrelsen begärda kostnadssumman 8,867 kronor borde höjas till i runt tal 9,850 kronor. Denna höjning påkallades dels till ett belopp av 877 kronor 50 öre därav, att en del i det av medicinalstyrelsen åberopade kostnadsförslaget upptagna poster beräknats för låga, dels ock därav, att det syntes ämbetet nödvändigt att — även om källaren icke omedelbart inreddes — i densamma anordnades fönster, vilket, enligt ämbetets beräkning, skulle draga en kostnad av 100 kronor.

Medicinalstyrelsen den ³⁰/₁₀ 1916.

I skrivelse den 30 oktober 1916 har medicinalstyrelsen hemställt om ytterligare höjning av det ordinarie anslaget till underhåll av Järvsö sjukhus.

Till stöd därför har styrelsen anført följande:

»Uti ett till medicinalstyrelsen inkommet förslag till utgiftsstat för sjukhuset för år 1917, som av styrelsen godkänts, har sjukhusets direktion anmält behovet av statsanslagets höjning med 500 kronor för år 1918 och framdeles. Säsom skäl för höjningen framhålles dels den dyra tiden dels ock att lönestaten för personalen höjts.

[38.]

För egen del får medicinalstyrelsen anförä, att direktionen för sagda sjukhus uti skrivelse den 23 december 1915 gjort framställning om att sjukhusets personal måtte uppföras å ordinarie stat och i avlöningshänseende likställas med sjukvårdspersonalen vid rikets hospital.

Medicinalstyrelsen, som icke kunnat uppföra personalen ifråga på ordinarie stat, har emellertid medgivit en löneändring från och med den 1 januari 1917 för översköterskan och undersköterskan vid sjukhuset, så att deras löneförmåner bliva desamma som för personal vid hospitalen i motsvarande ställning, vilken löneändring med däri ingående ålderstillägg medfört en ökning av 203 kronor 20 öre för år 1917 och för år 1918 på grund av ålderstillägg torde medföra en ytterligare ökning av utgifterna med 50 kronor.»

På grund av vad sålunda anförts har medicinalstyrelsen hemställt, att det ordinarie anslaget till Järvsö sjukhus från och med år 1918 måtte höjas med ytterligare 500 kronor utöver vad styrelsen i sin berörda skrivelse den 2 oktober 1916 föreslagit eller till 23,500 kronor.

Det torde utan vidare vara klart, att sinnessjuka personer, vilka lida av spetälska, såvitt möjligt icke böra inläggas på hospitalen, utan lämpligen böra vårdas å sjukhus för spetälska. Utredningen i ärendet giver även vid handen, att vid Järvsö sjukhus för närvarande saknas erforderliga anordningar för sinnessjukas vårdande. Åtminstone torde nuvarande anordningar icke medgiva tillfredsställande vård av sådana sinnessjuka, vilka behöva isoleras från övriga patienter. Genom den av medicinalstyrelsen föreslagna tillbyggnaden skulle denna brist kunna avhjälpas och plats vid sjukhuset beredas för åtminstone två sinnessjuka spetälska.

Departements-
chefen.

Kostnaden för utförande av ifrågavarande tillbyggnad samt för anskaffande av erforderlig utrustning torde böra beräknas till det av överintendentensämbetet föreslagna beloppet 9,850 kronor. Då det lär vara av vikt, att byggnadsföretaget kan påbörjas inom den närmaste tiden, synes detta belopp böra ställas till medicinalstyrelsens förfogande redan under innevarande år.

Den ifrågasatta utvidgningen av sjukhuset kommer emellertid att med nödvändighet medföra en ökning av kostnaden för sjukhusets drift; och har medicinalstyrelsen av denna anledning begärt förhöjning av det ordinarie anslaget till sjukhusets underhåll med 1,000 kronor. Härutöver har styrelsen, på grund av den rådande dyrtiden samt med hänsyn

- [38.] till av styrelsen medgiven avlöningsförhöjning åt viss personal vid sjukhuset, hemställt om ytterligare höjning av nämnda anslag med 500 kronor. Den av medicinalstyrelsen sålunda begärda höjningen av det ordinarie anslaget har icke föranlett erinran från min sida.

Under åberopande av vad i ärendet anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för *utförande vid Järvsö sjukhus för spetälska av en tillbyggnad* på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag av 9,850 kronor, med rätt för Kungl. Maj:t att redan under år 1917 av tillgängliga medel utanordna beloppet.

24. Underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska.

- [39.] Under åberopande av vad jag under nästföregående punkt anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

Underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska.

(Ordinarie anslag.)

att från och med år 1918 höja det ordinarie anslaget till *underhåll av Järvsö sjukhus för spetälska* från 22,000 kronor med 1,500 kronor till 23,500 kronor.

25. Uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.

- [40.] Uti den till 1916 års riksdag avlåtna statsverkspropositionen föreslog Kungl. Maj:t riksdagen att — under villkor att för ändamålet kostnadsfritt av landsting, kommuner eller enskilda tillhandahölles ett Korsnäs sågverksaktiebolag tillhörigt, i Hemus by av Mora socken beläget område, enligt uppgift innehållande 25,8 kappland åker, 1 tunnland 19,1 kappland skog samt 5 tunnland 27,2 kappland impedimenter — för uppförande å nämnda område av ett spetälskesjukhus bevilja ett anslag av 81,020 kronor samt därav på extra stat för år 1917 anvisa 40,000 kronor.

Uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna m. m.
(Extra anslag.)

I skrivelse den 5 maj 1916, nr 89, anmälde riksdagen, att riksdagen för uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna på extra stat för år 1917 anvisat 40,000 kronor. Samtidigt framhöll riksdagen emellertid, att i avseende å den föreslagna platsen för sjukhuset riksdagen visserligen funne, att densamma ur många synpunkter kunde anses välbelägen, men att åtminstone i ett och detta ett synnerligen viktigt hänseende tillförlitlig ut-

redning om dess lämplighet icke kunde anses föreligga, nämligen i fråga om förekomsten av gott vatten. Enligt riksdagens mening vore det oavvisligen nödvändigt, att sjukhuset ägde lätt och riklig tillgång till vatten, men någon närmare utredning i detta avseende hade, såvitt av handlingarne framginge, icke ägt rum. Riksdagen ansåge därför, att frågan i denna del tarvade ytterligare utredning, i samband varmed jämväl borde tagas i övervägande, om icke byggnadskostnaderna kunde än vidare nedbringas. Riksdagen förklarade sig slutligen anse, att såsom villkor för beviljande av anslag borde uppställas, att den för sjukhusets uppförande erforderliga mark kostnadsfritt upplåtes av landsting, kommuner eller enskilda.

I anledning av riksdagens förberörda skrivelse har medicinalstyrelsen, till följd av remiss, den 2 oktober 1916 avgivit förnyad utredning i ämnet. Styrelsen har därvid beräknat kostnaderna för sjukhusets uppförande till 116,220 kronor och har styrelsen anhållit om anvisande av anslag för år 1918 såväl för sjukhusets uppförande som för dess utrustning och drift. Styrelsen har tillika upplyst, att styrelsen i skrivelse den 23 augusti 1916 hos Kungl. Maj:ts befallningshavande i Kopparbergs län hemställt om framställning till länets under samma år sammanträdande landsting, att landstinget ville till staten kostnadsfritt upplåta det för spetälskesjukhuset föreslagna område i Hemus by av Mora socken. Meddelande i sådant avseende från landstinget hade emellertid icke inkommit till styrelsen, men hade styrelsen icke ansett sig böra avvakta sådant meddelande före avlämnandet av den anbefallda utredningen i ärendet.

Enligt vad jag under hand erfarit, har landstinget uppdragit åt en kommitté att söka förvärva lämpligt område för sjukhusets uppförande. Frågan härom har ej ännu vunnit sin slutliga lösning.

Departements-
chefen.

Jag hoppas emellertid, att den ytterligare utredning, som i ärendet erfordras, skall föreligga i sådan tid, att jag under riksdagens lopp blir i tillfälle att underställa Kungl. Maj:t förslag i ämnet.

För närvarande inskränker jag mig till att hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avvaktan på den proposition i ämnet, som kan komma att avlåtas, på extra stat för år 1918 beräkna dels för uppförande av ett spetälskesjukhus i Dalarna ett anslag av 76,220 kronor, dels för anskaffande av för sjukhuset erforderlig utrustning ett förslagsanslag av 10,000 kronor, dels ock för sjukhusets drift ett förslagsanslag av 3,450 kronor.

26. Anslag till uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter.

[41.] I anledning av Kungl. Maj:ts framställningar har riksdagen för vart och ett av åren 1909—1914 på extra stat anvisat ett belopp av 400,000 kronor till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, företrädesvis tuberkulossjukstugor, tuberkulossjukhus och tuberkulosavdelningar å andra sjukvårdsanstalter. För år 1915 har riksdagen till ifrågavarande ändamål på extra stat anvisat ett belopp av 600,000 kronor samt för vardera av åren 1916 och 1917 ett belopp av 400,000 kronor.

Anslag till
uppförande
eller in-
rättande av
tuberkulos-
sjukvårds-
anstalter.
(Extra anslag.)

Därjämte har riksdagen för åtnjutande av ifrågavarande statsbidrag fastställt vissa allmänna bestämmelser — vid 1914 års förra riksdag något jämkade i förhållande till förut gällande — varjämte riksdagen medgivit, att, därest av riksdagen till ifrågavarande ändamål för åren 1909—1917 förut beviljade belopp icke bliva till fullo tagna i anspråk de år, varför de anvisats, återstoden må för ändamålet disponeras under ett annat år.

Vidare har riksdagen från och med år 1912 medgivit, att jord, som står under kronans omedelbara disposition eller tillhör någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till förenade mötespassevolanskassornas fond, stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning, utan särskild ersättning till kronan på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, upplåtas till landsting, kommuner, föreningar eller enskilda för anläggning av tuberkulossjukvårdsanstalter.

Kungl. Maj:t har senast den 27 juni 1914 (sv. förf.-saml. nr 292) utfärdat kungörelse angående statsbidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter m. m., i vilken kungörelse nyssnämnda medgivande intagits.

Enligt vad jag förut nämnt, har riksdagen för ifrågavarande ändamål hittills anvisat sammanlagt 3,800,000 kronor. Under åren 1909—1916 har Kungl. Maj:t av dessa medel beviljat bidrag till de å följande tabell upptagna tuberkulossjukvårdsanstalter.

[41.]

Anstaltens namn.	Beräknad byggnads- kostnad. Kronor.	Plats- antal.	Högsta stats- bidrag med hänsyn till befolknings- mängd och platsantal. Kronor.
Stockholms län: Löwenströmska lasarettet	184,270	70	70,000
Uppsala län: Vattholma	26,000	13	13,000
Södermanlands län; Löt	470,000	98	98,000
Östergötlands län: Linköping	68,150	30	30,000
*) " " : å Lösings häradsallmanning i Krokeks s:n	945,000	180	165,000
Jönköpings län: Eksjö	350,000	113	113,000
Kronobergs län: Kronobergs kungsgård	348,700	80	80,000
Kalmar län: Målilla	426,500	102	102,000
Gottlands län: Norrbys	82,500	25	25,000
Blekinge län: Fur	115,000	47	47,000
" " : " (tillägg) ..	14,112	12	7,000
Kristianstads län: Broby	555,500	102	102,000
Malmöhus län: Gamla Kungshult ..	116,500	40	40,000
" : Bosjökloster	763,000	150	150,000
" : Blinkarp	22,580	—	11,290
Hallands län: Obbhult	450,000	96	96,000
Göteborgs och Bohus län: Svenshøgen	214,000	80	80,000
" " " " : " (tillägg) ..	127,210	40	40,000
Älvsborgs län: Södra Bäckebo	136,742	51	51,000
" : " " (tillägg)	83,900	30	30,000
" : Dalbobergen	102,500	34	28,000
" : Borås	245,000	50	50,000
" : Sjö-Gunnarsbo	600,000	120	120,000
" : Alingsås	135,000	30	13,000
Skaraborgs län: Stora Ekeberg	887,200	180	180,000
Värmlands län: Arvika	380,046	110	110,000
Örebro län: Lindesberg	62,900	25	25,000
" : Ånsta	143,000	40	40,000
" : Garphyttan	368,000	92	92,000
" : Kopparberg	77,300	26	26,000
Västmanlands län: Västerås	367,000	70	70,000

*) Landstinget deltagar med $\frac{2}{3}$ och Norrköpings stad med $\frac{1}{3}$.

[41.]

A n s t a l t e n s n a m n.	Beräknad byggnads- kostnad.	Plats- antal.	Högsta stats- bidrag med hänsyn till befolknings- mängd och platsantal.
	Kronor.		Kronor.
Kopparbergs län: Högbo	172,000	67	67,000
" : " (tillägg)	553,000	100	100,000
" : Ludvika	28,714	12	12,000
" : Bjurfors	54,000	29	29,000
*) Kopparbergs län: Tjörnans by (Solbacken)	400,000	102	102,000
Gävleborgs län: Bollnäs	41,442	18	18,000
" : Mohed	405,000	109	109,000
Västernorrlands län: Baldershage	280,000	100	100,000
Jämtlands län: Östersund	110,000	40	40,000
Västerbottens län: Umeå	182,230	50	50,000
" : Skellefteå	630,950	50	50,000
Norrbottnens län: Edefors	162,525	80	80,000
" : Hälsan	18,000	18	9,000
Malmö stad: Bosjö kloster	195,000	64	64,000
Göteborgs stad: Källtorp	828,000	190	175,000
Gävle stad	138,000	40	35,000
Summa	13,066,471	3,205	3,144,290

*) Äges av svenska livförsäkringsbolags sanatorieförening u. p. a.

Därjämte har Kungl. Maj:t, i enlighet med riksdagens särskilda, åren 1912, 1914 och 1916 lämnade medgivanden, från ifrågavarande anslag anvisat sammanlagt 123,200 kronor såsom byggnadsbidrag till sanatoriet vid Apelviken.

Av de anslagna medlen hava disponerats:

Under år 1909	kronor	693,000
» » 1910	»	484,000
» » 1911	»	264,000
» » 1912	»	496,000

Transport kronor 1,937,000

	Transport kronor	1,937,000	[41.]
Under år 1913	»	402,200	
» » 1914	»	630,290	
» » 1915	»	202,000	
» » 1916	»	620,950	
	Summa kronor	3,792,440	

Till fullföljande av den uppgjorda planen för anskaffande av det behövliga antalet vårdplatser skulle för år 1918 erfordras ett belopp, som av medicinalstyrelsen ansetts kunna begränsas till 400,000 kronor; och torde detta belopp nu böra äskas av riksdagen.

I enlighet med de grunder för extra anslagens beteckning, för vilka chefen för finansdepartementet förut denna dag redogjort, torde ej vidare som förut riksdagens särskilda medgivande behöva inhämtas, att befintliga reservationer å de föregående år för ifrågasvarande ändamål beviljade anslag må för ett annat år för ändamålet disponeras.

Jag tillåter mig slutligen i detta sammanhang erinra, att Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 10 november 1916, med anledning av en av överstyrelsen för svenska röda korset gjord ansökning, medgivit, att tuberkulossanatoriet å Spenshults kronopark i Hallands län må, i händelse av krig eller krigsfara, helt eller delvis, under vissa villkor ställas till svenska röda korsets förfogande för upprättande därstädes av ett krigssjukhus.

Under förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att till bidrag för uppförande eller inrättande av tuberkulossjukvårdsanstalter, företrädesvis tuberkulosjukstugor, tuberkulossjukhus och tuberkulosavdelningar på andra sjukvårdsanstalter, på extra stat för år 1918 anvisa ett anslag å 400,000 kronor;

dels besluta, att i avseende å allmänna bestämmelser för åtnjutande av statsbidrag från berörda anslag skall gälla av Kungl. Maj:t fastställda grunder;

[41.]

dels ock medgiva,
att jord, som står under kronans omedelbara disposition eller tillhör någon av de under bruk och bergverk för nödigt skogsfång upplåtna allmänningar eller någon av de genom domänstyrelsens försorg utarrenderade kronoegendomar, vilka icke upplåtits till förenade mötespassevolanskassornas fond, stuterierna eller Vadstena krigsmanshusfond, må, efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall verkställd prövning, utan särskild ersättning till kronan på de villkor i övrigt, Kungl. Maj:t kan finna skäligt bestämma, upplåtas till landsting, kommuner, föreningar eller enskilda för anläggning av tuberkulossjukvårdsanstalter.

27. Anslag till driftkostnader vid tuberkulossjukvårdsanstalter.

[42.]

Anslag till
driftkostnader
vid tuberku-
lossjukvårds-
anstalter.
(Ordinarie
anslag.)

Med bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning har riksdagen dels till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter på extra stat för 1917 anvisat ett förslagsanslag av 600,000 kronor, dels ock i avseende å allmänna bestämmelser för åtnjutande av ifrågavarande statsanslag beslutit:

1:o) att statsbidrag må utgå allenast till sådan anstalt, som provas vara på tillfredsställande sätt anordnad och där avgiften för vårdplats i allmän sjuksal icke utgår med högre belopp än 1 krona för dag, dock att, där anstalt är avsedd för personer, tillhörande viss kommun eller landstingsområde, hinder för statsbidrags åtnjutande ej må föranledas av den omständigheten, att avgiften för vård av person från annan ort utgår med högre belopp;

2:o) att statsbidraget må bestämmas till högst 50 öre för dag och patient, för vilken avgiften ej är högre än 1 krona om dagen, dock med den inskränkning att för län eller stad, som ej deltagar i landsting, statsbidrag ej i något fall må utgå till flera sjukplatser än en på varje tusental av länets eller stadens invånare, häri dock ej inberäknat antalet sjukplatser å kustsjukhus och kustsanatorier för skrofulösa barn eller tuberkulossjukvårdanstalt, som är avsedd för vård av sjuka från hela riket utan företräde för sjuka från visst län eller viss stad, samt med undantag därjämte beträffande Jämtlands och Norrbottens län, där statsbidrag må utgå för varje sjukplats utan inskränkning i förhållande till invånarantalet; och

3:o) att Kungl. Maj:t i övrigt må föreskriva de bestämmelser och villkor, som för statsbidragets åtnjutande kunna finnas lämpliga att stadga. [41.]

Genom nådigt brev den 30 juni 1916 har Kungl. Maj:t ställt nämnda anslag till medicinalstyrelsens förfogande, att emot redovisningsskyldighet för därmed avsett ändamål användas med iakttagande av de i nådiga kungörelsen angående statsbidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter den 27 juni 1914 (sv. förf.-saml. nr 293) givna föreskrifter.

Någon anledning att föreslå ändring i grunderna för åtnjutande av ifrågavarande statsanslag synes mig för närvarande icke föreligga.

Efter befallning har medicinalstyrelsen den 2 november 1916 inkommit med förslag till beräkning av det anslag, som borde för år 1918 äskas för ifrågavarande ändamål. Styrelsen har till grund för beräkningen lagt dels de officiella rapporter för år 1915, som till styrelsen insänts från de då befintliga tuberkulossjukvårdsanstalter, varvid även befintliga kustsanatorier och kustsjukhus för skrofulösa barn medtagits, dels ock de meddelanden, som på annat sätt till medicinalstyrelsen inkommit rörande en del under byggnad varande eller av landsting beslutade tuberkulossjukvårdsanstalter, vilka kunna antagas bli öppnade år 1917—1918.

Vid beräkningen har hänsyn icke tagits till tuberkulosavdelningar vid fattighus eller andra likartade inrättningar eller till sådana smärre anstalter, om vilka saknas uppgift, i vad mån de motsvara berättigade fordringar på en statsunderstödd anstalt.

Resultatet av beräkningen framgår av följande tablå:

[42.]

Län eller städer, som icke deltaga i landsting.	Vårdanstalter.	Antal vårdplatser 1916, för vilka statsbidrag beviljats eller sökts.	Ytterligare antal vårdplatser 1917, för vilka statsbidrag torde beviljas.	Summa vårdplatser 1917, för vilka statsbidrag torde beviljas.	Folkmängd den 31 december 1915.	Statsbidrag, beräknat att utgå 1918. Kr.
Tuberkulossjukhus.						
Stockholms stad	Sabbatsberg	1) 398	—	398	398,639	72,635 —
	S:t Göran					
	Söderby					
Stockholms län	Löwenströmska lasarettet	70	—	70	222,018	12,775 —
Uppsala län	Vattholma	23	—	67	132,400	12,227 50
	Akademiska sjukhuset	44	—			
Södermanlands län	Blommenhof	24	—	122	183,839	22,265 —
	Löt	98	—			
Norrköpings stad	Kolmården	—	55	55	55,107	10,037 50
Östergötlands län	Stratömta	30	—	180	2) 245,058	32,850 —
	Linköping	30	—			
	Kolmården	—	120			
Jönköpings län	Eksjö	113	—	113	219,895	20,622 50
Kronobergs län	Lugnet	80	—	80	156,596	14,600 —
Kalmar län	Målilla	102	—	102	227,622	18,615 —
Gotlands län	Norrby	25	—	25	55,451	4,562 50
Blekinge län	Fur	47	12	59	150,055	10,767 50
Kristianstads län	Broby	102	—	102	234,994	18,615 —
Malmö stad	Malmö allm. sjukhus	48	—	3) 109	109,571	19,892 50
	Malmö stads tuberkulossjukvårdsanstalt	27	—			
	Oruppsanatoriet	64	—			

1) Antalet reducerat med hänsyn till folkmängden.

Verkliga antalet vårdplatser: Sabbatsberg..... 32
S:t Göran 246
Söderby 452 = tillhopa 730.

2) Antalet reducerat med hänsyn till folkmängden.

3) Här ej inräknad Norrköpings stad.

[42.]

Län eller städer, som icke deltaga i landsting.	Vårdanstalter.	Antal vård- platser 1916, för vilka stats- bidrag beviljats eller sökts.	Ytter- ligare antal vård- platser 1917, för vilka stats- bidrag torde beviljas.	Summa vård- platser 1917, för vilka stats- bidrag torde beviljas.	Folkmängd den 31 december 1915.	Statsbidrag, beräknat att utgå 1918. Kr.
Malmöhus län	Lund	16	—	239	1) 366,322	43,617 50
	Kungshult	40	—			
	Blinkarp	33	—			
	Orupssanatoriet	150	—			
Hallands län	Fagered	96	—	96	147,296	17,520 —
Göteborgs stad	Källtorp	178	—	2) 186	186,365	33,945 —
	Hemmet för lungsots- sjuka	46	—			
Göteborgs och Bohus län	Svenshögen	80	40	120	3) 219,747	21,900 —
Älvsborgs län	Trollhättan	12	—	2) 293	293,577	53,472 50
	Kroppefjäll	81	—			
	Borås (Västeråsen)	50	—			
	Vänersborg (Dalbo- bergen)	28	—			
	Sjö-Gunnarsbo	122	—			
Skaraborgs län	Alingsås	—	30	180	241,026	32,850 —
	St. Ekeberg	180	—			
Värmlands län	Arvika	110	—	110	260,447	20,075 —
Örebro län	Lindesberg	26	—	184	212,113	33,580 —
	Garphyttan	92	—			
	Ånsta (Adolfsberg)	40	—			
	Kopparberg	26	—			
Västmanlands län	Västerås (Skogsfjället)	70	—	70	162,774	12,775 —
Kopparbergs län	Folkarbo	29	—	2) 242	242,349	44,165 —
	Domnarvet (Bergebo)	24	—			
	Högbo	67	100			
	Grängesberg	16	—			
	Ludvika	—	20			
	Solbacken	102	—	4) 102	—	18,615 —

1) Häri ej inräknad Malmö stad.

2) Antalet reducerat med hänsyn till folkmängden.

3) Häri ej inräknad Göteborgs stad.

4) Avsedd för vård av sjuka från hela riket utan företräde för sjuka från visst län eller viss stad.

[42.]

Län eller städer, som icke deltaga i landsting.	Vårdanstalter.	Antal vårdplatser 1916, för vilka statsbidrag beviljats eller sökts.	Ytterligare antal vårdplatser 1917, för vilka statsbidrag torde beviljas.	Summa vårdplatser 1917, för vilka statsbidrag torde beviljas.	Folkmängd den 31 december 1915.	Statsbidrag, beräknat att utgå 1918. Kr.
Gävle stad	Jonas Selggrens sanat.	35	—	35	36,494	6,387 50
Gävleborgs län	Sandviken	20	—	129	1) 224,092	23,542 50
	Mohed	109	—			
Västernorrlands län ...	Utanede	20	—	120	259,826	21,900 —
	Sundsvall (Baldershage)	100	—			
Jämtlands län	Solliden...	40	—	40	124,541	7,300 —
Västerbottens län	Umeå lasarett	50	—	103	170,299	18,797 50
	Skellefteå lasarett	53	—			
Norrbottens län	Sandträsk	80	—	125	174,227	22,812 50
	Hälsan	18	—			
	Kaptensgården	27	—			
Kustsanatorier och kustsjukhus för skrofulösa barn.						
Kronprinsessan Victorias kustsanatorium vid Barkåkra		2) 180	—	180	—	30,518 —
Kustsanatoriet vid Apelviken, Varberg		188	—	188	—	34,310 —
Styrsö kustsjukhus		3) 142	—	—	—	17,203 —
Summa		—	—	—	—	785,751 —

1) Häri ej inräknat Gävle stad.

2) Därav 158 under hela året samt ytterligare 22 under tiden $\frac{1}{5}$ — $\frac{30}{9}$.3) Därav under tiden $\frac{15}{5}$ — $\frac{14}{9}$ 142, övriga delen av året högst 70 platser.

Enligt tablån skulle alltså storleken av det för bidrag till bestridande av driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter för år 1918 erforderliga anslaget belöpa sig till i runt tal 786,000 kronor. Vid denna beräkning hava tillämpats omförmälda av riksdagen meddelade och sedermera i kungörelsen den 27 juni 1914 upptagna bestämmelser angående statsbidrag för ifrågavarande ändamål samt tillika förutsatts, att bidrag kommer att utgå med högsta medgivna belopp per dag eller

50 öre. Såsom av tablån framgår, skulle städerna Stockholm, Göteborg och Malmö ävensom Älvsborgs och Kopparbergs län komma att röna inverkan av omförmälda beträffande statsbidraget föreskrivna begränsning. Möjligt är visserligen, enligt vad medicinalstyrelsen anför, att detta förhållande kan komma att i någon mån hava ändrats vid 1917 års utgång på grund av ökad folkmängd i dessa städer eller län, men någon avsevärd ökning av statsbidraget till driftkostnaderna torde dock icke härav orsakas.

[42.]

Enligt medicinalstyrelsens motsvarande beräkning år 1914 skulle storleken av det för år 1916 erforderliga anslaget till bidrag till bestridande av driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter sistnämnda år uppgå till omkring 753,000 kronor. I enlighet med Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning anvisade emellertid 1915 års riksdag för ändamålet ett förslagsanslag av endast 500,000 kronor. I mitt anförande till det vid 1915 års statsverksproposition fogade statsrådsprotokoll anförde jag beträffande denna fråga, att de under vartdera av åren 1911—1913 för ifrågavarande ändamål utanordnade beloppen uppgått i medeltal till allenast 60 % av det för respektive år anvisade anslaget, vartill huvudsakliga anledningen syntes vara dels att icke alla de beräknade platserna bleve färdiga på uppgiven tid, dels att åtskilliga platser belades med högre avgift än för statsbidrag vore medgivet. Då någon ändring i dessa förhållanden ej kunde förväntas inträffa, syntes det mig kunna antagas, att under år 1916 i själva verket icke komma att utanordnas mer än omkring 450,000 kronor, och att, om anslaget bestämdes till ett belopp av 500,000 kronor, det sålunda med all sannolikhet bleve tillfyllest för mötande av de krav, som kunde förväntas bliva ställda å detsamma.

I sin skrivelse den 11 november 1915 med begäran om anslag för ändamålet för år 1917 framhöll medicinalstyrelsen, att de utanordnade beloppen under år 1914 uppgått till 433,972 kronor, utgörande omkring 72,5 % av det för samma år anvisade anslaget 598,000 kronor. Styrelsen påpekade vidare, att det förut anmärkta förhållandet, att icke alla de beräknade platserna bleve färdiga på uppgiven tid, vid anslagsberäkningen för år 1917 icke borde tillmätas samma betydelse som tillföre, enär tack vare de under byggnad varande eller av landsting beslutade tuberkulossjukvårdsanstalter, vilka kunde antagas bliva öppnade under åren 1916—1917, det beräknade tillskottet av platser måste antagas bliva i och för sig självt avsevärt mindre än de under de närmast föregående åren beräknade motsvarande tillskotten. Styrelsen ansåg emellertid, att, därest anslaget för 1917 reducerades till i runt

[42.] tal 600,000 kronor, motsvarande närmast 78¹/₃ % av det av styrelsen beräknade maximala anslagsbehovet för samma år 766,000 kronor, detta anslag med sannolikhet torde bli tillfyllest för mötande av de krav, som kunna förväntas bli ställda å detsamma.

Enligt vad jag förut omnämnt anvisades jämväl för år 1917 för ändamålet 600,000 kronor.

Under hänvisning till innehållet av sin berörda skrivelse den 11 november 1915 anför medicinalstyrelsen nu såsom sin åsikt, att de i samma skrivelse antydda omständigheter, motiverande ett något under maximisiffran nedsatt anslagsbelopp, fortfarande gjorde sig gällande och således jämväl för år 1918 betingade någon nedsättning i det nu beräknade maximibeloppet. Då emellertid ett avtagande av sanatoriebyggnadsverksamheten syntes hava inträtt, beroende därpå att de flesta län, respektive städer redan fått sina behov i detta avseende fyllda, förefölle det styrelsen, som borde nu ett något högre procenttal av det beräknade maximibeloppet än föregående års bliva erforderligt. Om därför anslaget reducerades till, förslagsvis och i runt tal, 700,000 kronor, utgörande 89,1 % av maximibeloppet, skulle detta enligt medicinalstyrelsens mening med all antaglighet bli tillfyllest för behovet under år 1918.

Departements-
chefen.

Den sedan sistförflutna år vunna erfarenheten synes tyda på, att ett något lägre belopp än medicinalstyrelsen beräknat skulle för år 1918 bli tillräckligt. Det för år 1915 anvisade anslaget uppgick nämligen till 687,000 kronor, medan utgifterna icke belöpte sig till mer än 486,014 kronor, motsvarande omkring 70 % av anslagsbeloppet. Om man sålunda fastställer anslaget för år 1918 till 650,000 eller omkring 83 % av det beräknade maximibeloppet, 786,000 kronor, torde behovet därmed kunna tillgodoses.

Då behovet av ifrågavarande anslag visat sig stadigvarande, torde detsamma bära från och med år 1918 i riksstaten uppföras såsom ordinarie anslag.

På grund av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

dels att från och med år 1918 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag å 650,000 kronor till bidrag för driftkostnaderna vid tuberkulossjukvårdsanstalter;

dels ock att i avseende å allmänna bestämmelser för åtnjutande av ifrågavarande statsanslag besluta: [42.]

a) att statsbidrag må utgå allenast till sådan anstalt, som provas vara på tillfredsställande sätt anordnad och där avgiften för vårdplats i allmän sjuksal icke utgår med högre belopp än 1 krona för dag, dock att, där anstalt är avsedd för personer, tillhörande viss kommun eller landstingsområde, hinder för statsbidrags åtnjutande ej må föranledas av den omständigheten, att avgiften för vård av person från annan ort utgår med högre belopp;

b) att statsbidraget må bestämmas till högst 50 öre för dag och patient, för vilken avgiften ej är högre än 1 krona om dagen, dock med den inskränkning att för län eller stad, som ej deltagar i landsting, statsbidrag ej i något fall må utgå till flera sjukplatser än en på varje tusental av länets eller stadens invånare, däri dock ej inberäknat antalet sjukplatser å kustsjukhus och kustsanatorier för skrofulösa barn eller tuberkulossjukvårdsanstalt, som är avsedd för vård av sjuka från hela riket utan företräde för sjuka från visst län eller viss stad, samt med undantag därjämte beträffande Jämtlands och Norrbottens län, där statsbidrag må utgå för varje sjukplats utan inskränkning i förhållande till invånarantalet; och

c) att Kungl. Maj:t i övrigt må föreskriva de bestämmelser och villkor, som för statsbidragets åtnjutande kunna finnas lämpliga att stadga.

28. Resebidrag till vissa patienter vid kustsanatorierna.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1914—1917 beviljat ett förslagsanslag å 10,000 kronor för beredande av bidrag till medellösa eller mindre bemidlade personer för resor till och från de vid västkusten belägna statsunderstödda kustsanatorierna att utgå under de villkor Kungl. Maj:t bestämde.

[43.]
Resebidrag
till vissa
patienter vid
kustsana-
torierna.
(Extra anslag.)

[43.] Efter medicinalstyrelsens hörande har Kungl. Maj:t den 27 juni 1914 utfärdat kungörelse angående berörda statsbidrag att lända till efterrättelse tillsvidare, så länge anslag för ifrågavarande ändamål utgår (sv. förf.-saml. nr 294.)

I skrivelse den 21 september 1916 har medicinalstyrelsen hemställt, att även för år 1918 måtte för ändamålet anvisas enahanda belopp, 10,000 kronor.

Departements-
chefen.

Ifrågavarande anslag har hittills endast varit i jämförelsevis ringa grad anlitat. Utgifterna under år 1915 belöpte sig sålunda ej till mer än omkring 950 kronor. Anslagsbeloppet för år 1918 synes vid sådant förhållande lämpligen kunna nedsättas till 5,000 kronor.

Jag hemställer förty, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag å 5,000 kronor för beredande av *bidrag till medellösa eller mindre bemedlade personer för resor till och från de vid västkusten belägna statsunderstödda kustsanatorierna*, att utgå under de villkor Kungl. Maj:t bestämmer.

29. Stipendier för utbildning av tuberkulosläkare.

Stipendier
för utbildning
av tuberkulos-
läkare.

Med bifall till Kungl. Maj:ts därom framställda förslag har 1910 års riksdag på extra stat för år 1911 anvisat ett anslag av 5,400 kronor att användas till stipendier för läkare, som genomgå utbildningskurser i tuberkulossjukvård, med rätt för Kungl. Maj:t att låta av detta belopp förskottsvis under år 1910 av tillgängliga medel för ifrågavarande ändamål utanordna 2,700 kronor. Sedermera har riksdagen för ett vart av åren 1912—1916 på extra stat för samma ändamål anvisat ett anslag av 2,700 kronor.

I skrivelse den 14 september 1915 med begäran om anslag för omförmälda ändamål för år 1916 hemställde medicinalstyrelsen på anförda skäl om sådan ändring beträffande ifrågavarande stipendier, att antalet sådana måtte bestämmas till 4 å 550 kronor i stället för såsom dittills 6 å 450 kronor. Medicinalstyrelsen anhöll därför, att anslag för ändamålet till belopp av 2,200 kronor måtte begäras för år 1917.

I mitt anförande till det vid nästlidet års statsverksproposition fogade protokoll över civilärenden förklarade jag mig ej hava något att erinra mot vad medicinalstyrelsen föreslagit i fråga om stipendiernas

antal och storlek. Med hänsyn till förefintliga reservationer å tidigare för ifrågavarande ändamål anvisade belopp ansåg jag emellertid något anslag icke behöva begäras för år 1917.

[43.]

Sedermera har Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1916 i fråga om stipendiernas antal och storlek utfärdat ändrade föreskrifter i enlighet med medicinalstyrelsens omförmälda förslag.

I skrivelse den 16 november 1916 har medicinalstyrelsen meddelat, att under år 1916 två stipendiat antagits, vilka å härför anvisade sanatorier genomginge utbildningskurs. Då behovet av för speciell tuberkulossjukvård utbildade läkare alltjämt gjorde sig gällande och styrelsen hyste förhoppning, att jämväl för år 1917 skulle anmäla sig sökande till stipendierna i fråga, har styrelsen hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om anvisande för ändamålet av ett anslag på extra stat för år 1918 av 2,200 kronor.

Vid utgången av år 1915 funnos å de tidigare för ifrågavarande ändamål anvisade belopp en reservation å tillhoppa något över 10,000 kronor. Vid sådant förhållande torde ej heller för år 1918 något anslag för ändamålet behöva begäras.

Departements-
chefen.

30. Resestipendier åt läkare för studier i tuberkulossjukvård.

Under återopande av vad jag anfört under punkt 27 härovan hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen besluta,

[44.]

att det ordinarie reservationsanslaget till *resestipendier åt läkare, som anmäla sig vilja i utlandet studera tuberkulosens igenkännande, behandling eller hygien*, skall ur riksstaten för år 1918 uteslutas.

Resestipendier åt läkare för studier i tuberkulossjukvård.
(Ordinarie anslag.)

31. Folksanatorierna.

I anledning av inom riksdagen väckta motioner har riksdagen år 1904 till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscar II:s jubileumsfond inrättade s. k. *folksanatorierna*, under villkor att något lotteri till förmån för sanatoriernas verksamhet icke anordnades, för år 1905 anvisat ett belopp av 400,000 kronor, varav

[45.]

Folksanatorierna.
(Extra anslag.)

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft.

[45.] hälften eller 200,000 kronor finge av tillgängliga medel förskjutas under år 1904.

Genom nådigt brev den 8 juli 1904 har Kungl. Maj:t rörande ifrågavarande anslag meddelat bestämmelser; och torde jag beträffande deras innehåll få hänvisa till det vid statsverkspropositionen till 1907 års riksdag fogade statsrådsprotokollet över civilärenden för den 12 januari 1907, punkt 32.

På därom av Kungl. Maj:t gjorda framställningar har därefter riksdagen för vart och ett av åren 1906—1917 för ifrågavarande ändamål anslagit ett belopp av 200,000 kronor att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Anslag för
1918.

Överstyrelsen för ifrågavarande fond har i skrivelse den 29 september 1916 hemställt, att Kungl. Maj:t måtte till riksdagen avlåta proposition om anvisande för år 1918 av anslag till upprätthållande av folksanatoriernas verksamhet till belopp av 300,000 kronor, därav 50,000 kronor att utgå redan under 1917.

Överstyrelsen har därvid till en början åberopat en tablå över jubileumsfondens inkomster och utgifter åren 1904—1915, vilken tablå — kompletterad med en av styrelsen gjord approximativ beräkning över inkomster och utgifter år 1916 — är av följande lydelse:

Å r.	I n k o m s t e r.				Summa.
	Statsanslag.	Sjukvårds- avgifter.	Räntor m. m.	Brist.	
1904	200,000	178,710 48	55,450 70	—	434,161 18
1905	200,000	183,313 66	63,936 04	—	447,249 70
1906	200,000	182,449 84	68,830 95	—	451,280 79
1907	200,000	189,167 03	74,929 60	—	464,096 63
1908	200,000	190,190 19	73,395 06	—	463,585 25
1909	200,000	189,383 55	79,331 27	—	468,714 82
1910	200,000	196,300 38	85,155 25	—	481,455 63
1911	200,000	188,406 07	82,783 38	—	471,189 45
1912	200,000	189,765 75	87,129 86	—	476,895 61
1913	200,000	253,991 46	87,453 79	20,943 99	562,389 24
1914	200,000	292,703 32	85,140 43	—	577,843 75
1915	200,000	317,899 80	87,268 97	9,208 32	614,377 09
1916 (approximativt)	200,000	374,395 —	90,860 58	21,653 20	686,908 78

[45.]

Å r.	U t g i f t o r.										Överskott.	
	Centrala omkostnader m. m.		Drift- kostnader.		Avskrivningar				Aveättning för pen- sionsfond.			
					fastigheter.		inventarier.					
1904	11,039	28	335,917	75	39,852	57	15,225	50	—	—	32,126	08
1905	11,896	34	330,928	78	40,432	23	15,643	32	—	—	48,349	03
1906	10,240	61	343,680	47	79,818	54	15,280	66	—	—	2,260	51
1907	14,126	82	346,928	54	76,882	26	14,457	13	6,000	—	5,701	88
1908	9,331	73	383,624	38	50,584	48	14,044	66	6,000	—	—	—
1909	8,271	82	406,719	36	33,799	12	13,924	52	6,000	—	—	—
1910	12,025	44	404,585	70	45,998	14	12,846	35	6,000	—	—	—
1911	12,076	36	415,046	19	17,250	14	11,805	67	6,000	—	9,011	09
1912	17,006	03	429,415	30	7,765	58	10,625	12	6,000	—	6,083	58
1913	14,005	29	525,821	34	5,000	—	9,562	61	8,000	—	—	—
1914	15,491	43	544,818	38	—	—	8,606	35	8,000	—	927	59
1915	12,308	83	586,322	55	—	—	7,745	71	8,000	—	—	—
1916 (approximativt)	10,000	—	653,462	65	—	—	15,446	13	8,000	—	—	—

¹⁾ Avser även avskrivning å fastigheter.

Under hänvisning till denna tablå har överstyrelsen vidare anfört följande:

»Av tablå framgår, bland annat, att under åren 1904 till och med 1907 tillgångarne medgävo icke blott avskrivningar å fastigheter och inventarier, utan även avsättningar, enligt bestämmelse i nådiga brevet den 8 juli 1904, till en »reserverade medels fond», men att under åren 1908, 1909 och 1910 hela det av riksdagen för dessa år anvisade belopp måste för driften och nödiga avskrivningar anlitas, och därför några avsättningar till reservfonden under dessa år icke kunde äga rum. Reserverade medel uppgingo vid 1910 års slut till ett belopp av 88,437 kronor 50 öre.

Under åren 1911 och 1912 gjordes åter avskrivningar å fastigheter och inventarier, varefter överskottet å de av riksdagen anvisade medel avsattes till reservfonden under år 1911 med 9,011 kronor 9 öre och under år 1912 med 6,083 kronor 58 öre.

Under år 1913 skedde avskrivningar å fastigheterna till belopp av endast 5,000 kronor och någon avsättning kunde icke äga rum till reserverade medels fond. Tvärtom utvisade räkenskaperna vid nämnda års slut en brist av 20,943 kronor 99 öre.

Enligt nådigt brev den 3 juli 1914 har Kungl. Maj:t medgivit, att till täckande av denna brist erforderligt belopp finge användas av de på grund av nådiga brevet den 8 juli 1904 i jubileumsfondens räkenskaper såsom reserverade upptagna medel, vilka medel vid 1913 års utgång uppgingo till 103,532 kronor 17 öre.

Under år 1914 uppstod visserligen icke någon brist, men då det belopp, varmed jubileumsfondens inkomster överstego utgifterna för året, icke uppgick till mer än 927 kronor 59 öre, ansåg överstyrelsen sig icke kunna för detta år

[45.] verkställa någon avskrivning å sanatoriernas fastigheter, utan överfördes nämnda behållning till reserverade medels fond.

Ikke heller under år 1915 medgav jubileumsfondens ställning någon avskrivning å fastigheterna; ökade livsmedels- och bränslepris samt högre löneanspråk m. m. medförde nämligen, att utgifterna överstego inkomsterna med kronor 9,208: 32.

En verkställd approximativ beräkning av jubileumsfondens inkomster och utgifter för 1916 utvisar, att, därest behöriga avskrivningar å fondens fastigheter samt å inventarierna äga rum till ett sammanlagt belopp av kronor 15,446: 13, en brist i fondens räkenskaper kommer att för året uppstå av kronor 21,653: 20. Vid upprättandet av denna approximativa beräkning har emellertid hänsyn icke kunnat tagas därtill, att jubileumsfondens inkomster komma att i avsevärd grad understiga vad för året beräknats, på grund därav att Spenshults sanatorium jämlikt nådigt medgivande den 11 augusti 1916 för närvarande och under ännu obestämd tid under år 1916 hålles stängt, under det att detta oaktat sanatoriet fortfarande drager icke obetydliga kostnader, då, med hänsyn till svårigheten att erhålla kompetent personal samt inom sanatoriet nu pågående byggnadsarbeten, vid sanatoriets stängande en del av personalen måst bibehållas vid sina tjänster. Ikke heller har vid den approximativa beräkningens uppgörande kunnat tagas hänsyn därtill, att överstyrelsen, enligt vad överstyrelsen har säker anledning antaga, har att motse avsevärt högre utgifter för samtliga övriga sanatorier än vad i de för året uppgjorda utgiftsstaterna kunnat förutses. En särskild anledning till dessa ökade utgifter är att finna i de ökade löneanspråk, som från olika håll framställas och vilka icke under nuvarande förhållanden kunna avvisas.

I detta sammanhang anholder överstyrelsen att få erinra om den av överstyrelsen hos Kungl. Maj:t förut, i samband med utverkande av nådigt tillstånd att få för en kortare tid stänga Spenshults sanatorium, anmälda svårigheten att få överläkarbefattningen vid nämnda sanatorium besatt med kompetent läkare; ett förhållande som torde hava sin grund däri, att den hittillsvarande kontanta lönen, 6,000 kronor om året, icke synes erbjuda tillräckliga förmåner för kompetent läkare. Överstyrelsen har därför nu måst taga under omprövning frågan om höjande av lönen för överläkaren vid sistnämnda sanatorium, varjämte sanatoriets styrelse inkommit med förslag om en icke obetydlig höjning av så gott som samtliga löner för sanatoriets personal.

På grund av alltjämt ökade svårigheter har överstyrelsen under de förflutna åren vid olika tillfällen förehaft frågan om vidtagande av åtgärder i syfte att förbättra jubileumsfondens bekymmersamma ställning. Senast under år 1915 fann överstyrelsen sig, vid övervägande av möjligheterna härför, hava huvudsakligen att välja mellan två utvägar, antingen att söka utverka ett högre årligt statsanslag eller ock att erhålla rätt att höja de dittillsvarande dagavgifterna.

Enär överstyrelsen under rådande förhållanden icke ansåg sig böra ifrågasätta att betunga statsverket med ökande av det årliga bidraget till uppehållande av verksamheten vid jubileumsfondens sanatorier, föreslog överstyrelsen vid huvudmännens för jubileumsfondens årsmöte 1915 beslutandet av en så stor höjning av dagavgifterna, att fondens inkomster skulle något så när motsvara omkostnaderna för verksamheten, nämligen med i genomsnitt 20 % inom varje betalningsklass med undantag dock för den högst betalande klassen, där en något större ökning av dagavgiften ifrågasattes. Genom sådana höjningar beräknades att utöver förutvarande patientavgifter ett ytterligare belopp av tillhoppa kronor 39,816 årligen skulle komma att tillföras jubileumsfonden. Huvudmännen beslöto även,

att dagavgifterna från och med ingången av 1916 och tillsvidare skulle utgå med de av överstyrelsen föreslagna, förhöjda beloppen.

[45.]

Oaktat sålunda dagavgifterna under 1916 utgått med ökade belopp, kan likväl, såsom ovan anförts, en högst betydande brist beräknas komma att uppstå under år 1916.

Orsaken härtill är huvudsakligen att finna *dels* däri, att prisen såväl på proviant- och förbrukningsartiklar som även för bränsle allttjämt i hög grad ökats, och i omöjligheten för vederbörande sanatoriestyrelser att under nuvarande förhållanden på förhand kunna träffa avtal om leveranser av nämnda artiklar, varigenom styrelserna tvingas att vid behov till nu rådande höga pris uppköpa, vad som för sanatoriernas drift erfordras, *dels ock* i den av överstyrelsen här ovan antydda svårigheten att med hittillsvarande lönebelopp kunna hålla de olika befattningarna vid sanatorierna besatta med kompetenta krafter, på grund varav överstyrelsen sett sig nödsakad att, för att icke äventyra verksamheten vid sanatorierna, i vissa fall bevilja personliga lönetillägg eller höjda löner.

I betraktande härav och då överstyrelsen, som visserligen anser sig kunna antaga, att nu rådande onaturligt höga proviant- och bränslepris efter någon tid åter komma att nedgå, dock, enär, enligt överstyrelsens förmenande, löneanspråken för såväl samtliga läkarbefattningar som för sanatoriernas talrika personal i olika tjänster med all säkerhet allttjämt torde komma att höjas, för kommande år motser i hög grad ökade utgifter för sanatoriernas verksamhet, har det för överstyrelsen framstått som en nödvändighet att i erforderlig mån bereda jubileumsfonden ökade inkomster.

Därvid har bland annat tagits i övervägande att för avhjälpande av de rådande svårigheterna åtminstone för 1917 erhålla rätt att använda här ovan omnämnda reserverade medel, vilka vid 1916 års början uppgingo till ett belopp av kronor 83,515:77. Men då överstyrelsen icke för täckande av bristen för år 1915 och jämväl av bristen för år 1916 ser annan utväg än att, sedan sistnämnda brist blivit till beloppet känd, hos Kungl. Maj:t anhålla att från nämnda medel avföra ett mot summan av nämnda två års brist svarande belopp, torde vad där efter återstår icke lämna tillgång till täckande av bristen för 1917 och kommande år. Överstyrelsen har för övrigt antagit, att dessa medel borde utgöra en tillgång för mötande av större, icke årligen återkommande utgifter, såsom eventuell ombyggnad, utvidgning eller genomgripande reparation av ett eller flera av sanatorierna och att därför icke denna tillgång borde fullständigt förbrukas för bestridande av löpande driftkostnader.

Icke heller den under 1915 beslutade och från och med 1916 anlitade utvägen, nämligen höjandet av dagavgifterna vid sanatorierna, torde för det närvarande åter kunna tillgripas, enär med en ytterligare förhöjning, åtminstone av de lägre betalningsklassernas avgifter, sanatorierna icke längre skulle kunna anses fylla sin uppgift att vara till hjälp för landets i ekonomiskt avseende mindre lyckligt lottade.

Enda utvägen att säkerställa jubileumsfondens verksamhet är därför enligt överstyrelsens mening, att staten själv träder emellan.

Beträffande frågan, med hur stort belopp det nuvarande anslaget 200,000 kronor borde höjas för att fullt motsvara det åsyftade ändamålet, har överstyrelsen, på grund av vad ovan framhållits, funnit sig kunna utgå därifrån, att ett med 50,000 kronor förhöjt årligt statsanslag skulle vara för ändamålet erforderligt. Men då det med visshet kan förutses att redan under år 1917 utgifterna komma att överstiga inkomsterna med minst nämnda belopp erfordras jämväl att för

- [45.] detta år nämnda belopp kronor 50,000 ställes till överstyrelsens förfogande ut-
över redan beviljade medel. Skulle, såsom väl är att hoppas, framdeles nu va-
rande höga proviant- och bränslepris komma att nedgå, skall överstyrelsen icke
underlåta att i de underdåniga framställningar, som i detta ämne kunna komma
att av överstyrelsen till Kungl. Maj:t ingivas, därom göra underdånig anmälan
och hemställa om beviljande av statsanslag för nu ifrågavarande ändamål till det
lägre belopp, vartill de föreliggande omständigheterna kunna giva anledning.»

Medicinal-
styrelsen.

Uti infordrat underdånigt utlåtande den 20 oktober 1916 har
medicinalstyrelsen tillstyrkt bifall till överstyrelsens föreliggande fram-
ställning samt i sådant avseende anført följande:

»Av uppgifter i föreliggande framställning framgå klarligen de svårigheter,
jubileumsfonden har att under nu rådande exceptionella förhållanden kunna full-
göra densamma åliggande uppgifter. Oaktat dagavgifterna för vård å fondens
sanatorier för kort tid sedan ökats med omkring 20 % inom varje betalningsklass,
kan verksamheten å dessa sanatorier icke längre uppehållas med härför nu till
buds stående driftkostnadsanslag, utan brist har uppstått. Redan genom nådigt
brev den 3 juli 1914 har Kungl. Maj:t medgivit, att då föreliggande brist, 20,943
kronor 99 öre, finge täckas av reserverade medel, vilka vid 1913 års utgång
uppgingo till 103,532 kronor 17 öre. För år 1915 har nu ånyo uppstått brist,
9,208 kronor 32 öre, och för år 1916 beräknar överstyrelsen, under viss förutsätt-
ning, en brist av 21,653 kronor 20 öre. Överstyrelsen anmäler nu sin avsikt
vara att, så snart 1916 års brist blivit exakt känd till sitt belopp, till Kungl.
Maj:t ingå med framställning att få av reserverade medel täcka även 1915 och
1916 års brist ur dessa nu till 83,515 kronor 77 öre uppgående medel. Vid nå-
digt bifall härtil kunna dessa senare beräknas utgöra något över 50,000 kronor.
Då således en avsevärd reservfond fortfarande skulle finnas att tillgå, anser me-
dicinalstyrelsen inga vidare erinringar kunna göras mot realiserandet av detta
överstyrelsens förslag.

Ett ytterligare användande av de reserverade medlen i nu nämnt syfte an-
ser överstyrelsen icke tillräddigt, en uppfattning, som medicinalstyrelsen delar.
En reservfond bör väl icke annat än i högst tvingande fall tillgripas för täckande
av behov, som kunna tänkas varda mer regelbundet återkommande, något som
nog i föreliggande fall kommer att bliva händelsen. Ingen kan ju med någon
grad av sannolikhet beräkna, när den nuvarande kristiden når sitt slut, och för
öfrigt finnes ju ingen större grad av säkerhet för att, sedan ordnade förhållanden
ånyo inträtt, prisen å levnadsförnödenheter och kostnaden för löner m. m., vilka
vållat den nu yppade bristen, skola nedgå till eller ens inemot sitt förutvarande
lägre belopp. Enligt medicinalstyrelsens åsikt har man således att räkna med
att behovet av ökning i driftkostnad skall så gott som orubbat kvarstå.

En annan utväg än anlåtande av reserverade medel synes därför böra till-
gripas. Då, på skäl som överstyrelsen uppvisat, en ytterligare förhöjning, utöver
den nyligen vidtagna, av dagavgifterna knappast kan, om fonden skall fortfarande
kunna fylla sin uppgift i de mindre bemedlade klassernas intresse, vara att till-
råda, har för överstyrelsen icke återstått någon annan utväg än att, såsom nu
skett, hemställa om ökat driftkostnadsbidrag. Denna ökning har av överstyrelsen
på anförda skäl beräknats till 100,000 kronor, d. v. s. en förhöjning av det nu
med 200,000 kronor från staten utgående driftkostnadsbidraget till 300,000 kronor
skulle bliva erforderlig.»

I huvudsak anser jag tillfyllest, att beträffande det föreliggande behovet av ökat anslag till upprätthållande av folksanatoriernas verksamhet hänvisa till den fullständiga utredning, som av fondens överstyrelse och medicinalstyrelsen blivit i ämnet förebragt.

[45.]

Departementa-
chefen.

Lika med medicinalstyrelsen anser jag, att den uppkomna bristen i verksamheten för 1915 samt den brist, som beräknats uppkomma för 1916, må, i enlighet med vad överstyrelsen jämväl förutsatt, kunna täckas av reserverade medel. Däremot finner ej heller jag tillrådligt, att dessa medel användas för täckande jämväl av den brist, som med hänsyn till de ökade driftkostnaderna med säkerhet måste antagas uppstå även för de närmast följande år, varom nu är fråga.

Dagavgifterna uppgå, efter den senast beslutade ökningen, från och med år 1916 till följande belopp, nämligen:

för plats i enskilt	rum		kr. 4: 50	(föret kr. 3: 50)
»	»	i halvenskilt »		» 3: — (» » 2: 50)
»	»	i allmänt »		» 1: 50 (» » 1: 25)
»	»	i »		» 0: 60 (» » 0: 50)

En ytterligare förhöjning av dagavgifterna kan icke anses tillrådlig. Någon tvekan synes därför ej kunna förefinnas, att staten bör träda emellan för att genom ökat anslag sätta ifrågavarande sanatorier i tillfälle att fortfarande utöva sin gagnande verksamhet. Mot det i sådant hänseende föreslagna beloppet, 50,000 kronor för vardera av åren 1917 och 1918, har jag ej något att erinra.

Jag ber tillika få meddela, att en i detta sammanhang verkställd utredning rörande kostnaderna för ifrågavarande sanatoriers drift givit vid handen, att dessa kostnader ej synas överstiga motsvarande kostnader vid flertalet andra jämförbara tuberkulossjukhus.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till upprätthållande av verksamheten vid de genom medel ur Konung Oscars II:s jubileumsfond inrättade *folksanatorierna* på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag, högst 300,000 kronor, att användas i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser, med rätt för Kungl. Maj:t att av tillgängliga medel förskottsvis redan under år 1917 utanordna 50,000 kronor.

32. Understödjande av dispensärverksamhet.

[46.] I anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen till 1914 års senare riksdag gjorda framställning har riksdagen på extra stat för år 1915 beviljat ett förslagsanslag å 60,000 kronor att användas till statsbidrag till understödjande av dispensärverksamhet under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet över civil-ärenden den 14 maj 1914 angivits, dock med undantag att ett i mom. 2 omförmålt villkor angående anordningen av vederbörande läns tuberkulosanstaltsvård icke finge uppställas.

Därefter har Kungl. Maj:t genom nådig kungörelse den 1 oktober 1914 fastställt villkor och bestämmelser för åtnjutande av statsbidrag till understödjande av dispensärverksamhet att lända till efter rättelse tillsvidare, så länge anslag för ifrågakvarande ändamål utgår. (Sv. förf.-saml. nr 400.)

Sedermera har riksdagen på extra stat för vart och ett av åren 1916 och 1917 för ifrågakvarande ändamål beviljat ett förslagsanslag å 60,000 kronor.

I skrivelse den 25 september 1916 har medicinalstyrelsen hemställt, det Kungl. Maj:t täcktes föreslå riksdagen att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag å lämpligt belopp att användas för ifrågakvarande ändamål.

Departements-
chefen.

För att här avsedda anslag skall medföra den varaktiga nytta, som med detsamma avsetts, torde det böra utgå under en längre följd av år. Beträffande anslagsbehovet för år 1918 är att märka, att medan för år 1915 av anslaget icke tagits i anspråk mer än omkring 29,000 kronor, under år 1916 för ifrågakvarande ändamål utgått nära 54,300 kronor. Såsom medicinalstyrelsen framhåller, torde vid sådant förhållande och då dispensärverksamheten befinner sig i kraftig utveckling, det vara föga sannolikt, att ett anslag av 60,000 kronor skall visa sig tillräckligt för år 1918. En förhöjning till åtminstone 70,000 kronor av ifrågakvarande anslag, som fortfarande lär böra utgå såsom förslagsanslag, synes sålunda vara av behovet påkallad.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag å 70,000 kronor att användas till statsbidrag till understödjande av dispensärverksamhet under villkor i huvudsaklig överensstämmelse med de nu gällande.

33. Behandling av medellösa lupuspatienter.

För ett vart av åren 1910—1917 har riksdagen på extra stat anvisat ett förslagsanslag av 15,000 kronor att enligt därom av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas till bekostande av behandling enligt den s. k. ljusmetoden av medellösa, med sjukdomen »lupus vulgaris» behäftade personer från landsorten, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommuner eller annorledes bestrides det belopp, som erfordras för patientens resa fram och åter mellan hemorten och den anstalt, där behandlingen äger rum, ävensom för hans underhåll, så länge behandlingen varar.

[47.]
Behandling
av medellösa
lupus-
patienter.
(Extra anslag.)

I skrivelse den 21 september 1916 har medicinalstyrelsen hemställt, att anslag till enahanda belopp måtte för ändamålet anvisas jämväl för år 1918.

Ifrågavarande anslag har under de senare åren i avsevärd grad överskridits. Sålunda utgjorde utbetalningarna å anslaget år 1914 omkring 24,300 kronor och år 1915 omkring 27,800 kronor. Vid sådant förhållande synes en förhöjning av anslaget böra äga rum, och torde detta lämpligen kunna för år 1918 bestämmas till 30,000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer sålunda, att Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att på extra stat för år 1918 anvisa ett förslagsanslag av 30,000 kronor att enligt därom av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas till *bekostande av behandling enligt den s. k. ljusmetoden av medellösa, med sjukdomen »lupus vulgaris» behäftade personer från landsorten*, under villkor att genom bidrag från vederbörande landsting eller kommuner eller annorledes bestrides det belopp, som erfordras för patientens resa fram och åter mellan hemorten och den anstalt, där behandlingen äger rum, ävensom för hans underhåll, så länge behandlingen varar.

Vanföreväsendet.

34. Vanföreanstalt i Sundsvall.

Vid avlåtandet av statsverkspropositionen till 1916 års riksdag tillät jag mig meddela, att fråga blivit väckt om inrättande av en vanföreanstalt i Norrland.

[48.]
Vanförean-
stalt i Sunds-
vall.
(Extra anslag.)

Jag framhöll därvid, bland annat, hurusom bristen på platser å vanföreanstalterna, redan förut mycket kännbar, gjort sig än mera

Bihang till riksdagens protokoll 1917. 1 saml. 1 häft. .

[48.] gällande, sedan, tack vare pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet, i ett stort antal förut icke uppmärksammade fall vård och yrkesutbildning för vanföra blivit ifrågasatt. Vidare uttalade jag som min uppfattning, att det icke syntes mig vara något tvivel därom, att inom en nära framtid en utvidgning av vanförevården vore i högsta grad av behovet påkallad.

Redan dessförinnan hade i slutet av år 1915 av ett stort antal intresserade bildats en förening för bistånd åt vanföra i Norrland. Denna förening gjorde i skrivelse den 11 april 1916 framställning om beredande av statsbidrag till uppförande i Sundsvall av en anstalt för vanföra.

Med hänsyn särskilt till den långt framskridna tidpunkt, vid vilken ärendet, efter det erforderliga utlåtanden inkommit, förelåg i utrett skick, fann jag mig icke böra tillstyrka frågans framförande till 1916 års riksdag, utan ansåg därmed böra anstå till den nu sammanträdande riksdagen.

Sedermera har föreningen, vilken numera efter vunnen anslutning från Kopparbergs län benämnes föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland och Dalarne, i skrivelse den 10 november 1916 gjort förnyad framställning om statsbidrag för ifrågavarande ändamål.

Innan jag redogör för de föreliggande framställningarna, må erinras, att den nuvarande vanförevården till stor del är byggd på privat grund. Den handhaves av de tre vanföreanstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg, vilka ägas av enskilda föreningar, under det staten och landstingen lämna bidrag till drift och vårdkostnaderna m. m.

En var av de tre angivna vanföreanstalterna omfattar poliklinik, sjukavdelning, yrkesskola och elevhem. Med medel, som hopsamlats av föreningen för barnförlamningens bekämpande och sedermera ställts till nämnda anstalters förfogande, hava därjämte i samband med desamma anordnats skol- och uppfostringshem, vilka närmast äro avsedda för minderåriga vanföra, som på grund av lång skolväg ej kunna komma i åtnjutande av den allmänna folkskolundervisningen. Anstalterna ifråga omfatta härmed alla de grenar, som ingå i den moderna vanförevården.

För vanförevårdens befrämjande finnes härjämte en särskild sammanslutning, den s. k. Svenska vanföreanstalternas centralkommitté. Denna utgör en representation av Sveriges föreningar för bistånd åt vanföra och har till ändamål att befrämja utvecklingen av en rationellt organiserad vanförevård.

Den nybildade föreningen för bistånd åt vanföra i Norrland och Dalarne har enligt föreningens stadgar till uppgift att, på sätt som bäst är ägnat

att lindra vanförheten och dess följder, bistå obemedlade vanföra, som äro andligt normala — företrädesvis barn och yngre individer. Denna sin uppgift skall föreningen söka fylla genom att åt sina skyddslingar bereda tidsenlig ortopedisk specialbehandling och ändamålsenlig, efter de enskilda individernas förmåga avpassad specialundervisning i för de olika lytena och vanförheterna lämpliga yrken samt genom att under behandlings- och undervisningstiden bereda hem och eventuellt skolundervisning åt de skyddslingar, vilka för åtnjutandet av god vård och utbildning därav äro i behov. Därjämte skall föreningen söka att efter den egentliga behandlingens och yrkesutbildningens avslutande bistå sina skyddslingar genom att förse dem med lämpliga verktyg, skaffa dem passande platser, försälja deras arbetsprodukter och eventuellt på annat sätt hjälpa dem.

[48.]

Tillträde till föreningens vanföoreanstalt skall vara öppet för vanföra från hela riket utan företräde för vanföra från någon viss trakt.

Föreningens styrelse, som har sitt säte i Sundsvall, består av minst nio ledamöter, därav fem böra vara män, av vilka minst en läkare, samt fyra kvinnor, samtliga valda för tre år; dock skall en tredjedel av antalet årligen utträda. Styrelsen utser årligen inom sig ett av tre personer bestående arbetande utskott.

Styrelsen tillkommer beslutande och verkställande rätt i alla föreningens ärenden, som ej äro förbehållna till avgörande å allmän sammankomst. Särskilt äger styrelsen antaga och avskeda all för föreningens verksamhet erforderlig personal ävensom att bestämma avlöningar. Det arbetande utskottet besörjer löpande ärenden, såsom antagande av elever, bestämmande av skolavgift, där sådan anses böra förekomma, elevers intagande i vanföoreanstaltens elevhem samt i skol- och uppfostringshemmet ävensom ock bestämmande av den inackorderingsavgift, som provas böra utgå.

I avseende å behovet av en norrländsk vanföoreanstalt åberopade föreningen i sin skrivelse den 11 april 1916 till en början vad inspektören för vanföoreanstalternas arbetsskolor och kliniker, professorn, medicine doktorn A. G. Wide därom anfört i ett till förmån för en sådan anstalt utsänt upprop och en i samma syfte utgiven skrift, varav exemplar bifogats ansökningen. I nämnda handlingar framhölls, hurusom antalet vanföra i oroväckande grad ökats genom barnförslamningsepidemierna 1905—1907 och 1911—1913. Hos medicinalstyrelsen vore enligt uppgift över 13,000 fall av vanförhet anmälda; och därjämte funnes i mera avlägsna norrlandsbygder många fall, som ännu icke vore för vederbörande

Framställning
om statsbidrag
den 11/4 1916.

[48.] myndigheter kända. Då de nuvarande anstalterna vore fullsatta, måste de många inträdessökande därför i lång tid vänta på att erhålla nödig vård och utbildning. Vidare framhölls vanförestalternas stora betydelse för lösandet av folkpensionerings- och invalidpensioneringsproblemet. Detta förhållande hade, anfördes det, från och med 1915 i högst väsentlig grad ökat arbetet för de vid vanförestalterna anställda läkarna. I tvivelaktiga fall begärde nämligen pensionsstyrelsen deras utlåtande om möjligheten att minska eller häva arbetsförmåga genom eventuell behandling vid vanförestalt eller om bestämmandet av invaliditetsgrad och därav beroende pensioneringsbidrag.

Föreningen anförde vidare, att under nu rådande förhållanden pensionssökande från Norrland, som lida av vanförhet, eller personer därifrån, som eljest äro i behov av vård å vanförestalt, finge för undersökning och behandling göra den långa resan från Norrland till de nuvarande vanförestalterna. Högst väsentliga utgifter för resekostnader komme därför enligt föreningens mening att besparas statsverket, därest en vanförestalt inrättades i Sundsvall. En sådan vanförestalt skulle jämväl, enligt vad i ansökningshandlingarna framhölls, underlätta landets uppdelning i lämpliga områden med hänsyn till vanförestården.

I fråga om den tilltänkta anstaltens omfattning meddelade föreningen att — såsom jämväl av föreningens stadgar framgår — anstalten vore avsedd att i likhet med de tre förutvarande anstalterna bliva fullständig. Densamma skulle sålunda omfatta poliklinik, sjukavdelning, yrkesskola, elevhem samt skol- och uppfostringshem. Det sistnämnda skulle inrymmas i en med anstaltens övriga lokaler sammanhängande byggnad.

I detta sammanhang meddelade föreningen sin avsikt att anställa föreståndarinna och läkare minst ett år före anstaltens öppnande, så att de skulle kunna övervaka och deltaga i anstaltens inredning, möblering och utrustning i alla avseenden. Läkaren skulle också under denna tid hava att mottaga, undersöka och inskriva patienter till sjukavdelningen, elever till yrkesskolorna, barn och uppväxande ungdom, som lida av följderna utav barnförlamning, till skol- och uppfostringshemmet, bestämma tiden för vederbörandes intagande å olika avdelningar m. m. Även pensionssökande skulle sålunda redan under denna tid av den vid den nya vanförestalten anställda läkaren kunna undersökas och deras invaliditetsgrad bestämmas. Föreningen betonade, att inrättande för sagda ändamål av poliklinik med tillhörande kontor under ett år, innan anstalten öppnades, vore en trängande nödvändighet, då vid vanförestalten i Sundsvall helt andra förhållanden bleve rådande än vid

de tre förutvarande svenska anstalterna. Dessa hade nämligen under en tid av 25—30 år långsamt utvecklats från en ringa början, då däremot Sundsvallsanstalten vore avsedd att öppnas i allo fullt färdig och med ens tråda i full funktion såsom en fullständig vanförestalt, därtill den största och modernaste i Sverige.

Anstalten ifråga skulle, som förut nämnts, förläggas till Sundsvall, vilken stad av flera orsaker och särskilt med hänsyn till sina goda sjöförbindelser samt järnvägskommunikationer ansetts för ändamålet lämpligast.

För uppförande av anstalten hava stadsfullmäktige i Sundsvall kostnadsfritt upplåtit ett område av omkring 3,7 hektar. Området ifråga skulle jämväl lämna plats för ett mindre jordbruk och trädgårdsskötsel, då tillgång till arbete av dylik art bör finnas för de vanföras utbildning.

Enligt vid ansökningshandlingarna fogad beskrivning över anstalten skall densamma innehålla

en *sjukavdelning* på 6 salar med plats för sammanlagt 40 patienter, vartill komma 6 mindre rum med plats för sammanlagt 12—18 patienter,

ett *elevehem* med plats för 33 gossar och 20 flickor,

en *yrkesskola* för 65—70 elever, samt

ett *skol- och uppfostringshem* för 48 barn i skolåldern.

Byggnaden kommer att ligga på en mot söder och öster slutande sandås och uppmuras av tegel på betonggrund.

I ansökningshandlingarna framhålles, hurusom man vid planläggningen av anstalten sökt tillgodogöra sig erfarenheterna från de nuvarande vanförestalterna och att den nya anstalten därför borde kunna bli en mönsteranstalt.

Vid föreningens skrivelse den 11 april 1916 funnos fogade av arkitekten K. Güettler upprättade skisser till byggnadsritningar även som till ritningarna hörande förslag å kostnaderna för anstaltens uppförande. Enligt detta förslag, som var dagtecknat den 12 april 1916, beräknades dessa kostnader uppgå till 595,800 kronor.

I nämnda skrivelse framhöll föreningen, att densamma beräknat att av de fem norrländska landstingen bekomma ett bidrag för ändamålet av sammanlagt 400,000 kronor, vadan skulle återstå i runt tal 200,000 kronor, som måste anskaffas från annat håll. Föreningen anhöll därför, att proposition måtte avlåtas till riksdagen om beviljande av ett anslag å sistnämnda belopp som bidrag till anstaltens uppförande.

Enligt vad i skrivelsen den 11 april 1916 uppgavs, skulle ett belopp av omkring 100,000 kronor blivit på frivillighetens väg insamlat.

- [48.] Räntorna av de sålunda insamlade penningmedlen behövas emellertid, enligt vad föreningen meddelar, för anstaltens utrustning, avlöningar åt tjänstemanna- och betjäningsslater, fyllnadsbidrag till patienters vistelse å sjukvårdsavdelning, bandagebehandling, elevernas utrustning med arbetsverktyg m. m.

I anledning av föreningens framställning den 11 april 1916 infördrades utlåtanden från pensionsstyrelsen, medicinalstyrelsen och överintendentsämbetet.

Pensions-
styrelsen.

Pensionsstyrelsen anförde i sitt utlåtande, dagtecknat den 28 april 1916, följande.

»Lämpligheten och behovet av en särskild vanförestalt för Norrland har vitsordats av de personer, som inom vårt land besitta den största sakkunskapen på ifrågavarande område. Såsom förhållandet nu är, måste vanföra från Norrland för undersökning och behandling sändas till någon av de i Stockholm, Göteborg eller Hälsingborg befintliga anstalterna. Det kan sålunda bli högst betydliga vägsträckor, som de vanföra måste tillryggelägga med därmed förenade kostnader. En anstalt, förlagd till Norrland, bör, såsom i ansökningshandlingarna framhållits, underlätta landets uppdelning i lämpliga områden med hänsyn till vanförevården. Det synes ock, som om en till själva Norrland förlagd anstalt skulle bli bättre i tillfälle än de sydligare belägna anstalterna att kunna inrikta den för de vanföra avsedda yrkesutbildningen särskilt med hänsyn till de norrländska förhållandena; och även torde en sådan anstalt erhålla större möjlighet att bereda de utbildade eleverna arbetsanställning i deras hemtrakt. Tillströmningen till de nuvarande anstalterna är så stor, att alla inträdessökande icke där kunna utan lång väntan erhålla plats. Såsom av ansökningshandlingarna framgår, äro dessa anstalter alldeles överlastade oavsett de nya krav, som genom pensionsförsäkringens införande ställts på dem.

Det bör beaktas, att, fränsett den omständigheten att de vanföra efter lämplig vård och utbildning kunna tillföra samhället en avsevärd arbetskraft, staten med pensionsförsäkringens införande fått ett mera direkt ekonomiskt intresse av vanförevården.

Flertalet av de vanföra torde befinna sig i den ekonomiska ställning, att, därest deras arbetsoförmåga blir varaktig, de hava rätt till understöd (eventuellt pensionstillägg) enligt pensionsförsäkringslagen. Någon tillförlitlig beräkning över antalet av dem, som på grund av vanförhet skulle bli berättigade till understöd, kan naturligtvis icke nu lämnas. Antalet torde dock bli ganska avsevärt; och kapitalvärdet av den besparing i understöd från den allmänna pensionsförsäkringen, som komme att göras på grund av lämplig vård och utbildning för de vanföra, skulle i varje fall säkerligen vida överstiga det begärda kostnadsbidraget för den ifrågasatta norrlandsanstalten. Visserligen får man antaga, att en del av dem, som erhålla behandling och utbildning å vanförestalt, icke skola bli i stånd att helt försörja sig själva eller kunna förvärva den inkomst, som utesluter från rätten till understöd enligt pensionsförsäkringslagen. Men i alla fall böra avsevärda besparingar kunna göras i utgående understöd.

Då staten har att betala tre fjärdedelar av understöden, synes det vara god ekonomi från statens sida att i så stor utsträckning som möjligt lämna bidrag till främjande av vanförevården.

[48.]

Såsom för närvarande är ställt måste de vanföra, som pensionsstyrelsen ansett lämpligen böra intagas å vanförestalt för vård och behandling, vänta lång tid, innan de kunna vinna inträde å någon anstalt. Såsom av en tryckt redogörelse för Göteborgs vanförestalts verksamhet under år 1915 inhämtas, voro av de vid årets slut ineliggande ansökingarna om elevplats vid yrkesskolan 30, motsvarande 75 procent av de ineliggande ansökingarna, gjorda av pensionsstyrelsen. Enligt uppgift från vanförestalten i Stockholm inelågo där i början av mars 1916 ansökingar om elevplats för 62 personer, därav för 30, till vilkas vård och utbildning pensionsstyrelsen beslutit lämna bidrag. Därest de vanföra, som gjort ansökan om pension, men som lämpligen borde erhålla vård och utbildning å vanförestalt, icke inom skälig tid skulle kunna beredas plats å dylik anstalt, skulle dessa vanföra otvivelaktigt vara berättigade att under tiden komma i åtnjutande av pension (understöd). Därigenom ökas pensionskostnaden, men härvid bör även beaktas en annan omständighet. Ju längre en vanför lämnas utan vård, desto mindre bliva utsikterna att kunna göra honom arbetsduglig, till följd varav pension måste till honom utgå med i regel kanske sitt fulla belopp.

Kostnaderna för uppförande och anordnande av erforderliga byggnader för den planerade vanförestalten i Sundsvall hava beräknats till omkring 600,000 kronor. Det ifrågasättes nu, att staten skulle lämna ett bidrag av 200,000 kronor. Denna begäran kan med hänsyn till vad ovan anförts icke anses obillig, och det måste anses vara för staten fördelaktigt, om en anstalt kan komma till stånd i enlighet med det uppgjorda förslaget. Skulle en dylik anstalt icke bliva upprättad inom rimlig tid, är det väl sannolikt, att pensionsstyrelsen snart måste föreslå åtgärder till upprättande genom statens försorg av en dylik anstalt.

Av vikt synes vara, att anstaltens uppförande kan påbörjas så snart som möjligt och helst under 1916. Visserligen kan beslut rörande anslagen från landstingen icke fattas förrän under hösten 1916, men dessförinnan böra ritningar och noggranna kostnadsförslag kunna uppgöras ävensom preliminära avtal rörande arbetets utförande träffas, så att detsamma kan sättas i gång så snart landstingen fattat sina beslut. Medel torde väl sedermera kunna förskottas från pensionsförsäkringsfonden, i den mån sådana icke finnas tillgängliga från det begärda statsanslaget eller genom landstingens anslag eller eljest.»

Med hänsyn till vad sålunda anförts fann pensionsstyrelsen det synnerligen önskvärt, att den föreslagna anstalten så snart som möjligt komme till stånd, och tillstyrkte därför för sin del bifall till den gjorda framställningen.

Medicinalstyrelsen anförde i utlåtande av den 25 april 1916 till en början följande:

Medicinal-
styrelsen.

De skäl, som i ansökingen anförts för behovet av en till Norrland förlagd anstalt för vanföras vård, syntes medicinalstyrelsen fullgiltiga. Med hänsyn här till och då statsmakterna vid föregående tillfällen kraftigt understött vanförestaltsverksamheten, ville därför styrelsen för sin del tillstyrka, att statsbidrag beviljades jämväl för uppförande av den nu tillämnade vanförestalten. Vad beträffade storleken

- [48.] av det belopp, varmed staten borde i detta fall bidraga, ville styrelsen såsom sin åsikt framhålla, att anstalten i fråga knappast kunde antagas komma till stånd med mindre än att i ansökningen begärda 200,000 kronor beviljades, vadan styrelsen tillstyrkte beviljandet av detta belopp.

I fråga om den närmare planläggningen av anstalten yttrade medicinalstyrelsen följande:

Det för anstalten upplåtna tomtområdet syntes i förhållande till den blivande byggnadens storlek väl trångt, men hade styrelsen för övrigt intet att invända mot densamma eller dess läge.

Beträffande de uppgjorda skisserna till byggnadsritningar hade desamma i sitt nuvarande skick endast kunnat i stora drag av styrelsen granskas, men ville dock styrelsen redan nu för sin del framhålla följande.

Köks- och tvättavdelningarna syntes alldeles otillräckliga för den stora mängd patienter och personal, anstalten komme att inrymma.

Om ock den för sjukavdelningen beräknade golvytan i sjukrummen av 6 m² och luftkub av något över 20 m³ per person kunde synas knapp, ville styrelsen dock ej härutinnan framställa någon anmärkning, då de flesta av de blivande patienterna vore barn eller yngre personer. Däremot kunde styrelsen icke underlåta att framhålla det ur hygienisk synpunkt alldeles oantagliga i att, såsom skett, beräkna utrymmet uti sovsalarna på skolhemsavdelningen till endast 3 m² och 9 m³ per säng; utrymmet här borde beräknas efter samma grunder som i sjukavdelningen.

Några ritningar till s. k. sanitärtekniska anordningar hade icke bifogats, varför styrelsen saknade möjlighet att yttra sig över dessa senare.

Då emellertid de anmärkta felen kunde vid ritningarnas utarbetning avlägnas — om ock med därav antagligen följande ökning av den beräknade byggnadskostnaden — och då för övrigt de särskilda avdelningarnas inbördes placering ävensom planen för anstalten i dess helhet syntes styrelsen ändamålsenliga, hemställde styrelsen om godkännande av de föreliggande ritningarna, dock med förbehåll att i de utav styrelsen anförda hänseenden ändringar vidtoges vid byggnadsritningarnas utarbetande och byggnadens uppförande.

Överintendentsämbetet
den 18/4 1916.

Slutligen anförde överintendentsämbetet i utlåtande av den 18 april 1916 följande:

Ämbetet hade icke funnit något annat att mot förslaget för sin del erinra än att, förutom de å ritningarna antydda yttertrapporna, borde, för bekvämt framförande av rullstolar från bottenvåningen ut på gården, anordnas långsluttande ramper eller backar. Beträffande kostnaden, vilken i dess helhet beräknats till 595,800 kronor, motsvarande cirka 25 kronor per kubikmeter, räknat från marken till takfoten med tillägg för inredda vindslokaler, förklarade ämbetet, att nämnda pris även under nuvarande förhållanden vore skäligt, särskilt med avseende å förevarande anläggnings betydande omfattning.

Framställning
om stats-
bidrag den
10/11 1916.

I sin skrivelse den 10 november 1916 har föreningen meddelat, att det vid utarbetning i detalj av ritningarna visat sig, att — på sätt framginge av ett bifogat, utav arkitekten Güettler den 4 november

1916 upprättat kostnadsförslag — kostnaderna för anstalten komme [48.] att uppgå till ett belopp av 813,150 kronor.

Vid en jämförelse med kostnadsförslaget den 12 april 1916 framgår, att de egentliga byggnadskostnaderna i det nya förslaget upptagits med 514,150 kronor mot 468,600 kronor i det förra förslaget — således en ökning av 45,550 kronor. Fördelningen av kostnadsförhöjningen i övrigt framgår av följande sammanställning mellan de båda kostnadsförslagen.

Förslaget den 12 april 1916.

Planering närmast byggnaderna	kronor	4,000: —
Arvode för ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	39,000: —
Värmeledning	kronor	36,000: —
Vattenledning och sanitära anläggningar	»	18,500: —
Elektrisk installation	»	9,200: —
Hissar	»	20,500: —
		84,200: —
Summa kronor		127,200: —

Förslaget den 4 november 1916.

Planering och trädgård	kronor	10,000: —
Vägar och plantering	»	15,000: —
Arvode för ritningar, kontroll och oförutsedda utgifter	»	42,000: —
Värmeledning	kronor	48,000: —
Vattenledning och sanitära anläggningar	»	24,000: —
Elektrisk installation	»	12,000: —
Hissar	»	23,000: —
		107,000: —
Korkmattor	»	40,000: —
Inredning	»	85,000: —
		85,000: —
Summa kronor		299,000: —

Föreningen har vidare i sin framställning den 10 november 1916 lämnat följande redogörelse för de beslut, som i frågan blivit fattade av vederbörande landsting:

»Av de respektive landstingen begärdes anslag i förhållande till invånarantalet enligt följande beräkning:

Invånarantal ^{31/12} 1915 i	Anslag i kronor.
Gävleborgs län	260,586
Västernorrlands län	259,826
Jämtlands »	124,541
Västerbottens »	170,299
Norrbottnens »	174,227
Kopparbergs »	242,349
	118,700: —
Summa invånare	1,231,828
Summa kronor	603,300: —

[48.]

En redogörelse för frågans behandling i de särskilda länen visar följande:

I Gävleborgs landsting framställdes yrkande, att landstinget måtte, under förutsättning att riksdagen för ändamålet anslöge minst 200,000 kronor och övriga landsting även beviljade av dem begärda anslag, bevilja ett belopp av 127,600 kronor.

Vederbörande utskott hade föreslagit, att landstinget måtte under uttalande av sympati för den gjorda framställningen om anslag uppskjuta sitt beslut därom till dess frågan om riksdagens beviljande av anslag blivit avgjord.

Efter framställd proposition å de olika yrkandena förklarade ordföranden förstnämnda yrkande vara med övervägande ja antaget.

För utrönande av huruvida kvalificerad majoritet erhållits, verkställdes votering, därvid 20 röster avgåvos för utskottets yrkande och 33 röster för bifall till anslaget, vadan anslagsyrkandet ej vunnit erforderlig majoritet.

Västernorrlands läns landsting beslöt med 52 röster mot 7 dels att för uppförande av en vanförestalt med förläggning i Sundsvall och huvudsakligen avsedd för vanföra från Norrland och Dalarne bevilja ett anslag av 127,300 kronor att utgå med en tredjedel under vart och ett av åren 1917, 1918 och 1919; dels att utanordnandet icke finge ske, för så vitt icke förvaltningsutskottet funne, att det för anstaltens uppförande enligt uppgjord plan i styrelsens skrivelse av den 7 augusti 1916 resterande beloppet, som beräknades i anslag från riksdagen samt Kopparbergs, Gävleborgs, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens läns landsting, vore på ett fullt tillfredsställande sätt garanterat före 1917 års utgång; dels ock att om så före den utsatta tidens utgång icke ägt rum, beslutet om anslaget skulle vara förfallet.

Jämtlands läns landsting beslöt att för vanförestalt för Norrland och Dalarne, förlagd till Sundsvall och under förutsättning att såväl staten som övriga i den gjorda framställningen uppgivna landsting före den 1 januari 1918 anslagit de belopp, som enligt den uppgjorda kostnadsplanen föreslagits, bevilja ett anslag av 61,000 kronor att fördelas å tre år.

Västerbottens läns landsting har avslagit den gjorda framställningen. Av förhandlingarna framgår, att detta beslut föranletts av lokalpatriotiska motiv. Man har nämligen ansett, att anstalten borde förläggas till Umeå.

Norrbottens läns landsting, hos vilket Konungens befallningshavande gjort framställning om ett anslag av 50,000 kronor, beslöt med 32 röster emot 10 att åt en kommitté av tre personer lämna i uppdrag att inhämta vidare upplysningar och förebringa ytterligare utredning i ärendet samt att till nästkommande landsting avgiva det förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Kopparbergs läns landsting biföll ett av undervisningsutskottet avgivet yttrande av huvudsakligt innehåll, att länet ej hade några särskilda intressen och förpliktelser att i högre grad än rikets övriga delar bidra till kostnaden för en ny vanförestalt, varför och på i övrigt anförda grunder utskottet — ehuru det vore förvissat om att landstinget till fullo behjärtade de vanföras behov och rätt till ytterligare anordningar för vård och undervisning och att landstinget icke skulle undandraga sig att, därest detta behov icke skulle befinnas kunna tillfredsställande tillgodoses på statsverkets bekostnad, lämna de bidrag, som efter rättvis fördelning med övriga landsting kunde på landstinget ankomma — funne sig böra hemställa, att den gjorda framställningen ej måtte föranleda till någon landstingets åtgärd.

En sammanfattning av landstingens beslut visar sålunda: att Västernorrlands och Jämtlands läns landsting beviljat begärda anslag enligt de av föreningen framställda grunderna,

att Västerbottens helt avslagit framställningen,

att Norrbottens antagligen kommer att bevilja ett anslag mindre än det begärda,

att Gävleborgs torde komma att lämna av föreningen begärt anslag, sedan riksdagen beviljat det av densamma äskade beloppet, varemot det är tvivelaktigt huru Kopparbergs läns landsting kommer att ställa sig.»

[48.]

Med hänvisning till den sålunda förebragta utredningen har föreningen anhållit om avlåtande av proposition till riksdagen angående beviljande av ett anslag av 400,000 kronor som bidrag till anstaltens uppförande.

Till följd av nådig remiss har överintendentsämbetet den 28 november 1916 i ärendet avgivit förnyat yttrande. Ämbetet anför däri följande:

Överintendentsämbetet
den 28/11 1916.

»De av medicinalstyrelsen i ärendet framställda anmärkningarna anser ämbetet i allmänhet befogade, och böra desamma vid ritningarnas utarbetande iakttagas, vilket utan svårighet låter sig göra. Uti anmärkningen om sovsalarnas i skolhemmet ringa utrymme har ämbetet emellertid funnit sig icke böra instämma, alldenstund sovrummen enligt planritningarna sammanhånga med den utanför desamma befintliga korridoren medelst en fyra meter bred öppning utan dörrar, vilken omständighet medicinalstyrelsen vid luftmängdsberäkningen synes hava förbisett. Tillägges korridorens luftkub, erhåller varje individ en luftmängd av tretton kubikmeter, vilket — alltid under förutsättning av tillfredsställande ventilation — icke torde få anses vara otillräckligt, då rummen äro avsedda för minderåriga och det dessutom icke erfordras lika stor luftkub i ett sovrum som i en sjuk-sal, vilken ju är bebodd hela dygnet.

Med avseende å den beräknade kostnadssumman har ämbetet, såvitt densamma nu kan bedömas, ej funnit skäl till erinran.»

Innan jag går in på den föreliggande frågan, torde böra i korthet erinras om de åtgärder, som av statsmakterna vidtagits för vanföreväsendets ordnande. Jag nämner då först, att efter beslut vid 1911 och 1912 års riksdagar anvisats bidrag till uppförande av byggnader för vanföreanstalterna i Göteborg med 75,000 kronor, i Hälsingborg med 40,000 kronor samt i Stockholm med 144,500 kronor. Vidare har 1912 års riksdag på extra stat för år 1913 anvisat ett förslagsanslag av 75,000 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde komma att meddela, och under vissa villkor användas till bekostande av provisoriska sjukvårdsanstalter vid Sätters och Västerviks hospital under tiden från och med mars till och med december månad år

Departements-
chefen.

[48.] 1912 för de personer, som till följd av barnförlamning under 1911 års epidemi lede av vanförhet.

Ytterligare har 1913 års riksdag på extra stat för år 1914 anvisat ett förslagsanslag av 120,400 kronor att enligt de närmare bestämmelser, Kungl. Maj:t kunde komma att meddela, och under vissa villkor användas till beredande vid vanförestalt av vård för personer, som till följd av barnförlamning under 1912 års epidemi lede av vanförhet, ävensom till inspektion av anordningar härför. Med ifrågavarande medel hava kostnaderna bestritts för tiden den 1 april—31 december 1913 för ett till Hälsingborg förlagt annex till vanförestalten därstädes. För upprätthållande av detta annex jämväl under år 1914 har 1914 års förra riksdag sedermera på extra stat för år 1915 beviljat ett förslagsanslag å 39,200 kronor.

Enligt vad jag under de följande punkterna får tillfälle att närmare utveckla, utgå vidare för närvarande och hava under en längre eller kortare följd av år utgått statsbidrag dels för anordnande av kliniker och polikliniker vid vanförestalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg, dels till underhåll av de i samband med nämnda anstalter anordnade skol- och uppfostringshem, dels till de vanföras jämte vårdares resor till eller från vanförestalterna jämte skol- och uppfostringshem, dels till understöd åt de vid vanförestalterna inrättade undervisningsanstalterna för vanföra samt till bekostande av sistnämnda anstalters inspektion.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att statsmakterna sökt frukostigt sörja för nödig sjukvård och utbildning åt de vanföra.

Någon noggrann statistik å antalet vanföra i Sverige finnes ej upprättad. Deras antal ökades i hög grad genom barnförlamningsepidemierna 1905—1907 och 1911—1913, de största av denna fruktansvärda sjukdom, som inom historisk tid uppträtt i hela världen. Enligt uppgift i ansökningshandlingarna skulle för närvarande antalet kända fall av vanförhet i riket utgöra omkring 13,000. Med största säkerhet torde de vanföras antal i alla händelser icke understiga 10,000. De nuvarande anstalterna lämna — även med de utvidgningar, som under senaste åren vidtagits eller ifrågasatts — å alla olika avdelningarna sammanlagt plats för endast ett halft tusental vanföra. Väntetiden å anstalterna är därför synnerligen lång. I särskild grad gäller detta anstaltens yrkesskolor. Endast omkring 10 % av de sökande kunna nu mottagas å dessa skolor, de övriga få underkasta sig en mycket lång väntetid, ofta 3 å 4 år.

Vad särskilt Norrland beträffar, blevo vissa delar därav och ej minst de i ekonomiskt hänseende sämst lottade svårt hemsökta av barn-

förlamningsepidemierna. Anstaltsvård har emellertid ej kunnat beredas närmare än å anstalten i Stockholm. De olägenheter, som i följd härav uppkommit, torde ligga i öppen dag.

[48.]

I detta sammanhang må påpekas, att de nuvarande anstalterna — liksom även fallet skulle bli med den nya anstalten i Norrland — äro avsedda att mottaga patienter från hela riket, oberoende av deras hemort. Så har även i vidsträckt omfattning ägt rum. Till åskådliggörande härav tillåter jag mig återgiva följande sammanställning över antalet å sjukavdelningen vid Stockholms vanförestalt under år 1915 inneliggande patienter, fördelade länsvis:

Stockholms stad	18	Skaraborgs län	4
Stockholms län	27	Värmlands län	22
Uppsala län	21	Örebro län	43
Södermanlands län	52	Västmanlands län	34
Östergötlands län	47	Kopparbergs län	23
Jönköpings län	27	Gävleborgs län	29
Kronobergs län	6	Västernorrlands län	28
Kalmar län	23	Jämtlands län	18
Gottlands län	5	Västerbottens län	11
Blekinge län	2	Norrbottens län	33
Göteborgs och Bohus län	1		
		Summa	474

Då de nuvarande anstalterna sålunda i stor omfattning mottaga patienter från olika delar av riket, komme — särskilt med hänsyn till den å samtliga dessa anstalter rådande platsbristen — inrättandet av en ny vanförestalt i Norrland att äga betydelse ej endast för de nordligaste länen. Genom tillkomsten av de nya platserna å denna anstalt skulle fasthellre ett viktigt steg tagas för möjliggörande av vanföreständets rationella ordnande i allmänhet inom landet. Efterfrågan å platser vid de övriga anstalterna skulle nämligen i motsvarande grad minskas — naturligtvis i första hand beträffande Stockholmsanstalten — och därmed ökade platsmöjligheter beredas för vanföra från de mellersta och södra delarna av riket.

På sätt i ansöknings framhållits och av pensionsstyrelsen ytterligare betonats, är den ifrågasatta utvidgningen av vanförestården jämväl en för pensionsförsäkringsverksamheten särdeles angelägen fråga. De goda förhoppningar, pensionsstyrelsens nyligen började sjukvårdande verksamhet synas giva för framtiden, kunna nämligen icke infrias utan att åtgärder vidtagas för att i tid bereda nödig anstaltsvård. Lika med pensionsstyrelsen håller jag ock före, att genom den nya anstalts tillkomst en ej oväsentlig besparing skulle göras i understöd från allmänna pensionsförsäkringsfonden.

[48.] I detta sammanhang vill jag ock betona, att därest den föreslagna anstalten kommer till stånd, statsverkets kostnader för bidrag till de vanföras resor skulle kunna i någon mån nedbringas.

Av nu anförda skäl finner jag mig livligt böra förorda, att staten bidrager till kostnaderna för den ifrågavarande anstaltens inrättande.

Enligt de senaste beräkningarna, mot vilka överintendentsämbetet ej framställt någon erinran, skulle nämnda kostnader uppgå till 813,150 kronor. Vid dessa beräkningar har man utgått från att anstalten skulle omfatta samtliga de grenar, som ingå i den moderna vanförevården, och i alla avseenden fylla de krav, som kunna uppställas för att anstalten skall på ett fullt tillfredsställande sätt fylla sin uppgift.

Det sålunda beräknade kostnadsbeloppet överstiger ej oväsentligt den i april 1916 för anstaltens uppförande beräknade kostnadssumman. Anledningen härtill är att söka i dels de alltmer uppdrivna prisen för byggnadsmaterialier m. m., dels att, enligt vad jag erfarit, vid ritningarnas utarbetande hänsyn tagits till de av myndigheterna framställda erinringar, dels ock den omständigheten, att i det senare kostnadsförslaget upptagits utgifter för inredning m. m., vilka ej i det tidigare förslaget medräknats.

Föreningen har föreslagit, att staten måtte bevilja ett anslag av 400,000 kronor som bidrag till gäldande av det beräknade kostnadsbeloppet. Emellertid anser jag mig böra föreslå, att statens bidrag för ändamålet begränsas till en tredjedel av den beräknade kostnadssumman eller sålunda till i runt tal 275,000 kronor. De vanförestalter, som inrättats i Stockholm, Göteborg och Helsingborg, hava kommit till stånd utan någon kostnad för de landsting, vilka fått förmånen att sända sina vanföra dit. De hava huvudsakligast tagits i anspråk av vanföra från de mellersta och södra länen. Med hänsyn härtill och på grund av vad jag förut anfört i fråga om den nya anstaltens betydelse för vanförevården i hela riket synes det kunna förutsättas, att jämväl andra landsting än de, som hittills förklarat sig villiga att bidraga till kostnaderna, skola lämna ekonomiskt understöd för företagets förverkligande. På denna väg synas mig därför återstående två tredjedelar av det beräknade kostnadsbeloppet böra kunna hopbringas, därvid det jämväl bör kunna förutsättas, att de norrländska landstingen bidraga till kostnaderna med de belopp, som av föreningen ifrågasatts.

Statsbidraget torde lämpligen böra fördelas på tre år, därvid för 1918 bör anvisas 75,000 kronor.

Som villkor för statsbidraget synes böra stadgas, att föreningen

visar sig förfoga över medel, som jämte detta bidrag äro tillräckliga att betäcka kostnaderna för anstaltens uppförande. [48.]

Med den nu ifrågasatta anstalten lärer behovet av platser för vård och utbildning av vanföra, såsom av den redan lämnade utredningen framgår, ingalunda vara fyllt. Emellertid har Kungl. Maj:t, i enlighet med min hemställan, den 30 december 1916 uppdragit åt medicinalstyrelsen och pensionsstyrelsen att, med biträde av tre sakkunniga, gemensamt verkställa utredning angående de behov, som under den närmaste framtiden komma att föreligga på vanföreamrådet, och huru dessa lämpligen böra tillgodoses, samt huruvida provisoriska åtgärder äro av de nuvarande förhållandena påkallade och i så fall vilka. Vid utredningen skall jämväl tagas hänsyn till den verksamhet, som åligger riks försäkringsanstalten enligt lagen om försäkring för olycksfall i arbete den 17 juli 1916; och skall för den skull vid utredningen samråd i erforderliga delar äga rum med nämnda anstalt.

Slutligen anser jag mig böra framhålla, att det senare synes böra tagas under övervägande, i vad mån medel ur pensionsförsäkringsfonden kunna tagas i anspråk för tillgodoseende av behov på vanföreväsendets område.

På grund av vad jag nu anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att under de villkor, som kunna av Kungl. Maj:t bli bestämda, som bidrag för *uppförande av en vanföreamstalt i Sundsvall* bevilja ett anslag av 275,000 kronor och därav på extra stat för år 1918 anvisa 75,000 kronor.

35. Kliniker vid vanföreamstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg m. m.

Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen på extra stat anvisat *dels* för anordnande av kliniker vid vanföreamstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg anslag, som bestämts för år 1913 till 65,000 kronor, för år 1914 till 88,200 kronor, därav för år 1913 11,500 kronor, samt för vart och ett av åren 1915—1917 till 76,550 kronor, *dels ock* för anordnande av polikliniker vid ifrågavarande anstalter ett anslag för vart och ett av nämnda år av 9,000 kronor. Samtliga beloppen skulle utgå under de villkor för anslagens åtnjutande, som kunde av Kungl. Maj:t bli bestämda.

[49.]

*Kliniker vid
vanföre-
anstalterna i
Stockholm,
Göteborg och
Hälsingborg
m. m.*

(Ordinarie
anslag.)

[49.] Genom nådigt brev den 6 december 1912 bestämde Kungl. Maj:t villkor för åtnjutande av ifrågavarande anslag. Dessa villkor voro i huvudsak, att statsbidrag för anordnande av klinik vid förenämnda vanföoreanstalter skulle utgå med 1 krona 50 öre för varje dag, varunder vårdplats vid kliniken visades hava varit upptagen av vanför, för vilken vårdavgiften till anstalten, förutom ersättning för s. k. ortopediska bandage, icke varit högre än 1 krona 50 öre för dag, samt att statsbidrag icke för någon dag finge utgå för flera belagda vårdplatser än 35 vid vardera av anstalterna i Stockholm och Göteborg samt 49 vid anstalten i Hälsingborg.

Beträffande de för åren 1914—1917 beviljade anslagen till kliniker och polikliniker har Kungl. Maj:t bestämt, att de genom nådiga brevet den 6 december 1912 föreskrivna villkor och bestämmelser skulle vara gällande med den ändring, att statsbidrag icke för någon dag finge utgå för flera belagda vårdplatser än 35 vid anstalten i Stockholm, 56 vid anstalten i Göteborg samt 49 vid anstalten i Hälsingborg.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hava styrelserna för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm, föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg och föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne meddelat, att vanföoreanstalten i Hälsingborg utökat sin sjukavdelning med 6 nya platser. På grund härav hava styrelserna anhållit om statsunderstöd med ett till 79,935 kronor förhöjt belopp för fortsatt drift under år 1918 efter samma principer, enligt vilka understöd förut utgått.

Medicinal-
styrelsen.

Medicinalstyrelsen har i infordrat utlåtande den 30 september 1916 meddelat, att de sex nya vårdplatserna vid vanföoreanstalten i Hälsingborg erhållits på sådant sätt, att den därvarande yrkesskolans kvinnliga avdelning helt överflyttats till en inköpt fastighet, varigenom det i den förutvarande anstalten sålunda ökade utrymmet medgivit bland annat inrättandet av nämnda vårdplatser. Då antalet vårdplatser å alla anstalterna sammanlagt ännu måste anses knappt — samtliga platser vore ständigt upptagna — och då de patienter, om vilka här vore fråga, i regeln vore medellösa och väl behövde det statsbidrag, som kunde beredas dem, har styrelsen tillstyrkt en förhöjning av anslaget till kliniker med det av föreningarna begärda belopp. Jämväl framställningen i övrigt har av styrelsen tillstyrkts.

Departements-
chefen.

Det synes mig klart, att under nu rådande brist på platser för vård av de vanföra staten bör lämna sin ekonomiska medverkan jämväl beträffande de vid vanföoreanstalten i Hälsingborg nytillkomna platserna.

Då riksdagen prövat grunderna för ifrågavarande anslags utgående, anser jag mig i detta sammanhang böra föreslå, att anslagen — i likhet med anslaget för understöd åt undervisningsanstalter för vanföra — för framtiden givas karaktären av förslagsanslag och att sålunda något visst maximiantal platser, för vilka statsbidrag skall utgå, ej vidare fastställas. Härigenom skulle lättare beredas möjlighet att, utan avvaktan på kommande riksdagsbeslut, företaga nödig utvidgning av platsantalet. Vid bifall härtill torde anslaget till kliniker lämpligen böra bestämmas till ett avrundat belopp av 80,000 kronor.

[49.]

Då behovet av ifrågavarande anslag åtminstone till deras nuvarande belopp är stadigvarande, synas desamma vidare böra från och med år 1918 i riksstaten uppföras såsom ordinarie anslag.

I enlighet härmed hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra

dels för anordnande av kliniker vid vanföoreanstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg ett ordinarie förslagsanslag av 80,000 kronor;

dels ock för anordnande av polikliniker vid nämnda anstalter ett ordinarie förslagsanslag av 9,000 kronor;

båda anslagen att utgå under de villkor för desammas åtnjutande, som kunna av Kungl. Maj:t bliva bestämda.

36. Anslag till driftkostnader vid skol- och uppfostringshem för vanföra.

I den till riksdagen den 14 januari 1914 avlåtna statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t, att riksdagen måtte på extra stat för år 1915 anvisa ett anslag av 32,900 kronor att under de villkor, som kunde av Kungl. Maj:t bliva bestämda, utgå såsom bidrag till underhåll av i samband med vanföoreanstalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg anordnade skol- och uppfostringshem. Vad Kungl. Maj:t sålunda föreslog biföll riksdagen.

[50.]

Anslag till driftkostnader vid skol- och uppfostringshem för vanföra. (Ordinarie anslag.)

Sedermera har riksdagen för ifrågavarande ändamål beviljat anslag för år 1916 av 8,400 kronor och för år 1917 av 21,600 kronor. Anledningen till att anslagen för sistnämnda två år ej uppgingo till samma belopp som anslaget för 1915 var, att omförmälda skol- och uppfostringshem ej kunnat i beräknad tid tagas i bruk. I följd härav upp-

[50.] kommo besparingar å anslagen för 1915 och 1916; och utverkades riksdagens bemyndigande att för ändamålet använda dessa besparingar.

Genom nådigt brev den 27 juni 1914 bestämde Kungl. Maj:t villkor för åtnjutande av det för 1915 anvisade anslaget. Dessa villkor voro i huvudsak att statsbidrag för underhåll av skol- och uppfostringshem skulle utgå med 1 krona för varje dag, varunder vårdplats vid hemmet visades hava varit upptagen av vanför, samt att statsbidrag icke för någon dag finge utgå för flera upptagna vårdplatser än 30 vid vart och ett av ifrågavarande hem.

De sålunda bestämda villkoren hava jämväl — med visst undantag, vartill jag i det följande återkommer — länt till efterrättelse i avseende å de för åren 1916 och 1917 anvisade medlen.

I fråga om tillsynen över skolundervisningen i omförmälda hem har Kungl. Maj:t föreskrivit, att det skall tillkomma folkskolöverstyrelsen att utöva densamma.

Anslag för år
1918.

I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hava styrelserna för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm, föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne och föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg meddelat, att då vardera av de förstnämnda två föreningarna i sina annexhem berett plats för ytterligare 10 barn, så att det sammanlagda platsantalet i föreningarnas tre hem utgjorde 110 i stället för 90, det vore synnerligen önskvärt, att anstalterna fingo åtnjuta statsbidrag även för dessa ytterligare 20 platser. Föreningarna hava därför anhållit, att Kungl. Maj:t måtte av riksdagen för år 1918 äska ett till 40,150 kronor förhöjt anslag att utgå såsom bidrag till underhåll av omförmälda tre skol- och uppfostringshem.

Medicinal-
styrelsen.

Medicinalstyrelsen har i infordrat utlåtande av den 30 september 1916 tillstyrkt bifall till framställningen, dock endast under förutsättning att de hygieniska förhållandena i skolhemmen vederbörligen tillgodosetts, så att icke det ökade antalet platser vunnits genom överbeläggning, utan anstalterna i Stockholm och Hälsingborg verkligen uppförts med det antal vårdplatser, som angivits, eller 40. Medicinalstyrelsen har tillika hemställt, att för åtnjutande av det ifrågasatta statsbidraget måtte i övrigt meddelas enahanda villkor och bestämmelser, som stadgats med avseende å det för år 1917 beviljade anslaget.

Folkskol-
överstyrelsen.

Till följd av nådig remiss har folkskolöverstyrelsen den 18 november 1916 avgivit infordrat utlåtande i ärendet. Styrelsen har därvid anfört huvudsakligen följande:

»Överstyrelsen kan för sin del vitsorda ifrågavarande anstalters i alla avseenden förträffliga anordning, det utmärkta sätt, varpå deras verksamhet ledes och handhaves samt den anda av människokärlek och hängivenhet, som uppbär och präglar deras arbete. Redan anstalternas betydelse såsom verk samma medel i strävandet att bringa hjälp åt vanlottade och av olyckan ofta tungt drabbade, bland vilka man icke minst har att tänka på barnförlamningens många offer, gör dem i hög grad värda att stödjas av det allmänna. Men deras betydelse kan, såsom ofta framhållits, även ses från den rena samhällsnyttans synpunkt, i det att deras uppgift till väsentlig del kan sägas vara att så vitt möjligt åter-skänka de vanföra åt samhället såsom arbetsdugliga och nyttiga medborgare, en uppgift som de ock med ej sällan förvånansvärd framgång fullfölja. De skäl, som sálunda från nationalekonomisk synpunkt föreligga för staten att medelst anslag av allmänna medel stödja vanförearanstalterna i deras verksamhet, hava uppenbarligen fått ökad styrka efter tillkomsten av lagen om allmän pensionsförsäkring med däri stadgad rätt till pension för de till arbete varaktigt oförmögna och sedan pensionsstyrelsen börjat taga anstalterna i bruk för sin sjukvårdande verksamhet. Anstalternas strävan att genom utvidgning särskilt av sina skolavdelningar möta de växande anspråk, som ställas på dem, synes ock av sådana grunder böra i möjligaste mån främjas.

I fråga särskilt om anstalternas skol- och uppfostringshem vill överstyrelsen framhålla det utomordentliga gagn, dessa medföra för de i dem intagna skyddslingarna. De vanföra barnen äro i regel normalt begåvade i andligt avseende, visa ej sällan en mycket god intelligens, men bliva, särskilt om de tillhöra fattiga hem, ofta i saknad av sådan vård och behandling, som de behöva för en lycklig moralisk och intellektuell utveckling. I detta avseende erbjuda däremot anstalternas skol- och uppfostringshem de allra bästa möjligheter, på samma gång de genom sina goda hygieniska förhållanden och sitt närande kosthåll kraftigt befordra barnens kroppsliga förkovran. Man kan endast önska, att hemmen måtte möjligast länge få behålla de barn, som de mottagit, och att det allt mera måtte kunna ordnas så, att även vanföra barn komma i åtnjutande av den skolbildning, som är tillförsäkrad andra normalt begåvade barn.

Den undervisning, som i skolhemmen meddelas, är, såsom lätt inses, förenad med ej ringa svårigheter och ställer särskilda krav på de vid hemmen anställda lärarinnorna. De lärjungar dessa mottaga komma med mycket olika förutsättningar beträffande ålder, hälsotillstånd och själsutveckling och mycket olika möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen, särskilt till följd av sin på olika sätt begränsade rörelseförmåga. Undervisningen måste för den skull göras i hög grad individuell, och lärokurserna och arbetsordningen kunna icke bliva desamma som vid vanliga skolor. Klart är ock, att åt skolhemmen måste lämnas mycken frihet såväl vid valet av lärarkrafter som vid undervisningens anordning. Detta hindrar emellertid icke, att det utförda skolarbetet och det mål, mot vilket det riktas, i det huvudsakliga motsvara små- och folkskolans arbete och syftemål och att skolhemsskolorna således till art och uppgift äro att anse såsom sammanhörande med dessa skolor.

Stockholmsanstaltens skolhem har sedan i juli 1915 varit i verksamhet i sin nyuppförda byggnad i Lidingö villastad. För barnens vård och undervisning äro jämte föreståndarinnan och erforderliga sköterskor och tjänarinnor anställda två lärarinnor, som meddela undervisning i var sin skolavdelning, den ena motsvarande en småskola, den andra en folkskola. Vid anstalten i Göteborg har skolhemmet för kort tid sedan inflyttat i sin vackra byggnad invid anstaltens

[50.] huvudbyggnad, belägen i villasamhället Änggården strax utanför staden. Även här äro två lärarinnor anställda. För anstalten i Hälsingborg är en till skolhem avsedd byggnad under uppförande i Raus förstad söder om staden. Man hade beräknat kunna taga byggnaden i bruk redan i september, men till följd av mellankommande hinder har byggnadsarbetet försenats, så att hemmet ej förrän under någon av de första månaderna av 1917 torde kunna vara i full verksamhet. Någon skolundervisning meddelas dock redan nu åt barnen i anstalten. Den nya byggnaden synes komma att bereda det blivande skolhemmet de gynnsammaste villkor såväl i hygieniskt som i pedagogiskt avseende.

I likhet med medicinalstyrelsen får överstyrelsen tillstyrka nådigt bifall till anstaltsstyrelsernas framställning angående anslaget till de ifrågavande skol- och uppfostringshemmen, beräknat för ett barnantal av 40 i Stockholm och Hälsingborg och 30 i Göteborg. Den av medicinalstyrelsen uttalade farhågan, att det ökade antalet platser vid hemmen i Hälsingborg och Stockholm möjligen vunnits genom överbeläggning, torde, så vitt överstyrelsen erfarit, icke vara grundad. Beträffande skolhemmet i Stockholm har man visserligen att anmärka, att själva skolrummen äro väl små för det antal barn, som skola undervisas i dem, något som av överstyrelsen framhölls redan vid byggnadsritningarnas granskning. Hemmet är anordnat för 40 patienter. Av dessa skulle, enligt vad man beräknat, ett antal av omkring 24 komma att befinna sig i skolåldern och således bilda de båda skolavdelningarna, och man har för närvarande måst i dessa avdelningar upptaga sammanlagt till och med 30 barn. Olägenheterna av det något trånga utrymmet torde dock vara mera av pedagogisk än av hygienisk natur och knappast så stora, att de skulle nödvändiggöra en inskränkning av barnantalet i hemmet, som i övrigt ger fullt utrymme åt det antal barn, för vilket det är beräknat. Man hoppas, att inom nära liggande framtid kunna genom tillbyggnad erhålla utrymme för en sjukavdelning vid hemmet, därvid ock möjlighet vunnnes för en utvidgning av undervisningslokalerna. Det synes överstyrelsen vara från alla synpunkter önskligt, att anstalten sättes i stånd att förverkliga de i detta avseende föreliggande planerna.»

Departements-
chefen.

Såsom redan vid ett föregående tillfälle meddelats, var skol- och uppfostringshemmet i Stockholm färdigt att tagas i bruk den 1 juli 1915 och blev omedelbart därefter fullständigt belagt. Hemmet i Göteborg har tagits i bruk den 1 oktober 1916, medan däremot hemmet i Hälsingborg, på grund av oförutsedda hinder, icke torde komma att öppnas förrän tidigast den 1 april 1917.

Redan i mitt anförande i förevarande fråga till det vid nästlidet års statsverksproposition fogade protokoll över civilärenden hade jag tillfälle anmäla, att föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm kunnat anordna plats för 40 vårdade inom sitt skol- och uppfostringshem och jämväl ansett sig böra i hemmet intaga detta antal. En av föreningens styrelse gjord anhållan om statsbidrag för hela detta antal vårdplatser under tiden, innan de båda övriga hemmen blivit belagda med tillhoppa 60 platser, ansåg jag mig böra förorda. Jag meddelade slutligen, att, enligt vad jag inhämtat, det torde kunna antagas,

att hemmet i Stockholm skulle kunna allt framgent anordna 40 vårdplatser och att, om så skulle visa sig vara förhållandet, för ändamålet erforderligt ökat belopp för 1917 syntes kunna äskas av sistnämnda års riksdag.

[50.]

Sedermera förordnade Kungl. Maj:t genom nådigt brev den 30 juni 1916, att, utan hinder av bestämmelserna i nådiga brevet den 27 juni 1914, för den tid av åren 1915 och 1916, varunder de båda skol- och uppfostringshemmen vid vanförestalterna i Göteborg och Hälsingborg eller något av dem icke varit i verksamhet, statsbidrag till det i samband med vanförestalten i Stockholm anordnade skol- och uppfostringshem finge utgå för högst 40 vårdplatser för dag.

Enligt vad föreningarnas nu förevarande ansökning utvisar, hava 40 vårdplatser kunnat anordnas ej endast vid hemmet i Stockholm, utan jämväl vid hemmet i Hälsingborg. Vid sådant förhållande bör vid beräkning av anslagsbehovet för år 1918 förutsättas, att statsbidrag skall utgå för sammanlagt 110 platser, eller sålunda med 40,150 kronor.

Något särskilt tilläggsanslag för år 1917 i följd av det ökade platsantalet torde ej erfordras. Då hemmen i Göteborg och Hälsingborg ej tagits i bruk å den tid, som nästlidet år förutsattes, torde nämligen en besparing uppkomma å de för år 1917 till Kungl. Maj:ts förfogande ställda medlen. Av denna besparing synes nödigt belopp lämpligen böra användas för nu avsedda ändamål.

På enahanda skäl, som jag i näst föregående punkt beträffande där avsedda anslag anført, torde jämväl det nu ifrågavarande anslaget böra för framtiden givas karaktären av ordinarie förslagsanslag, som lämpligen torde kunna bestämmas till ett belopp av 45,000 kronor. Något visst maximiantal platser, för vilka statsbidrag skall utgå, borde sålunda ej vidare fastställas.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 45,000 kronor att under de villkor, som kunna av Kungl. Maj:t bliva bestämda, utgå såsom *bidrag till underhåll av i samband med vanförestalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg anordnade skol- och uppfostringshem*.

37. Bidrag till resor för vanföra.

[51.] Med bifall till Kungl. Maj:ts framställning har riksdagen för bidrag till de vanföras jämte vårdares resor till eller från vanförestalterna i Stockholm, Göteborg och Hälsingborg eller de i samband med nämnda vanförestalter anordnade skol- och uppfostringshem på extra stat för vart och ett av åren 1915—1917 anvisat ett förslagsanslag av 15,000 kronor att utgå under de villkor för anslaget åtnjutande, som kunde av Kungl. Maj:t bli bestämda.

Bidrag till
resor för
vanföra.
(Ordinarie
anslag.)

Genom kungörelse den 1 december 1914 har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter rörande nämnda reseunderstöd (sv. förf.-saml. nr 459). Enligt dessa föreskrifter utgår resebidrag för vanför endast under villkor, bland annat, att resa sker i och för undersökning eller behandling å vanförestalt eller för intagning i anstaltens skol- och uppfostringshem.

Anslag för år 1918. I en till Kungl. Maj:t ingiven skrift hava styrelserna för föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i Stockholm, föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg och föreningen för bistånd åt vanföra i Skåne förmått, att ifrågasvara anslag under år 1915 överskridits med 10,424 kronor 85 öre och att under första halvåret 1916 å anslaget redan utgått 16,311 kronor 69 öre. Den uppkomna ökningen av resekostnaderna berodde huvudsakligast på den stora mängd av vanföra, som av pensionsstyrelsen sändes till anstalterna för undersökning och utlåtande. Föreningarna hava på grund härav anhållit om anvisande av anslag för år 1918 för oförmålda ändamål till ett belopp av 35,000 kronor att utgå under enahanda villkor som förut.

Medicinal-
styrelsen.

Medicinalstyrelsen har i infordrat utlåtande av den 30 september 1916 anfört i huvudsak följande:

Såsom orsak till den betydande stegringen av resekostnaderna framhålla vanförestalternas styrelser den stora mängd vanföra, som av pensionsstyrelsen sändas till anstalterna för undersökning och utlåtande. Det har redan förut ifrågasatts, att resekostnaderna för dessa vanföra borde gäldas med till pensionsstyrelsens förfogande ställda statsmedel. Då emellertid genom upplysning från vederbörande i pensionsstyrelsen inhämtats, att nämnda vanföra till övervägande flertalet remitteras till vanförestalterna för undersökning och behandling (ej blott utlåtande) och sålunda resebidragets utbetalande står i överensstämmelse med § 2 i nämnda kungörelsen den 1 december 1914, synes

det medicinalstyrelsen olämpligt att något undantag beträffande resebidraget göres för dessa genom pensionsstyrelsens försorg remitterade patienter. Pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet synes därjämte medicinalstyrelsen kunna bli av den betydelse, att den bör så vitt möjligt understödjas. Beträffande storleken av anslaget till resebidrag torde ytterligare böra framhållas, att då detta förslagsvis upptogs till 15,000 kronor, ingen beräkning av det för ändamålet ifråga erforderliga beloppet kunde göras. Då nu de senaste årens erfarenhet lämnat materiel för en beräkning av det antagliga behovet och då beloppet år 1918 med all sannolikhet kommer att uppgå till 35,000 kronor, eller det belopp, som styrelserna nu begära, synes det styrelsen lämpligt, att anslaget, fortfarande med förslagsanslags natur, upptages till nämnda belopp.

[51.]

Såsom av det anförda framgår, hava de för ifrågavarande ändamål beviljade förslagsanslag under de senaste åren måst ej obehövt överskridas. I sin mån torde härtill hava bidragit den ökade frekvens å vanförestalterna, som blivit en följd av pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet. I likhet med medicinalstyrelsen anser jag emellertid denna omständighet åtminstone tillsvidare, så länge medel från pensionsfonden icke kunna för ändamålet disponeras, ej böra föranleda, att i följd härav uppkomna resekostnader — därest i övrigt betingelserna för deras utgående från nu förevarande anslag förefinnas — skola belasta pensionsstyrelsens stat.

Departements-
chefen.

Enligt av Kungl. Maj:t utfärdade bestämmelser för användning av anslaget till förebyggande och hävande av invaliditet må visserligen av detta anslag bestridas utgifter för den sjukresor till och från läkare och sjukvårdsanstalt samt underhåll under resorna, men endast i sådana fall, där så prövas oundgängligen nödigt.

I enlighet härmed bidrager pensionsstyrelsen i regel icke till resekostnaderna. Endast i sådana fall, då desamma kunna beräknas uppgå till mera avsevärda belopp och svårighet mött att från kommunen eller enskild erhålla hjälp till ifrågavarande kostnader, har styrelsen helt eller delvis bestritt desamma.

En ökning av nu ifrågavarande anslag torde sålunda nu böra ske; och har jag därvid intet att erinra mot att anslagets belopp i enlighet med vad som föreslagits bestämmas till 35,000 kronor.

På enahanda skäl, som jag under punkterna 49 och 50 beträffande där avsedda anslag anför, synes jämväl det nu ifrågavarande anslaget böra från och med år 1918 i riksstaten uppföras såsom ordinarie anslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 35,000 kronor att användas för *bidrag till de van-*

[51.]

*föras jämte vårdares resor till eller från vanförestal-
terna i Stockholm, Göteborg och Hålsingborg eller de i
samband med nämnda vanförestalter anordnade skol-
och uppfostringshem att utgå under de villkor för an-
slagets åtnjutande, som kunna av Kungl. Maj:t bliva
bestämda.*

38. Understöd åt undervisningsanstalter för vanföra.

[52.]

*Anslag för
understöd
åt undervis-
ningsanstalter
för vanföra.
(Ordinarie
anslag.)*

Sedan år 1900 har riksdagen anslagit medel till bidrag åt förenin-
garnas för understöd åt vanföra undervisningsverksamhet. 1905 års
riksdag höjde det dittills för ifrågavarande ändamål utgående beloppet
till 12,000 kronor. Detta å extra stat anvisade anslag har använts
dels i överensstämmelse med de av vederbörande departementschef an-
givna grunder till understöd åt de i Göteborg, Hålsingborg och Stock-
holm av respektive föreningar för bistånd åt vanföra inrättade under-
visningsanstalterna för vanföra, dels ock för bekostande av dessa an-
stalters inspektion. Sedermera har 1910 års riksdag, i anledning av
Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning och en inom riksdagen väckt
motion, på extra stat för år 1911 anvisat ett belopp av 30,000 kronor
att användas dels i överensstämmelse med i motionen angivna grunder
till understöd åt förutberörda undervisningsanstalter för vanföra, dels
ock för bekostande av dessa anstalters inspektion. Dessa grunder
voro: bidrag av statsmedel skulle utgå med 125 kronor för år räknat
för varje person, som uti någon av ifrågavarande anstalter erhöle
undervisning, samt därutöver för varje person, åt vilken av vederbö-
rande förening anskaffades förmån av middagsspisning, bostad eller
fullt underhåll, ett däremot avpassat belopp, dock ej överstigande 125
kronor. Riksdagens ifrågavarande beslut, i vad det icke överensstämde
med Kungl. Maj:ts framställning, blev genom nådigt beslut den 18 juni
1910 godkänt.

Jämväl för vartdera av åren 1912, 1913 och 1914 har riksdagen på
extra stat, efter Kungl. Maj:ts framställning, anvisat ett belopp av
30,000 kronor att användas dels i överensstämmelse med förutnämnda
grunder till understöd åt ifrågavarande undervisningsanstalter, dels ock
för bekostande av dessa anstalters inspektion.

För år 1915 hava för ifrågavarande ändamål anvisats anslag om
tillhopa 60,000 kronor, varav 15,000 kronor voro avsedda att täcka

under år 1914 vid anstalternas drift uppkommen brist. Det för bidrag till anstalterna under år 1915 avsedda beloppet uppgick sålunda till 45,000 kronor.

[52.]

För vartdera av åren 1916 och 1917 har riksdagen, efter Kungl. Maj:ts framställning, på extra stat anvisat ett förslagsanslag av 45,000 kronor att användas dels i överensstämmelse med förutnämnda grunder till understöd åt ifrågavarande undervisningsanstalter, dels ock för bekostande av dessa anstalters inspektion. Understödet för år utgår sålunda med 250 kronor för intern elev och 125 kronor för extern elev.

I en den 27 juli 1916 till civildepartementet inkommen skrivelse hava nu styrelserna för förenämnda tre föreningar för bistånd åt vanföra anhållit, att för berörda ändamål måtte å extra stat för år 1918 anvisas anslag till ett belopp av 69,000 kronor att utgå enligt vissa ändrade grunder.

Anslag för år
1918.

Föreningarna anföra i nämnda skrivelse följande:

»Då styrelserna under år 1914 hemställde om höjning av anslaget till anstalternas yrkesskolor från 30,000 kronor till 45,000 kronor, beräknades denna summa efter anstalternas dåvarande sammanlagda elevplatsantal, d. v. s. 148 interna och 67 externa elevplatser, vilket då ansågs tillräckligt för en tid framåt. På den korta tid, som förflutit sedan dess, har det emellertid redan hunnit visa sig, att detta antal elevplatser är otillräckligt, varför vanföreföreningarna nu åter nödgats utvidga anstalternas skolavdelningar. Tillströmningen av sökande till anstalternas yrkesskolor är nämligen så stor, att de sökande ofta kunna få vänta mera än ett, ja ända till två år på inträde i yrkesskolan, vilket givetvis från synpunkten av en rationell vanförevård är synnerligen att beklaga. Antalet inträdes-sökande till yrkesskolorna, vilka sålunda på grund av platsbrist icke kunna mottagas höstterminen 1916, uppgick redan i juni månad 1916 till 143 stycken.

En av huvudorsakerna till att vanföreanstalterna redan nu nödgats gå i författning om anskaffandet av större antal elevplatser har varit pensionsstyrelsens önskan att för sin s. k. sjukvårdande verksamhet få flera platser disponibla i anstalterna för ifrågavarande pensionssökande vanföra än som anstalterna — vilka redan befinna sig i livligt samarbete med pensionsstyrelsen och så långt det varit möjligt sökt bereda plats för de vanföra, för vilka pensionsstyrelsen önskat erhålla anstaltsvård respektive yrkesutbildning — hittills kunnat ställa till förfogande. Pensionsstyrelsen, som redan erfarit olägenhet av att — sedan vederbörande anstaltsläkare eller Svenska vanföreanstalternas centralkommitté på förfrågan från pensionsstyrelsen tillstyrkt yrkesutbildning i vanföreanstalt för en vanför — han eller hon icke förrän efter lång väntetid mottages å någon anstalt, har genom nämnda centralkommitté legat i underhandling med föreningarna angående den sålunda önskvärda, ja alldeles nödvändiga utvidgningen av anstalternas skolavdelningar. Styrelsen för föreningen för bistånd åt vanföra i Göteborg har ej sett sig i stånd att för närvarande utöka sin anstalt med mera än 5 nya interna elevplatser, varemot styrelserna för föreningen för bistånd åt vanföra inom Skåne i Hälsingborg och föreningen för bistånd åt lytta och vanföra i

[52.] Stockholm redan vidtagit respektive förbereda omfattande utvidgningar. Vanförelästan i Göteborg kommer sålunda att hava plats för 55 interna och 25 externa elever, vanförelästan i Hålsingborg plats för 68 interna och 24 externa elever och vanförelästan i Stockholm, under förutsättning att den planerade utvidgningen kommer till stånd, plats för 75 interna och 15 externa elever. Det sammanlagda platsantalet i anstaltarnas yrkesskolavdelningar kommer sålunda att utgöra 198 interna och 64 externa platser. Ifrågasvarande anslag har hittills utgått efter 250 kronor per arbetsår för intern och 125 kronor per arbetsår för extern elev, under förutsättning att vederbörande interna eller externa elev utnyttjat undervisningen under minst 3 månader per termin, varjämte tillkommit kronor 62:50 per år för extern elevs bespisning. Efter denna beräkning skulle sålunda anslaget för yrkesskolorna behöva höjas från 45,000 kronor till 61,500 kronor ($198 \times 250 + 64 \times 187:50$), exklusive kostnaderna för inspektion. Dessa beräkningsgrunder, såväl som ovan anförda villkor för anslaget åtnjutande, äro emellertid fastställda tidigare, då anstalterna arbetade under helt andra förhållanden och på helt annat sätt än för närvarande, och hava under anstalternas verksamhet i deras nuvarande form i flera avseenden visat sig olämpliga. Under tecknade styrelser få i avseende härå i underdånighet anföra följande.

Alla övriga anslag från stat och län, som anstalterna för närvarande åtnjuta, beräknas månadsvis eller per dag. Redan av expeditionsskäl vore det en fördel för anstalterna att få även elevanslaget från staten beräknat per månad, och även av andra skäl synes det irrationellt att fixera ett terminsanslag för en så kort undervisningstermin som 3 månader. Undervisningsåret vid anstalterna utgör 10 månader, fördelade på två terminer, och under sådana förhållanden kan med nuvarande bestämmelser det statsbidrag, som åtnjutes för en elev, bliva högst varierande till sin storlek, sålunda, om eleven blott vistas 3 månader i yrkesskolan, c:a 41 kronor per månad, men däremot, om han stannar hela terminen, endast c:a 25 kronor per månad, vilket ju måste anses synnerligen oegentligt. Att fullständigt ekvivalera det nu utgående statsbidraget i ett fixt månadsbidrag stöter på stora svårigheter, alldenstund de elever, för vilka statsbidrag enligt de nu gällande bestämmelserna åtnjutas, vistats i yrkesskolorna olika lång tid, men anse sig styrelserna — åtminstone under förutsättning att nu rådande dyrtid, som gör det utomordentligt svårt för anstalterna att med nuvarande anslag driva verksamheten, ej blir allt för långvarig — kunna som hittills fortsätta verksamheten, om månadsavgiften bestämmes till 30 kronor för intern och 15 kronor för extern elev. Skulle Kungl. Maj:t finna skäl föreligga att i enlighet med ovanstående i proposition till riksdagen föreslå ändring av normerna för detta anslags utgående, torde anslagssumman böra något ökas, alldenstund det i anstalternas nuvarande verksamhet visar sig, att elevernas vistelse i yrkesskolan jämförelsevis sällan understiger en hel termin, d. v. s. 5 månader, och för övrigt även om så ej vore fallet en ledigbliven plats på grund av den stora tillströmningen av sökande endast under en mycket kort tid kan komma att stå obesatt. Det behöfliga anslaget skulle således för de efter anstalternas utvidgningar disponibla 198 interna och 64 externa platserna bliva 59,400 kronor för interner och 9,600 kronor för extermer, sammanlagt kronor 69,000 ($198 \times 300 + 64 \times 150$), exklusive kostnaderna för inspektion».

Medicinal-
styrelsen.

Till följd av nådig remiss har medicinalstyrelsen den 30 september 1916 i ärendet avgivit utlåtande. Styrelsen har därvid anfört i huvudsak följande:

»Ifrågavarande anslag har på senare år utgått med 45,000 kronor, vilket belopp är beräknat efter ett platsantal i yrkesskolorna av 148 interna och 67 externa platser. Anslaget har utgått med 250 kronor för intern och 125 kronor för extern elev, räknat för arbetsår. Tillgången på platser vid dessa skolor har under de senaste åren visat sig alltmer otillräcklig; väntetiden för anmälda elever har enligt uppgift i ansökningen uppgått till 1—2 år. I främsta rummet har det varit pensionsstyrelsens sjukvårdande verksamhet, som orsakat den ökade tillströmningen. För ernående av bestående praktiska resultat av vanföreanstalternas verksamhet, som ju åsyftar att återskänka de vanföra åt samhället såsom arbetsdugliga medborgare, synes det vara av yttersta vikt att tillfälle till undervisning i yrkesskolor beredes för anstalternas patienter. Det är därför synnerligen glädjande att, såsom i ansökningen angives, anstalterna äro i tillfälle att från och med år 1918 bereda ökat antal platser i dessa skolor, i det att de interna platserna ökas från 148 till 198, under det att de externa endast minskats med tre (från 67 till 64). Beräknat efter samma grunder i övrigt som hittills, skulle därför, såsom i ansökningen närmare angives, statsbidraget för detta platsantal behöva utgöra 61,500 kronor.

I sammanhang härmed ifrågasätta emellertid styrelserna, att en annan grund för bidragets beräkning skall tillämpas. Hittills har bidraget utgått under förutsättning att eleverna utnyttjat undervisningen *minst 3 månader* per termin. Denna bestämmelse, som lär hava sitt stöd uti ett av Kungl. Maj:t den 25 maj 1900 fattat beslut, innehållet i bl. a. nådig skrivelse samma dag till överståthållarämbetet, har, efter vad styrelsen inhämtat, i flere fall föranlett, att bidraget ifråga icke alls utgår. Detta enär en elev ofta nog kan på en ganska kort tid tillfullo inlära de enkla handgrepp eller dylikt, som erfordras för att med begagnande av protes kunna bedriva det yrke, han förut med friska lemmar utfört eller vari han nu uppläres. I sådant fall har det synts vederbörande icke vara lämpligt att, endast för att anstalten skall erhålla bidraget, kvarhålla eleven i fulla tre månader, till förfång för väntande elever.

En ändring i riktning mot nedsättande av ovan angivna minimi-tid av tre månader torde därför vara erforderlig, förslagsvis till *en månad*, såsom de sökande styrelserna själva synas ifrågasätta. En dylik ändring får antagas redan den betinga någon ökning av det belopp, varmed anslaget ifråga nu utgår, om ock icke någon ökning av mer avsevärd betydelse, enär, såsom sökandestyrelserna uppgiva, elevernas vistelse i yrkesskolan jämförelsevis sällan understiger hel termin, d. v. s. 5 månader. Däremot skulle en betydligare ökning nödvändiggöras av ett bifall till förslaget om månadsavgiftens bestämmande till 30 kronor för intern och 15 kronor för extern elev. Med hänvisande till vad sökandestyrelserna framlagt såsom motiv härför som ock vad de i övrigt anfört över nu föreliggande del av framställningen får styrelsen för sin del förorda framställningen om anslagets höjande till 69,000 kronor, vilken siffra beräknats under förutsättning dels att elevantalet i yrkesskolorna ständigt är fyllt, dels ock att, om minimi-tiden för bidrags åtnjutande sättes till en månad, sådant bidrag faktiskt skall komma att utgå för *varje* elev.

Vad styrelsen nu tillstyrkt innebär således, i likhet med den gjorda framställningen, att statsbidrag skulle utgå till varje elev, som i yrkesskolan vistats under åtminstone en månads tid. Någon utredning huruvida en dylik kort tid verkligen kan vara tillräcklig för att garantera ett tillfredsställande resultat av undervisningen föreligger emellertid icke. Innan Kungl. Maj:t eventuellt lämnar

[52.] nådigt bifall till vad här ovan föreslagits, synes därför sakkunnig myndighet böra lämnas tillfälle att yttra sig i sistnämnda avseende.»

Medicinalstyrelsen har på grund härav hemställt
dels om avlåtande av framställning till riksdagen om ett årligt förslagsanslag för ifrågavarande ändamål av 69,000 kronor,
dels ock att Kungl. Maj:t måtte förordna, att för anslagets åtnjutande skulle gälla samma villkor och bestämmelser, som vore eller kunde vara gällande för år 1917, med den modifikation dock, att från anslaget bidrag finge för varje i yrkesskolorna intagen elev, som under år 1918 bevistat dylik skola under en sammanhängande tid av minst en månad, utgå med 30 kronor per månad, om han vore intern, och med 15 kronor per månad, om han vore extern elev, med iakttagande dock att dylikt bidrag finge utgå endast för hel månad.

Folkskol-
överstyrelsen.

Sedan med anledning av innehållet i medicinalstyrelsens utlåtande folkskolöverstyrelsens yttrande inhämtats i ärendet, har sistnämnda styrelse den 18 november 1916 inkommit med sådant yttrande. Styrelsen anför däri följande:

»Vad anstalternas yrkesskolor beträffar, vill överstyrelsen livligt förordna, att statsbidrag måtte komma att utgå för det ökade antal elevplatser, som man funnit sig kunna bereda. Den yrkesundervisning, som i dessa skolor meddelas, är, såvitt överstyrelsen kunnat bedöma, väl ordnad och synnerligen resultatgivande, och med yrkesskolorna äro för inom anstalterna boende elever förenade aftonskolor, i vilka meddelas teoretisk undervisning av såväl facklig som allmänbildande art.

Överstyrelsen finner sig ock böra tillstyrka den ändring i grunderna för ifrågavarande statsbidrags utgående, varom anstalternas styrelser gjort underdånig hemställan. De skäl, som av styrelserna anförts, synas överstyrelsen giltiga. Medicinalstyrelsen, som likaledes i förevarande punkt förordnat den underdåniga framställningen, har uttalat en viss tvekan, huruvida en vistelse vid yrkesskolan av endast en månads varaktighet kunde vara tillräcklig för att garantera ett tillfredsställande resultat av undervisningen. Överstyrelsen har i denna fråga sökt inhämta upplysningar. Därvid har för överstyrelsen framhållits, hurusom elevens deltagande i undervisningen ofta till en början måste få karaktären av ett försök och att försöket stundom efter någon kortare tid, exempelvis en månad, måste, sedan det visat sig framgångslöst, avbrytas, men att dylika försök, oavsett om de leda till positivt eller negativt resultat, med nödvändighet måste ingå i skolans verksamhet. Det har ock sagts, att en lärokurs av endast en månads varaktighet i vissa fall kan vara tillräcklig för vinnande av den färdighet, som åsyftas, och att detta särskilt gäller i en del sådana fall, då en från anstalten tidigare utgången elev dit återkommer för att erhålla fortsatt utbildning i någon viss riktning. Överstyrelsen finner ock för sin del i nu berörda omständighet intet hinder för ett bifall till styrelsernas hemställan.

[52.]

Om minimitiden för statsbidragets erhållande sålunda sättes till en månad, synes det överstyrelsen, som borde statsbidraget i övrigt kunna utgå för just den tid eleven faktiskt tillhört skolan, alltså även för del av en månad. Detta innebär snarast ett följdriktigt utförande av grundtanken i styrelsernas förslag, eller att understöd bör erhållas för varje elev i förhållande till hans faktiska lärotid. Med det starka tillopp av sökande till elevplatserna, som förefinnes, synes det ock önskligt, att anstalterna ej må för att tillförsäkra sig vederbörligt statsbidrag föranledas att behålla någon elev längre, än hans utbildning verkligen kräver. Medicinalstyrelsens förslag, att statsbidraget måtte utgå endast för hel månad, är i dess underdåniga utlåtande ej närmare motiverat.»

Folkskolöverstyrelsen har på grund härav hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att för ifrågavarande ändamål på extra stat för år 1918 bevilja ett förslagsanslag av 69,000 kronor att utgå med 30 kronor pr månad för intern elev och 15 kronor per månad för extern elev, med iakttagande dock, att dylikt bidrag ej må utgå för elev, som åtnjutit undervisning kortare tid än en månad.

Departements-
chefen.

På grund av den särskilt vid yrkesskolorna rådande bristen på erforderliga platser torde föreningarnas strävan att avhjälpa denna brist böra på allt sätt uppmuntras. Då anstalterna genom verkställda eller ifrågasatta utvidgningar inom den närmaste framtiden se sig i stånd att mottaga ett avsevärt ökat antal elever, synes mig därför uppenbart, att statsunderstöd bör utgå jämväl för de sålunda nytillkomna platserna. De nu beträffande ifrågavarande förslagsanslags användning gällande bestämmelser lägga ej heller hinder i vägen härför. Under förutsättning att därvid samma grunder som hittills tillämpades, borde emellertid en höjning av anslaget äga rum med 12,500 kronor eller till 57,500 kronor ($198 \times 250 + 64 \times 125$).

Emellertid hava föreningarna hemställt, att statsbidraget måtte utgå efter delvis förändrade grunder. För närvarande utgör detta bidrag 250 kronor om året för intern och 125 kronor om året för extern elev — motsvarande, vid beräkning av ett arbetsår till 10 månader, respektive 25 kronor och 12 kronor 50 öre för månad. Bidrag utgår dock endast för elev, som deltagit i undervisningen i anstalten under minst tre månader. Nu föreslås, att statsbidraget skulle bestämmas till 30 kronor i månaden för intern och 15 kronor i månaden för extern elev. Bidrag skulle härvid utgå även för elev, som deltagit i undervisningen endast en månad. Vid bifall till detta förslag skulle krävas ett anslag av 69,000 kronor ($198 \times 300 + 64 \times 150$) eller, inberäknat kostnaderna för anstalternas inspektion, 69,500 kronor. Detta anslag synes — av enahanda skäl, som jag under punkterna 49—51 beträffande där avsedda anslag anfört — böra från och med år 1918 i riksstaten uppföras såsom ordinarie anslag.

[52.]

På grund av de svårigheter, varunder föreningarna under nu rådande dyrtid arbeta, finner jag mig i likhet med de hörda myndigheterna böra förorda, att statsbidraget bestämmes till det föreslagna förhöjda beloppet. Vad folkskolöverstyrelsen anfört synes ock giva vid handen, att övervägande skäl tala för att sådant bidrag må utgå för varje elev för hela den tid, han deltagit i undervisningen, under förutsättning allenast, att nämnda tid ej understiger en månad.

Jag ber att i detta sammanhang få beröra en för vanföreväsendets sunda utveckling synnerligen viktig fråga, nämligen om den partiella arbetskraftens större utnyttjande i samhället. Det lider intet tvivel om, att genom vanföreväsendet en mängd tämligen höggradigt defekta personer beredas en kvalitativt synnerligen förträfflig utbildning inom olika, för vars och ens anlag lämpade yrken. Men det ligger ock i sakens natur, att i de flesta fall denna arbetsförmåga måste vara i kvantitativt avseende betydligt nedsatt. Så länge anstalterna i sitt tidigare skede årligen utbildade endast några få dylika personer, kunde genom personligt inflytande från anstalternas föreståndare eller andra intresserade placering å arbetsmarknaden beredas ifrågavarande personer. Då numera åter från vanföreanstalterna årligen utgå kanske minst ett 100-tal yrkesskickliga, men endast partiellt arbetsdugliga individer, ligger det däremot utom vederbörandes möjligheter att genom personligt inflytande få dem placerade å arbetsmarknaden. Den partiella arbetskraften har ock för närvarande stora svårigheter att komma till användning. Frågan om densammas utnyttjande inskränker sig ej heller endast till en placering av de vanföras arbetskraft, utan omfattar även spörsmålet om användningen av den från en mängd andra håll kommande partiella arbetskraften, såsom av lungtuberkulösa efter genomgången sanatorievård m. m. För närvarande är jag ej beredd att uttala någon mening om vad härutinnan kan vara att åtgöra, men synes en utredning i detta ämne böra äga rum.

Under förevarande punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 i riksstaten under sjätte huvudtiteln uppföra ett ordinarie förslagsanslag av 69,500 kronor att användas dels i överensstämmelse med grunder, som av Kungl. Maj:t bestämmas, till understöd åt de i Göteborg, Hälsingborg och Stockholm av föreningarna för bistånd åt vanföra inrättade undervisningsanstalterna för vanföra, dels ock för bekostande av dessa anstalters inspektion.

Hälsovård i allmänhet.

39. Till bestridande av kostnader för allmän hälso- och sjukvård, <i>oförändrat ordinarie anslag, förslagsanslag</i>	kronor 225,000: —
40. Ortopediska institutet, <i>oförändrat ordinarie anslag</i>	» 8,250: —

41. Skyddskoppypningen.

Under en lång följd av år och senast för 1916 fanns i riksstaten under titeln »vaccinationens befrämjande» upptaget ett reservationsanslag å ordinarie stat av 7,700 kronor.

[53.]
Skyddskopp-
ympningen.
(Ordinarie
anslag.)

I samband med antagande av ny lag om skyddskoppypning beslöt 1916 års riksdag att dels, med uteslutande ur riksstaten av förenämnda anslag, i stället å ordinarie stat anvisa ett förslagsanslag till skyddskoppypningen av 175,000 kronor, dels ock medgiva, att för ändamålet finge användas de besparingar, som uppkommit å först-nämnda anslag. De av riksdagen verkställda beräkningarna av det erforderliga anslagsbehovet voro grundade på av medicinalstyrelsen i skrivelse den 22 maj 1916 lämnade uppgifter angående kostnaderna för skyddskoppypningen. Enligt dessa uppgifter beräknades kostnaderna sålunda:

å landsbygden:	
ersättning för ympare	40,000: —
rese- och traktamentsersättning åt ympare	60,000: —
ersättning för besiktning	40,000: —
rese- och traktamentsersättning åt besiktningsförrättare	60,000: —
	200,000: —
i städerna:	
ersättning för ympning och besiktning	25,000: —
kostnader för en statens ympanstalt, fördelning och försäljning av ympämne samt anordnande av undervisningskurser för besiktningsförrättare	12,000: —
	237,000: —

Då besparingarna å anslaget till vaccinationens befrämjande vid 1916 års början uppgingo till 64,746 kronor 91 öre, ansåg riksdagen för år 1917 behöva anvisas omkring 172,000 kronor eller, med hänsyn

[53.] till att — såsom medicinalstyrelsen framhållit — beräkningarna kunde antagas vara väl låga, i runt tal 175,000 kronor.

I sin skrivelse i ämnet uttalade riksdagen i detta sammanhang önskvärdheten av att vid framtida anslagsäskande för ifrågavarande ändamål upplysning lämnades riksdagen om de grunder, Kungl. Maj:t kunde komma att bestämma i fråga om ersättning till läkare för ympning och besiktning, särskilt beträffande andra läkare än civila tjänsteläkare.

Genom kungörelse den 24 november 1916 (sv. förf.-saml. nr 533) har Kungl. Maj:t meddelat föreskrifter angående ersättning av statsmedel för skyddskoppypmpning. Enligt dessa föreskrifter skall, om skyddskoppypmpning verkställs å ympnings- eller besiktningsmöte eller eljest på föranstaltande av hälsovårdsmyndighet, ersättning till ympare eller besiktningsförrättare, som enligt lagen om skyddskoppypmpning gäldas av statsmedel, utgå

med 75 öre för varje ympad person och

med 25 öre för varje besiktigad person.

Därjämte skall i förevarande fall till ympare eller besiktningsförrättare, som är bosatt på minst två kilometers avstånd från platsen för förrättningen, utgå resekostnads- och traktamentsersättning

1) till ympare och till besiktningsförrättare, som är legitimerad läkare eller medicine kandidat, enligt tredje klassen i gällande resereglemente, och

2) till besiktningsförrättare, som icke är legitimerad läkare eller medicine kandidat, enligt femte klassen i resereglementet.

Enligt bestämmelserna i fråga utgår sålunda ersättning till annan läkare än civil tjänsteläkare efter samma grunder som de för de sistnämnda gällande.

Beträffande anslagsbehovet för år 1918 är att märka, att för nämnda år en förhöjning av anslaget bör äga rum med ett belopp, motsvarande förenämnda å anslaget till vaccinationens befrämjande uppkomna besparingar, utgörande i runt tal 65,000 kronor. Innan ytterligare erfarenhet vunnits, torde i övrigt någon förändring av anslagets belopp ej böra ifrågasättas, och lärers detsamma därför för år 1918 böra upptagas till 240,000 kronor.

På grund av vad jag nu anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att från och med år 1918 höja det å ordinarie stat uppförda förslagsanslaget till *skyddskoppypmpningen* med 65,000 kronor eller från 175,000 kronor till 240,000 kronor.

42. Anslag till svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning.

Uti underdånig skrivelse den 11 november 1916 har styrelsen för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning gjort framställning om anslag för inköp av radium till avdelningens sjukhus i Stockholm, det så kallade radiumhemmet.

Svenska cancerföreningen bildades i maj 1910 och har enligt stadgarna till uppgift att verka för kräftsjukdomens bekämpande i vårt land ävensom för det vetenskapliga studiet av denna sjukdom. Inom föreningen kunna bildas lokal- och specialavdelningar med uppgift att var för sig och under egen styrelse fullfölja föreningens syftemål.

Under år 1911 bildades svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning. Denna utgör en sammanslutning av föreningens i Stockholm och dess omgivning bosatta medlemmar och har till uppgift att i Stockholm verka för föreningens ändamål samt att mottaga och förvalta medel, som för befordrande av denna uppgift ställas till dess förfogande.

Stockholmsavdelningens nuvarande stadgar äro antagna vid ordinarie sammanträde den 7 mars 1913; och tillåter jag mig därur återgiva följande.

Varje i Stockholm eller dess omgivning bosatt medlem av svenska cancerföreningen kan bliva medlem av dess Stockholmsavdelning efter inträdesansökan hos avdelningens styrelse. Denna skall bestå av sju ledamöter, av vilka avdelningen bland sina medlemmar utser sex och Stockholms stadsfullmäktige tillsätter en. För styrelsens ledamöter utser avdelningen, likaledes bland sina medlemmar, tre suppleanter. Styrelsens ledamöter och suppleanter för dem utses för minst tre år. Minst fyra av de utav avdelningen utsedda ledamöterna skola vara läkare. Styrelsen har att företräda avdelningen, så ock att i övrigt förvalta dess angelägenheter samt att därutinnan tillse, att avdelningens verksamhet motsvarar dess syfte.

Styrelsens förvaltning och avdelningens räkenskaper skola för varje kalenderår granskas av tre revisorer, av vilka två utses av avdelningens medlemmar och den tredje tillsättes av Stockholms stadsfullmäktige. Revisorerna jämte tre suppleanter för dem, av vilka en tillsättes av Stockholms stadsfullmäktige, utses för en tid av ett år.

Styrelsens årsberättelse skall jämte förteckning över avdelningens ledamöter årligen före utgången av mars månad tillställas svenska cancerföreningens styrelse. Avdelningens styrelse skall tillika årligen till

[54.]
Anslag till
svenska
cancer-
föreningens
Stockholms-
avdelning.
(Extra anslag.)

[54.] hälsovårdsnämnden i Stockholm avgiva berättelse över sin verksamhet samt dessutom minst vart tredje år offentligen framlägga redogörelse för de använda behandlingsmetoderna och ernådda behandlingsresultaten.

Innan jag härefter övergår till föreliggande framställning, tillåter jag mig i korthet redogöra för Radiumhemmets tillkomst och utveckling samt svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings ekonomiska ställning.

Jämte den kirurgiska behandlingen av kräftsjukdomarna hava under de senaste decennierna även andra behandlingsmetoder kommit till användning, framför allt de radiologiska. För att praktiskt pröva radiumbehandlingen vid kräfta samt för att vinna erfarenhet om anstaltsorganisationens lämplighet som ett led i de kräftsjukas behandling, upprättades genom enskildas gåvor under år 1910 i Stockholm ett försöksinstitut, som fick namnet Radiumhemmet. Hemmet, som till en början inrymdes i förhyrda lokaler i huset nr 10 vid Schéelegatan, övertogs år 1911 av Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning. Under hösten 1913 utvidgades hemmet med en röntgenavdelning. Det starkt ökade tillloppet av patienter till hemmet gjorde emellertid snart en lokalförändring nödvändig. För hemmet lämpliga lokaler erhöles också i de Stockholms stad tillhöriga husen nr 23 och 23 a vid Fjällgatan, dit hemmet under hösten 1916 flyttades. Dessförinnan hade husen emellertid på stadens bekostnad ombyggt och inretts till poliklinik, sjukavdelningar, röntgeninstitut och personalbostäder åt hemmet. Lägenheterna, vilka synas för ändamålet synnerligen väl anordnade, äro med tillhörande trädgård uthyrda till Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning för en tid av 15 år, räknat från och med den 1 oktober 1916, mot en årshyra av 17,000 kronor. Genom det ökade utrymmet i de nya lokalerna har hemmets sängantal kunnat i det närmaste fördubblas, i det att antalet sängar ökats från 18 till 32.

Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings praktiska verksamhet vid hemmet kunde under den första tiden uppehållas allenast genom tillfälliga gåvor. Under år 1913 lades däremot en fast ekonomisk grund till hemmets bestånd och utveckling. Detta skedde framför allt genom Stockholms stadsfullmäktiges beslut den 17 februari 1913, varigenom de då till utdelning disponibla medlen ur Forsgrénska fonden, 500,000 kronor, överlämnades till avdelningen såsom bidrag till upprättande i Stockholm av en permanent vårdanstalt för kräftsjuka.

Vid denna donation äro fästade bland andra följande villkor, nämligen att beloppet endast efter stadsfullmäktiges särskilda medgivande

får användas till byggnad för anstalten eller annan kostsammare utgift, att, intill dess sådant medgivande lämnats, endast den årliga räntan må användas för uppehållande av anstaltens verksamhet, att, därest avdelningens verksamhet skulle upphöra eller, utan stadsfullmäktiges medgivande, i väsentlig mån förändras, medlen eller byggnad, som därför uppförts, såväl som annat, vartill desamma använts, skola ställas till stadsfullmäktiges förfogande att efter deras beprövande användas till annat liknande ändamål, samt att, därest ej särskilda förhållanden annat föranleda, inträdessökande bosatt i Stockholm skall äga företräde.

[54.]

Utöver nu nämnda donation har avdelningen för upprätthållande av verksamheten vid ifrågavarande anstalt i stor utsträckning erhållit gåvor av enskilda. De fonder, som härigenom bildats, uppgå till 378,000 kronor. Den största bland dessa fonder är den så kallade grundfonden, vilken bildats på det sätt, att för avdelningens syften intresserade personer efter inbjudan av styrelsen förbundit sig att årligen under fem år lämna bidrag till hemmet om minst 2,000 kronor.

Till belysande av Svenska cancerföreningens Stockholmsavdelnings ekonomiska ställning tillåter jag mig återgiva följande i styrelseberättelsen för år 1915 intagna tablå:

Avdelningens tillgångar den 1 januari 1915 utgjordes av:		
Obligationer	kronor 747,600: —	
Innestående i Stockholms Ensk. Bank.....	» 80,305: 33	kronor 827,905: 33

Under år 1915 hade avdelningen följande *inkomster*:

Räntor och kursvinst å utlottad obligation	» 41,590: 59	
Clara Jacobsons gåva	» 10,000: —	
Inbetalningar till grundfonden	» 50,000: —	» 101,590: 59
		kronor 929,495: 92

Utgifterna under samma år voro:

Till Radiumhemmet och för inköp av preparat	» 40,915: 90	
Diverse omkostnader	» 482: —	» 41,397: 90

Behållningen den 31 december 1915 utgjorde sålunda kronor 888,098: 02 och fördelar sig på följande konton:

Herm. Friedländers fond	kronor 2,000: —
Forsgrénska fonden	» 500,000: —
Alma-fonden	» 100,000: —
Drottning Victorias fond	» 100,000: —
Grundfonden	» 166,000: —
Gåvo-konto	» 10,000: —
Kapitalkonto	» 10,098: 02

Summa kronor 888,098: 02

[54.]
Framställning
från svenska
cancerför-
eningens
Stockholms-
avdelning.

I sin föreliggande framställning har styrelsen för svenska cancerföreningens Stockholmsavdelning till en början utvecklat den terapeutiska betydelsen av radiumbehandling vid kræfta och därvid anfört följande:

»Kräftsjukdomarnas utforskande och bekämpande tillhöra tidens mest brännande medicinska och sociala frågor.

Över hela världen äro krafter i rörelse för att tränga djupare in i dessa sjukdomars natur, liksom för att finna nya angreppspunkter mot dem.

Det måste ock vara en bjudande nödvändighet för varje folk att kraftigt rusta sig i striden mot denna fiende, lika fruktansvärd för de angripna individerna som förödande för släktet.

Ärligen falla inom vårt land minst 4,000 personer offer för kræftan. Näst tuberkulosen är det, enligt vad dödlighetsstatistiken visar, icke någon av de kroniska sjukdomarna, som kräver så talrika offer som kræftan.

Den moderna kirurgien har räckt en räddande hand till stora skaror av de kräftsjuka, som ännu för några decennier sedan skulle varit hopplöst hemfallna åt sin sjukdom, och i kirurgien äga vi ännu det förnämsta vapnet mot kræftan. Den nuvarande erfarenheten visar dock tydligt, att kirurgien endast i ett begränsat antal fall kan uppnå varaktig läkning vid kræfta.

Svenska cancerföreningens statistik visar, att av 4,344 fall av kräftsjukdom, som under tiden $15/8 - 31/12$ 1911 från Sveriges läkare inrapporterades till föreningen, kunde 2,703, alltså närmare två tredjedelar, icke radikalt opereras.

Jämte den kirurgiska behandlingen hava under senaste decennierna även andra behandlingsmetoder, såsom kemiska, elektriska och framför allt radiologiska kommit till användning. De radiologiska behandlingsmetoderna kunna visserligen icke i allmänhet tävla med kirurgien i effektivitet. Vid vissa svulstgrupper kunna de emellertid nå lika långt som kirurgien och vid andra svulstformer, som icke äro ägnade för kirurgiskt ingrepp (inoperabla), kan den radiologiska behandlingen i ett stort antal fall skänka lindring i obehagen, ja, vid vissa former till och med åstadkomma läkning av inoperabla svulster eller symptomfrihet för lång tid.

För den kirurgiska behandlingen av kræfta är det i vårt land väl sörjt, såväl genom statens som genom kommunernas försorg.

Den icke operativa svulstbehandlingen är däremot av flera skäl, bland annat på grund av bristande utrymme och bristande tillgång till i radio-terapi skolade läkare under nuvarande förhållanden icke i avsevärd grad utförbar på våra vanliga sjukhus.

I detta hänseende har radiumhemmet visat sig hava en viktig uppgift att fylla.

Från alla delar av landet hava kräftsjuka strömmat till hemmet.

Behandlingsresultaten hava även bekräftat den radiologiska terapiens betydelse såsom hjälpmedel vid kräftbehandlingen.

Trots den stora begränsning, som ligger i radiets rent lokala verkan vid en sjukdom, som, då den kommer till radiologisk behandling, oftast redan är spridd utanför den först angripna härden, har den radiologiska behandlingen enligt vid radiumhemmet och annorstädes vunnen erfarenhet bevisat sig vara ett i många fall storartat hjälpmedel vid kræfta, i stånd att nå långvarig förbättring, ja i vissa

fall symtomfrihet, där icke längre någon annan behandlingsmetod förmår att lämna hjälp.

[54.]

De resultat, radiumbehandlingen tillkämpat sig vid inoperabel kräfta, äro sådana, att de icke blott berättiga ett fortsatt arbete, utan de göra radiumterapiens användning och utveckling vid kräftbehandlingen till en bjudande plikt. Nöden på kräftsjukdomarnas område är också så stor och hjälpen hittills så ringa, att varje framsteg i kampen mot kräftan måste räknas såsom en stor vinst.

Vid vissa former av operabel kräfta, såsom vid ansiktskräfta och ytliga former av läppkräfta, är radiumbehandlingen, jämte röntgenbehandlingen, att föredraga framför kirurgisk behandling på grund av att läkningen vid den radiologiska behandlingen sker utan vanställande ärr.»

Beträffande utvecklingen av sjukvården vid Radiumhemmet samt behovet av radium anför styrelsen följande:

»Sjukvårdens utveckling vid Radiumhemmet framgår av följande siffror:

Behandlingen omfattade

1911	332	patienter, därav	159	intagna och	173	polikliniska
1912	393	»	»	213	»	180
1913	570	»	»	316	»	254
1914	742	»	»	312	»	430
1915	777	»	»	339	»	438

Härav framgår, att sedan hemmet öppnades patientantalet per år stigit från 332 patienter år 1911 till 777 patienter år 1915. Men sedan 1913 är det väsentligen det polikliniskt behandlade klientelet, som ökats. De på hemmet intagna patienternas antal har icke sedan 1913 kunnat ökas dels på grund av bristande utrymme, dels på grund av bristande radiumförråd.

Genom hemmets under hösten 1916 skedda flyttning till av Stockholms stad förhyrda lokaler i Fjällgatan 23 och 23 a, som inretts till sjukhus med poliklinik, har utrymme vunnits för 32 inneliggande patienter, varigenom möjlighet att emottaga patienter i det närmaste fördubblats.

Däremot råder stor brist på radium. En fortsatt utveckling av hemmets verksamhet är tillsvidare omöjliggjord på grund av denna radiumbrist.

Hemmet äger nu en radiumkvantitet av 166,19 milligram radiumelement till ett inköpspris av 122,879 kronor 44 öre.

För närvarande är det icke sällsynt, att nästan hela det befintliga radiumförrådet måste användas till en enda patient under ett helt dygn, varvid alla de andra patienterna få vänta, och mycket ofta användes $\frac{1}{2}$ à $\frac{1}{3}$ av det nu befintliga förrådet till en patient. Det har nämligen allt tydligare framgått av erfarenheten, att för att uppnå effekt vid mer utbredda tumörer en relativt stor radiumkvantitet på en gång är nödvändig.

För en ändamålsenlig behandling av ett klientel av 32 patienter behöves oundgängligen ytterligare minst 450 milligram radiumelement, som vid nuvarande relativt låga radiumpris kan inköpas till ett pris av cirka 200,000 kronor.»

Slutligen anför styrelsen följande:

»Utgifterna för radiumhemmets underhåll liksom för anskaffandet av det nuvarande radiumförrådet hava hittills bestritts genom gåvor av kommun och av enskilda.